



3^{dik} Negyed.

Juliusz, Augusztusz, Szeptember.

1826.

J E L E N T É S,

a' Felső Magyar-országi Minerva' 1827⁴² Esztendőt illető
Folytatása iránt.

Bár annyira kevesedett ez idén az Előfizetők' száma, hogy szinte abba kellene hagyni Folyó-Irásunkat; de nem szánván tulajdon költségeinek feloldozását is a' Ki-adó, azt az 1827⁴² Esztendőre is folytatni elhatározott akarhatja, de sokkal kevesebb példányokban, mint a' két majd lefolyó Esztendőben. — Ugyan azért méltóztatassanak valaminek Naggyaink, úgy a' részt-vevő-Ne. Közönség is legfellyebb a' jövő 1827-ik Eszt. Januárius' elejéig a' jövő Esztendőre elszánt elő-fizetéseiket Póstán beküldeni, — hogy így ehez alkalmaztatván a' nyomtatandó 's Póstán elküldendő Exemplárokat, azokat csupán egynehánnyal szaporitván, — a' Ki-adó legalább a' kinyomtatandó Peldányok' kisebb számával kiméltetődhessék-meg.

Minekutánna több TT. Előfizetést-szedő Uraink és Könyv-árasaink; időről-időre arról tudósítgatják a' Ki-adót, és Redakciót, hogy többnyire még mostanig sem fizették-le sokan az 1826-dik Esztendei Előfizetés' summáját; — ámbár az I-és II-ik Negyedet már kezekhez vették, — ezen szomorú tudósítások hár elkedvetlenítők ugyan; annyival is inkább, hogy az 1825-ik Esztendőről is számosan legyenek, kik a' pénzt még mostanig sem tették-le; — kéatelenítettük a' Kiadó azon vallását közönségesse tenni; hogy a' kik a' IV-dik Negyed' meg-jelenéséig, tartozásaitak bém nem küldik; azoknak, az 1826-iki IV-ik Negyeddal nem udvarolhat. — Azon tisztelt Hazafiainak ellenben; a' kik előtt ne talám még Minervánk, (bár mely okoknál fogva is) esmeretlen lenne; — alázatosan jelentetik, — és kérettetnek is azok egyszer'smind: valaminek az 1825-ik Eszt. úgy ennek 1826-iki folytatását is megszerezni; mellyekből még, azoknak Képeikkel egygyütt, számosan maradván Exemplárok, árrok szép nyomtató-papírosan 6 for. — Velinen 10 for. Conv. Pénzb.

Ezen III-dik Negyed' elibe, Ghymesi Gróf Forgács 'Sigmond' Magyar-ország' Nádor 's Kúnok' Birója' képét szándékoztunk iktatni; melly ámbár ez által, az elkészült Darabbal nem küldődik; de a' IV-ik Negyeddal, (mellyet néhai Gr. Illésházy Nádor' Képe fog ékesíteni), közre bocsájtatik. — Rész-szerint nagyobb rendű, 's Fő-méltóságú Hazánkfiainak a' tartós Diéta által lett elfoglaltatások, — rész-szerint a' közlekedés' távol-léte, és így a' Kép'-rajzolatjának annak idejében meg-nem érkezése szolgáljanak kisség hátra-maradássunk' mentségéül, — annyival is inkább, mivel a' TT. Előfizetők' jövendő számához képpent, kisebb-nagyobb mértékben ezen elkezdett Folyó-Irást időről-időse folytatni (a' mint már fellyebb is ériutetett) a' Kiadónak' eltökélt szándéka. Innen, Fő-méltóságú Naggyainknak, és Literaturánkat elő-mozdítani óhajtó Hazánkfiainak, újjobban résztvevő kegyességeikbe és kedvezéseikbe ajánlottak, alázatos tisztelettel maradvánk

Kassán, Sept. 30-dik napján 1826.

A' Kiadó és a' Redakció.





SÁRO FORGÁCH ZSIGMOND,

MAGYARORSZÁG NÁDOR,

NÓGRÁD PEDIG ÉS SZABOLCH VÁRMEGYE FŐ-ISTÁNYA,

SZÜLETETT 1556-BAN, MEGHOLT 1621-BEN.

A Bécsi Képcséki-Istvánban.

Felső Magyar-Országi



POZYCIÓK.

1826.



Opto tibi valde multa et praedara mianantia. Hor.

3^{da} Negyed.

JULIUSZ, AUGUSZTUSZ, SZEPTEMBER.

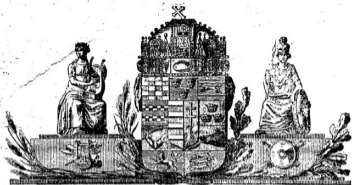
A Felső Magyar Helystató Tanács' kegyes engedelmével.

KASSÁN,

ESZTERGOMI ISTVÁN, CS. KIR. PRIV. KÖNYV-NYOMTATÓ ÉS ÁRÓF. BETŰVEL 'S KÖLTSÉGEZŐ.

Él Magyar, dll Buda még!

KISPALUDY KÁROLY.



G H Y M E S I G R Ó F F O R G Á C H ' S I G M O N D '

Magyar-országi Nádor' 's Kúnok' bírájának képe.

Sok nagy Nemzetséget kiirtott már a' halál Honnunkból, nem figyelve legszebb reményeinkre. A' pusztító hadak' villámai sokszor lesújták a' Vég-csemetét; többet elragadának még is a' belső vissza-vonások' habjai; mennyin hamvadozának-el gondatlan lángok' közepette? midőn azt hitték: hogy tűzők olthatatlan, 's-ügyök szent! De nyugodjanak hamvaitok csenddel lelkes Bajnokok! Akár horostyán juta nektek, akár bal-sors díjál: túl hatottatok Ti már azon pillantatokon, melyeknek nem mindenikében vala kedves az élet.

Mind e'-mellett is szerette az Ég a' Hazát. Nyolcz század' képtelen viharai között is, — hálá érte! — áll az; noha Ellen-fél pusztító, számtalan viszontagságok ostromozák, 's noha olykor Rokonsában vér főrészté vasát. A' viszályok' homályai, boldog reményt nyújtva oszlának-el. A' köz-béke' 's nyugalom: éléből, hidegebb vérről pillanthat a' múltakba a' visga szem; 's képesebb meg-választani azon nagy lelkeket: kik a' köz-inség' éveiben, ama' szerencsétlen századokban, új lelket adának a' Honnak; 's süllyedező hajóját, nemes szívvel segíték a' nyugalom' révéhez.

Ily nemes lélek éleszté Forgách 'Sigmundot is. Ot száz év alatt 120 dicső Bajnoknál többet számlálható, régi Grófi vérből, 1565-dik évben vette eredetét O. Atya 'Sigmund, királyi Fő-Pohárnok volt, ki késő kora' hanyatlásig a' ha-



dakban forgott, 's a' Török ellen sok csatában vitézül harczolt. - Ennek gondjai alatt, a' gyenge évekből kifejtődzván, hadi gyakorlásokba avatatték; 's szívébe lévén oltva. Atyja' hős-tetteinek tüze, először is 1592-ikben Horváth-országban vitézkedék, mely a' Bosznai Basa Hasanes által tüzzel-vassal pusztítottat. A' Magyar-Honból, 200. gyakorlott lovastól kísértetve röpült-ki, hogy vissza-adja a' csapást a' Barbarusznak, melyet a' következő évben, Erdődy Tamás Bán, Ekemperg Rupert Stájer-Vezérrel bizonyosan tellyesítene, ha a' viz-áradások által nem akadályoztatott, 's téli szállásra nem szorítottat volna. Viszsa-térvén a' Magyar-honban, boszszújának enyhét talált Székes-Fejérvár alatt. Ezt a' Törököktől elvenni szándekoztván, a' Főbb-Vezérek Pálffy Miklós, Nádasdy Ferencz, és Forgách Sigmund kemény ostrommal veszik-körül. A' Budai Basa, hogy a' Várost megmenthesse, 1593-ban a' Jancsárokat 's Lovasságot csata-rendbe állítja, nagyobb elszánással, mint szerencsével megütközik, 's tiz ezret a' vér-mezőn hagyva, a' csata-síkot is, 's a' borostyánokat is mieinknek engedé. Sigmund, akár a' jelen-való diadal-dasztól, akár a' jövő' reményeitől kecsgettetve, minden idejét fegyver-viselésben tölté. A' Magyar-honban Pálffyval és Nádasdyval együtt hadakozott, és az Oszmánok' eréjét, melyet napkelet Hazánkra árasztott, fegyverrel töré-meg. Az, 1594-ikben ostrom-művekkel hasztalan gyengítettett Esztergomi Vár, — bátor Szent-Tamás' Városa, 's annak hegyei már elfoglaltak *) — azonban mind-addig bevehető nem volt: míg Forgách Simon vezérlése alatt, Thúr alatt, Beglerbeg felett, 3300 Török' felkonczoltatásával, a' tökéletes diadal nem eszközöltetett.

Tata és Pápa alatt sok veszély között forgott. A' Keresztési mezőn **) 1596-ikban, Maximilián Mahomettel véres ütközetbe elegyedvén, a' csata-síkon 20. ezer Oszmán esett-el. Itt hűnyt-el Forgách ~~Sebestyén~~, Pálffy Péter és Eszterházy István. Sigmundot megtarták az Egék. 1599-ben a' Felső Magyar-országai részekre, — mivel akkor e' új Fő-Igazgató nélkül szűkülködék — a' Hon-gyűlésében Forgách Sigmund, Rákóczy Sigmundal katoná-állítás végett rendeltettek-ki. ***) Ennyi csata-disz a' Pohárnoki méltóságához nyitott neki útát 1600-dikban. Nem sokára 1601-ikben a' fellyebb vitt ügyek' megvisszafálására, országosan kirendeltetett Alsó Magyar-országai Ki-küldöttség' egyik tagjává, Forgách Sigmund is kinevezetett. ****)

A' következett 1601-ben, Mercurianus császári Fő-Vezér, Fejérvár *****) alá siet; 's azt Szeptember' 9-ikén ostrommal veszi-körül. Több hadi fortélyna nem használhatván, végre Roswurm't 1000 válogott Vitézzel, a' Várat körül-fogó mocsárokon, éjjel túl-hatni parancsolja. A' vélemény felett mély tavakat, nehánynak élete' veszteségével átgázoltatván ez, nagy robajjal a' szigetbe törtet; az örökből körül-belől százat levadgal; 's a' harmadnap i ostrom 's régiség miatt leomladozott hátyák' résein betörni igyekszik. A' Török, hőgyeivel, gyermekeivel, 's számtalan drágaságaival megrakott, 's már 58 évig birt helyet, a' kétségbe-esésig oltalmaz; 's az ostromlókat tüzzel, vassal, kövekkel, forró vízzel, 's hős lélekkel e

*) Esztergom 1595-ikben Szeptember' 9-ikén ostrommal vésztett-még, 's Vá-Igazgatóak Pálffy Miklós töltött.

***) Ezen ütközet a' Törökök Egri ütközetnek neveik. Istvánfy L. XXX. — ***) Decc. X. Radolph. Anál 1599. Art. 15.

****) Decc. XII. Radolph. Anál 1601. Art. 24. — *****) Kazy Illustria Reg. Hung. pag. 504. et seq.



avagy vadsággal? sietett a falakról eltávoztatni. Végre a Török, seregünk állhatatossága, s a bizonyos halál íjedelméi által megcsökkenvén, a bástyákról elűzetetik, részszerint felkonczoltatik, részszerint rejtekeikből kivonattatván, a Vár megvétetik. A földalatti s Oszmán-fortély által készített tűz akkor tört-ki, s ama nevezetes Boldog-Szűz Basilicáját, ősi Királyaink Temetőhelyét, s az egész Várost szomorú lángok emészték-el.

Altal-láthatta már ezekből a Török, milly hős-lelék magasítja Vitézeinket. Azomban reményen kívül, hirtelen ott termett Hasanes Budai Basa roppant seregével. Mercurianus csata-rendbe állítja Népét, Mátyás királyi Herczogot a csatára serkenti; s ez fegyveresen lóra ül, és a jel-adásra figyel. A véres ütközet állott már; iszonyúan sodrók a Töröknek magasabb helyeken, szekerre alkalmaztatott öldöklő mivei a mieinket; a Jancsárok les-helyekből szórták a halált, de a vivhatatlan lelkű Mercurianus, a csata-rendek Vezéreit Anhalti Ernesztet, Althánt, Kollonicsot, Breünert, Nádasdyt, Forgáchot, Turzót, Hodicst, velős beszédje által annyira tüzelé: hogy a Németek ugyan csöves fegyverekkel, a Magyarok pedig dárdákkal egymásra test-halmokat boltozának. A Budai Murates és Mehemet Quihaja menjeikről leverettetvén, áldozatjává lettek a harcznak; az életben hagyottak pedig, Hasanes Fő-Vezérökkel Buda felé siettek. E csatában a Török részről, a két Vezéren, kisebb Muratesen, Dervisius Bosznai Igazgatón, s jelesebbeken kívül, öt-ezer húnyn-el. Seregeinkből pedig néhány nagyobb tekintetűn kívül, összesen ezer fő hibázott, de dicsőséges sebekkel tetézte, sokan tértek-vissza a táborba.

Néhány évig nyugalomban, de egyszer-smind Királya kedvezéseiben élt Forgách Sigmund. Hanem 1604-ik évben, a Honnak Stéziával és Lengyel-országgal össze-ütköző határai megigazítására, a Kiküldöttség egyéb Tagjai között, Forgách Sigmund is kirendeltetvén, nem sokára ezután fontosabb tárgyak elintézése bízottat-reá. *) Ugyan is 1605-dik évben Bocskay István, Mehemet Török Fő-Vezér által Budán Királynak kiáltatván-ki, a Török-tábor segédje által hatalmasabbá tételve, Magyar-ország dolgait vég-veszélyre juttatá. Nem futotta ez el figyelmét Mátyásnak; s hogy azért a Maga-bizottat veszélyes czéljaitól el-vonná, hozzá mint Követek Napragy Demeter Erdélyi Püspök, és Forgách Sigmund küldettek. Teljes igyekezettel s előre-látó észszel járt-el tisztében Forgách, de mivel Bocskay lelke az elbe-terjesztett kedvező feltételektől is irtódzék, Sigmund szápéka füstbe ment. Új pontok tétettek-fel tehát; s a Párt-hívek által Karponán tartott gyűlésben, Sigmund újra megjelenvén, már-már hajlani kezdének; de midőn Forgách az elfoglalt Várak, Isteni tiszteltetre szánt javak visszadását, a királyi kincs-tár Igazgatójának hivatalokba leendő vissza-iktattatását, s a foglyoknak mind két részről elbocsájtatását emlegetné, iparkodása sikertelen volt. A következő 1606-ik év elején, a Párt-hívek Turzó Szóniszló, Jakusics András, Ostrosics András és István tanácsára, Illésházyt a békekötés pontjaival Bécsbe küldik; a hol az, Mátyás és Bocskay között, Trautson Sixtus Pál, Breüner Szigfrid, Turzó György, Forgách Ferencz

*) Decei. XV. Buzsoly. Anni 1604. Act. 15.



és 'Sigmond', Kremperg Ulrich, Galli Bernát Leo, Cuneus Eusebius János, Révay Péter és Lippay János közbe-járása által munkába vétetett. A béke-kötés a Kolo'sváron és Kassán tartott Gyűlésekben megvisszátartván, Illésházy, többekkel ismét Bécsben jelenik-meg, 's Mátyás Herceget a' feltételeknek 's kívánásoknak megvisszálására kéri Liechtenstein, Molard, Breüner, Erdödy, Turzó és Forgách 'Sigmond' akkor már Fő-Pohárnok Mester 's Nógrádi Fő-Ispán' segedelmőkkel, végre az óhajtott béke eszközölteték. A' többi pontok között megengedtetik: hogy Bocskay egész Erdélyt, Magyar-országban pedig a' Báthory 'Sigmondot' illető 's Tiszántúli részt, Szathmárral, Tokájjal, Beregh és Ugocsa Vármegyékkel örökös jussal bírhasa; ha pedig Örökös nélkül hunynék-el, minden Vérc' kizárásával, e' javak egyedül a' Királyt illessék. *)

Bocskay István Kassán 1606-dik évben meghalván, a' Magyar-hon' ege derengene már, hanemha Homonnay Bálintnak fény- Bocskay Miklósnak pedig kincs-vágygal telyes lelke, setét céljaikkal arra homályt nem vontak volna. Amaz az Erdélyi Hercezségre vágott, ez Szathmárt tulajdonítá magának. Bocskay István közelgető végét látván, maga is óhajta Erdélyt Homonnaynak, 's ez a' Bocskay' harminak teendő utolsó tisztelet-adás' színe alatt, a' Hajdúkkal fegyvert fogat; 's Erdély felé siet. A' Törökkel a' két Magyar-haza' romlására titkos szövetséget köt, 's tanácskozásokat tart. Fenyegette tiltá-el határaitól Erdély a' Hatalmaskodót. O' engede a' székségnek most; de e' helyett a' Bocskay' kincsével megrakott szekereket, melyeket ez halála-után Erdélybe általtétetni rendelt, útközlés feltartóztatás; 's azokkal lelke' szomját némineműképen enyhíté. Ennek híre futamodván, a' már akkor Ország-Bírói hivatalt viselt Forgách 'Sigmond' Kassán Hon-gyűlést hirdet, Homonnay lángját még első lobbauzásában megfojtá; 's a' Hajdúk' garázdálkodásainak is gát vetetett 1607-ik évben.

Rákóczy 'Sigmond' elhunytának évében, 1608-ikban, a' Po'sonyhan tartott Hon-gyűlésben Erdödy Tamás, Illésházy István és Turzó György, mint Nádorságra ajánlatott Hon-nagyok közzé, Forgách is tartozék. De a' választás Illésházyt érte. Ugyan azon évi gyűlésben, a' Jászai és Leleszi hiteles levél-táraknak megvisszálására, 's a' Hon' illető iróványok' kirekesztésére országosan kiküldött Biztosság' tagjai közzé, Forgách 'Sigmond' is tartozék. **) Ugy hasonlóan 1609-ik évben a' folyton-folyt hadak által megszünt úgy nevezett Breve és Octavale Judiciumok, ismét előbbi állapotjukba helyheztetvén vissza a' fellyebbvitel' székéhez, a' többek között, Forgách 'Sigmond' is, országosan Híelő-Bírónak rendeltetett. ***)

Nem sokára Báthory Gábor Erdélyi Fejedelemmé magasítottván, irgalmatlan szíve, — Mátyás Király főrendű Híveinek bifincsebe verettetése által, a' Hajdúk' fellázasztása, 's Radul' tartományának elpusztítása miatt, — annyira megsérté a' Királyt: hogy ez 1611-ben ellene Forgách 'Sigmondot, Homonnay György Felső Magyar-országgi Igazgatót, és Czobor Mihályt, mint Vezéreket

*) Lásd Corp. Jur. Tom. I. pag. 545. Pacif. Viennae. — **) Decr. I. Statius II. Anni 1608. Art. 19. post eadem.

***) Decr. II. Statius II. Anni 1609. Art. 19.

hadi sereggel küldi. Forgách, táborát a nyár elején vezérli Erdélybe; s Kološvárt megvéren, Szabent kemény ostrommal sanyargatja. A részére érkezendő ropant segédnek híre, vad-lángra gerjeszté Báthoryt; az Erdélyiekkel a királyi táborra rohan, rendet bont, s azt két részre szakasztván, diadalt nyer felettek. A Váradnak tartott Rész-sereg futása közben a Török és Tatár Segéd-csapatokra bukkanván, cseljeiben feltartóztatott; Forgách Sigmond pedig övével, hegyen, völgyön, s sziklákon tévelyegve, két hétig bolyongott. Minden közösüléstől elzártatva, mén-hússal, füvekkel, fa-levéllal, s gyökerekkel táplálá életét; miglen végre Deczemberben a Moldva, Lengyel s Orosz széleknél, hosszas útjától ellankasztatva, s magához alig hasonlítva, kínos éhségtől s szomjútól gyötörtetett seregét, a viderobb Magyar földre kihozhatá.

De éppen hagyák az Egek e jó Polgárt; hogy valamin Honjának, úgy Nemzetiségének diszére elfogadhassa érdem-díját. A Po'sonyi Ország-gyűlésben ugyan-is 1618-ik évben, Forgách Sigmond, akkori Felső Magyar-országi Igazgató, az e méltóságra ajánlatott Battyány Ferencz királyi Fő-Lovász, Erdődy Tamás Fő-Török Mesterek, s Török István felett, a Hon Nádori méltóságával tiszteltetik-meg. *) Alig lépe hivatalába, a Hon gyűlésén 1619-ikben Elölülői méltóságot viselt, a Király távollétében. E tájban Felső-Ausztriát polgári zendülés lángja emészté, pusztá; s Ferdinand életére tört. A Csehek, Ferdinandot kivetkeztek királyi méltóságából, s a Rajnai Palatinust Fridriket emelék a királyi székre. Nagyobb csapás fenyegeté azonban a Nádort, s vele a Hont, Betlen Gábor párt-útjával. Ez, ár-víz gyanánt borító-el pörtos háddal a Hont, s Felső Magyar-országot elfoglala. Forgách kötelességére figyelve, levelei által fegyverre szöhljtá a Nemességet; de a Betleni ármány megfosztá minden sikertől. Már a Vár-örök nélkül, és csak a bizadalmat vesztett Polgárookra hagyott Po'sonyt fenyegeté a veszély. Ennek védelmére Leopold, akkori Ausztriai Helytartó Tieffenbach Német-vezért, 1000. Fegyverrel küldi. Ez, Po'sonyt kapuit bezárva találván, első éjjel Betlennek a szomszéd katonai állásnak fekvő Párt-hiveitől körül-véteik; és Seregének nagyobb része lekonzultatik. Tieffenbach ugyan megmenté életét, minckutánna minden ezüst készületeit, s három ágyúját, a Győzők kezei között hagyná. A Városra tüzet lángot szórván a Pártosok, Oktober 18-ikán Betlen, a hódolásra kész Polgárokkal teflyes Po'sonyt meghódít; de a Nádorban, s Koroná-örben ellen-félre talált; és csak kölcsönös szöváltások, hitegetések, s fonák-útak által nyerhető-meg azt: hogy a Várat, s azal együtt a Koronát is magává teheté.

Forgách Sigmond szive Királysé volt. Örömmel repült Betlen részéről, Követ-társaival Heimburgba 1621-ben eszközléni a Hon nyugalmát. De siker nélkül tért-vissza. Bécsben szakadt-el láncza Betlennel tartott rövid barátságának, érezvén talán szive, fontolatlan lángjait a Párt-hiveknek. Sokan követték példáját, s keservesen meglakoltak hívségökért. Tömlőcz, bilincs, láng, fegyver, halál jutsa a Hivnek; s Betlen nagyra-vágyása csillapodék ugyan, de tüze nem, mert azután Felső Magyar-országot háborgatá, s a Koronát, és a Hon czimereit

*) Rec. IV. Mathias II. Ann. 1514. Art. 4.



először Kassára, azután az Ecsedi Várba tette-ét. Bucquoy császári Fő-vezér, tellyes erővel iparkodott e' vég-romlást siettető czélokot 's tetteket eltörteni. Po'sony és Dévén Várak megvétetnek általa. A' Turzói birtokhoz tartozó 38. helység lán-
gok által emésztetik-meg. Nyitrát elfoglalja, 's végre Érsek-Újvár alá érkezik; 's ke-
mény ostrommal veszi körül. Segédje érkezik itt Betlennek, mely a' Buc-
quoy táborára rohan; 's egy Magyar, a' Seregének élén vakmerőn harczoló Buc-
quoyt, dárdójával keresztül-döfvén, ez dicsően viselt életét, a' csata-síkon neme-
sen végzi-el. Forgách, az Elhúnytak segédje, hasztalan újítja az ostromot; mert
Magyarjai minden vélekedése felett, a' Betlen' pártjára állottak, 's a' győzedelmi
reménységét is lehetetlenné tették. Betlen nem sokára Nagy-Szombatot is meg-
hódítván, Eperjesre gyűlést hirdet. Forgách fényvető leveleket hocsójtott a'
Hon-nagyokhoz, 's Megyék' Előljáróihoz; tiltá a' megjelenést, 's meg is akadályoz-
tatá sokak' lépését. Maga gyengélkedése miatt, felhagyván az Újvári ostrommal,
magát a' táborból Nagy-Szombatba viteti; a' hol hirtelen guta-ütés miatt élni meg-
szűnt, 1621-ik évben, Júniusz' 30-ikán. Holt tetemei végső rendelése szerint, a'
Sárosi Megyében Hertneken, fényes sír-boltjába tettettek-le, talán megbizonyítani
azt: milly kedves volt életében az Elhúnytak azon hely.

'Sigmund, ama' vas-idők' lelke szerint, a' fegyver-viselésben jeles volt. A'
Római Cathol. Vallásnak — Luther' tanításától Pázmány Péter által elvonattatva,
— szoros védelmezője. Régi Nemzettségének, szerzett kincs 's vagyon által emel-
fényét. Annak ősi tulajdonát, a' Ghymesi Várat új diszre hozá; 's homlok-falát e'
Versekkel ékesíté:

Quid notat haec Cassis? Bellum, sed Virgo quid? Arctus.

Facis utique vates Forgáchium, Domus.

Több Egyház emelkedett bő-kezűsége által, melyeket Sz. Katalin' tisztele-
tére, Testvére Ferencz, Római Sz. Egyház' Kardinálisa szentelt-fel. Három Höl-
gye volt 'Sigmundnak, Losonczy Katalin, Turóczy 'Su'sanna, és
Pálffy Katalin, ki a' Férjének elhúnya után következett évben, Nagy-Szombat-
ban, Április' 4-ikén, magas készületű halotti tiszteltetést tartatott elhúnyt Férjéért.

Méltónak látom e' helyen emlékebe hozni, Pálffy Katalinnak azon tettét,
melly által nevét az utó-kornak átadá. Crisinus Márk Esztergomi Kanonokot,
Pongrácz István, és Grodeczius Melchior Jézus-Társasága Szézetének
tagjait, a' vallásbeli vak-buzgóság; hallatlan kinzások között, 1619-dik évben, *)
életüktől meg-fosztván, tetemök feláldozójik hatalma alatt feledtetésben nyugodtak.
Pálffy Katalin, Betlent nyájasan vette körül: hogy a' Vallás mellett, életük-
kel adózott buzgó Férjjiaknak tetemeit magáévá tehesse; melyeket a' tánczban mű-
tatott mesterséges fordulatjai által meg is nyert. Nagy-Szombatban tartatnak ezen
éreklyék Sz. Klára' Templomában.

Elporlott csontjaid, háborithatatlan nyugalomhan pihenjenek Forgách 'Sig-
mond! A' felvilági élet 's fény, rövid 's mulékony árnyék. A' siron-túl is csillog-
hatni: érdem-díj 's csak Nagy-lelkek' jutalma.

Debreczeni BÁRÁNY ÁGOSTON,
Eggy-Szent-Györgyiú Tuvosfal Vármegyében.

*) Puz. Passavia pag. 59.

FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

MINERVA.

Hetedik Füzet.  Júliusz 1826.

1.

É R T E K E Z É S,

az emberi szokás erejéről, — a' Magyar nyelv' bővítésére és szépítésére megkíván-
tató újításnak mimódon lehető elő-meneteléről. — némely közönséges szókkal
való vissza-élésről.

Az ember eleinte, mint egy kis tehetetlen babocska, csak nem minden tulajdonság
nélkül, oly gyáva testtel jön az életre; hogy az egy szónon kívül, legkisebb jelét sem
tudja lételének adni: de apródonként annya' emlőj' szopni, későbbben fejét, Kézét, Lá-
bait mozgatni elkezdvén, a' test' erősödésével lábára kél, jár és beszél, — ízt, szagot,
örömet és kedvelleniséget érez, — szépet a' rúttól, — rosszat a' jótól különböztetni
tud, 's nevekedésénél fogva, a' természet által belé oltott tehetségek és tulajdonságok,
úgy fejlődnek ki belőle: mint a' virágok bimbóiból a' különbözőféle formák, színek és
illatok.

Már a' nagyobb korral járó élet-nemhez megkívánható tehetségek és tulajdonságok,
leginkább a' test' és lélek' kimíveltetéseitől függenek. — Ki-ki, melly élet-módra választat-
tik és szokik: olyanná lesz. — Egy ember sem jön úgy ez életre, hogy belőle a'
mód megadásánál fogva olyat ne lehessen formálni: milyet az ember ön'-tetszése szerint
kíván és akar, kivévén a' természetitől hibásokat.

E' szerént lát, nem születik az ember Kereszténynek, Zsidónak, Francziának, vagy
Magyarnak, — sem Kereskedőnek, Pappnak, Katonának, vagy Mester-embernek, — sem
jó vagy rossz Polgárnak: hanem mind szokká; egyedül a' mód, nevelés és szokás for-
F. M. Or. Minerva 3. Ngyed. 1826.

málja, 's ki-ki mellyik társaságba avattatik, annak szokásait tartja. A' honnét az ember, mind tudományt és mesterséget, mind nyelvét 's vallását, mind jó vagy rossz erkölcsét: leginkább a' nevelés és szoktatásnál fogva teszi tulajdonává. — Ezer, vagy talán több rossz nevelésű gyermek közül is, csak alig találhatni egy jót. — A' jó nevelésűnek pedig, leginkább csak úgy válhatnak rosszakká; ha elébb kerülnek rossz társaságba, hogy sem bennük a' jó megörökösödhetett volna.

A' mindennapi gyakorlásnál fogva bévett szokás, annyira erőt vészen az emberben, hogy az, szinte vetélkedik a' természeti tulajdonságokkal, és gyakran csak akkor szabadulhat-meg az ember tőle; midőn már élni is megszűn. — Egy fíradhatatlan munkásához szokott, — egy mással jól tenni szerető, — egy szelid jámbor életű; megtartja jó szokását utolsó lehelletéig: de egy részeges, dologtalan, — egy kártyás, vesztegető, — egy bujálkodó, — tolvaj, — másokat rágalmazó sem hágy alább rögzött szokásaival, még a' törvények' ellenszérére és élte' veszedelmével sem. Csak különös és igen ritka esetekben tapasztalhatni azt: hogy egy vagy más ember föltre állhasson megszokott dolgától. Miért? mert a' szokás természetté válván az emberben, annak elhagyhatására ön-magával bírti és parancsolni tudó tehetség kívántatik; azon nemes tulajdonsággal pedig igen kevesen bírhatnak.

Éppen így van az ember a' maga tulajdon nyelvén való beszéddel és szóllás formákkal is, 's melly nyelven gyermek-korában megtanul beszélni, 's a' szók' kiejtésit megszokja: a' szerint tartja legjobbnak 's leghelyesebbnek, attól megválni sem kíván. — Honnét van az, hogy egy született Magyar, a' maga igen szép és valóban kedves hangzású méltóságos kifejezésű nyelvét megveti? semmi más oka, mint az, hogy elébb Francia, Német. Olasz nyelvvel ~~szoktatásra fordították,~~ 's azután taníttatik anyai nyelvére. — De már minthogy elébb az idegen nyelv-hangzáshoz szokott, vissza-tetszik neki a' szokatlan, annyival is inkább, hogy csak türelve (mint a' felvágott nyelvű szarka vagy szajkó) tanulhatta-meg nemzete' nyelvét; 's így azon, a' mit jól nem ért, tökéletesen nem is beszélhet: annál-fogva bárdolatlanok és rút hangzásúnak tartja. Ebből következik az, hogy a' Magyar nem Magyar^{ok} tulajdon nyelvét megvelvén, még nemzetének is kész ellensége tud lenni, 's a' Magyar nevezet alatt csak Faluk' és Puszták' birtokos szeret lenni. — Így kivetkőzteti a' szoktatás a' született Magyar is, Magyarhoz illő tulajdonságiból. — De ezen pont egyedül csak azokat érdeklí, kik csupán név szerint Magyarok.

A' mi valóságos töröl-metszett Magyarjaink pedig, annyoktól vett nyelveknek oly nagy kedvellői és megszokott szóllás-formájokban oly kemények; hogy attól őket föltre vonni nem könnyen lehet. Még ha egy vagy más szóval élésnek helytelen voltát, a' tanultabbak és pallérozottabbak, kézzel foghatólag megmutathatják is: a' már megszokottak joggal lehető felszerelésére, többnyire őket csak nagy munkával és nehezen lehet bírni. — Éppen ez az oka, hogy nyelvünk' pallérozódásában oly igen nehezen, és csak rák-mászás módra haladhatunk előre.

Eléggé tapasztalhatni azt, azon nagy érdemű jeles hazafiak' próba-tételeiken, kik munkás igyekezetjeknél fogva, nyelvünk' pallérozását figyelemre vették, 's buzgó szeretettel törekedtek arra, hogy az idegen nyelvekből hozzánk bécszótt nem Magyar szók'

helyett, igaz Magyar származásúakat találjanak, találtak is, 's a' közönséges hasznátlás végett fel is tették a' Nemzet' eleibe. De mi lett a' vége? mi következést vont maga után? azt, hogy Holmi szarándok forma ósághoz szokott, 's csak öreg fejszével nagyolt izlésű iskola-por-lepte emberektől, még megtámadtattak, a' szükséges jónak elfogadása helyett mocskosan rágalmaztattak. Mert az emberek töb'nyire csak régiséghez szokottak lévén: mind azokat kárhözvatni szokták, mellyek reájok nem Őseiktől ragadtak. — A' népség' nagyobb része oly hiedelemben van; hogy semmi sem lehet jó, a' mi új és előtte esmérletlen.

Nem hiában és nem ok nélkül mondá azt Vieland, hogy az Abderiták, nem csak Abderában voltak; hanem mindenütt széjjel szórva most is vagynak, lesznek is: kik a' Lotona' békáinak kiáltásokat, még akkor is szentség-törésnek tartották; midőn már általok csak nem házaikból is kiszorítottak. Melynél-fogva senki se veheti tőlem ross' néven, ha azt mondom, hogy az Abderiták' mostan élő unokái, ugyan azon tulajdonságokkal bírnak, mellyekkel Elei is megbélyegeztettek: 's bizonyosan megvan benne a' magokról nagyot képzés, 's az azt követő irigység, kevelység és a' mindeneket fél-haladó buta vakság is. — E' szerint hát nem kárhözthatja bennem egy Hazám' Tudósa is; ha azt mondom, hogy egyes Tudósainknak a' Magyar nyelv' szépítésére és bővítésére célszó munkálódások, mind addig sikeretlenek fognak maradni: míg a' szükséges jónak elő-mozdítása, többeknek is köz megegyezésekkel, más szembe-tűnőbb és nagyobb bényomást tehető módon nem eszközöltetik. Mert egy két különöz, magát a' társaságban mindég csak köz gyűlöletességre és megvetésre teszi-ki, 's még a' legnagyobb bölcsesége mellett sem juthat' arra: hogy egy egész Nemzetet, a' maga dicséretes leleményének, szép 's jó izlésének követésére barhasson. — Egyes személyek' találmányit, újításit, azoknak kézzel fegható jóságjok és szükségesek voltak mellett sem szokta az irigység és az ósághoz ragaszkodás helybe-hagyni.

Nézük-mog a' Francz, Angoly', Német' és több Nemzetek' nevezetesebb Íróit: boldogúlhattak é addig nyelveik' pallérozásával, míg Tudós-társaság nem állítottat-fel, és az, a' szükséges javítás' bévitelére meg nem hatalmaztatott? valóban nem — egy sem. — Mert egyikik Tudós, a' másik ellen csupa-irigységből is dolgozott, 's mindegyik igazságot tulajdonított magának; minél-fogva a' köz-jóra törekedő egyes személyek' munkálódásai csak itt, ott, elő-menetel nélkül maradtak. — Hiszen, ha az emberekben irigység és a' rögzült szokáshoz ragaszkodás nem uralkodna, az agyvelőn, portól lepett vastag hártya nem volna: mi lehetne könnyebb, mint a' jónak, szépnak és hasznosnak közönségessé tétele? kivált a' midőn arra, (mint p. o. nyelvünknek is) elkerülhetetlen szüksége van. — De az újítástól iszonyodó Közönséget, sem a' szép lelkű Kazinczy, sem a' közszeregetet méltán érdemlő Fáy, sem a' dicséretes munkásságú Virág, Fejér, és Kis Urak, egyenként egyes írásaikkal fogva, a' járt' útról járatlanra ki nem téríthetik; bár mennyivel jobbat mutatnának is amannál.

Meg kell pedig azt mindenkinek vallani, ha csak az öt érzékenységeitől megfosztatva nincs, hogy Magyar nyelvünk még ez ideig tellyes a' sok mindenféle hibákkal, temérdek szavaink hibáznak. — Ha Uraink és Asszonyaink eltudták fogadni a' pompára tartózkodó újmód' Francz és Német szabású öltözeteket, házi-eszközöket, mesterséges ételek' 's ita-

lok' készítéséhez tartozó idegen nevezetű edényeket, czifra kocsihoz és ló-szerszámokhoz megkívántató eszközöket: miért nem lehetne hát azoknak Magyar nyelvünkhöz szabott új neveit is elfogadni? kell — szükségesképpen kell. Mert kaczagányos Őseink, a' mi mostani újmódi sok mindenünknek, mellyekről nekjük, Á'siából kijöttök' alkalmával, képzeldések sem volt; szókat sem hoztak magokkal. — Gyalázat pedig e' részben más Nemzet' nyelvére szorulnunk. — De mindenek felett legnagyobb szükségünk van írás-módunk' bizonyos megállapított rend-szabásaira; a' midőn e' részben szer-tartásunk oly határ nélkül való: hogy csak nem minden Íróink különböznek egymástól, és még egy munkájokban sem írnak egyformán.

Azért hát a' mi Magyar nyelvünkben tapasztalható sok hijánosságok helyre pótlásokra nézve, csekély ítéletem szerént, legbizonyosabban czélt érhetnénk; ha hogy Tudósaink egyet-értőleg egy Társaságot formálnának, 's a' nyelvünkben fenn forgó nehézségeket egyenként, köz megegyezéssel fontolóra vennék; írás-módunkban bizonyos határozó rendet szabnának, 's az előttünk már megjelent, de a' velek élésre még be nem avatott sok *csellem, szellem, lény, rény, loncs, kajcs, trécs, fecs, dícs, szend, éls, érv,* 's több ezekhez hasonló számos Magyar hangzású szavainkat pontosan megrostalgatnák; közzülök a' jobbakat és multhatatlanul szükségeseket megerősítenék, a' nem Magyar tulajdonságúakat pedig az elők közzül egészen kirekesztenék: hogy így, a' szükséges jöknak elfogadásokra készen-állók, a' többség' kigúnyolhatása nélkül azokkal szabadon élhetnének, 's magokat tudáskosáink előtt a' köz-nevetségre ki ne tennék. — Külömben becses nyelvünk' pallérozására törekedő egyes Tudósaink' munkálódásai igen kevés következést vonhatnak magok után.

Ezen nyelv-pallérozására ügyelni szükségesképpen megkívántató Tudós-társaság minden különös nagy költség nélkül is felálhatna, — mert Pest, csaknem Országunk' közepén fekvő Anya-várósa lévén Magyar Nemzetünknek, nem vétek vele, ha azt mondom, hogy Tudósaink is ott, és a' környéken legnagyobb számmal vagnak, 's így a' közelébb találtató nevezetesebbek, kik különben is oly nemes tulajdonsággal bírók; hogy jóra törekedő észleket nem csak gondofattal és akarattal, de cselekedettel végre-hajtani is készen állanak: egyet-értéseiknél fogva, bizonyos meghatározott napokon egybe-gyűlhetnének, 's köz megegyezéssel a' nyelvünkben fenn-forgó számos nehézségek közzül, hol egy, hol más tárgyat elő-véven, felőlök határozólag is értekezhetnének, bővebb megfontolás és hozzá szállás végett, a' távolabb lévő nevezetesebb 's értelmesebb Tudósainkkal is frásnál fogva közölhetnék: 's így a' mindenfelőlről össze-gyűlt vélekedésekből is ítélet-tételekből az egészre nézve egy bizonyos rend-szabást sinór-mértékűl határozhatnának, mellynek megállapítását, a' kisebbek örömmel és készséggel megerősítenék. Ilyen módon akármféle nyelvünkben tenni kívánó változásra nézve is bizonyosabban czélt lehetne érni. Mert apróbb Íróink és Tudákosink az őszön ellen rugodozni nem mérészelnének, a' kietlenül hurolóknak éjjeli hangjok pedig a' Szentség' oltárára el nem hallatnak, 's így a' multhatatlanul szükséges újítások és jobbítások kétségén kívül közönségekkel lehetnének.

Megengedem én azt, hogy egyes Íróknál fogva is csúsznak nyelvünkbe olyas új származású szók; mellyek felől közönségesebb Tudákosink most még tudni sem akar-

nak: de csak rák-mászás módra, 's leginkább a későbbi nemzetsébiek által oly későre; hogy Szerzőink elebb kihalnak, hogy sem követtetéseket érhetnek. — Ki szólhat már most az *Udvarnok*, *Tüskénok*, *Jegyző*, *Szám-veső*, *Segéd*, *Hír-mondó*, *Szín-játtó*, *Gyám*, *Véd*, *Példány*, *Nyugtábrány*, *Század*, *Haszon-bér*, *Irnok*, *Levél-tár*, *számszeletti*, *Ujjoncz*, *Vád-levél*, *Intő-levél*, *Lap*, 's több ezekhez hasonlók ellen? — Senki, mivel igaz Magyar szóknak, még a Falusi Mesterek és Jegyzők is elesmériik.

Mennyivel inkább bizodalomunk lehetne hát shoz, hogy egy Haza-derékeiből összeálló Tudós-társaság által behozatandó új szavaink, és megállapítandó rend-szabásink sikerrel mozdíthatnák-elő kedves nyelvünk' szükséges pallérozását! csak hogy a' találmányok a' Magyar nyelv' természetével ellenkezők ne légyenek, és hogy Tudósaink a' tekenetnél és hatalomnál fogva mások felett magoknak elsőséget ne tulajdonítsanak: hanem leleményeiket a' másokéval egygyütt vessék a' mérő-serpenyőbe, 's úgy a' szoros megfontolás után, a' nyomósabbnak engedjenek elsőséget, mivel jónál-jobbak, okosnál-okosabbak a' sok között mindég találatnak. Csak így, és nem másképpen lehetne apródonként félre lökni az idegen nyelvekből reánk ragadt nem Magyar szavainkat, és csak ilyen módon juthatnánk arra; hogy Magyar íróink oly sokfelé habozva egymástól szembe-tűnőleg is ne külömbözzenek. Ez által kerülhetnék-el íróink azon haszontalan penna-harczot, mellynél fogva a' mások írásiban azt vizsgálgatták; hogy hol írtak egy betű helyett kettőt, 's hol éltek olyan szóval, mely nem közönséges; 's annál-fogva csak gyűlöletes egymást sértegetésekkel foglalták-el Tudományos írásink' helyeit.

Nem mondom hát hogy nyelvünkben nem volna szükséges igen sok jobbítást tenni, és hogy Tudósink ne törekedjenek becsés nyelvünk' pallérozására. Sőt elkerülhetetlen lévén annak bővítése és szépítése: illő, hogy minden buzgó hazafi töle-telhetőképpen törekedjék a' tapasztalható hijánosságok' kipótolására. Mert nyelvünkön, csak a' közönséges szóllás formákban is számos vissza-élések vagnak; melyeknek kiirtásokra a' mostani korbeliek, minden igyekeztetik mellett sem juthatnak.

Helybe lehet e' nyelvünkön hagyni a' jót állást? — a' rettenetes jót? mely mihelyest rettenetes: már nem lehet jó. — Az *irtóztatás szépet*? holott az irtóztatónak szépnak lenni, a' széptől pedig irtóznai: természetes lehetetlenség; a' *feldúlt szekeret*? holott a' föld minden terhet magához szíván: nem fel, hanem csak ledűlhet. — A' *béhunt szemmel nézést*? holott a' szem ha becsukódik, véle nézni már lehetetlenség. — A' *jó rendet*? mely, *rossz* nem is lehet, mert a' rend már magában is jó; különben rendetlen. — A' *kalap fejébe tevést*? a' mit csak reá lehet tenni. — Az *Aszszonyaink között széltére uralkodó ücsém asszony* nevezettel vissza-élést? mely egyenesen csak a' férjfi kissébb testvérnek, bátyjától külömbözetetű neve. Még is Nemzetem' közönsége ezeket, nyílt szemekkel elnézi és nyílt fülekkel elhalgatja; sőt hibásoknak lenni sem hiszi. Mert Annnyoktól, Kati dajkájoktól, Péter inasoktól, Gyurka kotsisoktól is így hallották; azoknak tehát így kell maradniok; mivel még Őseik is így éltek azokkal. — Ilyenek a' szokáshoz ragasszkodott atyafiak, így vagnak a' többfélékkel is. — Mintha, bizony nekünk akármí roszszat-is, azért hogy ősi szokás, 's Eleink is így használták: gyermeki kötelességből meg kellene tőkre tartanunk, és helyettük jobbakkal 's újabbakkal nem lehetne élnünk.

Ha pedig igazán figyelemre veszzük az *ücsém asszonyt*, és oly különös valami, mit nyelvünkben továbbra is meghagyni szembe-tűnő vétek. Mert mi van nyelvünknek egy

egy szebb tulajdonsága annál: hogy a' két nemen lévő idősebb és ifjabb testvéreket egymástól, határozólag egy egy szó által meg tudjuk különböztetni? mit a' legpallérozottabb nyelvben sem találhatni-fel. — Hát a' csupa rossz szokásnál fogva: engedjünk nyelvünkön ily szembe-tűnő csorbát ejteni? Nem — semmiképpen nem; mert én megmutatom, hogy *Ücsém asszony*nak fenn-maradni, természetesen lehetetlenség. — Ha az igaz, hogy az öregebb férfiú testvér Magyar nyelvünkön bátya, — az ifjabb *Ücs*, vagy *Ücse*; — az idősebb leány testvér, néne; az ifjabb pedig, húga; már hát *Ücsém asszony*nak éppen nem találunk helyet; mert csak négyféle testvérek lehetnek: mire való volna akkor az öt különböztető nevezet? — bátya, *Ücse*: a' két férjűjé; — néne, húga: a' két leányé; kinek adjuk akkor az ötödik *Ücsém asszony* nevezetet? — hát nem de nem úgy húga é a' nénének kisebb leány testvére: mint a' bátyának? — 's nem de nem úgy nénye é az öregebb leány-testvér a' hűgának: mint az *Ücsének*? hiszen ha a' néne, nem nevezhetné kisebb leány-testvérét éppen úgy, mint a' férjűjé: úgy a' kisebb leány-testvér sem nevezhetné nényét nénének; mert a' férjűjé is nényeknek nevezik: így hát egészen szükségtelen volna a' néne és húga nevezet, hanem csak *Ücsém asszony* és bátyám *asszony*. — Mert ha *Ücsém asszony* lehet, kérdésen kívül kell lenni bátyám *asszony*nak is, 's így csak a' férjű nevezetek után vetett *asszony* név tenne különbséget a' férjű és leány testvérek között. — Ez tehát nem egyéb vissza-élésnél, mely csak gyermeki szokásból vevé eredetét, és éppen úgy esik, mintha azt mondáná az ember; hogy húgom Uram. — Ebből is megtetszik annak helytelensége, hogy ha a' néne azt mondja: ma nálam volt az *Ücsém*; már nem lehet tudni, ha férfiú volt é vagy leány? ha csak a' férjű név után *asszonyt* nem vét; mely, természet ellen hangzik.

Ezen vissza-élés elkövetésére legalkalmasabb lépcső lehetne a' mi tiszteletről méltó főbb *Asszonyaink*: ha ifjabb leány testvérjeiket *Ücsöknek* nevezni megszűnnének. Így e' rideg szóval élés (minthogy a' nagyobbaknak példájok követésére, a' kisebbek mindenkor készen állanak) opródonként nyelvünkől egészen kimaradna.

Én Csorogó Vármegyéből
CSOROGYI ISTVÁN.

2.

Polykletus' útazása, vagy Római Levelek.

A' Régiség' két legjelesebb Nemzetei a' Görögök és Rómsiak, nagy mértékben megérdemlik minden művelt ember' figyelmét? mert azonkívül, hogy nagy történeteikkel sok fontos és hasznos tanúságokat adnak, a' művészségnek minden nemeiben is halhatatlan

remekeket, 's a' tudományoknak külömbféle ágaiban olyan írásokat hagyjak magok után, mellyek mind tartalmokra mind elől-adásokra nézve követésre méltó, 's még eddig nagy részént utól nem ért példának tartathatnak. Annnyira is megvolt és meg van az újabb tudós világ ezen állítás igazsága felől győződve, hogy ezen két Nemzet' eszméjét a' tudományos nevelés' talp-kövévé tette 's most is annak nézi.

Nagy köszönettel tartozunk tehát azoknak, kik ezen nem kevés nehézségekkel járó eszméretet nem csak velős és fundamentos, hanem kellemes munkák által is elő-mozdították, 's az a'hoz vivő út körül a' sok tövisek közzé virágokat ültettek.

Az illyenek közzé tartozik a' mi időnkben a' Görögökre nézve kiváltképpen Barthelemy a' XVIII-ik századbéli Francia Tudósok' egyik fő dísze. Ez *Voyage du Jeune Anacharsis en Grece* cím alatt kiadott 's minden csinosabb nyelvekre lefordított könyvében a' régi világ' legmíveltebb Nemzetét mindenféle tekintetben, gondosan, pontosan 's egyszerűtáminde szépen is leírta, vagy inkább annak képét oly igazán 's oly szépen lefestette, hogy lehetetlen azt csudálkozás és gyönyörködés nélkül szemlélni. A' Munka Magyarul is kijött, 's bizonynal egy azok közzül, mellyeknek mennél több és mennél figyelmessebb Olvasásokat egész szívünköl kell kívánnunk.

A' mit Barthelemy a' Görögökre nézve tett, azt tévé nem régiben egy újabb jeles Francia Tudós *Báro de Theis* illyen című munkájában: *Voyage de Polyclete ou Lettres Romaines*, melly Párisban 1821-ben lépett először nap-fényre három tizenkettőd-rétű Kötetben. Valamint amaz, úgy ez is költeményes formába öntötte az elől-adást, melly által nem csak ez életet és eleveniséget nyer, hanem az elől-adott dolog is tökéletesebben megértethetik, mert az erkölcsök, szokások, rend-tartások, úgy szólván szemünk előtt mennek véghez, 's mint valamely nagy műszer' minden kerekai előttünk forognak. Az Író egy rövid és velős bevezetésben leírja, mint vetett a' Római hatalom véget a' Görögök nemzeti létének. Azután felteszi, hogy Sulla Athéne' megvétele után Crantornak az Athénei első Archónnak vitéz és fiatal fiát Polycletust kezessül kiválasztja és azt hajóseregjének egy csoportjával Rómába küldi. Ez a' Polycletus Rómában tartózkodása alatt a' Római Nemzet' állapotjával minden tekintetben megismerkedik, 's az Athénába küldözött leveleiben híven lefesti.

Mind az elbeszélések, mind a' tárgyak, mellyek ezen Könyvben elől-fordúlnak, a' történetek' és dolgok' igazságával, sőt még az idő-szakasszal is a' lehetőségig megegyeznek, 's különösen a' Római szokásoknak, erkölcsöknek, 's polgári, házi, vallásbéli és hadi-intézeteknek igaz képe terjesztetik előnkbe.

Ki ne szeretné illyenképpen mint valamely gyönyörködötő Szín-játékban nézni azt a' nagy Nemzetet, melly a' homályból oly magasra felemelkedvén, utóbb több mint két száz millió embereknek parancsolt, 's hosszú ideig tartó birodalmának elenyészése után is minden újabb mivel Nemzeteknek mind eddig mesterek maradt 's még ezután is soká az fog maradni.

Reményljük tehát, hogy Olvasóink kedvesen fogják venni, ha az említett munkából egynéhány Levelket Minervánkba béiktatunk.

Elő Levél. Polykletus Krantorhoz.

Utasás Athenéből Iulidába; — Tengeri dolgok állapota, — Külföldiek.

Meg kell lenni, el kell hagyni Atyámat és Hazámat. Egy sebesen repülő hajó távol visz' mindentől, a' mi életemet becstessé teszi. Óh kedves Atheném, szent oltárok, szentelt helyek, ifjúságom' zavaratlan boldogságának tanúi, foglak e még titeket látni. Ezen szomorú rémletek, mellyek most ostromolnak, vallyon csak azon fájdalom' képei é, mellyeket a' szerencsétlenség szívembe nyomott, vagy úgy kell őket nézennem, mint utóbbi sorsom' előre-érzését. Úgy tetszik, hogy ezen nyomorúság, mellynek súlya most reánk nehezedett, még nagyobb rosszat fog számunkra készíteni, szemeim rettegve bujdosnak a' szerencsétlenség' tengerén, a' nélkül, hogy valahol menedéket találjanak. Mimódon reménylhessek az Istenektől ez erőltlen, 's elhagyott ártatlanság' számára könyörületességet, ott, hol az igazságtalanság és erőszak minden pompáját kifejti előttem. Híjában hívom segítségül a' bölcselkedés' azon tudományát, mellyet szádból annyiszor hallottam. Hát ez is elhagyja e a' halandókat akkor, mikor reája legnagyobb szükségek van, talám hát ez is csak a' szerencsések' álmódozása, 's csak a' képzelt bajok ellen tud védelmezni? Nem cupa álmódozás; a' lelken mindenható erővel uralkodik, de nem a' szíven, a' természet' jsgátását nem tilthatja-el, az Atyától elszakasztott gyermeknek, a' Hazájától megfosztatott polgárnak megengedi a' kesergést, csak a' kétségbe-esést ellenzi. Ettől pedig megőrizem magamat; selfegyverkezem azon lelki erővel, mellynek nyomorúságinknak közepette is te oly szép példát láttam. Ne vándol elcsüggedéssel, ha könnyeim folyának, ezeknek forrása sokkal nemesebb, mintsem hogy őket az én Atyám' kárhoztathatná. Ha szerencsétlenségem' érzésében az állhatatosság el akar hagyni, akkor a' te leveleid új erőt fognak adni, az enyémnek cztélya pedig az lesz, hogy mindent, a' mit az idegen földön látok, híven lefessenek. Egyedül te lesz' minden gondolkozásom' tárgya, még álmaimban is téged foglak látni, 's a' mit a' valóság tőlem megtagad, azt a' csalódás viszsza fogja adni. Mihelyt karjaid közül kiragadtattam, Sylla' szolgái a' Pyraeusba vittek. Az a' szörnyű néző-játék, mellyet ott láttam, egész életemben elfelejthetetlen lesz' előttem. A' part-bé volt fedve darab aranyokkal, drága portékákkal, és mindenféle mesteri művekkel, mellyek elébb boltozatos sétáló helyeinket ékesítették. Mind ezek el voltak ott turúlve, 's fegyverekkel és hadi szereszmekkel elegyülve; — melly tekintet, melly zavar! — Midőn ezén kincseket a' parton felhalmozva láttam, úgy tetszett, mintha a' tenger egyszerre minden drágaságokat kiokádott volna gyomrából, mellyeket századoktól öltá elnyelt vela, Sulla a' legjelesebb hadi-tisztektől körül-véve, utolsó parancsofátokat adott a' hajókra szállított seregeknek, bémutatam neki, egy jel-adására egygyik hajóra vezettettem, a' hol egy csapat katonák között lett helyem, kik mindnyájon magokkal foglalatoskodván, egy idegennek hozzájuk jövetelét észre sem vették; különös ellenkezés az emberi szíven, így szólék magamban; ezen emberekkel, kikkel bástyáink alatt mérészen szembe szállottam, most félelmet gerjesztenek bennem, míg életemet veszélyel fenyegették, addig félelem nélkül maradtam, most midőn már nem ellenségeim, alig tudom őket rémülés nélkül látni. Annysira igaz, hogy a' bátorság a' veszedelemben mindent,

a' nyomorúságban semmif sem tehet. Szomorúan ülven az árboczon, szememet merően szegeztém azon helyekre, melyeket most talán örökre el kelle hagynom, a' körülöttem történi dolgokról, egészen elfelejtkeztem, midőn hirtelen jel adatot az elindulásra.

A' kormányos, kit ruhája megkülönböztetett a' hajó hátulsó 's legmagasabb részére ment jel-adására, megeresztettek a' vitorlák, a' révészek helyeket foglaltak a' padokon, 's minden hajók egyszerre szép rendben megindultak, egymás után elmentek azon pompás márvány oroszlány előtt, *) mely a' Pyrenaeusban való bemenetelt védelmezni látszik. Nagy öröm-kiáltozások között hagyta-el az egész sereg ezen partot, melytől én nagy fájdalommal váltam-meg. Ah, mely igen különbözik, így szólék magamban, ezeknek sorsa az enyimtől, ők hazájok felé, hozzájuk tartozójúkhöz vezetnek, őket győzedelmi Innap várja, míg én, az én Hazám' lealacsonyíttatását Rómába kísérni 's a' győltt Sulla' Triumphusát nevelni kényszerítetem.

Egyedül lévén az örvendő 's örvendezésével engem szomorító sokaság között szememmel olyan helyet kerestem, hol ostromló érzéseimnek szabad folyamatot engedhettek, midőn észre-vettem, hogy a' Kormányos szánakozva vizsgáló szemekkel nézett rám: Salvamet kiönteni óhajtván; a' mi a' szerencsétlenség legelső óhajta, lassú lépekkel feléje mentem, ő pedig kezét hozzám nyújtotta, 's maga melé ültetett.

„Hogy-hogy, ifjú! így kezdé szállani, hová lett téled az a' bátorság, mely nemzetnek tulajdona, 's melyet előbb magad is mutattál? vallyon csak magad létel e 's nem lett e minden polgár-társad ezen háborúnak áldozatjává? valóban azt hittem volna, hogy a' Socrateseknek, 's oly sok egyéb szerencsétlenséggel küszködött hősöknek hazájok csak felemelkedett gondolkodású férfiakat szülhet.“ Ezen szókra, melyek bátortó rész-vétel hangján mondtak, így kiálték-fel: „Hat-Imas Istenek! mely csuda által teremtetek számomra az ellenséges sereg között ily váratlan vigasztalást, melyre oly nagy szükségem vagyok!“ „Én is Görög vagyok, felele a' kormányos, nevem Nausicrates.“ Sokáig az Athaenai szabad Köz-társaságot szolgáltam, mellynek gyermekei mindenkor kedvesek lesznek előttem. Különbféle szomorú történetek megfosztották Hazámtól, ezen néhez hivatalban, melyre nem születtem, megőriztem az Istenek érint való fézfémet, 's az azok eránt való hűséget, kiket parancsolóimná tettek, 's tapasztaltam, hogy az életnek minden környülményei között a' feddhetetlen és állhatatos ember Ura marad sorának. Láttam olyan rab-szolgákat, kik láncokban szabadok, olyan szabad születésűket, kik indólatjaik' jármában nyomorult rabok voltak; az elsőket igyekeztem követni, az utolsók' sorsát; ha enyimmé tehettem volna is, nem fogadtam volna el; ő fűl a' te szenvedéseid nagyok, de hídd-el, még ezeknél nagyobbak is vagnak. A' fiatal ember mind úntalan legmagasb' tetéjén yéli magát lenni, majd a' szerencsének majd a' szerencsétlenségnek; csak a' tapasztalás taníthatja-meg őtet, hogyan kelljen a' szomorúságot mérsékelni, 's az örvendezésnek is czélt tenni.“

*) Ezen oroszlány még ott volt a' XVII-dik században, 's akkor azt a' Velencziek az ő városukba vitték. A' hely, a' hol volt, még ma is Országy-alközpont névezetik.

gel az 5 temploma, melynek Pappai az 5 tükáiba bé vagnak avatva. Ők a rövid és múlandó 's az embereknek a' sorstól fősvény kézzel mért életet egynéhány szempillantatokkal hosszabbá teszik, 's az élet' szeretete, mely a' halandóknak leghatalmassabb érzése, itt még a' legtávolabb lakó népeknek fogadásbeli ajándékai által is nyilatkoztatja ki magát.

Nem sokára utánnunk hagytuk ezen tartományt, mely a' tengerbe messze békanyaral 's megláttuk Fáygetus' régi erdővel fedett tetejét. Itt Laconia tünik szemedébe, monda Nausicrates, ezen magas hegy-lánczon túl fekszik Spárta, mely sokáig Athaénének szerencsés vetékedője volt, 's most vele együtt azon egy járom alatt nyög. Egy ideig egész Görög-országot meggyőzte, de a' győzelem, mely változólag egy nemzetlől szüntelen másikkhoz jár, elhagyta Peloponesust, valamint Atticát is. Minden csirázik, virágzik 's elhervad. Hellást egy ideig dicsőség' napjai fényesítették, most nyomorúság' napja homályosítja. Így a' hatalmas Ocean' habjai csak azért emelkednek fel, hogy ismét leessenek.

Nem sokára azután megsejditettük Malta' fokát, mely a' hajó-törésekről híres. A' révészek' megkettőztetett erőlködése kikerülte ezen veszedelmes helyet, 's hamar azután Cithere szigetének, a' mi első pihenő-helyünknek meredő partja tűnt szemünkbe. Estvéig nem éhettünk-el a' partig, 's azért jól tudván hajóaink, mely bajos legyen itt a' setében kikötni a' száraz földtől, egy kis távolságra lehányták a' vas-macskákat. A' fáradtságos nappali munka után nyugalmas éjszaka következett. Alig festették a' felkelő nap' sugarai arany színnel az eget, midőn révészeink az éjeli nyugalom által megújulva frissen felzedték a' vas-macskákat. Elnemételünkkor megviszáltam figyelemmel ezen híres sziget' kősziklákkal és bokrokkal befűdött partjait, melyeket oda érkezésünkkor az estvéli homály jól látni nem engedett. Hát ez é, így szólék Nausicrateshez, a' Cythere szigete, a' gyönyörűség' országa, a' játékok' és örömek' lakhelye. Látod ebből, felele ő mosolyogva, mely sokkal gazdagabb a' költő' képzelődése még a' természetnél is. Ezen száraz és szigorú parton, csak a' szegénység' és fájdalom' lakhelyei látszanak lenni, 's ezek tétettek a' költők által az örömek' hazájává. Ezen sziget csupán annak közössői dicsőségét, hogy partja a' hajókázás' gyermeki korában hozzá-járulhatatlan volt. Taenarus és Malca' fokai között lévén fekvése, soká nem tudtak a' hajósok reá kiszállani, 's az ember, a' ki a' boldogságot mindég az elérhetetlenben keresi, képzelődése által eme' fenyegető kősziklát, Tündérek' palotájává, eme' setét barlangokat, Nymphák' rejtekeivé, és a' szegény 's durva lakosokat Vénus' Pappiává változtatta. Úgy látszik, mintha ezen hely, mely Ámör' honjának tartatik, a' szerelem' útjának tévelygéseivel hasonlítana, mely indúlat eleintén tetszik, azután megbájol, utóbb magunkon kívül ragad; de mi-helyt közeleb'ről megismerjük, nem ad egyebet, csak nyomorúságot.

A' mi régi Elcink nem elégedtek-meg ezen mosolygó álmodozásokkal. Tekintsd ama' roppant kő-szírtot, mely a' tengerbe messze bényúl és egy kő-szállal végződik, ez a' Taenarus. Ezen rettenetes név' hallására cirémül a' hajós, szüntelen dühödő hullámok' habjai verik a' hegy' fokát, 's tetejéig fecskendeztetik a' vizet. Az ily rettenetes jelektől borzadozván a' régi hajósok, azt költötték, hogy ezen örvényekben volna az a' hely, ahol az istentelenek' lelkei az örökké tartó kínokat szenvednék. Apródonként-csinosodván az

emberek, ezen mesét, mely egy durva szenteskedés' szüleménye volt, félre-vetették 's az Istenégnek egy illendőbb 's nemesebb áldozatot vittek az által, hogy Neptúnus' számára 'a hegy' tetejére egy templomot építettek. Ebben minden hajó-törést szenvedőknek szent menedék-helyek van: mikép' is tarthatnák a' halandók valami jussokat az olyanhoz, kit az Istenek' haragja megkéméltet.

Észak felől ezen rémítő helytől Messeniának termékeny síkjai terjednek-el; ezen gazdag 's a' Lacedaemonbeliek által meghódított tartomány volt az, a' mi ezeknek hatalmát leginkább megerősítette. — Epaminondas leoldotta róla a' rab-lánczokat, 's azon szempillantástól fogva enyészni kezdett Spárta' ereje. Nézd ezen'mély öblöket, mellyek Peloponesus' partjait mintegy elhasogatják, ezek cselekszik azt, hogy Föld-leíróink Peloponésust egy Pistanus' leveléhez hasonlítják. A' Rómaiak Itália' formáját a' képzelődésnek egy kevesse nagyobb megerősítésével hasonlóképpen caer-fa leveléhez hasonlítják. De mindjárt a' Sicíliai tenger' torkához érünk, vi'sgald Görög-országot még egyszer, mely ezen-nel feltűnik szemünk előtt.

Ezen szóknál mély fájdalom fogta-el szívemet, 's jóllehet már messze voltunk Athaenétől, még is úgy tetszett, mintha még egyszer el kellett volna hagynom születésem' városát. De valyon van é' Görög-országnak olyan tartománya, mely honnunknak képe nem volna? Az Istenek' tisztelete, a' nyelv, az erkölcsök, minden benne lakó nemzetségeknek olyan egygyességet adott, mellyet az időnként támadott, 's ideig óráig tartott visszállkodások alig tudtak megszakasztani. Minden Görögök testvérek, kiket a' saját haszon-keresés néha egynehány szempillantatokig egyvás-ellen felháborít, de a' vérség' kötele viszont mindenkor öszsz-kapcsol. Görög-ország' Istenei! kiálték eleven hangon, ~~nem hiú nagyságot, csak a' szűk, nem megérdemelt érdemlő gazdagságot.~~ Csak azt engedjétek-még, hogy valaha azt a' szeretett földet ismét megláthassam, ~~szókon a' helyeken,~~ hol titeket tisztelni tanúltalak. Nem gyűjthatok oltáraitokon tömjént, de a' hozsátok fohászokodó eszerencsétlenség szíve templomná válik, ha tiszta.

Kévs idő múlva csak a' kék eget, 's csendes tenger' vizét látjuk, már most ezen kedves partok' nézése által nem vonattatván-el figyelmem, gondosabban vi'sgáltam a' szép rendben menő hajóknak hosszú sorát. Közepén a' Vezér' hajója evezett, mellynek a' hajóján lobogó bársony-színű zászlóról meglehetett esmérni, a' többi hajóknak különbféle színű zászlói lévén. Minden hajó' elejére felvult írva nagy betűkkel annak neve, mellyet Nausikrates nekem megmagyarázott. A' mi hajónk' neve Palaemon volt. Mellettünk a' Neptunus, Triton, Centaurus 's egyéb nevű hajók találattak. Az ilyen megnevezés, mely a' több hajókból álló tengeri seregnek igazgatására 's forgatására nézve igen hasznos a' Rómaiak' nyelvén *insigne* szóval tételik-ki, mely annyit jelent, mint a' Görögöknél *Parasemon*. Az első sort a' hadi-hajók formálták, mellyek közül némelyeknek elején egy három-ágú réz-szigony látszott; 's mellyek után következtek a' tereh-vivő hajók; mellyeket arról lehet megesmérni, hogy rajtuk az árbocz-fa' tetejéről egy kosár függ. Mind a' két redébéli hajókhoz egy könnyű sarka volt akasztva. Minden hajónak van egy különös véd Istene is, mellynek képe a' hajó' farán a' kormányhoz közel le van festve, 's ez a' hely *taláznak* nevezetik, mely szóval a' Rómaiak' nyelve azt a' védelmet fejezi-ki, mellyben ezen a' helyen ki-ki részesül. Itt szokás az

imádságot és áldozást véghez-vinni, és szövetséget kötni. Minekutánna Nausicrates mindent megmagyarázott, a' mi a' hajós-sereget általjában illette, megesmerkedtetett a' hajónak minden egyes részével is, mely egészen úgy vala építve, mint mi nálunk; az egész különbség csak a' részek' neveiben áll, de a' pusztá nevek' lajstromát idegen nyelven litten olvasni unalmas lenne. Az éjszaka nem szakasztotta félben útnak. Tiszta volt a' levegő, mellynek fényét a' tengerből felkelni látszó csillagok is neveleték. Az evező lapátok taktus szerint járó zörgésébe a' katonák elegyítették énekeiket távolról a' Thetis' kedveseinek a' Halcyonoknak vagy jégi madaraknak száva hallatott; míg a' trombita' hangja időről-időre a' hajós-seregnek jelt adott, mellyre kelljen fordúlniok 's mit kelljen tenniük. Ellágyulva lévén külfömben is szívem ezen pompás néző-játék azt nagyon meghatotta. Ó melly felséges a' természet, így szólék egy kéz-szorítással Nausicrateshez, melly igen eltölt bennüket annak vizsgálása, a' mindenek' igazgatója eránt való bizodalommal! Valamit látok, mind az annak nagyságát hirdeti, vajha jóságában részesülhetek. „Oly sokféle érzések' ostromától el lévén fáradva, mély álomba merültem, enyhítő álmodozások' új erőt adtak lelkemnek, 's felébredésemkor a' bizonytalan sorsot, mellynek eleibe mentem, bátor szívvel 's felelem nélkül vártam.“

Végre száraz földet láttunk, mellyet a' katonák minden hajókról egyszerre örvendezve köszöntöttek. Sicilia van előttünk, mondá Nausicrates. Ezen sziget, mellynek lakosai három nyelvet tudnak, a' legnagyobb minden esmeretes tengereken. Egy nagy három-szeget formál, 's azért Elein Trinacriának, vagy a' három hegy-fokok' szigetének neveztek. Itt van Ceres' öröksége, ki ezen termékeny mezőkön szebb kincseit osztogatja, 's a' föld-mévelés' reményét soha meg nem csalja. Enna' kies részét szűnet nélkül virágok fedik, mellyek a' leszedők' kezei alatt ismét kitöjülni látszanak, 's a' bámoló útasnak nyomait hervadhatatlan virág-útak jegyzik-meg.

„Az ily sok jókka-l-bővelkedés veszedelmére vált a' szigetnek. Európa és Afrika, mellyek között fekszik, birtokáért dühösen harcoltak, 's egy nemzet sem hordosta annyiszor, mint az itt lakó a' külföld' békóit. A' régi időkben Görög-szállók egybe-kapcsolták ezen földet a' miénkkel; a' mi nyelvünk 's tővényeink 's szokásaink itt sokáig virágostak 's még most sem felejtette-el Sicilia ezen elégedést.“

„Etna' hegye, mellynek tetejét minden meszesesége mellett is észre-veheted, mint valamely tiszteletre kényszerítő Fejedelem, úgy emeli-fel rajta ezen szigeten fejét, 's annak fundamentomát gyakran megrázkódtatja. Ezen hegy' gyomrában a' régi monda szerint Jupiter' menykövei kovácsoltatnak, mások szerint pedig a' Tartarusnak egyik örvénye tájja-él törkát, de abban mindenek megegyeznek, hogy ez a' hegy az emberi nemzetet büntetni szokó Istenek' haragjának rémítő emléke. Mindazáltal még is meg kell vallani, hogy ezen fenyegető ostor Sicilia' lakosait nem igen jobbította-meg; mert a' ravasz Dionysius több követeket talált közöttük, mint a' bölcs Gelon. Általjában ók álnokoknak, csalárdoknak, 's rétkes gyönyörűségeibe elmerülteknek tartatnak; mindnyájan Damiocleshez hasonlítanak, ki közöttük, ámbár fegyver függött feje felett, dobzódot az örömben.“

Most azon szoros tengeren fogunk evezni, melly Siciliát Itáliától elválasztja. Scyllán és Charybdison által fogunk menni, mellyek hajdan a' hajósoknak oly retentősek voltak; most ezen két közziklák már s-nkit sem rémítenek-meg, vagy azért, hogy nagy

föld-índulások ezen helyen a' veszélyt kisebbítették, vagy azért, hogy a' mostani hajó-
sok jobban érik mesterségeket. Vizsgáld más-felől figyelemmel eme' gazdag földet,
melly jobb kezéd felé kiterjed; ez nagy Görög-ország' egy része. Fel-felé a' parton As-
kri, Sybaris, Metapontani és Tarentom' városai fekszenek, mellyeknek neveik hirdetik
eredeteket. Bal-felől a' híres Messina' városa emelkedik-fel, mellyet Messenia' lakosai fun-
dálják. Ezek Spárta' igáját akarván kerülni, ezen sok tekintetben alkalmas helyen egy
hatalmas tenger-parti várost építettek, mellynek tágas kikötőjét minden nemzetbeli hajók
látogatják. Által-ellenben, Itália' legszélső csúcán Rhagium fekszik, hol a' mint a' hír
beszéli, hajdan a' szigetet egy keskeny föld össze-kapcsolta a' szárazzal, míg egy re-
ttenes föld-índulás tőle el nem szakasztotta. Ezen név Rhagium, mellyet némelyek el-
válást vagy elszakadást jelentő Görög szótól származtatnak, ezen regét valósitani látszik.

Itt elhalgatott Nausikrates, 's dolgához látott; a' hajót oly ügyességgel kormányoz-
ta; hogy minden veszedelmektől, mellyek ezen tengeren oly sokszor szoktak történni,
megválva értünk-be az Itáliai tengerbe. „Ezen apró szigetek, mellyeket itt látsz, úgy
folytatá ekkor beszédét, az Aioliaiak, mellyek a' Költőknél oly igen híresek. Ezekben
uralkodik Aiolus, ez a' hajósokra nézve oly rettenetes Isten, 's valóban a' szélvészekt'
urának nem lehetett volna érdemesebb királyi-széket választani. Még maga az Epirus
sem oly veszedelmes, mint azok a' hullámok, mellyek ezen gyászos kősziklákat csapod-
ják. Orkánok, föld alatt való tűnek, és szünet nélkül való zúgó habok viaskodni látsza-
nak egymással ezen pusata szigetek' birtokáért, mellyeknek számokat sem tudjuk megha-
tározni, mert még a' mi időnkben is búj-ki egy a' tengerből.“

Már most minden jelentette Róma' közeletét; minden országbeli hajók fedték-el a'
tengert. Némelyek Szcia' gabonáját, mások Libia' és Afrika' gazdag termésait vitték;
még mások katonákkal megtöltve idegen Nemzetek' meghódoltatására mentek, vagy ra-
gadamánnyal tömve haza felé eveztek. Figyelmesen vizsgálám ezen szüntelen változó
és mozgó képet, melly különböző érzéseket gerjesztett bennem, midőn Nausicrates így
szólla hozzám: „Fordítsd szemeidet nap-kelet felé 's nézd eme' pompás várost. Parthe-
nopo ez, mellyet kellemes voltáért sok Rómaiak Rómánál is örömebb választanak lak-
helyeknek. Nevét a' mint beszélik, egy Sirenetől kapta, melly azon való bujában,
hogy szépségével Ulysses't megbájosni nem tudta, magát ezen helyen a' tengerbe ölte.
Esmeretesebb neve Neápolis vagy Új-város, mellyet Görögök adtak neki, mikor fun-
dálták. Ezen gazdag város megett emeli-fel fejét a' Vesuvius' tűz-okádó hegye, melly
a' mint a' régi hír beszéli, hajdan ezen mosolygó tájékon nagy pusztítást okozott. Most
kellemes épületek fedezik azt imitt-amott, mellyeknek csendes lakosai talán még valaha
meg fogják siratni, hogy oly esztelenül bíznak hozzája.“

„Eme' meredek kősziklával körül-koszorózott sziget a' Neápolisi öböl' kezdeténél,
Capresának hivattatik, 's híres arról, hogy ott a' tél igen gyenge szokott lenni. Most
már a' Campániai termékeny gátok' mentében fogunk evezni, 's nem sokára elérsz útd'
céljára, 's kérlek, hogy ezt csendes szívvel tekintsd. A' szerencsétlenséggel küszködő
bátorság mindenkor, 's mindeneket tiszteletre gerjesztő látomány; illyent mutass a' Ró-
maiaknak 's emlékezzél-meg az Istenekről.“

Végre elértünk az Ostiai kikötőbe, mely közel van a Tiberis' torkolatjához. Borzadás rázott-meg, midőn a' hazánkat meggyőző Ország' földére kiléptem. Ó Róma! nem elég dicsőség volt é egy magas gondolkozású nemzetet meggyőznöd? Még hozzád is kell e' meggyőzetetnek jönni, hogy magokat megalázzák az ő kedvező kezek alatt.

Midőn a' hajót elhagytam, Nausicrates felém nyújtotta jobb kezét, mellyet tisztelettel megcsókoltam. „Ifjú! monda, nézz csendesen a' jövőndőbe! Látod, hogy ezen rövid úton is találtál nem reményelt vigasztalást. Rómában is bizonyosan fogsz találni, mert az ifjúság már is ajánlja magát, és kiki támaszt maga eránt rész-vételt, csak megérdemlje azt. Isten hozzád! fiam, el ne felejtöd: hogy nem minden azél kedvező szél, de hogy sokszor még a' szélvész is kikötő-hely felé visz' bennünket.

S. K. J.

3.

Az Aszszonyi Nem' siralmas sorsa Kelet-Indiában. 1825.

(Jegyzetkkel az alól-írtól.)

Minő lealacsonyító ész-fogattja legyen Hindunak az aszszonyi Nemről általjában: elég-gé kitetszik már vallásos Törvény-könyvéből is, mellyet ama' feledhetlen emlékeztető *Hastings Warren* *) 1773-tól fogva 1775-diki Februárig, tizenegy leg tudósabb Bramínok' segítségével élén, az Ország' minden részeiből gyűjtetett, rendbe-szedetett és a' Hindusz nyelvűből Persára, és Anglusra által-fordítottatott (Code of Tentoo-Laws). Annak első fejezetében, melly így vagyon felül írva: az *Aszszonyokról általjában*, többek közt im' ez ígék olvastatnak: „Aszszonyoknak hat olyan tulajdonaik vagynak, mellyekért nekik „nem hihetni: 1.) drága kövek, gyöngyök, ékességek, szép házi bútör, ruha, nyalánkságok után vonzó, soha nem csillapítható kívánsosság; 2.) minden mértéken túl járó „fajtalanság; 3) hirtelen harag; 4) mély bosszú-állás, az-az: szívök' fenekét senki nem „vi'gálhatja-ki; 5) irigység, mert másnak szerencséjét és jó dolgát nagy Gonosz gysáknak „tekintik; 6) rossz' cselekedetekre hajlandók; és azokat el is követik.“ Ugyan azon Törvény-könyvnek más helyein (mint megnézhetni a' 21-dik fejezetet „*Egyveleg Csihelyek*,” és ennek 10-dik szakaszát különösen) az Aszszonyok részegekkel, eszelősökkel, nyavalygókkel és gyermekkekkel rendeltetnek-el egy klaszszisba. Azt azonban elhalgatni még sem kell, hogy az Indus Aszszonyok, kik meghalálozott férjeikkal magokat önkényes elszánás-

*) Tizenegy esztendőig volt England Fő-igazgató. Megkötö 1813. Aug. 22. Angliában, Daytonfordban, 85 esztendő korában.

ból megégettetik, az élet-utáni lak-helyöket, a' földön egymásra lépcsőnként következő Sphaerák legmagasabbikán a' legfelsőbbikén, vagy is, a' *Sunt in Logos*-ban hiszik kimutatva találni. Mellyből kihatbani, hogy az életből ily önkényes kiköltözés Indiában, egyszerű-mind vallásos szent kötelesség is.

Nem-régiben ama' tiszteletre méltó Miszsióvár Ware William, mint hiteles szemtanú, hosszasan írt az Indus aszszonyok' siralmas sorsáról, egy a' Liverpooli és egész Nagy-Britanniai Pó-aszszonyágokhoz és Urnékhöz, Indiából küldött Levelében. 'S mivel ez a' Levél egy-úttal mind azon rettentő ábrázolatokat is közli, mellyekben a' vak vallási fanatizmus, Anglus Indiában mind e' szempillantatig mutatkozik: megérdemli, hogy e' jelen Folyó-írás által is m'nél közönségesebben elterjesztessék. Itt van tehát.

„Nagyságos Aszszonyaim! Hindosztánban *) Aszszonyágtok' neme-féle 7,500,000 teremtmények találkoznak, kik sem olvasni, sem írni nem tudnak; és pedig 3,000,000 közülök Britán jobbágy. Az aszszonyi Nem' állapota ugyan minden oly tartományban, melly a' Keresztény Vallási Jónak nem örülhet, sajnálkodásra méltó: de a' Hinduszok' Törvény-adóji átok alá is tették annak írásra, olvasásra taníttatását; és irományaikhoz minden hozzá-férkezést világosan megtiltottak. Így, saját Szent Írásaik által lealáztatva, a' tudatlanság' és babona' oly állapotjában léteznek, mellynek még azon Nép-ek' történeteiben sincsen mássa, mik a' legmélyebb és vadabb barbárságban süllyedtek. Aszszonyi teremtmény Indiában már születésénél fogva megvetetett; és szüleinek, rokoninak rajta-kesergéseik között pillantja-meg a' világosságot, mert minnyájan elszomorodnak azon, hogy nem férjfi gyermek. A' Rayport' törzsekéből való Anya sokszor megöli leány-gyermekeit, mingyárt szüléttetése után. Bengsában tartózkodásom alatt hallottam, hogy egyszer valamely ~~olyan törzsek Atya-1555~~ leányai-közül csak egyetlen-egyet hagyott-meg életben, ki a' szüzesség' korát elérhette. 'S ez a' leány Rayport-famíliában oly valami szokatlan volt, hogy semmiféle atya nem akarta megengedni fijának, azt feleségül venni. Az Atya tehát, leányának szüzességét és a' familia' becsületét féltvén, azt egyik napon félre vette, és fejszével izre darabra vagdalta. Ilyen sajnálkozásra méltó környül-állások között él Aszszonyágtoknak Neme Britán Indiában!

Gyermek és ifjú korokban a' leányok legkevesebb nevelésben és oktatásban sem részesülnek. Egész Indiában nem találni-csak egy leány-iskolát. És mivel minden Anya egészen tudatlan maga is, és egy setét kegyetlen-babonának áldozója: gyermekeit valami módon képezni tellyességgel alkalmatlan. Első esztendejét a' leányzó oly munkátlanságban tölti-el, melly ötöt utóbb mind babonás mind feleslett élet-módra vezérli. Még merén gyermek korában feloldhatatlan házassági kötelekkel össze-csatoltatik oly férjfi-vel, kit se nem esmér se nem látott soha. Az így, gyermeki esztendőjökben kiházasított fél-aszszonyok közül ezeren elvesztik férjeiket a' nélkül, hogy velök csak egyszer együtt éltek volna; és akkor egész életüket özvegyi állapotban kell előliteniök. Utóbbi férjhez menést a' törvény egyáltalán fogva tilalmaz nekik. Néha pedig a' szülék ötven,

*) A' módosítást jobbra csak Bengsá Testományról kell érteni. Most Delhi körüli, hol nagyon a' Hindus-babonák tulajdonképpen vald (vagy, Bengsá sz. mellyben a' vak ártatlan babonák uralkodnak; és vegnek Testományok, hol az egészről semmi sem tudnak. Sőt a' Yeddában is találkoznak a' szokás nyilvánossággal alkalmazó parasztolelak.

hatvan száma adják férjhez leányaikat egy Braminhoz, hogy a Família efféle házasság által becsülethez jusson. De az ilyen gyermekek férjekkel soha sem élnek, hanem szokás szerint szülei házához tartózkodnak, vagy oda hagyván azt a házat, melyben a képzelt becsületért áldozatul adattanak, a' gyalázatos élet és romlottság sultonait bujják. És ha bár az ilyen személy valamely férjével, ki őtet valóban szereti, össze-kél is: ugyan minő anyává lehet! Minden tekintetből tudatlan ő a' polgározdott világ akármiféle aszsonyi munkájában; ügyetlen csak arra-is, hogy férjének feje ruha neműt készítsen, igazítson, mosson, vagy a' házi gazdálkodás' legszükségesebb tenni-valóit ellássa. Férjével soha együtt nem eszik, hanem azt éli-el, a' mit ez számára meghagy. Míg ő a' háznál férjének valamely barátja látogatóban vagyon: ő akkor hátra vonatkozik. Ha a' háttól kimegyen, ezt vagy elfátyolozottan teszi vagy fedeles palankinban. A' másik nemről nem is férhet semmi eszméretekhez, azon mesékn kívül, melyeket a' Szerzetes Koldusok (Fakírok) szájából hall; és nyilvános társaságokba soha sem jut. Állathoz hasonlólag, vagy terh-hordozásra, vagy vágó-áldozatnak tartatik férje házában. Csak minapában történt olyan eset, hogy halottü temetés' alkalmával egy leányzó, völégényének holt-testével elevenen megégettetett.

Mind ezekből, Nagyságos Aszsonyaim! magok is által fogják látni, hogy a' **lélek** ily setétsége mellett, az aszsonyi Nem Indiában áldoztatja a' bálványozásnak; olyan áldoztatja, minőre talán semmi más polgározdott tartományban nem akadni. Minémű karban lehet az aszsonyi karakter ottan, hol méhek' gyümölcsét milliók a' tengerbe hányják; hol Hindu-katon-őrök szükségesek, az édes Anyákat megtartóztatni, hogy eleven magzatjaikat az Alligátor, ~~Krokodil~~ farkába ne' dobálják. Ezek az Anyák, ott a' víz mellett megállva, irtózasos hideg-vérúséggel nézik, miként az a' vízi Szörny vérek' sarjadékát fogai között össze-őrli. Babonából sok aszsonyi lények gyakran Gökényes halálra is elszánják magokat India' szent folyamjának árjaiba. Barátim' egyike minap reggel szemével nézte ablakából, miként Allahabadnál (hol a' Jumna össze-folyik a' Gangessel) tizenhat fiatal lyánkák, minekutánna lábaikra vízzel tele vedreket kötöztettek, a' hajok között rohantak és elsüllyedtek.

De még másféle borzasztó szokásoknak is alójok van itt vettve az aszsonyi Nem állapota. Bengala Elöl-ülőségében tartózkodó Britán Tisztek a' Calcuttai Kormány-székhöz küldött hivatalos tudósításaikban azt a' jelentést tették, hogy 1817-dik esztendőben *) hét-száz-hat aszsonynál és özevgyenél nem kevesebben égtetettek vagy temetődek-el elevenen megholt férjeik' testeivel. Vallyon a' legmeszebb idők is mutathatnak e ilyes valamit' Bizonyos vidéken napönként két Szűz süttetik-meg elevenen. Délelőtti időn és számos látványos' jelenlétében hűrzőltáttik-ki a' szegény özevgy felcafrázottan a' halottas helyre; itt férje holt-testével össze-kötöztetik, a' fa-rakásra (máglyára) erős fa-dorocokkal rá-nyomatják, és így elevenen megégettetik. Jaj-kiáltásait elfojtja a' lövöldözések' és vad muzsikának zajos hangja. A' nézők között találkozik sokszor saját fija, és név-

*) E híradásból más Újság-írók is meggygyeznek. A' Beobachter (1817. Jul. 4-d.) 2266 özevgyről emlékszik, melynek a' csendes' elfojtása alatt csak egy-megharban a' Calcuttai Elöl-ülőségben megégették. Hasonló is a' Calcutta-újságban is, 1820. 1-p 215. Pedig sokak megégettetését el is látták a' Hindussok.

zerint az első-zülött. Ezzel győjták-meg a' fa-rakást, neki kell édes anyját hamuvá változtatni. Három övegyet láttam megégetetni elevenen magam is; és lehettem e' gyász-játéknak szemlélője még gyakrabban, ha ellene minden érzelmem fel nem zúdult volna. Más övegyek csak úgy temetettek-el elevenen. Illyenkor az asszonytól egy mély verem' közepére, férje' holt-testét lérdre vesi, gyermekei pedig és rokonai, kik megásták vermét is, feltöltik körülé a' földet. Kettejek néha le-leszáll, és a' belapátolt földet e' borzasztó test-bokor körül lábaival megtiporja. Az övegy némán tűri mind azt, valami vele történik. Midőn már körülé a' behányt föld-kupocz mind magasabb magasabb lett, és végtére fojéig ért: akkor a' többi föld nagy sietséggel hanyatlik rá, gyetmek és rokonok pedig a' halom felé állnak, és azt a' kínosan megfulladásó vágó-áldozat foje felett mindenképpen keményre beliporják; hozzája kiabálnak: „hurribáh! hurribáh!” — 1766-dik esztendőben megholt valamely Bramin, Calcuttától egy napi járó földre. Felesége eljött, hogy magát annak holt-testével megégettesse. *) Már minden előjáró szer-fartások elvégződtek; ő maga egy karóhoz köttetve, a' a' meggyújtva, az idő későn volt, az éj homályos, lanyhászó. 'S midőn a' tűz megkezdé kapni a' szegény-asszonyt, ez magát gyötrelmiben eloldozta, félre ugrott, és elrejtezkedett a' közel bokrok között. Mihelyt észre-vették az atyafiak, hogy a' karón csak egy test vagyon, azonnal nagy láz-aszást indítottak, és a' szerencsétlennék utánna erdevén, vadászták azt mindenfelé. És midőn megtalálták, saját fija búta-elő a' bokor alól, 's rajta hajtott, hogy rohanjon min-gyart vagy tűzbe, vagy a' közel folyamba. Az asszony esdeklét élete' megkíméléséért és szorongattalási között síjának kezét fogván tartá: de hűjában! a' fú kinyilatkozta ma-gát, hogy ő így Kasztájából ki fogna csapattatni; és tehát vagy anyjának vagy fijának meg-kellene halni. Mivel pedig az asszony mind csak sem tudta magát eltökélleni: más többek' erejével fija kötözte neki szasz kezét, lábait, és a' fa-rakásra hajtotta, sőt a' lángoktól hirtelen megemésztetett.

Keresztyén Úrnék és Szűzek! ha iskolák állittatnának-fel; ha a' Hinduszok' leányaik oktatásban részesülének: ők a' világon senki másoknál nem lennének aláb'valók kecs-ikre nézve, mellyek karakterjekben természetlő nyert' tulajdonok; sőt még lelki művelt-ségekre és szívék' jószágára nézve sem. Az ember-szeretés egyéb triumfjait Howard-, Clarkson-, és Wilberforce-jaink nyerték már el: az asszonyi Nem' megszabadítása In-diában, illő, hogy a' Britán Úrnék munkája legyen.

Dr. Zimmermann Ernestsnek Darmstadthan, 4-ed részben, e' cím alatt: *Allgemeine Kirchen-Zeitung* kijövé; és nem eléggé ajánlatható Folyó-írásának 1823-diki folyamatajából, legottan a' Januári Füzetből fordítá

Edvi ILLÉS PÁR.

*) A' *Rechercher* (1821. M. 24.) más illyen példát is hoz-fel. Őszint, 1820-dikban meghalottott Calcuttának egy He-ma, kiknek tisztegyv ezentúlra feléje azonnal kés volt magó a' holt-testtel elégettetel. Asszony a' Fehétség azt meg-akadályozta sőt ebből, mivel a' törvények szerint még sem volna elégszű idő ebből a' dologból.

4.

A' mult Század' fáradozásai a' Kritikában.

A' mult század' kezdetén a' Kritika valami más értelemben vétetett, mint ezt annak vége felé többnyire venni akarták. E' szó alatt az egész elő-kor' értelmével megegyezőleg különösen a' régibb korú, 's idegen nyelvű írásoknak, és mesterségeknek helyes értékek, 's megítéltetések értetett: mely könyv, mellyik századú, 's kinek szerzeménye? ha egészen, 's változatlanúl jött e' hozzánk? mint lehetne az írásbeli hibákat megigazítani? az olvasásnak mellyik módját kívánja? mennyi tekintete lehet a' Könyvnek? — Ezek voltak a' kérdések, mellyekre kellett a' Kritikusnak megfelelnie; és jöllehet a' *reális* és *verbalis* — a' fentebb és alantibb Kritika között volt is valami különség; ugyan csak mind a' kettő együtt kívántatott, annál inkább, hogy az úgy nevezett fentebb, lelkesebb, finomabb Kritika tellyesb' lévén, az alanti nélkül meg nem állhat, sőt a' szavaknak kor 's helybeli értelmeik nélkül hibáznak az, és álmodozik. Annysira eggyek voltak, mint test a' lélekkel egy.

Ámbár az említett korban a' Kritikusnak érdeme nem volt is oly nagy, a' milyent látunk *Brazzani*, *Picini*, és *Pogge* idejekben, midőn a' régiség' kedveltetése újan felült, 's frott hagyományi feltaláltattak; csak ugyan ama régi Kritikának iskolája fenállott ekkor is. Kiki tudta, mit kelljen a' Kritikustól kívánni; 's az előbbi példák után sok kívántatott: éles elműség, a' szerzőknek 's koroknak különböztetésekhez. Ezeket téhát ismerni, a' szerzőnek lelkebe látni, ennek szállás-módját tulajdonává tenni, munkájának plánját, és czélját az Írónak tulajdon-lelkéből érteni, a' Kritikusnak szoros kötelessége volt. Ezek kívántattak a' Kritikustól, és ezekben a' legjobb Kritikusok törekedtek eleget tenni.

Ha új munkának megítéltetése volt szóban, éppen ezek kívántattak. Arisztoteles, Longin, Cicero, Horátz, Quintilián, 88bb Scholiasták, Grammatikusok, 's más idegen, vagy honni írásoknak bírájik, meg mind-annyi elő-képek tartatnak szem előtt; tanultattak, 's némő-némő tisztelettel, 's hűvel követettek. Így az utóbbiak mindég az előbbi Kritikusoknak jelességeiket, 's hibájikat tartották szemek előtt; ezeket olvasták, meghányták. ¹⁾

1) Valóban csak ez az egy öt vesztet becsúlhat a' Kritikának valódi törtétele; csak az éeg helyesem dolgotsebeti, bizonyosan állhatatlani is idegen elme-állományokból, ki az eltté öt jelesb' Kritikusoknak lelketet magába azirta; helyes és helytelen ítéleteket elműsítve nyomsa, hogy ezekit követés, ezeket gondosan kísérje. A' ki utóbbi példány, előbbé nélkül bírja, valamint a' ki ilyen nélkül írogat, sokszor botlik; még egyszer táll: 's ha-hallásán tanultatott, és különben szűgyes, állat az állatok, mint be-kérőn tanult, azjosa, hákor másokta tanultatott. Van e' példányok csak egy régi Cassinaker le-culda feadóva? Egyet sem tudok. Csak az újakat, többnyire még elő-besélt írtak.

A' Francziák, és Angolyok — az Olaszok ezt már régtől tevők — iparkodtak anyanyelveken tisztán szólnani, 's írni; a' legjobb írókat anyanyelveken kiadni, 's világosítani. A' Kritikának Horátzban, Quintiliánban, 's Vidában 's a' kölfésre lett szabásait, ha nem felhaladni, legalább korokhoz, 's nyelvekhez alkalmaztatni törekedtek; a' mint Boileau' poetikája, Pope' Essay on criticism, Swift' Anti-Longinja, 's több más éies elméjű Kritikusok mutatják. Európának majd minden csinosb' nemzete mutathatott nevezetes Kritikusokat, 's jó Journalokat. Tekintetben voltak ezek a' publicum előtt, 's ezek előtt a' publicum, melyhez szóllottak, valamint szinte hivataljok is, és az elő-kornak árnyai.

A' mult századnak végén mindennek máskint kellett lenni. Az új Kritika Filozófia az egész elő-korban ismeretlen volt. Ez azt tette-fel, a' mi néki tetszett, nem gondolván azzal semmit is, ez vagy amas régi író mit tudott, mit mondott, mit vélt legyen. Sőt az új Kritika elég merész volt feltenni azt is, a' mit ennek vagy annak a' régi írónak mondania kellett volna, még pedig a' maga új nyelvén; 's mert minden más, 's a' régiség' érthető nyelve populárisnak, elégtelennek tartott. Tisztán írni vétek volt; a' miszticizmus, és barbarizmus kanonizáltatott, caudáltatott.

A' scholasztica tudatlanság e' nemű despotizmusán állt-estünk már, 's úgy tetszik, hogy ismét a' régi Kritikához térünk vissza, mely tele tanúságokkal, élesíti az értelmet, és minden nagyhoz, valóhoz, széphez és jóhoz, a' mit az elő, 's közép kor nyujt, útat nyit, 's minthogy a' valódi Kritika nem éppen csak a' könyvekből, sőt inkább a' foglalatosságból, és tapasztalásokból ered, 's ezekre munkál-viszsa, mennyivel élesb' tekintettel lehetjük mi, 's kell lennünk a' Kritikát! Egy század van utánunk, és a' gondolkodás-életünk majd mindenben egy nagy revolúcióját éljük-átal. Ki tagadhatja, hogy némelyeket a' régiak közül egészen más szem-pontból tekintünk most? hogy különféle dolgok körül nyíltak-meg szemünk?

Bentley Richard. 6)

Nem mint a' szabad-gondolkodásnak ellensége, jöllehet mint ilyen is olvasást érdemel; *) úgy sem, mint első szólló a' Boyli intézetben, ámbár itt is Newton ma-

kat találak megfigyelve: és először csak azokat, kikben van mit gúnyolni; pedig erapán a' botlásnak kitétele még sem végsőül a' Kritika' hivataljára, 's fogadásra sem jeltyn. A' jól is fel kell érni, hogy az csak mit kerüljünk, kiemmel mit kerülnék is, tudjuk. Ha az íróknak, kiélt a' megtalának, megfigyeltnek azot is csakgy fogadati, mert nem akarják bírali, és gyakran méltán nem akarjuk, hogy az 1865 minden iszálland, akár újságtól vagy azertől, akár légyégtől egészen ment legyen.

*) An postea. — 5) Inuit. Orat. U. It. — 4) Hare. Hieronym. a' neműdik századbeli Cremonai tudós. De arte poetica. U. I.

5) Xénius gúnyolja Herodotus mind írt, mind utóbb egész két évtized, 's Kritika Filozofia, mely a' régiség begyomdajit, kikéltet a' Sz. Könyveket, egy akarja beszéltet, mint magának tetszik. Ezt a' véltet még ma is 'sok Franz. Német író-magyarok folytatják. Nem azt akarom és, mit Kant, mi Paulus írt, tudni, kikem mit az érdeklődés megdák, itak a' Régiak. —

6) Sültett Angaly, a' Yorki Gúnylában. 1825-d. Kin. Könyv-tárnokká lett; és 1826-d. a' Cambridgei Et. Hírómság Collegium' igazgatója.

*) Collia munkáján a' gondolkodás szabadságáról megbeszélta.

tematikai principiumival az atheizmus ellen szerencsésen élt, ⁷⁾ és ebben utóbb is példányul szolgált: hanem mint Kritikus, a' szónak telyes értelmében, lép itt fel Bentley, érdemivel, s hibájával egygyütt.

Életének még nem élte huszon-negyedik évét, hogy hexamplát készített; melyben 3 columnák szerint a' Zsidó Bibliának minden szavát alphabéti rendben, s ezeknek el- lenkébe a' különféle fordításokat — a' Khaldzait, Szyriait, Latént, a' vulgata szerint, a' Görögöt a' 70 Aquila, Szümmakhosz, és Theodoczon után helyezé. Ezen polyglot- tához függeszte egy gyűjteményt a' Zsidó textnek helyes olvasásáról, és javításáról, mely a' Capelli sacra Kritikának második részét teszi. — Sajnálhatni, hogy ezen a' pályán magát nyilván mutatni megakadályoztatott. Ellenben Malala, egy Görög történet-író ellen tevő kritikai jegyzéseit, ⁸⁾ s csak hamar Boylevel, az ifjabbal, utóbb Orrery Gróffal párbe keveredett Phalarisz levelének eredetisége felett, mely néki sok ked- vetlenséget, gyűlölséget, s csúfságot szerze; ő azonban ez által a' világot a' kritika s régiség ismeretének kincsével ajándékozta-meg, mely különben fényt nem fogott látni. ⁹⁾ Szerencsétlenségére felelt neki Boyle, és mivel a' tudatlan kaczagókkal együtt a' jelesb', s szerény világ is ennek részén állott, a' tanultságnak e' gigásza ellen bíró kívánt len- ni, mi által a' harc még hevesb' lön. Ma nincs már egy is, ki Boyle részén álljon, minden telyes meggyőződéssel Bentley mellé lépett.

Ezután Arisztophanesz két első Vig-játékát vette-elé Bentley; utóbb Le Clerk — Menander és Philémon maradványinak — kiadását gáncsolta embertelen durván, de nagy tanultsággal. ¹⁰⁾ Végre kijött általa a' régen várt Horátz, ¹¹⁾ mely kiadásában nem annyira a' költőt világosítani mint textjét helyre-állítani törekedett. Igye- kezete sok helyen szerencsés volt, de sok helyen elég iudelen, s ezért a' legcsipősb' Kri- tikusokat ingerlé maga ellen; mert a' tudóskák' nagy serege gyűlölte a' tudós Bent- leyt, nem csak fen-ereje, hanem keménysége, s kevélysége miatt is; ki megbizván magát, korának első tudósa gyanánt kívánt tiszteltetni. Ugyan ez a' gyűlölség, s a' Papi rendnek rettegése volt oka, hogy a' már hirdetett Új-Testamentomi kiadás elmaradt: attól tartot- tak, hogy ennek textjevel is úgy fog bánni, mint bánt Horátzával. S mért nem tehette volna ő ezt? — Minden hibák mellett, melyeket elkövetendő vala, a' Kritikára névsze megbecsülhetetlen fogott lenni kiadása: most a' kár ki nem pótolható, mert Bentley fejével, s szorgalmával, nem fog egy könnyen ismét támadhatni.

A' többi Claszszikus, kiket Bentley dolgozott, Kallimakhusz, Terentz, Phadrusz. A' másodikban, Terentz' vers-módját, s közönségesen a' régi metrikát állította helyre. Nyombá rohantak utánna a' Kritikuszok. Több más Auctorok felett tett észre-vételei utóbb használtattak; s közönségesen Bentleynek egy szava sem maradt

⁷⁾ Nyches Hlyen Beszéde vagyon ányozata, s' Latán, is fordítva: *Stultitia et Inconstantia Atheismi*. Berlin. 1806.

⁸⁾ 1807. — ⁹⁾ *Dissertation on the Epistles of Themistocles, Socrates, Euripides, Phalaris, the Fables of Aesop etc.* London megjelent Német-országban. A' tanultsá, s régiség híve.

¹⁰⁾ *Eminentiores in Menandi, et Philonem reliquis, auctore Philotheo Lipsiensi.* Trajecti ad Rhodum 1718.

¹¹⁾ Horat. Flacc. recens. B. Bentley. — *As Auctoritatis Evidentia* jobb a' Cambridge-eredetiség.

haszon nélkül azok közül, miket a régiség 's a Kritikának akármely nemében írt. Utól-
szor ki merté adni Milton' elvezett Paradicsomát, de nem nagy kedvet talált vele,
bár javításait nem adta is a Texthez, mint Horátánál. A' későbbi kiadásokban helyvel
közvetl említetik, de többnyire gáncsoltatva.

Bentley' akademiai vitáit elhallgatjuk. Kár! hogy egy ily ritka férfiú, kinek min-
den toll-vonása aranyt ér; oly dolgokban esztendőket vesztett, 's oly kellemetlenül.
Minden bajai mellett is — mellyek azonban neki éppen nem ártottak — nyolczvan eszté-
ndőt élt. Rövid Epitaphionja a' Sz. Háromság Collegiumának Kápolnájában, Cam-
bridgeben, ez az:

H. S. E.

RICHARDUS BENTLEYUS

S. T. P. R.

Obit. XIV. Jul. 1742. Aetatis 80.

Némül-némül gondolatok támadnak a' figyelmes olvasóban, midőn Bentley ta-
lentomait, 's írásait életével együtt vizsgálja.

1) Honnan van, hogy a' szó-kritikusok, a' régiségnek tanultjai, közönségesen a'
legdurvább írók? — Hogy ilyenek ők, azt a' Görögöknél kezdve, keveset vévén-ki,
elégge kimutatják. A' lefolyt században is sokan fenfartották ezt a' privilegiumot, 's ha-
nem-ba végre kifáradtanak, rajta ki nem adtak. A' régieknek kiképzett lelkek mivelte
é azt, mellyel foglalatoskodtak, az úgy nevezett antithesis figura által, midőn az, mi
a' Textus alatt áll, vagy róla mondatik, a' Texttel oly helytelenül egygyezik — *Illustrandi*
causa? — Vagy más valamiben tekszik ennek az oka? ^{*)}

2) Honnan van az, hogy a' legnagyobb férfiak életék' rövid idejét azal vesztegetik,
a' mit velek örömet elhagyattunk volna, 's alacsonyabbakra, rab-szolgákra bízunk vol-
na? ²⁾ — Bentley esetében vizsgálódásokban veszté a' drága időt; holott a' régiekről,
küvet olvasott, 's kétség kívül olvasta valamennyit, futólag tett jegyzései kedvezőbbek
volnának előttünk, mint a' különben derék prédikátszóji, 's írásai a' szabad-gondolkozás
ellen. Sajnos, ha ilyest a' külső környülmények okoznak, vagy kívánnak; 's valóban
nem a' legjobb állapot, ha a' polgári szövevények, némely Státusoknak tekintetek az
Univerzitasokat egymás ellen irigységre ingerlik; 's így volt ekkor Angliában.

Swift 's követőji, Bentley ellen elkövetett vétkeiket ³⁾ a' későbbi kor megbo-
csátá. Ha mikor ő Temple vitéznek kedvezvén az ifjú Boyle' részére keserű mocskol-
dással, a' nélkül hogy a' dolgot fontolóra venné, állott; Boyle is, mint Orrery
Gróf, igazságtalanul mocskolta Swift' nevét halála után. ⁴⁾

*) Talán állhatna abban, hogy megsejtik a' hirtökötés; de semmi sem tudnak hídgy vévél stádnak.

2) A' nagy tövöl előt sem csakoly, 's azt hiszi, hogy mindent neki kell, 's csak ő tud jól vévén. Így
van az a' polgári 's hadi környülmény is, de mindenent.

3) Swift Battle of the Books. Vol. 7.

4) Orrery atyal levél a' Ghoz Swift' éretés, 's írásokról. Hamb. & Lipsze 1758.

Mennyire állott legyen Bentley' éles belátása a' Kritikába egyebeké felett, a' több próbák közül elég azt mondani, hogy éppen akkor, mikor azt lenyomta, egyszeremind föl is segélté.

Hemsterhuizs Tiber, kinek nevét minden mély tisztelettel említi, 's a' kibén Rhunken egy tökéletes Kritikusnak mássát mutatá *) midőn fiatalabb korában Pollux Juliusz' kiadását felváltta, 's az eránt, a' mit próba gyanánt tőn, Graeviusztól, 's másoktól dicséretekkel halmoztatnék; Bentleytől is vőn levelet, ki a' mellett, hogy megdicsérte, a' Pollux által felhordott Görög Komikusokban tett tulajdon javításait is közölte vele. Hemsterhuizs ezeket maga munkájával össze-vetvén, ezt azoknál annyival alább állani tapasztalta, hogy elkedvetlenedve ön-magában a' Görög Kritikával örökre felhagyni szándékoznék; 's hónapok tölték bele, még Görög könyvlikenyél vala. Igazán mondja Rhunken: „Én nem tudom, mint vélekednek mások, előttem ugyan Hemsterhuizs soha nagyobb nem volt, mint mikor ezt magáról vallotta, 's halgatójának elbeszélte. Egy más, melly fortélyal tudta volna a' vele közöltet használati melly mesterségesen felcserélni, 's elhallgatni! De éppen ez a' belső szórás mutatja, melly magasan, 's valódiilag tudá Hemsterhuizs magának a' becsületet képzelni; hibájának megismerése eléggé mutatja, melly nagy dolgokban hűte-meg magát. Igazán és szépen mondja Cels. Hippokratésznek hasonló vallás-tétéről: „A' lágy fők, a' kikben semmi sincs, semmit magoktól elvétenni nem engednek; csak a' magas elméhez, 's melly még magasabbra törekedik, illik hibájának egyenes meggyónása.

Egy Angoly, a' mult Századnak talán legelőbb elméit, Swiftet, és Bentleyt, elég szegény beszélgetésbe meré állítani az ált-költősteknek csendes országokban. **) E' helyett a' következő beszélgetés békéltesse-össze a' két hatalmasnak árnyait.

Kritika, és Szatira. 10)

A' Kritika, és Szatira össze-találkoznak; ez idővelé amant, és testvérének nevezé. A' Kritika, sceptrum-lévén kezében, mosolygva tekinté őt: „Miképpen lányska, te hegyes nyársú, miképpen jöttünk atyafiságba? En az igaznak, jónak és szépnak bírja; 's te? "

Szat. Én is éppen az vagyok, és talán fogatosab' módon, mint te. Az én tisztem az eszelősöket észre hozni; a' gonoszokat büntetni; a' gondolkozás', irás' és élet' helytelen módjából nyilván csúfot űzni; és éppen ez által igazítani, javítani.

Kritik. Szatini-meg elvetemedett! ócsárló vagy tehát, mocskolódó, gúnyoló, nem bíró. — És ki bízza rád e' tiszte? ki adta kezébe a' nyársat?

Szat. Éppen azok, kik neked a' pálczát, és kardot adák: a' jónak és az igazság.

*) Elegia Tiberii Hemsterhuili. Auctore Dav. Ebenknie in Harles vobis Philologus. V. IV.

**) Kasz' vizsgálata. T. K. II. viég. Németi fordítva. Berlinben 1781.

10) Szatirát jól nem merék, az talán Szatirának olvasni való; Szatirának nem, az talán hegyes nyársú állni nem bírhatja előzet is.

Kritik. Hogy azzal nyilván élj? ki fog értted, ki a' közönség előtt kezes lenni, hogy az, mit te eszelősségnék, helytelen gondolkozás-módnak, és illetlenségnek nevezel, valóban az is? Hol nem eszelősség a' vétek, 's az eszelősség hol vétek? Ezeket a' személyes hibákat nyilván feddeni, mutogatni, 's kinevetni — hiszed e, hogy ez igazít, javít? Ingerel ez, és felzúdit; bosszút, nem igazulást munkál.

Szat. 'S hát te nem nyilván ítélés e?

Kritik. De okokkal, meggyőző okokkal; oly próbákkal, melyek megálljanak; minden részre-hajlás nélkül; ítéletemnek, és a' foganatnak, melyet ítéletemnek munkálnia kell, környülményeihez képpest. Az én nyilaim szbzenek, és gyógyítanak egyszerűsmind; a' te csapásaid szbzenek, és soha nem gyógyítanak. Te a' vétkest kineveted, én oktatom, 's a' jó ízlést fentartom.

Szat. Lépj thronodra, te dicső, 's engedd-meg, nékem annak számolyán életem történeteit elbeszélletem; talán kegyesb' leszen ítéletem erántam.

Kritik. Csak hogy a' legalsóbb lépcsőnél mindjárt vessd félre nyársodat.

Szat. Régen terhemre van ez már nékem.

Kritik. Most már kezdj beszédedhez, de a' helynek, melyet foglalasz, méltóságához képpest szólj; thronja ez az igazságnak.

Szat. Gyermekek koromban egy könny-elmű dévaj leány voltam én. Valami csak szembe-tünt, minden szokatlant, és újat megnevettem; nem hogy az helytelen, hanem csupán hogy szokatlan 's szembe-tünő volt az. Ezt cselekszik mai napon a' majmok, a' gyermekek, a' köz, 's néha a' jelesb' emberek is; a' nélkül, hogy vizsgálának előbb, minden szokatlant megnevetnek, csupán azért, hogy előtök szembe-tünő.

Kritik. Egy olyan szokás ez, mely legfőbb izetlen elméskedőket szül; midőn a' vizsgálódó ész, szinte mint a' csendes észre-vételt, miféle állapotban légyen, eltiltja.

Szat. Ugyan ez okból még ezen esztendőtkben is, csak a' nevető bábész volt nevem. Ehez a' bámuló hajlandósághoz járult még az a' talentom is, mellyel engem a' természet tetézve ajándékoza-meg, a' mimelésnek ajándéka. Az ember, a' majom, a' szajkó, mint magad tudod, bir ezzel a' különös talentommal, mellyel maga a' te Arisztotelesed minden mesterség', 's a' költés' principiumává tön.

Kritik. Hagyd-el most Arisztotelesemet, Szatira.

Szatir. Némely emberek annyira bírnak ezzel, hogy mimelésekben a' mimelésnek járása, arca, tag-mozgásai, erkölcsi, 's szavai nyilván kitetszenek, másoknak nevetésgekre, de magoknak semmi örömekre.

Kritik. Mert Carricaturában ¹¹⁾ adatik-elé, 's a' karakter-vonások nagyítva. Köveset hajtok e' felesleges mimikára.

Szat. Én magam is; de azért nem gonosz ez, a' milyennek tartatik; nem is elmés, mellynek alakját gyakran felveszi; talentom ez, a' léleknek és testnek finomabb elaszticitása, mellynek alkalmaztatását a' józan ész, és az erkölcsiség' iskolájában kell

¹¹⁾ Carricatura, egy festés, mellyben a' személynek külsejébe nagyítva adatik-elé, és nevetésgévé téteik. E' szerint minden nagyítva tett elő-adás carricaturának nevezetik. Nem ért on, hol nevetésges adatik-elé, de félrevaló legyen figyelemre.

előbb tanulni. Voltak teremtmények, fájdalom, ezeknek neveiket viselem én is; *) mellyek ennek a' rugó-erőnek műszerével természetesen bírtak, 's nem különben mint a' majmok, elég dévajok voltak.

Kritik. Te tehát ezekben talentomot keresel?

Szat. Fájdalom! vagy mondjam inkább, nagy szerencsére? Ezek a' Szatírok minden nemzetben találatnak, 's a' társaságnak nagy hasznára vagynak. Vannak oly gonosz karakterű emberek a' társaságokban, kiket még a' legszentebb tőrödelmők sem tűrhetnek. Felfuvalkodtak, kiknek senki ellent-álni nem mer; szemtelenek, kik az ártatlanságnak terhére vagynak; bolondok, kik böszültségeikkel dicsekszenek. Más részről orosz hízlekedők, kikről az áll-arczát le kell vonni, 's t. ef. Ide, a' társaság' közepébe, ennek védelme alatt hoztam-be a' gúnyolót, 's kisebbítő játékok; tudod, mennyire kedves ez a' föld' vig lakosi között. Az, a' kinek szerencsája vagyon elérteni, a' körnek közepette ül fedett, vagy gyönyörűen bealakozott fővel, tárgya az egyesült társaság' elmés nyilainak. Gyakran egyikőtől másikra kerül a' sor, a' gúnyt rosszasz neven venni nem szabad senkinek: ez az ünnep' szabadsága. A' gáncsoló játék volt tehát egy társaság' kezessége alatt első néző-helyem, mellyen minden kigúnyolt nevezhetett másokon, 's ha kedve tartá, a' többivel együtt magán is. Minden megítelt *ítélő is* volt egyszer'smind.

Kritik. Veszedeelmes játék! gyűlölséget, 's ellenségeskedést hágy a' szívben maga után. Az ártatlan emberek társas köröktől távol maradjon a' vadak között.

Szat. 'S még is kedvelték a' te Görögök a' hatalmaskodót, vagy dőllyős személyeket ellen a' cserép törvényt. 12)

Kritik. Egy időben mikor még, legalább e' pontban, vadak voltak.

Szat. A' régi Tragédia decomponálta a' hőst; a' szatírás darab, melly a' hősi játékra következett, a' legmerészb' gúnynak ada helyt.

Kritik. Történetidet folytasd!

Szat. Nagyító mimikám, és gúny-játékom bizonyosan el fogott engem veszteni, ha egy férfiu magához nem vessz, ki magát bátyámnak mondá: a' külföldieknél El Guato nevéről ismeretes.

Kritik. A' jó ízlés tehát a' te bátyád?

Szat. Ó fejtett-ki a' nevetségesnek üres bámulását, szinte mint a' majmolásnak acsakodását, 's a' vastag gáncsolódást úsz szokásomból. A' mérő-fával (Sphébaum) gondolá ő, senkit sem kell haláláig cseklendoztatni, sem gáncsolódással földhez verni. Így tanultam tőle először a' finomabb hibákat felfedezni, a' bohóságokat finomabban feldarabolni, a' csalfa fényt szélt-szörni, 's t. ef. Ennek neve ma Persiflage.

Kritik. A' régiek Ironiának mondták, és jóval nagyobb hatalmat adtak neki, mint sem maga ez a' persziflorozó név valaha adhatott volna. Rosszszól értetik, és rosszszól használtatik még azoktól is, kik vele leggyakrabban élnek.

*) A' Szatírok, és Szatírínkek.

12) Ostrákizmus, gyakoroltatott Athénben, 's tíz esztendő szünetekben állott. Így nevezetelen pedig azót, a' szatír-polgárok, kik a' szünetesidőben ellen voltak, ennek nevet cserépen írták. Így szünetesidőben Avianitides, az igazságos a' nyílt gonosz-terők ellen volt az a' törvény hozza, hanem inkább a' jelesebb polgárok ellen, kik akár tolvánok, akár gondatlanságok által a' szabadságnak veszedelmére lehetnek. Tartos Aleibid' hírfője.

Szat. „Nincs könnyebb, mondá bátyám, mint kifltyölni, kipiszegni valakét; de mind ezek az udvariánok szerek izetlenségél egyebet nem szállnak. Az össze-hangzó stp ellenben a hibás helyeket balkan érenti, 's jelenti:—Minden barátim között Horáztot, a' beszéd, 's levél-író, Horáztot, a' kellometes convívlist, dícsérté előttem. „Az olyan gúnyolás, mely az előtt, a' kit illet, ide nem számlálván a' külső tekineteket, a' vig beszélgetés között szembe illendően nem mondhatik, ritkán lehet jó gondolat — mondá a' bátyám. A' hahótás ingerkedéseknek, barátságos asztaloknál kitűnő csipkedéseknek legnagyobb ellenségek volt, az ilyen cínkösségek utalásokok voltak előtte. „Mesélgetések, beszédek, és beszélgetések tegyék a' tréfát, ha tetszeni, javítani akar; a' legkomolyabb igazságot nevetve foganatosbban mondhatni, mint búsongva a' prédikáló székéből.

Kritik. Bátyádnak ebben igazsága van. Magának a' te Swiftednek szaggató elméségét is, bár mint gyönyörködtető szép esze, háborodás nélkül soha nem tekinthettem.

Szat. Halljad csak, mint jutott erre a' szegény, az én példám után. Én ironiámmal a' te kedves műveidhez tértem, a' Komédiához: de ez csak alig, és csupán subalternája gyanánt tudott, 's akart velem élni. „A' szatírás Drammának, 's áftallyában a' régi Komédiának kora eltűnt már,“ mondá, „Komikai elő-adásokat kíván a' mi mesterségünk; és nem talán csupa szatírás elméséget, acsarkodásokat, és csapásokat.“ Ugyan így szóltott a' Komikai Epopéja is; maga a' kis Epigramma is megvetett már. „A' személyes Szatírkot — elég méreisz volt hozzám mondani — gyűlöltem; az a' csal, melyre nyúlamat arányzom, helyet foglalhat nálam mindenkor minden név nélkül; egy költött név elég neki, vagy egy kereszt-vonás, melyet bizonyos személyre senki nem fog érteni.“ — Így elhagyva nem minden belső bosszankodás nélkül kezdtem a' parodiáknak ¹²⁾ rossz mesterségét tanulni.

Kritik. 'S osztán! hiszen ez a' mesterség nem éppen a' legrosszabbik. Vannak parodiák, melyek a' legfinomabb 's elmésebb módon mellettem is helyet foglalhatnak.

Szat. Hlyenek kevesen vannak, 's még ezek is, fájdalom, 's kár! a' mutatott darabokkal veszni indulnak. Ha ez igaz, hát örömezt feledjük a' parodiát, ne talán részvételünket semmivé tegye. Inkább szeretjük, vagy legalább eltűrjük a' csekély emlékelet, ha bár nem szépít is, hogy-sem a' vájt tükrrel legyünk kénytelenek emlékezni, mely a' szépet nagyjított rátságban mutatja. A' parodiák, nem tagadhatod magad is, többnyire ilyen vájt tükrök, mint szinte Swiftnek munkái. Ez az ő elmés Ángolyjainak oktatván tetszeni, caricaturájának lineáját oly hosszsan, 's keresztösen hústa, rajzolatit oly helyesen tette, és a' bohókának tulajdon nyelvéken oly jól festette, hogy a' tömpább elmék néhány ironiáját, p. o. politikai beszélgetéseit, a' legtisztább Való gyanánt vennék. Innea történt, hogy regéje a' hordóról, fejéből a' Püspök-süveget kiemel-

¹²⁾ Paródia: belső költészet, vagy Egyes: mondások valamely komoly költészetből keltetve. Nem volt ismeretlen már a' Ógörögök és a' Római-és Franciaoknak költészetében. A' mi időnkben híressé lett az ált. Szatíra: az első előbb az Olaszok közt Lalli (1657.) követte Binmaver (1788.) A' jobb ízlés ember első tisztelem a' magában ragznak, néznek, 's félté helyesítését!

te. Szatirás javallata a kereszténység eltörléséről, bármi fontosan adta is ezt elé, őt, a Fő-egyház legnagyobb védelmezőjét, a legreligioszusabb férfit, a hiteltlen¹¹⁾ gyanúja alá vetette. Így fizetnek a rajzoló parodiák, melyekben azt tartom Swiftnél nagyobb mestert egy kor sem látott. Mert az Irónia közönségesen oly gyökér, mellyet kevés fog rághat-meg.

Kritik. Kár! a hasonló félre-értéseknek nevetséges példájukat majd minden nemzetnél feltalálni.

Szat. Én tehát a parodirozást is meguntam; mert igyem szóllék ön-magamhoz: Mért legyek a' bolondok' árnyéka, melly a' személlyel együtt eltűnik? Készíts magád oly munkát, melly magában megálljon. De mit és miként? Tanítómhoz folyamodtam; de kimenetet ez sem tud mutatni. Szerencsémre felléltem atyámat. Tekintsd-meg, itt jó maga.

Kritik. Hogyhogy? 's ez a' te atyád? nékem ő testvér bátyám.

Szat. Én tehát a' te unokád. Szophron az ő neve. Ő változtatá-el az enyémet is; mert már nem Szatira az én nevem.

Kritik. Mi tehát?

Szat. Őt kérdezd e' végett.

Szophr. Az én leányom ez, déváj ifjúságom' gyümölcse. Anyja Euphroszine, a' Nimpha, elmulasztotta nevelését; de utóbb — ezt a' vallást meg nem tagadhatom: töle — némely helytelenségektől derekasan elszoktatá magát. Ismerj benne unokádra; hugom, ő neked szolgálhat.

Szat. Iróniának' nevezsz te engem, atyám, a' Görög fentebb értelemben. „Ne legyek én, monád, egy különös mi, hanem csak bizonyos forma, vagy figura.“ Mialta ehhez a' szerény ön-ismerethez jutottam, minden fáradásaimat ez egyre fordítám. Te mutatád-meg nekem atyám előbbi vakmerőségemnek bolondságát, sőt még többet is tevé. A' persziflagez, p. o. mint Jargonnak jeles és felette finom nemét, melly a' pulya, 's helytelenül csinosult korhoz tartozik; az úgy nevezett hámort, melly a' széllel változó, mint a' jó vagy rossz kedv; mellynek csak ugyan szabás, és törvény szerint kell változnia, különben a' leghezidevőbb karakter mellett is türethetetlen léssen. A' parodiának szem-fényvesztő játékát kárommal tanultam ismerni; a' felesleg nagytott karakternek darabosságát, és színletségét te mutatád-meg nekem. A' theátromban szinte mint a' rajzolatban mind ezek a' caricaturák türethetelenek most már előttem. Az úgy nevezett Olla Potrida ¹²⁾ a' szatirás karakterekben éppen ellenemre van. Az erkölcsi költeményekhez, a' declamációhoz, a' tüzes prédikációhoz skartam repülni, 's beléjük szövödni: de te ezen keveréknek helytelenségévé is nevezetes példák által tettél engem figyelmetessé. A' szatirás erkölcsi költők, és oktató prédikátorok, sem a' régi nem a' mostani időben nem kémfittettek hibáikban. Mind ezekből észre-vettem, mi legyen egyedül rendeltetésem. Ki merjem é mondani?

Kritik. Mért nem?

11) Olla Potrida, Spanyol szó, különféle értelemben különféle eredetűből készült étel: szar: valóságos német-korvó.

Ironia. A' te tisztednek végre-hajtása, felséges, dicső Kritika; én a' te rokonod vagyok. Ha az nem volnék; ha te igazságos mértékű ítélleteden nem állanék: honnan vennék hatalmat a' legkisebb gáncsolásra is? mi más alapja, mi egyéb ereje lenne néki? Most pedig egy verségű lévén veled, 's anyám szellemétől lelkesítetvén, minden alakot hatalmam alatt tartok, mellyekkel soha magamnak nem szolgálok, de annál könnyebben a' tárgy minden nemének: az epopéjának, mint a' dramának; a' történetnek, mint a' regének, sőt a' kis elmés költeménynek is látatlan nyújtok fordulásokat, vagy materiát; csak pillantatig láttatom magamat, 's eltűnök. Minden tárgynak meghagyom a' maga szabásait, és nevét; 's így által-adom a' te hagyásodat, parancsodat, lánya The-miszának. Által-adom én ezeket kinek-kinek érdeme szerint a' személyhez, és dologhoz alkalmaztatva; ennek könny-elműleg, amannak komolyan, ennek mosolygva, annak nevetve; amannak gúnyolva, másnak csipkedve is.

Kritik. Ariolom vagy tehát nekem, unokám!

Iron. Örömmel leszek az, a' te szolgálatodra, mindenkor a' legkönnyebb módon. Leginkább a' társalkodásban, beszélgetésekben, beszédekben; a' történet-írásokban, leg-örömsztöbb pedig románokban, mellyek a' többt mind össze-kapcsolják rollém' jól játszására. Első kelvenczeim Szokrates, és Lucian, Horác és Gallian, Cervantes, Addison, Swift, Voltaire, Sterne, ebben a' manierben mutatták magokat. Hányat kellene még ezek közül neveznem; ha mindnyájokat nevezni akar-nám! De el nem feledhetem Paul Jeanomat, ki a' magjén kívül Swift, Fielding, és Sterne lelkeikkel együtt dolgozott. Jövendőben első dolgom lézen az előbbi nevem-mel történet vissza-élelt kiírtanom, és a' kevés számú méltóbbakat, kiket a' név meg-mocsolt, a' mesteriségnek gyökere-okától fogva rehabilitálnom.

Kritik. És mért jelenél-meg még is előttem ezzel az utálatos nyárral?

Iron. Hogy itt a' te széked előtt örökre elvessem az utálatost, 's helyette más cím-jelet várjak kezedből.

Kritik. Ezt meg is fogod tőlem nyerni. De előbb tudni akarom, kitől vettél az ált-változásra hatalmat?

Iron. Anyámtól, egy halhatatlan nemű Nimphától, Euphroszine volt neve. Korán még gyermeklétemben, el-hagyott. „Körüled fogok lebegni, mondá, és a' veszé-lyekben lépteidet igazgatni; de magad fogod-magadat nevelni, 's ezt megleheted atyád' segédével. Annak idejében meg fogok neked jelenni.“ És tegnap megjelent, dicsért, 's ezt a' gyűrűt, és sisakot adá. Mind a' kettő láthatatlanná tézen, 's ált-változtat akara-tom szerint, de szoros törvények alatt, mellyek nem tűrnek vissza-élelt. Felséges Kritika! anyám hozzád igazított, de rokonságomat hozzád nem mondá ő; azért ne-veztelek, megbocsáss, nénémnek.

Kritik. Vedd hát kezemből e' műszert, a' legjobbat, a' mit adhatok, ezt a' teg-zet tele nyilakkal, 's ezt az ívet. Egykor ezzel Diána a' dulo vadat leteríté a' bérce-ken. Ámor elcsente az ívet, és a' tegzet, mikor szeme Endimionon nyugvék, és a' nyilakat rendre a' Kasztali forrásba mártá. Most talál a' nélkül, hogy mély sebeket ejtsen, 's az ejtett seb mindenkor gyógyítható. Elj az ívvel tiszted eránt híven, mint ember-szeretőhöz illik, ki nagyot és kicsit csinál magából. A' nyilak különfélek.

Szophron. Én semmivel sem ajándékoslak-meg; mert az ált-változásnak ajándékával mindent megnyertél. Csak egy tanítást adok én neked, mint Kritika szolgálójának: a' különösen mindig lesd-ki a' közönséget vidd-viszaza a' különösero. Az a' költő, ki ezt fenni nem tudja, nem költő: a' ki ítéletében ezt nem teszi, nem mű-bíró. A' költőesztől veszed új nevedet; én neked egy olyan fészket mutatok, melyben boldondokat foghatsz, és bölcekké teheted őket, ha szükséged leszen reája. Kérd-üszszes okosan kérdéseidet, a' munkáló lélek' beljét vizsgál-ki.

Iron. Mivel hatalmamban áll mind a' két nemnek alakjában, mint Iron és Ironia, megjelenhetnem, hálás Szönmel veszem ajándéktokat, és tanácsotokat.

Szophr. Élj boldogul leányom.

Kritik. Élj boldogul unokám! a' világnak szüksége van reád. Hová hamarabb hozd híret munkálódásodnak.

Hordoz utó
Guzmics Isidor. *)

5.

A' BARÁTSÁG.

Istenségnek Menyből származott Leánya
Barátság, az Égnek legszebb adománya!
Jer titkos bájoddal lelkesítsd mellyemet
Mig dicséretedre zengem énekemet. —
Szent erőd a' roppant világot meghattya,
Kerekít eggyező mozgásba forgattya,
Sőt hogy alkotmányja álljon ily rendébe
Eggyességet fűjtál a' Chaosz' méhébe.
Te vagy a' Mindenség' foglaló láncz-szeme
Melly által szebb fényben tündöklök kelleme
Ha békesség-szerző pálczádat kinyújtod,
A' sziveket forró szeretetre gyújtod;
Parancsolsz: 's az ágyúk' öbli megnémulnak,
'S a' halált lövellő nyilak megtompulnak,
A' hol szent tüzednek tündöklök világa,
Virít a' békesség' drága olaj ága.

*) A' * alatt tesz jegyzések Hordozé, a' szönmel alatt Isidor, a' Forrázóé.

Szent lánczal kapcsolod egybe a' lelkeket,
 Szent tüzzel hevited az érző kebleket.
 A' hol bősos erőd a' szíveket hattyá
 Csergedez az öröm' édes folyamattya,
 A' szeretet 's béke egymást csókalgatták,
 'S a' lelket mennyei nektárral itatták
 Te üzöd-el a' bú' gyászos fellegeit,
 Letörölöd szemünkről a' bánat' könnyeit.
 Ha szent lehelleted szívünket nem hatná
 Éltét e' világon ki is kívánhatná?
 Ha szent tüzedtől a' világ nem hevülne,
 Roppant alkotmánya a' semmibe dülne,
 Vagy a' siralomnak mord völgyévé válna,
 Mellyben boldogságot senki se találta,
 Hány nyomorult, midőn óhajtott már halált,
 Hív kebledbe csendes menedékre talált?
 Hánynak csepegtetted bal'samot szívére,
 Gyógyító irt hánynak kötöttél sebére? —
 Barátság szent tüze légy mindenkor velem,
~~Szent lehelleteddel melegesed kebelém.~~
 Lőjje bár a' bal sors réám mérges ívét,
 Csak el ne ragadja hív barátom' szívét.
 Szerencse! vedd-el bár a' mit tölled vettem,
 Csak egy hív barátom maradjon mellettem,
 Ki szívét lángoló szívemhez kapcsolja,
 Kölcsönös hevével tüzemet csókolja.
 'S ha látta sebhedett szívem' keserveit,
 Szemeiből ő is hullassa könnyeit,
 Óh! úgy bús szívemnek eloszol fellege,
 Kiderül napomnak gyászba borult' ege.
 Örömmel váltom-fel szívem' fájdalmaít,
 Truczczolva nevetem a' sors' csapásait.
 Oh úgy! bár az észak' vad pusztáin élek,
 Kőrülöttem kies berkeket szemlélek,
 Eliziom léssen sivatag vidékém,
 A' kisült' kóró is ró'sát terem nekem;
 Ha fagyáló szelek zuhognak térembe,
 Az északi szél is Zefír léss' fülembé;

Ha a' fene vadak' ordításit halom
 Rémitó hangjait koncerteknek vallom —
 Nem rettent rám húzott ivével a' halál,
 Mert a' siron túl is barátom feltalál —
 Majd ott, a' szeretet' paradicsomába,
 Az örök boldogság' dicső hajlékába,
 Hol földi szennyéből a' test kivetkezik,
 A' tettetés semmi szívhez nem férkezik;
 Hol a' megboldogult' lakosi az Égnek,
 Egy tisztább szeretet' szent lángjától égnek;
 Hol a' Mindenható szent trónusa körül
 Minden csak a' tiszta szeretetnek örül,
 Oh ott fogsz majd édesb' nektárral itatni,
 Istenibb erővel lelkekre béhatni.
 Ott fogom becsedet egészszen érzeni,
 'S a' mennyei hórfán nevedet zengeni.
 Oh nagy gyönyörűség! ott ismét fellelema
 Kit itt a' szeretet egybe kötött velem,
 Majd ott hív keblébe fogok ismét dálni,
 'S a' szent szeretetnek vég nélkül örülni.

A' SZOMJAS VADÁSZ

Pozsony Június 20-án 1826.

Nyíregyháza' terjedt homokos pusztáján
 Pál barátom Nyárkor pibegve vadászott,
 Nyúlakat, tüzokot, szállások' tanyáján
 Magánosan szökve puskával hajhászott,
 Fáradva békőszönt egy nádas kunyhóba
 Mivel gémes kútat az udvaron látott,
 'S a' szép Gazdaszszonnyal ereszkedvén szóba
 Mást nem kért csak vizet; de mutata hátot
 Néki a' menyecske 's haragosan így szólt:
 Puskás vadász Uram mennyen kéd dolgára,
 Udvarom nem kocsmá és soha nem is volt,
 Nem ügyelek én fel más szomjúságára.

A' szegény eltikkadt izzadó, odébb ment,
 Puskáját vállain már meg is átkozta,
 Ez az aszszony úgymond, még durczásabb mint szent,
 A' szomjúság' kinját soha sem hordozta.
 Ballagott de nem lőtt, bár futni rókákat
 Közel a' barázdán haladva szemlélné,
 Sőt a' meglőtt, 's karján függő két kacsákat
 Ellökné, ha otthon Katától nem félne.
 Nem volt a' szegénynek semmi tarisnyája,
 Szegény volt ő mint én; egyszerre két nagy baj!
 Szomjúság, fájdalom, volt szive' kányája,
 De látván más szállást itt talán nem vár baj
 Úgymond könnyes szemmel érzékeny barátom,
 'S belép a' szobába és megint vizet kért,
 Itt a' jól-tévőség' képét úgymond látom.
 Az aszszony nem volt szép, fél századott ált'mért,
 De jó volt, 's azt mondá: szolgálnék azivesen,
 De a' vedert Istók elvivé magával
 Hogy megvasaltassa ismét, az ügyesen
 Dolgok' kovácsosát Dienes bátyával.
 Üljön-le hát az Úr e' csiszolt löccsára,
 Vagy düljön az ágyra 's nyugodjék csendessen
 Röktön szűrni megyek tejcskét számára,
 És kívánni fogom hogy jó ízűn essen.
 Megderült bús képe a' puskás lankadtnak,
 Szívével szájával a' tejből hörpenteit,
 A' jó szók mindenkor a' jó szívre hatnak,
 Boldog ki meg menthet, boldog a' megmentett.
 A' durcsás' csáf kényét Pál elfelejtette,
 De a' kegyes vén nőt, tisztelte, áldotta,
 Egygyik vad-kacsáját neki ált'engedte,
 És tettét szívében mindég fenntartotta. —

 Az Igen már önként tetszik; megtagadni
 Jó móddal nehezebb (el ne felejtseték
 Ti Nagyok ti Szépek) mint sem hogy megadni,
 'S a' Nem szót mindenkor kegyesen ejtsétek.

G. D. J.



FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

MINERVA.

MINERVA

Nyolczadik Füzet.  Augusztus 1826.

6.

Verulámi Báró Bacó' gondolatai külömbféle tárgyokról.

A Verulámi Báró Bacó egy volt a maga idejének legnagyobb és legszabó elméji között. Ezen nagy embernek külömbféle tárgyak felett írt gondolatai, melyeket ily cím alatt: Sermo-nes fides, sive interiora rerum, loczátott Deák nyelven közre, felette hasznosak 's nagy hathatósággal 's méltósággal vagnak kifejeve. Igaz, hogy sok dolgok, melyek ezen munkácskában előfordulnak, már ma más könyvekben bővebben 's részterint fundamentosabban is elő vagnak adva. Mindasáltal egy olyan férfinak, ki a maga ideje felett annyira felemelkedett, most is illendő hódolnunk; annyival inkább, mánt hogy a munkájából kütszó tudományt és lelket lehetetlen nem csudálnunk. Reménylen lehet tehát, hogy az itt megjelenő tördedékeket is kedvesen fogja a Magyar Közlenség venni.

A Tisztségekről és Méltóságokról.

Azok, kik felső hatalmassági tisztségeket viselnek, hármaz tekintetben szolgálk: szolgálk a' Fejedelemeinek vagy az Országnak, szolgálk a' Köz-hirnek és szolgálk a' Foglalatosásgoknak. E' szerént semmi szabadsággal sem bírának, sem személyekre, sem cselekedetekre, sem idejekre nézve. Nagyon különös dolog hatalomra vágni 's szabadságot elvesztetni, vagy mások felett hatalmat kívánni 's az által a' magán való hatalomról lemondani. A' főbb tisztségekre való lépés nagy munkába kerül 's ezen nagy munkán még nagyobb munkákra visz', 's méltatlan cselekedetek nélkül is ritkán esik-meg az ilyen lépés, sőt sokan méltatlan magok-viselések által jutnak tisztségekre.

F. M. Or. Minerva 3. Negyed. 1826. 36

A' Fő-tisztségekben való megmaradás nem kevesebbé nehéz, mert síkmló a' hely, a' vissza-lépés pedig vagy hirtelen lebukást okoz, vagy legalább meghormályosodást, melly már maga is szomorú és kedvetlenítő állapot. A' nem lehetsz többé, a' mi voltál, — nincs, miért kívánnád az életedet is, „Cum non sis, qui fueris, non est, cur sis vivere.

De vissza-lépni hatalmokban sincs mindenkor az embereknek, ha akarnának is, 's nem is akarnak akkor, mikor az okosság tanácsolná. Még akkor is, midőn a' magánosságot és nyugalmat kívánó öregség 's erőtlenség jelenti magát, elszenvedhetetlen előttek a' tisztség-nélkül való élet, 's az olyan falusi vagy kis városi vénékhez hasonlítanak, kik a' ház előtt szeretnek üldögelni, ámbár az előttök elmenőktől kinevettetnek.

Valóban a' Fő-tisztségekben lévőknek mások velekedéseikbe kell magokat gondolatjokkal helyeztetniük, ha magokat oly szerencsés embereknek akarják tartani, a' millyeneknek másoktól tartattnak, mert ha saját érzések után ítélnék semmi boldogságot nem találnak sorsokban. De ha magokban meggondolják, mint vélekednek sorsokról mások, 's melly örömet megcserélnének azok velek; akkor boldogok, de csak külsőképpen és a' hir által, holott belsőképpen talán egészen ellenkezőt tapasztalnak, mert bajaikat 's fájdalomait mindenkor magok vészik többnyire legelsőben észre, ámbár hibáik észre-vevésében mindenkor utólsók. Mert tagadhatatlan, hogy a' Fő-tisztségbeliek és Fő-méltóságuk magok-magokat nem esmerik, 's míg a' foglalatosságok' figyelmeiket eloszlatják, elmúlik az idő, mellyben testeknek és lelkeknek egészségéről gondolkodhatnának.

*Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignovus moritur sibi.*

Nehéz kő gyanánt nyomja azt a' halál, ki mindenektől csak magától nem esmérte hal-meg.

A' nagy hatalommal nagy szabadság van össze-kapcsolva, jót, vagy rosszat tenni; de az utolsót úgy kell nézni, mint a' szerencsétlenséget, mert nem akarni a' rosszat, a' legnagyobb érdem ugyan, de nem tehetni azt, az sem utolsó szerencse.

Azért kívánni hatalmat, hogy jót lehessen tenni, ez a' dicsőségre vigyásnak igaz és törvényes czéja. A' jó indulat és jó szándék az Isten előtt ugyan kedves dolog; de az emberekre nézve ha csak cselekedetté nem válik, nem igen ér többet, mint a' szép álom. Cselekedetté pedig nem könnyen válhat valamely tisztség és hivatalbeli hatalom nélkül, melly által mint egy magasabb grádicsra lépünk. Az érdemek és jó cselekedetek czéljai a' jó ember' törekedésének és fáradságának 's azoknak érzése tellyessé teszi a' lélek' nyugalmat. Minekutánna megtekintette volna Isten valamit teremtett vala, ime igen jó vala. Azután következett a' szombat a' nyugalom' napja.

Tiszti munkáid folytatása közben tedd elődbe a' legjobb példákat, mert a' példák' követése egy csomóban foglal minden regulákat. Egy bizonyos idő múlva tartsd elődbe a' magad példáját is, és vizsgál-d meg magadat szorosán, ha nem volt hivatalod' kezdete tökéletesebb, mint folytatása? még azoknak példáját se mulasd-el vizsgálni, kik ugyan azon hivatalt hibásan viselték; ne azért, hogy azoknak kissébbítésével maga-

dat magasatad, hanem inkább azért, hogy arra emlékeztessél, mely tévesítő útakat kelljen kerülnöd. Tégy tehát jobbításokat, de a nélkül, hogy kérlelnöd, vagy az előbbi időket és személyeket aláznád. Erős feltételed legyen, mind a jó példákat követni, mind jó példákat adni. Menj-vissza az intézetek' első elrendeléséhez 's vizsgálj a' szerint, miben és mi módon fajultak-el 's romlottak-meg. De mind a' régi, mind az újabb időkötől kell tanácsot kérned; a' régiektől, hogy megtanuld, mi volt a' legjobb, az újaktól, hogy által lásd, mi a' legalkalmasabb.

Abban, a' mit tisztelői hatalmad szerint tészel, bizonyos meghatározott regulákat igyekezzél követni, hogy mások világosan lássák, mit várhassanak tőled. De mindazáltal ne légy megátalkodott és semmiben nem engedő, 's mikor a' regulától eltávolzol, világosan megmagyarázd, miért cselekszed azt.

Hivatalod' jussait áthatatosan fenn-tartsd a' nélkül, hogy törvényhatóságod eránt egy-könnyen pert ne indíts; 's úgy alkalmatassd magadat, hogy jussaidat inkább halgatva és cselekedettel gyakorold, mint sem hogy szokért a' világ előtt kérdést tennél és értekeznél.

Az alattad lévő hivatalok' jussait is védelmezd és becsben tartsd. Nagyobb dicsőségnak tartsd az egészet elrendelni 's reá vizgyszattal lenni, mint minden apró részeibe bele avatkozni. Azokat, kik hivatalod' tellyesítésében tanácsot adhatnak és segítségül lehetnek, kedvesen lásd, sőt meghívni se sajnáld: még azokat se igazítsd-el tőled, mint alkalmatlankodókat, kik e' végre szolgálataikat ajánlják, sőt inkább vond azokat szives elfogadás által magadhoz.

A' hivatalbéli hatalom' gyakorlásában a' következő négy hibák szoktak leginkább elő-fordúlni: a' nagy késedelmezés, a' megvesztegetetés, a' durvaság, és a' szerfelett való légyesség.

Hogy az első hibát a' késedelmezést elkerülhessed, tedd könnyűvé a' hozzád járulást, tartsd-meg pontosan a' rendelt határ-napokat, végezd-el tökéletesen az egyszer elkezdett dolgokat, ha csak a' szükség nem kényszerít, ne kapj azoknak elvégződésék előtt újjakba.

A' megvesztegetésekre nézve ne csak a' magad' kezét és a' hozzá-tartozandókat tartsd tisztán az ajándékoktól, hanem azon légy, hogy még a' környörgök' kezei se nyiljanak ajándékkal való kínálásra. Az első bizonyosan megtörténik, ha igazság' szerető lészel; de még a' második sem fog elmúlni, ha egyenes gondolkodásodat 's a' megvesztegetés eránt való gyűlölségedet a' világ' láttára kimutatod. Azonban ne csak magát ezen vétket, hanem még az eránt való gyanút is távoztassad. A' ki áthatatlan, 's hivatalbéli cselekedete' módját változtatja a' nélkül, hogy ezen változás' okát a' világgal észre-vevőtné, az gyanússá teszi magát, hogy meghagyja magát vesztegetni. Valamikor tehát egyszer kinyilatkoztatott vélekedésedtől, vagy cselekedetednek egyszer elkezdett módjától eltávolzol, tégy arról egyenes szívvél vallást, egyszer'smind gondosan magyarásd-meg az okokt is, melyek téged' arra bírtak: 's ne gondold, hogy a' dolgot titokban 's másoktól észre nem vevővé tessed.

Az olyan szolgát, ki Uránál nagy kegyelemben van; annál sokat tehet a' világ' ha csak ezen különös' hajlandóságnak valamely okát nem látja: úgy szokta nézni, mint megvesztegetésre szolgáló görbe csatornát.

A' durva maga viselet csak kedvetlenséget és gyűlölséget szül, a' nélkül, hogy valamit használna. A' keménység legalább félelmet gerjeszt másokban, de a' durvaság csak útálatot. Még a' pirongatásoknak és feddéseknak is a' felsőbb helyekről hathatósaknak ugyan, de nem megszegyenítőknök kell lenni.

A' szerfelett való lágyág és engedelmesség még rosszabb, mint a' megvesztegetés, mert erre csak néha van késértet. De ha valaki mások' alkalmatlankodása vagy kérése által erőt hágy magán venni, vagy más kicsinyes tekintetektől vezéreltetik, az olyan mindentűt talál effélére alkalmat. Salamon azt mondja: személyt válogatni az ítéletben nem jó. Példa-beszéd 24, 23.

A' mit a' régiek mondtak, egészen igaz: a' tisztóság esmerteti-meg az embert. Az némelyeket jobbakká, másokat rosszabbakká tesz'.

Mindenek' vélekedése szerint az uralkodásra alkalmasnak tartatott volna, ha soha nem uralkodott volna, ezt mondja Tacitus Gáibáról — Vespásiánusról ellenben így szól: minden uralkodók' között ő volt az az egy, ki jobb emberré lett, mint a' milyen előbb volt.

A' Nemes léleknek csalhatatlan jele az, ha ki a' tisztességek által jobbá tétetik. A' tisztégek a' virtus' lakhelyei, legalább azoknak kellene lenniük. De valamint a' természetben a' testek sebesebben mozognak, úgy a' virtus is gyorsabb, míg valami tisztóségre törekedik, mint midőn már benne van helyheztetve.

Az az út, mellyen a' tisztégek és méltóságok tetéjére menni lehet tekervényes vagy csiga gradícson vezet, 's ha hatalmas és sokat tehető felekezetek vagynak, jó ha magát a' felemelkedni kívánó addig, míg fel-felé törekedik, valamellyikhez hozzá kapcsolja, de máhelyt egyszer célját elérte, viszont minden felekezetek eránt magát egyarányosságba helyezteti.

Az előttd volt tisztviselő' emlékezetét soha ne sértegesd, különben az utánnad következő hasonló pénzfel fog néked fizetni.

Tisztai társakkal is barátságosan bánjál 's inkább magadhoz hívd őket olyankor is, mikor magok nem várják, mint sem hogy olyankor is magadtól elzárd, midőn hivatalniok illendő volna.

Azon magas helyről, mellyen vagy, ne emlékezzél meg igen sokszor, 's ne emlegetsd azt igen gyakran a' mindennapi beszélgetésben és társalkodásban. Inkább úgy alkalmastad magadat, hogy ezt mondhasdák felőled: „Egészen más ember, mikor hivatalbéli dolgaiban foglalatokodik.“

A' Szerelemről.

A' szerelemnek többet köszönhet a' Játék-szín, mint az emberi élet; mert a' vig-játéknak mindenkor, a' szomorú-játéknak is gyakran a' szerelem ad tárgyat; de az emberi életben többnyire kárt tesz', néha mint valamely Siren, néha mint valamely Fúria. Megjegyzést érdemel, hogy azon nagy és híres férjfiak között, kikről a' régi

vagy újabb idők emlékeznek, egy sem engedte magát a' szerelemtől esztelen mértékben elragadtatni. Abból kitetszik, hogy a' nagy lelkek és a' nagy tettek ezen kicsiny indúlattal nem férnek-össze. Azonban Marcus Antonius a' Duumvir és Appius Claudius a' Decemvir 's Róma' törvény-hozóinak egyik legjelesebbike e' részben kivételt szenvednek; kik közül az egyik gyönyörűségekben bujálkodó, a' másik pedig értelmes és józan életű volt. Innét kitetszik az, hogy a' Szerelem, ha szintén ritkán is, de csak ugyan talál-néha magának útát, nem-csak a' nyitva lévő, hanem a' jól meg-erősített szívekbe is, ha-csak ezek gondosan nem őriztetnek.

Megvetést érdemlő és alacsony az, a' mit Epicurus ezen tekintetben mond: mi ketten egymásnak elég nagy Játék-szín gyanánt vagyunk. Mintha az ember, ki az égnek és égieknek vizsgálására született, eléggé illendőt és méltót tenne, midőn egy csekély bálvány' imádására, ha nem arczolatjával is, mint a' barmok, legalább felségesebb dolgok' szemlélésére adott szemével magát lesalacsonyítja.

Ha ezen indulat' kicsapongásait meggondoljuk, 's ha vizsgáljuk, mely keveset ügyel a' dolgok' természetére és igaz becseré, különösképen fogjuk ezt találni, 's úgy fogjuk tapasztalni, hogy a' szüntelen való Hyperbolék csak a' szerelemnél találhatunk; 's ezeket pedig nem egyedül a' kifejezésekben, hanem a' cselekedetekben is lehet-nála látni. Mert jóllehet igen igazán mondatik, hogy kiki maga eránt maga a' legnagyobb hízlekedő; még is a' szerelmes ennél is több. Nem bírt még soha senki oly kevélységgel, hogy magát oly képtelenül magasztalta volna, mint a' szerelmes az ő kedvesét magasztalni szokta: nem ok nélkül lett e hát példa beszédé ez a' mondás: szeretni 's egyszerűsmint bölcs észszel is bízni, alig engedtetik egy Istennek is.

'S az ilyen esztelenséget nem csak más emberek' veszik-észre, hanem maga a' szerelem' tárgya is, és ez, legjobban, ha csak a' viszont-szeretés által nem vakítatik. Mert bizonyos dolog az, hogy a' szerelem, vagy viszont-szeretéssel, vagy belső és titkos megvetéssel fizettetik-viszsa.

Annyival inkább kerülünk kell ezen indulatot, mely nem csak egyebeknek hanem magának is veszedelmet okoz. Egyéb ártalmait szépen kifejezi a' költőknek azon meséje, mellyben az mondatik, hogy az a' ki Helenát Junónal és Pallásnál-többré becsülte, magát mind Junó', mind Pallás' adományaitól megfosztotta. Mert a' szerelem' rabja kéntelen mind a' gazdagságtól mind a' bölcsességtől bűtsút venni.

Ezen indulatnak különös nagy heve van olyankor, midőn a' lélek leglágyabb és legerőtlenebb, tudni-illik, a' szerencsében és szerencsétlenségben: jóllehet az utólsóról ezt még talán kevesen jéggyerték-meg. Mind a' szerencsés, mind a' szerencsétlen sors szerelmet gerjeszt, 's annak tűzét jobban meggyújtja: innét is lehet látni, hogy az, az esztelenség' szüleménye.

Legjobban cselekesznek azok, kik a' szerelmet, ha éppen el nem kerülhetik, legalább mérséklék, 's a' fontos dolgokból 's az élet' foglalatosságaiból kizárják. Mert ha az, ezekbe elegyedik, akkor mindent megzavar, 's arra bírja az embereket, hogy czéljok' elérésére vétkes eszközöket válaszszanak.

Akárminak légyen a' dolog, a' katonák szintén úgy hódolnak a' szerelemnek, mint a' Bacchusnak; mért a' veszedelmekért, mellyeknek ki vagynak téve, a' gyönyörűségekkel való élés által akarnak megfizettetni.

Az emberi természettel vele születik egy bizonyos titkos hajlandóság a szerelemre. Ha ez magát az által, hogy csak egy, vagy kevés tárgyat választ, meg nem emészt, természet szerint többekre terjed-el, 's az embereket ember-szeretőkke teszi; a' mit néha a' szerzetesen lehet tapasztalni.

A' házassági szeretet saorítja az emberi nemet, a' társasági tökéletesíti, a' buja szerelem pedig rontja és becseleníti.

A' Költségről.

A' Vagyon arra való, hogy költsünk belőle, a' költségnek mennyiségét pedig a' szerint kell meghatározni, mint a' becsület és egyéb tisztességes cselök kívánják. A' bővebb költséget, vagy pompát a' reá alkalmat adó dolognak érdeméhez kell mérniünk. Néha nem csak a' Mennyeknek Országáért, hanem a' Hazáért is tartozunk szegényebbekké lenni. A' rend-szerint való 's mindennapi költséget kinek-kinek a' maga értékéhez kell szabni, még pedig úgy, hogy a' költség keveseb're menjen, mint a' jövedelem; 's őrlik vigyázni, hogy e' részben cselédeink' családsága vagy gondatlansága kárt ne tegyen, 's úgy kell a' dolgot elrendelni, hogy a' költségről tett számadások mindenkor kevesebbre menjenek, mint a' mennyire becsültük.

A' ki értékét fogyasztani nem akarja, annak rend-szerint való költségeit szükségesképpen úgy kell alkalmaztatnia, hogy jövedelmeinek csak fele keljen-el, a' másik fele pedig félre tétessék. A' ki pedig értékét saorítani akarja, annak jövedelmeinek csak egy harmad-részt kell- elkölteni.

Még a' nagy embernek sem illetlen cselédjei' számadásait szorgalmasan meg tekénten. Ezt sokan elmulatják, nem annyira restségből, mint attól való féltékben, hogy értékjének kevesedését látván, el ne szomorodjanak. Azonban a' sebek, ha csak meg nem vizsgáltnak, nem gyógyíthatnak-meg.

Azoknak, kik gazdaságokra magok nem ügyelhetnek, nincs egyéb hátra, hanem hogy gazdaságbeli tisztjeiket nagy gondal választassák 's néha megváltoztassák: mert az újabbak kevesebbet mérészelnek 's kevesebbé ravaszkok.

A' ki némely részben nagy költséget tesz, annak más dolgokban meg kell magát saorítani, 's takarékosabbnak kell lenni. Ha p. o. vendégeket szeret látni, ruházatjára kevesebbet költsön. Ha sok cselédekkel szeret, kevesebb lovakat tartson 's így egyéb esetekben is. Mert a' ki mindenben pompáz, az nehezen kerülheti-el gazdaságának tökéletes megromlását.

Ha valamely alá-szállott 's adósságokba merült gazdaságot rendbe akarok szedni, a' feletébb való sietéssel több kárt tehetünk mint a' késedelmezéssel. A' hirtelenkedve való eladások, sokszor olly ártalmasok, mint a' sok Interest-fizetések. A' ki rossz karban volt gazdaságát egyszerre jó karba helyeztetve lenni látja, könnyen visszaeshetik ismét az-előbbeni rendtelenségbe. Ha látja, hogy könnyen elkerülte a' veszedelmet, vissza-tért előbbeni természete és szokása; de ha lassanként vergődik-ki

a' bajból, hozzá szokik egyszer'smind a' renchez és a' takarékosshoz, 's nem csak gazdaságát, hanem természetét is megjobbítja.

A' ki megfoglyatkozott értékét gyarapítani lelkesen akarja, a' csekélysegeket se tartsa figyelmeire méltatlanoknak, 's rendszerint kevesebbé illetlen az aprólékos költségeket is kevesíteni, mint az aprólékos nyereségeken kapkodni.

Az olyan költségeket, melyeket ha egyszer elkezdődtek, nem lehet abban hagyni, nagy vigyázással kell elkezdeni; de az olyan alkalommal, mely csak ritkán adja magát elől, nagyobb pompát is bátorságosabban lehet tenni.

7.

A' Katholika Egyház' mostani Hierarchiai állása az egész Világon.

Düszszeldorfi Plébános D. Binterimnek mostanában (1826.) megjelent ily című munkájában: *Die vorzüglichsten Desheurdigkeiten der christlichen Kirche*, a' második Résznek 657-dik lapján, a' Katholika Egyház mostani Hierarchiai állása az egész világon, azon szerint, valamin az Rómában a' Státus-titoknokságban elkészítettett, következő renddel adatik-elő:

1. Az egész Egyház' Feje, és Nyugoti Patriárcha, — a' Római Pápa.
2. A' Konstantinápoli Patriárcha, Sufragan-Püspökök nélkül.
3. Az Alexandriai Patriárcha, Sufragan-Püspökök nélkül.
4. Az Antiochiai Patriárcha, a' Babiloniai, mint Sufragan-Püspökkel.
5. A' Jeruzsálemi Patriárcha, Sufraganok nélkül.
6. Velencei Patriárcha, 14 Sufragan-Püspökkel.
7. Nyugoti India' Patriárchája, Lizabonban, 12 Sufragan-Püspökkel.
8. A' Mezsopotamiai Chaldeusok Patriárchája, Babilonban, Sufr. nélkül.
9. A' Görög Melichiták' Patriárchája Antiochiában, Sufragan. nélkül.
10. Máróniták Patriárchája, Antiochiában.
11. Szirusok' Patriárchája.
12. Örmények' Patriárchája, Ciliciában, Sufraganok nélkül.

Ezek után következnek a' Kath. Egyház Érsekei a' többi Püspökökkel, minden Világ-részekből. Van Érsek 114. Püspök 543. kik közzül 81-gyen közvetlen a' Római székeknek vagynak alája vetve. E' számba nincsenek befoglalva az úgy-nevezett Tituláris Püspökök (*Episcopi in paribus Infidelium*.) ugymint kik nem lakoznak bizonyos helyen maradósan. Még nem tartoznak ide a' Görög Schismaticus Püspökök Orosz és Görögországban, valamin a' Janzenisták sem Hollandiában.

8.

A' Keresztyének' elszaporodásának át-nézése, egygyes Századonként.

Következendő Tabella, melly a' Brittus és Kül-földi Biblia-társaság' egygyik Titoknokjának emlék-beszédjéből az 1824-diki Német Újság-levelekbe iktattatott, át-nézését mutatja az összeseges Keresztyének' felvett számának, valakik minden-egy Században, az elsőől a' 18-dikig (béfoglalva,) e' földön éltek:

Század:	Keresztyének' száma.	Század:	Keresztyének' száma.
1.	500,000.	10.	50,
2.	2,000,000.	11.	70,
3.	5,	12.	70,
4.	10,	13.	75,
5.	15,	14.	80,
6.	20,	15.	100,
7.	25,	16.	125,
8.	30,	17.	155,
9.	40,	18.	200,

Ha már a' Föld' népességét mind össze 1,000,000,000-ra vesszük-fel, az emberek' sokságának viszonyját, Vallásra nézve, az im' áttan álló számok fogják hozzávetőleg meghatározni:

Zsidók, — számjok alkalmasint megállapodásban vagy	- - -	2,500,000.
Keresztyének, — mostanság sebes szaporodásban,	- - -	200,000,000.
Mahomedánusok, — megállapodásban vagy fogyóban	- - -	140,000,000.
Pogányok, vagy olyanok, kik ama' Vallásokhoz nem tartoznak, — fogyóban	- - -	657,000,000.

Megközelítő egész Summa: 1,000,000,000.

A' Keresztyének oszólnak:

Római Katholicusokra	- - -	90,000,000.
Görögök, vagy Napkeletiekre	- - -	35,000,000.
Olyanokra, kik azon Hit-vallások' egygyükéhez sem tartoznak	- - -	75,000,000.

Mindössze: - - - 200,000,000.

1818-tól fogva a' Keresztyének minden Világ-részekben nagy sebessen szaporodtak. A' Szent Írás majd nem ezer Biblia-társaságok által, — mellyekhez pedig naponként újabbak jönnek, — mindenfelé terjesztetik. Az Evangelicus Miszionároknak még 1800-ban nem volt több telepedési helyök 157-nél az összes Világ-részekben. Most már számjok 250-re hágott-fel, és folyton-folyvást többesedik. Keresztyén-Hit' terjesztése-körül a' Római Katholika Egyház sem hátrál buzdódásban, és e' jelen Század' folytatában a' Szent Írásnak is igen sokféle kiadási nyomtatódottak számokra.

E. I. P.

9.

Polykletus' útazása, vagy Római Levelek.

(Folytatás.)

Mdsodik Levél. Polykletus Krantorhoz.

Utazás Ostiából Rómába. — Róma Városa' meglátása. — Megérkezés a' Consulhoz Cnejus Octáviushoz.

A' katonák, kik éjjel az Ostiai kikötőben magokat kinyugodták, más nap reggel ismét hajóra ültek, hogy a' Tiberis' vizén könnyűden 's lassan folytatnák útjokat. De ezeknek vezéro, ki egy Tribunus volt, egy könnyű sajkára ült, hogy hamarább Rómába érhessen; nekem is parancsolta, hogy késérője legyek. Ezen Fő-tiszt Athéne' megvételekor igen veszedelmes sebet kapván, alig tudott járni, 's lássá lépésekkel és két rab-szolgákra támaszkodva ment a' part felé. Én halgatva követtem őtet, mert egészen azt hittem, hogy Római, ha beszélnek is, meg nem értene; nem tudtam, hogy ezen Tiszt, ki Görög-országban soká tartózkodott, nyelvünket tökéletesen megtanulta, a' miről mindazáltal nem sokára meggyőződtem. Sebeinek fájdalma tudanüllik időről-időre sóhajtásokat préselt ki belőle, 's én ezt látván, szíves rész-vételnek jeleit adtam, a' mit ő megilletett szívvel fogadott. „Ifjú! így szólla hozzám, midőn pihenése végett egy kicsinyt megállapodtunk; a' mint látom, szenvedésem eránt szánakozást mutatsz; ezen érzésedet úgy nézem, mint nemes gondolkodás' bizonyosságát, 's nem fogom jutalom nélkül hagyni.“ — Az alatt elértünk a' Tiberis' partjára; abban a' szempillantásban, melyben a' Tribunus a' sajkába lépett, így kiálta-fel: Folyók' Királya! vedd hátadra a' te vitézedet fegyvereiben. Róma' történetei nem fognak, így szólla, előtted esmeretlenek lenni 's fogod tudni, mely alkalmatossággal szállott így Tiberis vizéhez egy vitéz katoná, kinek már csupa neve is minden Rómainak szívét örömmel tölti-el.“ Azután egy meg-aranyzott poliharát vett kezébe, tele töltette tiszta jó borral 's a' folyónak közepette véghez vitte a' szent Libátziót. „Istenei ezen viznek! monda fenn-szóval, fogadjátok-el kegyesen ezen csekély szengét, míg annak legdicőbb partján méltóbb áldozatot vihetek számatokra.“

Az alatt útazásunk sebesen haladott, 's bámúlva vizsgáltam a' különbözőle szép tájé-
kot, melyet mind a' két part mutatott. „Nem igaz e, Görög Ifjú! így szólla hozzám; kezével vállamat gyengén megütvén, hogy a' Tiberis' vize nem alább való a' Cephissus vizénél? — „Igen is igaz, felelék én, pompásabban foly, de habjai zavarosok; Cephis-
F. M. Or. Minerva 3. Negyed. 1826.

sus pedig csendes." — "Csendesebbnek kellene lennie, felele ő; de nem jutnak eszedbe az Orkánok, melyek az ő hajóit oly sokszor megzavarták. Valamint Rómának, úgy Athenének is voltak szélveszei; ezek a hatalmas Nemzetnek új erőt adnak; 's csak a gyengébb merül-el miattok."

"De felejsd-el egynéhány szempillantatig bánatodat, midőn a kellemes Ausoniát látod. Láttam Peloponnesust és az énekeseitek által igen magasatalt Árcádiát; keresztül mentem Thessálián, 's csudáltam Hymettusról a szép kilátásokat; de mit lehetne össze-hasonlítani a szerencsés Itáliával, melynek birtokáért Ceres, Bachus és Minerva egymással küszködni látszanak? bizonyára csak legszebb felemelkedésnek szempillantatjában teremthetett a természet ilyen gazdag földet, itt körös-körül mosolygó halmok és termékeny völgyek vagnak; majd buján növé gabonák fedik a teleket; majd szép nyájak lepik a kövér réteket. Öblökkel bővelkedő partok kerítik-bé ezen az égtől illy igen szeretett tartományt, melyeken csak nem egymást érik az alkalmas és bátorságos kikötő helyek." Az Istenek Itáliát, úgy látszik, azért helyhették a tengerek közepére, hogy ott egy világosító magas toronyhoz hasonlítson, melyhez a hajósok minden Nemzetekből 's még a legtávolabb-lévő országokból is jöjjenek. Magok a te hazafiad is, kik különben Honjokban oly igen kevélykednek, midőn ezen sok és nagy dicsőséget látták, ezen Tartományt Nagy Görög-országnak nevezték, az ilyen nevezet által annak a Világ minden tartományai felett való elsőségét akarván kifejezni, a természet ezen csudáéhoz gondold hozzá még azt, a mit számos szerencsés századok folytában a hatalom és a művészi-mesterség itt össze-halmoztak, 's azután képzeld, milyen lehet a világ-bíró város, ha ilyen környékei vagnak. Ezt a Rómaiak Istenség gyanánt tisztelik, te sem fogod silhatatos bámulás nélkül látni."

"Ó, felelek én megindult szíved, vallyon a fényben áll é az ősi háznak kelleme? Ha Attikának legkissebb falujában születtem volna is, nagyobb mértékben igazgatnám az a mellett folydogáló patak és születésem helyének bár szalmával fedett kunyhónak látása szomorú szívemet, mint a Tiberis partján ragyogó Paloták. De ámbár hazám szeretete oly elragadó örömet, millyent tölem méltán várhatnál, éreznem nem enged is; mindazáltal igazságtalanná nem fog tenni. Figyelemmel fogom Rómát, ezt a várost, melyet bár soha sem láttam volna, vizsgálni; a világ városának dicsőségét igaz mértékkel fogom fontolni, a nélkül, hogy általa megvakíttassam; de ha gyermekei eránt igazságos fogok is lenni, nem fogom elfelejteni, hogy Athéne is igazságot kívánhat az övéi eránt." — "Jól beszélsz, ifjú ember, kiálta a Tribunus, miképp' kárhoztathatnám azt az érzést, mely bennem is oly igen uralkodik? Am szeresd Hazádat lelkedből, mint én az enyímet szeretem. Ha dicsőség Rómainak lenni, szerencsésnek tartom azt, kit Hellás szült."

A nap már pályájának közepén volt, útunk azon mértékben lassabb és veszélyesebb lett, melyben a mindég sebesebb folyamú vizen fellyebb mentünk. A sajka megkötetett egy öreg fűzfához, melynek levelei árnyékot adtak, 's az elfáradott révészek enni leültek, a Tribunus is falatozott 's Görög-országi borral egynéhány szempillantatig enyhítette fájdalmát, engem 's barátásgosan rézeltetvén eledeleiből. "Egy kevéssé nyugodnom kell, így szólla hozzám; ha a már hátra hagyott 's még előttünk lévő út egy tekintettel akarod látni, menj-fel egyik-rab-szolgámmal, ki kalauzod lesz, eme ha-

lomra, mely innét csak egynéhány lépésnyire vagyón. Ezen halomról Róma városa vidékének egy részét végig nézheted, 's azután tökéletesebben tehetsz róla ítéletet, mint a' legbővebb leírás után is tehetnél."

Késedelem nélkül hasznát vettek ezen engedelemnek, melyet kérni nem mertem volna, 's éppen a' Tribunusnak felébredésekor értem-vissza. „Mit gondolsz már, Athéne' gyermeke, így kezdte ez szóllani mosolyogva, nem lehet é igazsággal mondani, hogy Tiberis több emlékeket, palotákat és pompás épületeket mutat partjain, mint minden egyéb folyó összevéve?" — „Magvallom, felelék én, hogy a' ti vidéktek' pompája felyül-haladja a' leghíresebb városok' gazdagságát is, de az én vélekedésem szerint az igaz falusi kellem nem találta rajta. Sehol sem látok majorokat, szántó-földeket 's nyájakat; mindenütt ragyogvány látszik, a' természet sehol sem." — „Hol lehetne helyek, monda ő, a' majoroknak, melyeket emlegetsz? hiszen Róma körül minden tele van nagy épületekkel. A' Világ-városának kertje egész Itália'; földművelői Szicíliában és Áfrikában laknak; 's nem sok idő múlva hosszú útakat kell poigáruknak tenniük, ha az őket tápláló földet esmerni akarják. Ne keresd tehát itt amaz egyszerű, talám kecsegtető szépségeket, melyeket kisebb országok mutathatnak; de a' nüt az emberi erő véghezvihat, azt itt legnagyobb kiterjedésében láthatod." — „Éppen ezen tekintetben különöskének látszik előttem, mondek én, egy környülállás. Görög-országban tudnillik a' tündöklő fejr kövek, melyekből házsaink építetnek, 's a' márvány, mellyel ékesítetnek, inkább vakitják, mint gyönyörködtetik a' szemet, még itt ugyan ezen építő-szerek sárgás-eleven színnel bírván, a' ti emlékeiteknek, sőt még legegyszerűbb épületeknek is olyan külsőt adnak, melynek eleveisége a' természeti tárgyak kevesebbé eleven színével igen kellőmosen össze-illik." — A' Görögök és Rómaiak' munkái, felele a' Tribunus, megfolelnek azon eszközöknek, melyeket nekik a' természet osztott. Tündétek márványtok van, 's ti abból álló-képeket csináltok, mi csak közönséges kövekkel bővelkedünk, de abból kőfalakat építünk."

Ezen beszélgetés közben lassanként tovább haladtunk, midőn egy egész a' partig érő halmot megkerülvén, Róma' városát hirtelen előttünk láttuk. — Ó csudálatos megmérhetetlen Nagyság! az egész lát-határ legnagyobb részén hosszú bolt-hajtásos folyosók, magas oszlop-sorok, roppant templomok, melyek a' felhőkig nyultak, emelkedtek fel, 's mind ezek felett ragyogott a' Kapitólium' fénye, uralkodván a' városon, mint Jupiter az Istenek' gyűlésében. A' legtávolabb eső szélén pompás paloták mutatták meszszéről magokat, mindnyájan Róma' kerítésén belül, ha szintén nagy távolság választotta is el őket egymástól. Az ily csudák' látásánál kéntelen a' vizsgálódó bámulva megállani; folindult lelke ezen tündér-alkotmányok előtt, kétségesen haboz a' maga semmiségének érzése és azon gondolat között, hogy mind ezen dicsőségek magához hasonlónak munkái.

Viasgáló szemekkel néztem úti társamat: megtartóztatott lélekzete, reszkető szava, epedő szeme, minden azt mutatta, hogy lelke meg van indúlva, 's egyszer'smind a' szerencsének mosolygása ábrázolja vonásainak leirhatatlan eleveiséget adott. Végre elragadtatását meggyőzvé, így kiálta-fel: Világ' asszonya, örök dicsősséget érdemlő város, fogadj-be kerítésedbe engemet fényed' csekély eszközlőjét; csak ennek nevelése volt egész életem' cselja, a' te kebelűdben kívánok meghalni."

Váratlanul meglepettevén ezen látás által, melyet saját állapotom még szívre-hatóbbá tett, ily szókra fakadék: „Ha szintén nem sokára meg kellene is haldod, ezen neked oly kedves városom, melyre öly érdemes vagy, ó mely sokkal boldogabb lennél még akkor is, mint én vagyok?” — „Ifjú! felele ő, a' mint látom, érted elragadtatásomat, tisztelem fíjaldamadat. Az én szerencsém csak kevés ideig fog már tartani, a' te szerencsétlenséged is jobbra fordálhat. Engedjünk mind ketten az örök végzéseknék; el ne felejtad azt, hogy az előre nézve semmi sincs lehetetlen, 's hogy sokszor azt irigyeljük, a' ki sokkal szerencsétlenebb mint mi.” — Sajnáltam, hogy egy haldoklónak boldogságát kedvetlenül emlékeztetésem által megzavartam, 's mindenképp' igyekeztem, az általam okozott kedvetlen érást vigasztaló szókkal enyhíteni; de ő az ilylen haszontalan kéméllést mintegy magától eltaszítván, így szólla csendes hangon: „Ne fáradsz magadat, egy a' háborúkban megöszült katonának nincs szüksége vigasztalásra.

A' város' tövében a' Tiberis' bal partján lévő tágos kikötő mellett mentünk-el, mellyben igen sok hajókat láttam. Némelyekről azok között aranyot, ezüstöt, elefántcsontot 's más efféle drágaságokat hordottak-ki, míg egyebekre katonákat szállítottak 's lövő-szerszámokat raktak. „Ebből áll, így szóllék magamban, Rómának az idegen nemzetekkel való kereskedése. Ezekből a' világ' városa kincseket 's mindenféle drága portékákat és fegyvereket küld.”

„Tulsajdonképpen ez a' kikötő, monda a' Tribunus, mind azoknak, valsekik a' folyón fel-felé mennék, kiszálló helyek. De mi még se szállunk itt ki, mert tanácsosabbnak tartom egész a' város faláig hajózni 's az ott legközelebb lévő kapuhoz jutni, hogy gyalog útamat megrövidítem. Igen nagy megerősítésemre esik a' járás, azért a' legközelebbi utat kell keresnem.” — „De valyon, kérdém tőle, nem szabad é magadat kocsm' vitetned?” — „Talán az én fíjaldommal tellyes állapotom, felele ő, adna arra jut, a' mivel egyéb esetben éppen nem bírnék. — Egykor, midőn a' Vesta' temploma égett, papjainknak fejedelme bérohant a' lángok közé, 's úgy mentette-meg annak szent eszközeit; ezen bátor cselekedete által elvesztette szemé' világát, 's még is különös végrés kívántatott annak megengedésére, hogy ő vivő-széken vitethette magát a' Senátus' gyűlésébe.”

Ezen szóknál szemünkbe tűntek Róma' kerítő falai, mellyek a' Tiberisnek jobb és bal partján messzre kiterjednek, de mellyeket a' szem még is könnyen észre-vev, mint-hogy a' kerítésen belül jó darabig mindenütt üres hely van. A' Tiberis' bal partján szállítottunk-ki éppen a' város falánál, 's egy ideig a' kerítésen kívül a' bástyák és erősségek mellett mentünk, míg egy kaput nem értünk, mellyet Trigeminónak, vagy Hármások' kapujának hívnak; — azért, a' mint hallottam, minthogy három testvérék, kiknek nevek Horátiusok voltak, ezen a' kapun mentek-ki egy igen nevezetes alkalmatossággal a' Hazajókré való hajvívásra. Minceelőtte tovább mentünk volna, a' Tribunus megöskölte mely tisztelettel a' város' kapujának szárnyait, 's azután beértem végre a' redm' náve oly rettenetes hatalom-városba. Alig tettünk egynéhány lépéseket, azonnal vissza-tekintettem, 's vizsgáltam, nem borzadózás nélkül, azon roppant kő-falakat, és zéz-kapukat 's magas tornyokat, mellyek hazám között és közöttem örökké elválasztó határokat látszottak formálni. Az én úti-társam pedig, ki nyugtalanságomat észre-vette

's okát jól tudta: így szólta hozzám; „légy békével, Róma nem fog-ház, hanem inkább olyan szent hajlék, melyben a' fegyvertelenek védelmet, 's a' szerencsétlenek menedéket találnak.“

Alig mentünk egynehány lépéssel tovább, már sok polgárok megismerték a' Fő-haditisztét. Mindnyájan nagy örvendezéssel hozzája adták magokat, az ilyenek száma minden szempillantathán nevekedett, 's egész késérő-sereg lett belőlök. Most már mindenfelől Athéne és Sulla neveit hallánk. „Melly öröm-nap fog ez a' mai nap Rómára nézve lenni, így szólék a' Tribúnushoz; melly nagy öszsze-talakodást 's vígadozást fog a' győzedelmi hír polgári között okozni?“ — „Hibázol, felele ő, a' mi Római polgártársaink nem csak el nem fognak ezen néked oly fontosnak látszó győzödelmen az örömtől ragadtatni, de még talán meg sem hatja ezen dolog szíveket. Tégy ítéletet ezek után, kik körülöttünk vagnak; elbesszélém nékik az új győzödelmet, ók örülnek ugyan néki, de miért bámúlásnak rajta? Tegnap a' Lusitánusok' megverettetését hallották, holnap ismét más hasonló hír fog hozzájok érkezni, és így már régen mindennapi dologgá lett előttök a' Győzödelmek' hallása.“ — „Az meglehet, felelék; de Athéne' megvétele oly fontos történet, hogy polgár-társaid örökre dicsekedhetnek vele.“ Rám néze, mosolygá és hallgata.

Mentünkben bámulva vizsgáltam a' számtalan nép-csoportokat, mellyek nagy tengeri hullámok' módjára színet nélkül egymást hajtották. Első gondolatom az volt, hogy talán valamely különös nevezetes eset gyűjtött egy helyre annyi embereket; de midőn a' városnak több útszáin végig mentünk, 's mindenütt annyi tolongó sokaságot láttam, akkor kéntelen voltám a' népességek véghetetlen nagyságát gyanítani.

Végre elértünk a' Consulnak Cnéjus Octáviusnak házához, 's azt számos Fő-haditiszteknek társaságában találtuk, kiknek egy új háború éránt osztogatott parancsolatokat, melly háború ekkor tájban határozatott-meg a' szabad köz-társaság által. A' mint öt elefánt-csontból készült 's egynehány grádsokig fulemelt széken ülni láttam, Thrónuson ülő Királynak tartottam volna, ha a' körülötte lévőknek tisztelettel tellyes, de egyszer-mind szabad magok-tartása azt nem mutatta volna, hogy ő' ezeknek inkább fejek, mint parancsolóbjok. A' Tribúnus által-adta néki leveleit, mellyeket ő nagy figyelemmel végig olvasott, míg én ötet, mint jövendő sorsom' Urát vizsgáló szemekkel néztem, 's mit várhassak tőle, tekintetéből kivenni próbáltam. De a' mit láttam, az csak tisztelettel elegendes felelmet gerjesztett bennem; maga-tartása komoly, ábrázatjának minden vonása fanyar, szavának hangja durva, nézése felelemmel eltöltő volt réám nézve, és semmi sem mutatta azon külömbfélé gerjedéseket, mellyek talán szívében dolgoztak. Midőn az olvasást elvégezte, külömbféléket kérdezett a' Tribúnustól, a' nélkül, hogy csak egyszer is tekintett volna réám. Azomban mihelyt ez mindenre megfelelt, megfogá kezemet 's előre vezetett. Erőssen megnézett, 's fanyar vonásai hirtelen enyhültek; úgy látszomra, megillette ötet ifúságom, 's így kezdé hozzám szólani Görög nyelven: „Ifjú! tudomra adja Sulla, ki vagy és miért küldött ide, vesd-alája magadat sorsodnak, melly nem fog kemény lenni. A' Tribúnus' részt-vételét megnyerted, ő' tégedet szívességembe ajánl, 's ajánlása nem lesz' sikeretlen. Lakásodat a' magam házába rendelem 's béreszlek' saját gyermekém' közű. Tanúld-meg nyelvünket; vizsgálđ szokásinkat 's erkölcsinket, 's ez-

merkedjél-meg erőnkkel, hogy, midőn Hazádba vissza-térez, egész Görög-oroszág megérthesse tőled, melly esztelenség 's melly veszedelmes akármely Nemzetre nézve is a' Rómaiak' hatalma ellen pártot űlni. A' városban 's annak vidékén szabadon járhatasz; mert a' hadi-törvények nálam a' vendég-szeretés' jussait nem sértik-meg; de el ne felejtöd, hogy ezen jussok kölcsönösök. — 'S a' nélkül, hogy nekem a' feleletre időt adott volna, a' körülötte lévőkhöz fordúlt, 's a' beszélgetést (fonalát,) mellyet oda érkezésünk félbe-szakasztott, ismét tovább folytatta.

Az ily váratlan kegyes fogadtatás által meglepette 's megszegyenítve, örömet kifejeztem volna hálmat ezen nagy férfiu eránt, de tiszteletre-kénszerítő tekintete visszatartoztatott, melly még a' leg-lebocsátkozóbb jószág' szempillantásjában sem hagyta-el őtet. A' Tribúnusra néztem, ki, a' mint nekem látszott, szándékában való boldogulásának örült. „Érdemes férfiu! mondék hozzá, lassú hangon, mi által nyerhettem-meg ily rövid idő alatt azon nagy jóvoltodat, mellynek édes gyümölcsét már is kóstolom?“ — Szerencsétlenséged által, e' vala a' felelet. — Ekkor elhagyá a' Consul Currulis székét, a' Tribúnus felé mene, 's kezét barátságos szivességgel megszorítván, így szólla hozzá: „Eredj, édes Sulpitiusom, nyugodjál, mert a' nyugalomra nagy szükséged van; az Istenek adják-vissza egésségedet!“ A' Tribúnus elment, 's nem sokára azt a' többi Haditisztek is követték, kik alig távoztak-el, midőn egy koros ember bőlépett, ki valamelly házi-tisztnak látszott lenni. Hosszú hajat, 's nagy szakált viselt, barna színű keskeny köntös volt rajta, melly felett egy bizonyos csuklya függött-le fejeéről. 's lábait a' bocskornak vagy az úgy nevezett topánkának egy neme fedezte. A' Consul egynehány szót mondott hozzá Római nyelven; melly meglévén, a' szolga megfogván kezemet, a' számomra rendelt lak-helyembe vezetett.

Mindjárt a' szobába lépésünkkor így szólla ezen vezetőm hozzám: „Ifjú! itt lesz lakásod, mindent fogsz találni, a' mi szükséges 's a' mi könnyebbségre lehet; egy rab-szolga, kit számos családjeink közül magam választok-ki, parancsolatidtól fog függeni, 's nekem gondom lesz reá, hogy a' szolgálattal megelégedhess.“

„Ki vagy te, kérdém tőle 's millyen hivatalt viselsz a' Consulnál?“ — „Én rab-szolga vagyok, felele ő; mindazáltal sok esztendei szolgálatom, igaz hűségem és sorsomat felyül-haladó kimiveltetésem megnyerte az Uram' bizodalját. Ez az ő igen szeretett és sok szép tehetségekkel felruházott fiának nevelését bizta reám; ezen ifjúnak vezetője vagyok, kimiveltetésére vigyázok, 's mind arra tanítom, a' mit a' Rómaiaktól nem tanulhat. A' Consul akarolja az, hogy gondjaimat megoszszam közötted és az ifjú Lucius között; tolmácsod leszek addig, míg a' Rómaiak' nyelvét magad nem érted, rám van bízva, hogy tégedet mindenütt kísérjelek, 's néked mindent megmagyarázok, a' mit tudni kívánsz, 's szerencsésnek fogom megamat tartani, ha fáradságom' jutalmául néha megemlékezel arról, hogy földiek vagyunk.“

Valóban az ily nemes lelkű gondoskodás mindjárt mehatotta szívemet, de még inkább akkor, midőn megtudtam, ki légyen az, a' ki mellém rendeltetett. Ez tisztesség házból születvén, 's a' hadi-törvény által, mint az Athéneiek Syracusában rab-szolgásgára ítéltvén, sorsát az által könnyebbitezte, hogy parancsolóival azon tudományokat közölte, mellyeket elébb magá tanult. Ő tőle tudtam-meg, hogy parancsolatot vett

mindenről gondoskodni a' mire szükségem lenne, 's azt is, hogy a' Consul familiájához számláltatván, a' maga táblájánál fogva ételem lenni.

Melly jóság, melly nagy-lelkűség! lehetséges é, hogy az emberek egyszerre igazságtalanok is magas-gondolkozásúak is legyenek? lehetséges é, hogy egyszerre telhetetlen fősvénység is határtalan nemes lelkűség is lakjék szivekben? Ez lehetetlenség! inkább azt hiszem, hogy a' természet, melly a' mérges fűvek között orvosi erővel bíró plántákat szokott termesztetni, itt is a' Barbárosok' seregében egy példás nemes szívűségű embert állított-elő. Ezen hit igen becses előttem; ennél fogva Cnejus Octávius eránt, egész háladatosassággal, a' többi Rómaiak eránt pedig véghetetlen gyűlölséggel viseltethetem.

E' szerint tehát itt vagyok ezen világ-szerzte híres Városban, szabadon és még is fogoly-képpen, kéntelen lévén azt el nem hagyni 's egyszer'smind engedelemmel is bírván, benne és vidékén széllyel járhatni. Pontosan fogom a' nékem adott tanácsot, vagy inkább parancsolatot, követni; azon leszek, hogy megismerjem ezt a' kevély Rómát, melly magát a' föld' bírására véli rendeltetve lenni. Megolvasom történet-könyveit, kitanulom segedelem-kütfjeit, vizsgálok erkölcsseit és polgárjainak lelkét. Észre-vételeimet veled fogom közölni; jelentéseimből te, ki a' nemzetek' kormányozásában oly jártas vagy, a' szükségeseket fogod következtetni 's meghatározni, ha vallyon mindenkor a' porban kell é meggyőzőink' lábai előtt maradnunk, vagy lehetséges még, régi szabadságunkat valaha vissza-vivnünk. Így Görög-ország vagy az illendő eszközöket választhatja rab-lánczainak elszagztatására, vagy legalább nem tesz' haszontalan próbákat.

De ne gondold, hogy valaha disztelen eszközök által igyekezzem ezen óhajtott esméretekre szert tenni. Te megvetéssel vissza-vetnéd az olyan tudósításokat, mellyek méltatlan lépések' következtései volnának; 's én is elpirúlnék, ha magamat ekképpen lealacsonyítanám. Rettenetes nagy jussom van a' Rómaiakat gyűlölni, ellenségek vagyok, 's annak kellennem; de az ő erántam való magok-viselete, csak nemes bosszú-állást enged-meg. A' temérdek nagy készületek között, mellyeket ők büszke indúlatoassággal tesznek, szüntelen erőtlenségeiket fogom kémleni. Az engedelmet, mellyet nyertem zaindent látni és kitanulni, egész kiterjedésében hasznomra fogom fordítani; de a' következtések, mellyeket azokból húzni fogok, könnyem másfélék-lehetnek, mint a' millyeneket ők felőlem feltesznek.

Jól tudom, hogy ezen szándékom veszedelemmel jár. Arra is vigyáznom kell, hogy magamat meg ne csaljam; mert a' Rómaiak' nyílt-szívűsége nem egészen nemes lelkűségek' gyümölcse, hanem jó formán nagyobb részént hatalmok' érzéséből származik, melly hatalmat senki büntetlenül meg nem bántathat, de a' mellyet szolgálképpen viselni még rosszabb mint megbántani. Még eddig nem tudom, miképp' juthatnak észre-vételeim kezedbe. Bizonyos, hogy körül vagyok véve kémekkel, 's nagyon kell vigyáznom az eszközök' választásában. Leveletem csak azoknak add, kik az enyémeket kezedhez viszik, ez által annak a' fételemnék, mellybe állapodom helyhetet, legalább fele meg fog szűnni. De szerencsésnek fogom magamat tartani, ha boldogságom feláldozásával is hazámét elő-mozdíthatom!

S. K. J.

10.

Bege-Szent-György' leírása.

Torontál Vármegyének N. Becskereki Járásában, a' Bege' Csatornája' partján fekszik Bege-Szent-György' helysége. Keletről Szent-István, Nyugotról Jankahídja, Éjszakraól Csősz-telek, Délről Lázár-sálva 's a' Kenderesi pusztá, határozzák. Temesvárhoz 9, Aradhoz 10, Verscheczhez 9, Török-Becséhez 5, Belgráddhoz 8, Pesthez 30; 's a' Hon' határ-széléhez 4, Nagy-Becskerekhez Torontál' Fő-Városához, mint a' Megye' ülései és Posta' helyéhez 2 mértföldnyire.

Hajdani eredete Szent Györgynek, a' Hazánkat gyakor ízben köz-ínségre juttatott Törökök' szeret-dúlásai, 's e' határ-szélien fekvő Megyének néhány ízben történt elpusztitása, 's kemény járma alá hódítása miatt, bizonytalan. A' Megye' Levél-tára — mely csak 1779-iktől Bánátnak a' Magyar-honhoz léti kapcsoltatása idejétől fogva mutathat irásokat, — e' részben semmi világositást nem adhat. Hogy Szent-Györgyöt, valamint az egész Bánatot, hajdan a' Magyarság' színe lakta, több oknál fogva tarthatjuk bizonyosnak. De legrégibb helységeinek 's pusztájának; Magyar-szavakból álló, p. o. Partos, Bánlak, Basa-híd, Kenderes, Szár-csa, Varjas, Bogáros, 's több ezekhez hasonló nevezetei, hiteles Tanúk erre. Ez által lehet gyanítani azt is: hogy Szent-Györgynek hajdani lakosi Magyarok lehettek.

Éjszaki nyugotnak, 's a' Bege' csatornáján túl állott egykor Szent-György. De az Ó-Bege' káros kiöntései miatt, lassankint elhagyták lakosi, 's a' mostani helyre költözöködtek-át. Itt 1815-ikban a' helység rendbe-szedetvén, azolia változást nem szenvedett.

A' Nagy Méltóságú Kir. Kamara bírta hajdan extend. 1782ben Kiss I'sák 's Kiss Miklós, Camer. kötés mellett, Sz. Györgyöt, mely akkor a' megyei írásbeli Uradalomhoz tartozott, sajátjokká tevék; 's ez akkor nekik mindjárt által-adatván, a' későbbben, t. i. 1807-ben költt, 's csupán a' fiú-ágra határozó Kir. Adomány-levél mellett, az Iktatás 1808-dikban történt; 's mostani Földes-ura, Tek. Ittebei Kiss Antal Úr, Kir. Udvari Hiv.; 's több T. N. Vármegye' Tábla-Birája. Már a' Kir. Adományt követett Iktatás' alkalmával Németek, és nem egyesült Rácok vol-

tak, 's jelenalóképpen is azok lakosai. A' Magyarok az ide hivatal-keresés végett leszakadt' Uradalmi Tisztsegből, Helység' Jegyzőjéből, 's néhány Al-rendüekből állanak. A' Rácok régi lakosai Szent-Györgynek. A' Németek sokféle tartományból költöztek ide: Norinbergából, Stájer-országból, Ausztriából, 's Pest-Vármegyének némely Német-helységeiből is. Néhány esztendővel nem volt e' helyen újság a' Francia-nyelv' hallása; de már a' Némettel és Rácczal váltatott-fel. A' lakosok Katholikus, és nem egyesült Görög-szertartásúak. Amazokra a' Csanádi Püspökség, ezekre a' Temesvári ügyel-fel. Szent-György e' tekintetben Katalin-falvához tartozik, melly déli-keletre 's egy fertály-óra távolságra esik: Ott van temploma 's lelki Pásztor a' Katholikusoknak. Azomban az utóbbi osztály' következésében Szent-György fejévé vált az Uradalomnak, mellyhez Katalin-falva, Kis-torák, Nagy-torák, 's a' Keenderesi pusztá tartoznak.

Szent-Györgyön 264 ház, és 10 száraz malom van. A' nem-egyesült Görögök' temploma a' közép-ponton áll, mellynek régibb alap-köve, először 1803-ban, de csak kised-kiterjedésben, idővel azután ez széjjel-hányattatván, új, és nagyobb épületre készült talp-fala, 1811-ikben vettetett-meg; de még tökéletesen el-nem készült. Az Uraság' szép kilátású kastélya, szembe-tűnő helyen 's nyugotnak, fekszik. Szép elrendeltetéséhez a' hozzá-csatolt különös mulató Angoly-kertnek, sok kellemei, gyönyörű felosztása, idegen-országi fák, 's növényekből készült boltos és merőn álló lagasok, grották, mulató házak, virágos és gyümölcsös oldalak, mádarászó helyek, nevezetes faragott kép szobrok, virág' és fák' üveg-házai, 's több rendbeli ritkaság, magasabb díszet kölcsönöznek. Ezen kert' háta megett, a' nagy gyümölcsös és veteményes kert fekszik; mellynek termékei, jeles ritkaságú nemeise nézve, különös figyelmet érdemlenek. Jó felosztású 's izlésű tágas Vendég-fogadója, által-irányában a' kastélynak, az uradalmi Ügyvéd' Tisztartó' Kasznár' 's Kertészek' lakásai, elég díszet adnak a' helységnek; hol a' Jobbágyoknak is jó házaik, a' szót-egyetnes útszéken, nem megvethető élet-módjokról látszatnak meggyőzni.

Noha Szent-György' határában — valamint egész Torontálban — csak egy halom sem tűnik-fel, melly szüntelen egy-forma fekvését változással gyönyörítene: kedves és hasznos táj jutott annak mindazáltal, 's annál kedvesebb: mennél több okok támogatják ezt. A' körül'tte elterjedő kövér mezőség, 's szántó-földek; a' Begén' től nevekedni kezdő tölgy, platán, Kanadai nyár, körös 's több fajú fából össze-alkotott erdőcske; a' déli oldalon fekvő szőlős kertek; a' körös-körül 's Szent-György'hez igen közel lévő helységek, kedves vidékké emelik e' temérdek sikot-Nevelik e' kellemet a' távol kitetsző Versheczi, Belgrádi és Péterváradí hegy-lánczok is. Vitorlás hajók, sajkák 's szálak lebegnek a' helység alatt folyó Begén, melly Nagy-Bécsyrek alá siet innen, 's Szalankemén alatt a' Tiszába ömlik. Katalin-falva kj.

F. M. Or. Műve 3. Negyed. 1826.

vált, hova az Ország-út, a Szent-Györgyi földes Uraság gondjai által két-két sor, sűrűn ültetett körös-fák között vezet, — a hold fényénél is világosan látható.

Az 1825-iki összevetés szerint találtatott Szent-Györgyön 290 adó-fizető Nemzetiség, 1927 lélek. Kik között 875. R. Catholicus, 1. Református, 1. Evangelica vallást követő, 1050. nem-eggyesült Görög találtatik. Ezen utóbbiaknak lelki Pásztorja helyben tart lakást; a Katholikusoké azomban Katalin-falván. Nemes személyek is, kik rész-szerint helyben laknak, rész-szerint ide tartoznak találatnak nehányan.

E' helységbeli lakosoknak a' kegyelmes Urbárium szab sinór-mértéket, 46 egész, 69 fél, 52 negyed-rész helyes, és 21 urbariális földön lakó zsellér-jobbágy találatik itt. A' rendes összevetésből világos: hogy Szent-Györgynek urbariális szántó-földje 2244, kaszálója 708, legelője 328, szőlője 105 hold és 1579 öl összesen a' földet bírók, és sellérek belső telkével együtt 3573 holdat 1579 ölet tézesen, egy hold itten is, valamint a' Bánátban mindenütt 1600 □ ölben vétetvén-fel.

Egy egész telek áll 24 hold szántó-földből, 6 hold kaszálóból, 3 hold legelőből, 's 1 hold belső-telekből. Egy fél-telek 12 hold szántó-földből, 4 hold kaszálóból, 2 hold legelőből, 's 1 hold belső-telekből. Egy negyed-rész 6 hold szántó-földből, 3 hold kaszálóból, 1 hold legelőből, 's 1 hold belső-telekből. A' sellérek háznak is egy-egy hold földet foglalnak-el. Ezen elrendelése a' telkeknek Bánátban minden helyein megegyezik, ily haszon-vételekért a' Királyi Kincs-tárnak fizetnek évenként 1791 for. 504 kr. pengő-pénzben.

Fekete, porhanyós 's lövéritetni nem szokott szántó-földje a' gabonának 's főzéléknek minden nemével, bőven kedveskedik. Szőlő 's házi kertje, szép gyümölcszel adozik. Tiszta búzája kivált, melyre a' Németek minden gondjaikat fordítják, olyan, hogy a' Magyar-honban, a' legjobbak közé méltán számíthatni. Figyelmet érdemel ez aczélosságára, és piros színére, 's azon tulajdonára nézve: mely szerint egy Po'soni mérő Szent-Györgyi tiszta-búza, nehézségére nézve ugyan annyi mennyiségű Magyar-orasági búzát, néhány fontal felül halad. Kétszeri, 's néhol csak egyszeri gondatlan szántás után is, szép aratással jutalmaz a' föld; 's mennyit nem hozna-be, ha ügyesebb művelés fordítatnék-reá; 's magas fű-lepte kövér tarlójít, és ugarait marha tapodná! Réjtjei jó szénát teremnek; de a' sarjú-kaszálásnak itt híre sincs. Ezen tulajdoni miatt, a' Szent-Györgyi határ első szakaszú. Terméseit kiváltképpen ama' híres Török-Becsei rév-part veszi-átal; 's a' Boge' csatornáján érkező kereskedők hordják-szerte. Nagy-Becskerek, Temesvár, és Arad is alkalmas helyei a' Szent-Györgyieknek e' céljuk' elérésében. Erdeje csak most nevededik; de azért nem szűkölködik fában sem. A' Boge' csatornája kipótolja e'beli szükségét is; noha egyébiránt a' tőzők, itt sem ösméretlen dolog. U-

bariális legelője kevés; de a község szép kiterjedésű helyeket tart haszon-bérben, Kővér ugaraira 's tarlójára ritkán szorul barma, mely jó fajú 's szálás ugyan, de a gazdaságnak e' tetemes és hasznos ága, még ha nem feledésben is de legalább kétkedő vélekedéssel van itt egybe-kötve. Szép fajú lovak tartásáról a' Németek dicséretetnek kivált' elannyira: hogy hámos szép lovaik mellett, kevés tekintetet látszatnak fordítani egyéb marha-nemekre, mellyben a' Rácz, kivált a' juh-tartásban, gondos figyelmet, 's nem kijátszó reményt helyeztet.

A' földes Uraság' marhája kívül, e' határban találtatott az idén: 624 ló, 248 ökör, 531 tehén, 2165 juh, 539 sertés. — Összesen 3107 darab.

Egyébiránt Szent-Györgynek határa általán fogva egyenlő termékeny mindentűi. De az Ó-Bege kiöntései által, a' húzamosabb esőzések, 's gabona-csűrök nem léte miatt, olykor-olykor sok kárt szenved.

Ambár Torontól Vármegye, fő Oskola, és Gymnasiumok nélkül szűkölködik; mindazáltal minden helységben találhatni kisebb Oskolákat. Szent-Györgyön is két Oskola van, a' Római Katholikusoké egyik, a' nem-eggyesült Görög-szer-tartásúaké a' másik. Ama' boldog reményt nyújtó hitnek ágazatai, e' vándor-élet' nyugalmanak csálhatatlan alapja; az írás, számvetés, olvasás, 's a' mindennapi élet' szükségeit oszlató tanítások, itt is ügyes szorgalommal terjesztetnek, egy Katholikus, és egy Rácz-tanító által. Az idei felvetés után, a' Katholikus oskolában 35 fiú és 23 leány; a' nem-eggyesült Görögökében pedig 27 fiú és 3 leány-tanuló voltak. Mily kevés szám, ily népes helyen!! Szép eggyesség csatolja-összse e' két fele-kezetet; 's távol minden félszeg gyűlölségektől, mentek általán fogva az olly elha-nyatlásoktól; mellyek a' köz-hatalomnak fenytékét vonnák magok után. A' tolyaj-ság, — lehet állítani — csak felette ritka dolog; az éjjeli kóborlások pedig épen ös-méretlenek. Az Elöl-járók' gondos figyelésének köszönhetni ezt. Éjjli örök ügyel-nek-fel nyugalom' idején a' köz-csendre; 's harsány szava kürtjöknek, jelenti min-den órá' érkezét. A' házaknál való kéregetés ösméretlen, 's tiltott dolog is a' To-rontali Megyében; de Szent-Györgyön koldus éppen nem találatik.

A' helységhez képpest; Mester-emberek is telepedtek-meg itt, összesen 27-en, kik között 2 lakatos, 3 kovács, 4 takács, 1 üveges, 2 szabó, 2 eszmadia, 2 asz-talos, 3 ács, 3 kő-míves, 1 bodnár, 2 kerekjártó, 2 szűcs találatik. Ezekhez járú-l az Uraság' tanult kertésze is. A' napi szükséges dolgokat, 1 kalmár-holtja ki-elégíti.

Az Elöl-járók' választása minden Szentek' napján szokott megtörténni évenként, Biróból, Adó-szedőből 2 Esküthől 's Jegyzőből állanak mind-összse. A' Biró, két egymás után folyó éven által Katholikusokból, más két éven által pedig Ráczokból, három alkalmas férjfúnak az uradalmi Tisztség' elő-adása, a' helybeli községnek pedig

választása szerint tétetik. Így választanak az Esküttek, 's az Adó-szedő is, de más a' vallásra való minden tekintet nélkül. A' mezei kerülőnek választása, az új Bírónak elrendelésétől függ.

Föld-mívelés, és a' Németek' részéről ló, a' Ráczokéról marha és juh-tenyésztés a' Szent-Györgyieknek foglalatosságai. A' Rácz pézses fuvarozást is folytat, de a' Német vagy éppen nem, vagy felette drága bér mellett. Nehányan halászatból is táplálják életüket; 's az Ó-Bege és a' Csatorna, harcsával, pontyal, csukával, potykával, keszeggel, rákkal, 's több halak' neveivel tölti hálójokat. A' méh-tartás is elő-vétegett már; de még az egész helység — az Uraság' és Tiszttség' méheit kivéven, — az időn nem mutathat többet 176 kasnál, noha egyébiránt a' Bánátiak, e' részben is jeleskednek. Csak 4 kazányt, pálinka-főző üstöt számlál Szent-György.

Még egy két szót. Az iparkodásban nem utolsó a' Szent-Györgyi nép. Még boldogabbá tehetné állapotját; de élelme módjához könnyen jut; 's a' holtáppal keveset látszatik gondolni. Sok jó birtokost számlál Szent-György. A' terhesebb munkák idején' több Német-aszszonyt 's leányt lehet látni a' mezőn, kik férjeikkel 's szüléjikkel együtt, szántásban vetésben foglalatoskodnak; 's nincs panasz: hogy a' kasza feltörte volna tenyerét. A' Rácz-aszszony, 's leány orsót perget újjai között, 's gyapjú-szálak nyúlnak rokkájáról, melyből ágyi 's asztali készületeit, 's öltözeteit állítja-ki; 's csinos hűtés szőr-szőnyegek kerülnek-ki szövő-szűkeik alól. Hátszabban van is, szekerés rokkáján ül; 's gyapjú-szálakat ereszt. A' Német-aszszony rabja csak nem háza' belső csinoságának, de a' Rácz nem annyira ügyel erre; 's azért közönségesen tisztátalanok is házaik. A' Szent-Györgyi Német-pórban alig ösmérni-meg az eredetet. Öltözete olyan mint a' Borsodi vagy Hevesi-Póré. Setét-kék posztóból készült szíjas sáncos Magyar-nadrágot, és kurta, gombos felső felöltő ruhát, széles karimájú kalapot visel ez. Hosszú ingét nem feledte még-el; 's szűk lábra-valóját talán megtartja addig: míg hazájából hozott nyelvért el nem felejt. Haját rövidre metszi, de hajuszt átalján-fogva nem visel. A' Német-aszszony és leány ugyan, még füsüt és cipőt visel, egyébiránt hasonlít a' Magyar-aszszonyhoz. A' tehetősebb Rácz testét hosszú menta, Magyar-nadrág 's csizma federi; de a' szegényebb gyapjúból szövött nadrágot, Török-szabású gyapjú-dolmányt, bocskort, 's színes tarka gyapjúból szövött bocskor-szárát, kurta inget, 's széles lábra-valót ölt-fel. Aszszonyaikban 's leányaikban alig ösmérhetni-meg a' Rácz eredetet. Többnyire hosszú haját növeszt; 's közönségesen igen keskenyre nyírja bajuszát.

Szép, 's többnyire magas, kemény test-alkotást nyert a' természettől a' Szent-Györgyi Német-férjű, vékony, de kocscs termetet a' Német-fejér-személy. A'

Rácz többnyire középserű magasságú; 's fejr-személycikkhez éppen nem volna mostoha a természet: ha az arcoknak kellemét, az itt szokásban lévő festés, idejekorán el nem hervasztaná! Közönségesen igen ifjú korokban lépnek házassági életre a Szent-Györgyiek. A Rácz sok alkudozás után juthat megvásárolt mátkájához; 's lérmás menyegzők rekesztik-be a nőtlenség' boldog magányát. A házasságon kívül való elvetemedések, kivált Ráczok között majd-nem példatlanok. A név-napok, 's keresztelés idején való össze-jöveletek 's műlatozások, itt is keletben vannak.

Vasárnap, 's ünnep-napokon, a vendég-fogadó' szalájába gyűl az ifjúság. Ügyes és tanult, 's helybeli jobbágyokból álló muzsikai bandájok' megzendülése, felmelegíti még ugyan a Németet elhagyott honja' tánczára; de Magyar-zengésű darabokon is láthatni őket olykor felhevülni. Tánczaik, csak a téli takarmányuk végezete után kezdődnek. Munka idején, és így majd egész nyáron, csendes a vendég-fogadó. Muzsikusait a helybeli földes Úr tanítatá ön-költségén. A Rácznak tánczán Gátó is elmosolyodának: Távol van ez minden legkissebb mester-fordúfatoktól. Szem-köz'tt vagy egész körben állanak a két nembeliek; 's mintha szorító lánc tartóztatná szabadabb mozgásaikat, ugyan azon egy helyen vagy néha felette lassú haladás mellett kezdik is végzik is; felette egygyűgyű toppanásaikat inkább, mint forgásokat.

A Szent-Györgyi Német természetére nézve rá-tartó, de a nyakasságig éppen nem durva. Fellyebb-valóinak, kötelessége' határáig hódol ugyan, de érezve is tudja azon pontot: mellyéel tovább lépni nem kénytelen. Békével él feleivel 's azon Uradalommal mellynek kebelében él. Beszédje darabos, sokszor majd értetetlen is. Örömet felcserélné nyelvét — úgy látszik — a Magyaréval: ha annyi különböző idegen nyelvű szomszédjai miatt azt tehetné. Valóban kevély abban: hogy a Magyar-honban lakik; 's ennek nyelvét becsben is tartja. Az Oláh-nyelv oly Aegisze neki: mint hajdan a Magyaroknak a Latán, gyász-émlékű századnak véres nyomdokú idejekor.

A Rácz-pórok egygyűyűbbek, 's tudatlanabbak; de annál inkább hajlók az egyenetlen fogásokra, noha megaláztott tekintetök hódolást ígér. Eledelei egygyűyűk, 's annál szegényebbek: mennél nemesebbek a Németeké. A Szent-Györgyi Német szép szálás lovakon 's görbe csinos szekerén jár a kél; 's csak a munka idején váltja-fel hosszú székér-oldalakkal útazó kocsiját. Kurta 's csak-nem egyenest korholó kerekű targonczán, — mellynek néha két rúdja is van, — de jó lovakon siet a sebes hajtáshoz szokott Rácz, kinek háza' bútorai 's szerszámjai oly egygyűyűk: hogy a Németnek helyyel-hellyel a fény-üzésig terjed't házi eszközeivel, össze-hasonlítani sem lehet. Mérséklett szeszély jutott a Németnek; annál

több élelenség a Rácz ifjúnak, ki egy kecske-duda nyikogására is kész port rugni, 's feledni az élet' terheit.

A Németek jó puskások lévén, mozsár-álguk' durrogásai, 's apró fegyverek' ropogásai között, katonai testet formálva, ülik-meg az Egyház' ünnepét. Hálásja, buzgón lebeg a vallása' törvényeit kölömben is tisztelő Németnek az örök Alkotóhoz e' napon. De munka' szüntével újra másodszor is megülik annak emlékét, 's ekkor néha több napig is a mulatságnak, táncznak, 's vendégeskedésnek adják-által magokat. A Rácz tezpom-ünnep helyett más különös ünnepet ül. Minden háznak egy bizonyos Szentje van, mellynek napját tisztelettel megüli sokszor a mezei legszorgosabb munkák' hátra-maradásával azon házbeli Nemzettség; és vendégeskedés, táncz rekesztü-be e' szokást, mellyre a' háznak rokonai, 's barátjai is meghívattának. Ezen ünnep Rácz nyelven Szvecsárnak nevezetik.

Továbbá Szent Györgynek hasznaihoz tartozik a' helyben lévő mészár-szék, bor-mérés jussa bizonyos ideig, vadászó helye, hol sok nemű vadak, 's szárnyas-állatok bőven találhatnak. Kendert, lent is termeszt. Nádja, dikénye is terem az Ó-Bege' ingoványosabb helyein; 's dohányt az uradalmi majorságban, az úgy nevezett Nagy-Kerthen letelepedett, úgy nevezett dohány-kertészek termesztének.

Magyarok ezek, 5 házban, 8 Nemzetsegből, összesen 44 Római-Katholikus lélekből állanak, kik magok közül egyet, ün-tetszésekből fejöknék választván, az közöttök a' köz-csendet feltartani, 's boldogságokra felügyelni tartozik. Ezek nem urbaniáltak. Bizonyos szerződés mellett birták földjeiket az Uraságtól, 's csak kevés ágaira nézvé a' gazdaságnak, egyedül dohány-termesztésben foglalatoshodnak. Kellemessé teszik e' néhány Magyar lakását, a' körös-körül ültetett erdőcskék 's gyümölcsös helyek. Közepén a' kertnek állanak fél körben, a' Magyar-kertészek' házai, szántó, 's az Uraságnak néhány hold majorsági földje, 's rétjei. A' házakhoz, sorba ültetett fák között vezet az út, 's ezen egész körös-körül felárkolt hely, felállítójának a' mostani földes Uraságnak, szép emléket szerzett.

Hogy a' terhesebb munkák' békívetkezésével, annál hamarabb bévégezhesse a' Szent-Györgyi Gazda mezei vagy házi foglalatosságait, biztosabb szomszédit és barátit meghívja házához: hogy neki segédül leonéne. Feles számmal szoktak mejelentni az ily megszólításra; 's munkájokat kedves gazdájoknak ingyen, vagy hasonló viszonti munka' reménye' fejében viszik véghez; 's a' munka' végezetével az ily segéd-dolgozók megszoktak vendégetelni. Az ily czélből tétetni szokott vendégség, Oláh-nyelven Klákának nevezetik. A' Gazda idővel szinte viszonzni szokta az ily esetekben munkáját. Végre:

Szent-György' Helység' pecsét-nyomóján, Sz. György régi vitézi öltözetben, ményén ülve szemléltetik. Jobbjában láncsát szorít, mellynek felső vége ke-

resztet ábrázol; az alsót egy ménje alatt feirengő sárkányra látszik irányozni. A' pecsét' szélein egész körben, ezen írás látható: SIGILLUM: S. GEORGY. ✠ COMITATUS TORONTAL. ✠.

Ennyit Szent-Györgyről: 's est jó szándékból. Íram Bege - Szent-Györgyön 1825.

Debreczeni Edrány Ágoston.

11.

Felséges II^{dik} Jó'sef Császár - Királynak

Hóra' szolgál-hadát lecsillapító Paranca.

Mű Felséges II^{dik} J ó ' s e f, Isten kegyelmességéből választott Római Császár, Német, Magyar, Cseh, Dalmátzia, Horvát és Tót, 's a' t. Országoknak Apostoli Királya, Fő-Hercege Ausztriának, Hercege Burgundiának, és Lotharingiának, Nagy-Hercege Hétruniának, Erdélynek Nagy-Fejedelme, Májlandnak, Mántuának és Pármának Hercege, 's a' t. Habsburgnak, Flánderiának, Tirolisnak, és Székelyeknek 's a' t. Grófja.

Adjuk tudásra, és emlékeztére mindeneknek, a' köknek illik, hogy minekutánna ártásunkra esett volna, hogy némely Földös Uraknak Jobbágynai Úr'dolgát, vagy is Robbottot, és egyéb szokott Adózásokat, mellyekkel Földös Urainak tartoznak, vagy annak rendé szerént, és szokott üdeiben, a' mint kötelességek hozza magával, meg nem tesszik, avagy megtenni tellyességgel nem akarják, és 'el is mulatják, sőt inkább némely akaratosabbak, 's a' többinél vakmerőbbek hibás, és hal vélekedésből egyben gyülekezni, és egymást engedetlenségre hátorítani mérészlettek; egy némelylek pedig más több féle, és a' köz-jónak veszedelmes, ugyan azért vétkeesebb rendetlenségeket el-követtek. Jól lehet azonban hogy a' Jobbágyságot a' helytelen, és Törvény ellen-való terheltetéstől a' Várnegyeknek Tiszviselői által oltalmaztatni kívánnjuk, és ugyan ezen ókra nézve Urbáriumokat, vagy is Földös Uraság Robbottinak, és adózásinak rendét Várnegyekben igazságosan előfésztetni, és ugyan azon Urbáriumokat megtekintések és bővebb vizsgálások végett önön magunk Királyi Főlségünk cseiben is ide felküldettetni akarjuk. Mindazonáltal Királyi szándékunktól távol vagyon hogy ezen oltalom, és kegyelmes rendelésünk által a' vakmerő, és gonosz-tévőknek valamely rendetlen párt-úró hatalomaskodásakra útát nyissunk, sőt inkább mindenenket csendességben, és békesség-

ben elrendeltetni, 's egyenes igazságra hozattatni, és a' mi általunk osztán ezen dologban végestetni fog, azt mind a' két részről tellyesíteni, kegyelmesen kívánjuk, és parancsoljuk. Hogy tudni-illik: Jobbágyoknak szolgálatja, és Földös Uraiknak tartozó adózása, és kötelessége végett Királyi akaratunkat, és végzésünkhez képpest való Parancsolatinkat kiadván, ahoz kiki magát tartozzék alkalmaztatni, a' mint azt hogy most is hagyjuk, és parancsoljuk mindeneknek; és azért is, hogy ha e' jelenvaló Pátensünk, és Királyi parancsolatunk ellen is valaki képtelen vakmerőségből viseltetvén, ezen elől-számlált 's ezekhez hasonló rendtelenségeket ennek-utánna elkövetni mérészlene, az olyan érdeméhez képpest büntetést fog szenvedni, és nagyobb vagy kisebb vétke szerint őt, vagy tiz esztendőbeli, avagy éppen örökös rabsággal, sőt iszonyú halállal is fog büntettetni. Ti hozzátok tehát Mező-városok, és Faluk' Birái, 's Eskütjei közönségesen, és minysjátokhoz ezen Vármegyében lévő Paraszt Jobbágyokhoz, és más Lakosokhoz különösen ezen Királyi kemény Pátens Parancsolatunkat adjuk saját nyelvetekre is, hogy tudni-illik senki magát ennek utánna tudatlanságával ne mentesse. Hagyjuk pedig, és parancsoljuk, hogy mint a' Vármegye Tisztviselőihez, vagy is Magisztrátusához (a' ki tiktetet viszont igazságos ügyekben segíteni, és oltalmazni tartozik, mindennemű dolgokban, és alkalmatosságokban, mivel azon kívül is Törvény, és Felbégünk' hatalmától származott Hivatalokban járván, önön magatok javára az általok tett Rendelések szolgálnak) minden tisztelettel, és engedelmisséggel légyetek, mint a' Földös Uraitoknak hasonló szó-fogadással, és engedelmisséggel magatokat mindenkor alkalmaztassátok, addig is pedig, miglen Jobbágyi szolgálatotok, és adózástok iránt Királyi kegyes Resolúciónk hoztátok érkezik, és annak módja, 's rende szerint hirdettetni fog, eddig szokásban volt mindennemű Jobbágyi szolgálatokat, és adományokat végbe-nyívetek békével, és csendességgel magatokat visellyetek, mindennemű elfoglalástól, és hatalmasságoktól őrizkedjete, és a' Vármegye, vagy Uraság' Tisztjeit, és szolgálit, főképpen a' midőn ezek Tisztek, és Hivataljokban eljárnak, valamely böcstelen szókkal illetni, annyival is inkább, valamely erőszak-tétellel szokat megbántani és sérteni, avagy ellent-állani ne mérészellyetek; egyéb-aránt Királyi neheztelésünken fellyül, a' megírt büntetéseknek súlyát azonnal való megragaditásokkal el nem fogjátok kerülni. Kült a' Mű Fő-Városunkban Bécsben Sz. György Havának 5-ik Nappján 1785-dik Esztendőben. Római Birodalmunknak 20-úik, Magyar, Cseh, és több örökös Országainknak pedig 8túdik Esztendejében.

Jó's e f, m. p.

Gróf Pálfi Károly, m. p.

Brunsvík József, m. p.

Egy nyomatvány után állati
PONGR THEWREWK JÓZSEF.

12.

Egy nevezetes Magyar régiség' és ritkaság' leírása.

Szent István, első Apostoli Magyar Király' arannyal és gyöngyvel kivarrott erszényének, mely a' Bécsi Udvari Szent-Egyházi Kincs-tárban tartatik, formája.

Ezen Magyar Erszény nem csak a' régiségéért nevezetes, hanem kiváltképpen azért, mivel benne nem csak az Idvezítő', némelly Angyalok' és Szent Miklós', a' Görök Keresztényeknél legnagyobb tiszteletben való Szentek' képei, hanem Szentegyházi régi Saláv (Szalavén) nyelven, Kyrillus Saláv betűkkel (mellyekkel az Oroszok és Rácok most is élnek) kivarrott nevek és Szentegyházi szállás-módok találhatók. P^o Tiszteendő Láng Fortunat Esztergomi Kanonok Úr, a' Bécsi Pázmáneumnak érdemes volt Directors, ezen nevezetes erszényjének (a' mellyet 1823-dik Esztendőben az Orosz Udvari Tanácsos Köppen Úr is, mikor Bécsben mulatott, csudált 's magának a' kiadásnak okáért, lerajzolt) formáját rézre metsztes képből kiadta, hanem a' réz-metsztes több neveket és szokat roszszúl és a' Szentegyházi leghosszabb szállás-módban a' szavakat, minden választás (distinctio) nélkül, egy házásban (in continuo) metszette. Ezért a' következő leírásban a' hibákat javítani, a' szokat rendesen elválasztani és a' Szentegyházi-szállás-módokat magyarítani fogom.

Az Erszénynek jobb oldalán a' következő képek, szép, részszerént szegletes, részszerént pedig karéjos körül-kerítésekben (Einfassungen) találhatók. Legfelyül egy Széráphnak feje, két kézzel együtt, ezen kivarrott névvel: ΣΕΡΑ, Σερα helyett. Alatta Jézus Krisztusnak képe, trónusban ülve, nimbussal (az az: fűnek Szent karikájával, Heiligenschein) és ezen betűkkel: ΙC XC (az az: Ιησους Χριστος). A' Széráphnak jobb oldalán Szent Gábor (Gabriel) Arkangyalnak képe, repülve, nimbussal, egy könyvel kezeiben és ezen névvel, felyebb TABPH, Ταβραη helyett, alább pedig TABP, az az: Ταβραη. Bal oldalán pedig Szent Mihály Arkangyalnak képe, hasonlóképpen repülve, nimbussal és egy könyvvel kezeiben, ezen névvel (és pedig kétszer, felyebb és alább írva) ΜΗΧΑ, Μηχαη helyett. Szent Gábor Arkangyalnak képe alatt találhatók Szent Miklósnak (Nicolaus) a' Görög Szentegyházának legnagyobb tiszteletben való Szentnek képe, ülve nimbussal és ezen névvel: ΝΗΚΟΑ, Νικολ, Νικολαος helyett; Szent Mihály Arkangyalnak képe alatt pedig Ésaiás Profétának képe, ülve, nimbussal és ezen névvel ΕΣΑΗ, Εσαιος helyett. A' Megváltónak képe alatt három ✠ ✠ ✠ Kereszt alatta egy Cherubnak feje szárnyakkal együtt, ezen névvel: ΧΕΡΟ, Χερουβ helyett. A' metszésben az Epsilon olvashatatlan. A' Cherubnak jobb oldalán Raphaél Arkangyalnak képe, repülve, nimbussal, egy könyvvel kezeiben és ezen név-

vel ПАФ, Пафал helyett; bal oldalán pedig Uriel (vagy Oriel, Ariel) Arkangyalnak képe, hasonlóképpen repülve, nimbuszal és egy könyvvel kezében, ezen névvel: ОРИА, (Ориа,) másként Орепх, a' metszésben rosszul: OPMX.

Az Erzsélynnek bal oldalán részszerént négyszegletű, részszerént (a' közepén) pedig karéjos körül-kerítésekben ezen Szentegyházi szóllás-módok régi Szláv (Szlavén) nyelvben Kyrillus betűkkel találatnak. Leg-felyül: **Буди Сосподи**, légyen Urunk, alatta bal oldalán: **Милост** kegyelem; a' közepén karéjos körül-kerítésben: **Твоја** a' tiéd, **на нас**; rajtuk, jobb oldalán: **нуня** most, a' középi karéjos körül-kerítés alatt pedig: **и милости** és örökké. Végtere ezen körül-kerítések alatt két lineában ezen Szentegyházi szóllás-mód, hanem a' szavak egy házásban, minden választás nélkül: **Божје несебн** nii i blagoszlóvi nii i proszlóvi licee na nii i omiluj. Az-az: az Isten megbocsásson és megáldjon, és megvilágosítsa az arcaját rajtok és légyen kegyelmes!

Az Erzsélynnek formája és kivarrása szép és mesterséges. Felyül az erzsélynnek egy hurokja (Слѣпъ) és golyóbsa kis gyűrűvel, alább pedig egy golyóbsa nagyobb gyűrűvel.

Rumy Károly György,

a' Kinkowetzi szent Istvánhoz Tanító és az új Auszurg Harczoknak a' tanulási eredményekben oktatója, Bécsben.

13.

Hunnusok' Emléke Német földön.

Pruszszus Szakszonában, Lüzen és Merzeburg között fekvő faluban, Keusfberg-ben (tiszta szőlő-hegy) máig is esztendőnként megújítatik azon Hunnus-csata' emlékezete, melyben Henrik Császár 934-ben ezen a' tájon szerencsésen megvívott; és a' Falunak mostani neve is e' csata' környül-állásitól van megváltoztatva, holott az ütközet előtt Rade-nak hivatott. Henrik t. i. a' csata előtt táborából minden tisztátalant a' Szólán által kergetett. A' templom-szentelés Innepének esztendőnként forduló megülıésekor, az ily alkalomra tartott Prédikáció' végével, közvetellen a' templomi imádság után, a' Hunnus-csata' története felolvastatik. Ezen dicső győzdelemért építette Henrik Császár az Isten-házát Keuschberget. Mivel azonban a' körül-belül lakó só-bányász nép idő-jártával felette megazaporodott: az épület is, mely eleinten nem igen téres volt, 1483. kiszélesítetett. Most pedig (1826) ezt a' híres régi épületet már nagy idő olta éppen nem is látogatják. A' nyilvánosan felolvastatni szokott csata-történet-írást megtalálni e' Folyó-írásban: Mügm. Anzeiger der Deutschen. 1823. Nro. 142. Falán érdemes volna, nemzeti nyelvünkre valamely Tudós Hazafi által, ki azon írományhoz a' Beküldőnél jobban hozzá férhetne, szóról-szóra lefordíttatni.

E. L. P.

14.

CHÁRON.

(Lucián szerint.)

Merkur. Mit nevezsz oly hangosan Cháron! 's oda hagyván hajódat miért jöttél a' felvilágra, holott itt semmi dolgod?

Cháron. Engem' a' tudás-vágy bántott Mercur! igen kívántam az emberek' tetteit, 's foglalatosságait ön' szememmel látni. Leginkább szeretném pedig azon felséges javakat szem-ügyre venni, melyeknek vesztén oly igen epedeznek azok, kik hozzánk költöznek az al-világba. Azért kértem ki magamat egy napra Plutótól ama' Theszahai ifjúként, 's felmásztam ide hozzátok. Téged ugyan jókor találalak; mert én járatlan lévén ide fent, reményem, leszel oly szives, hogy körül fogsz hordozni, 's nevezetességeitek rendre mutogatod.

Merk. Édes révészem én reá nem érek. Éppen most küld Jupiter bizonyos dologban; tudod mely mord kedvű; csak egy kevésbé késnek, örökre a' ti sötét al-világotokba taszítana, 's társaddá tenne. Ez még istenes; de hát ha engem is, mint a' minap Vulkánt, lábomon ragadna 's Olimpusról lependeritene, hogy még egy szánta Pohárnokja legyen, kinek nevezhessem.

Chár. Ó kérek, lehetnél oly barátságos, hogy egyedül hagynál a' felvilágon tévelyegni, holott barátok 's úti-társak vagyunk, sőt te némünémű-képpen a' mi országunknak követje vagy? Te Majának fia! nem hajlanál legalább hálaadatoosságból kérésemre? holott én téged csupa sziveségből nem kényszerítetek soha, mikor hajómban voltál, akár a' pocsolyát (sentina) kimeríteni, akár evedzőhöz nyúlom. Nem hagylak é' kedved szerint nyújtózni, vagy ha a' hajómon egy locska lélekre találsz, vele az egész úton dézsólni? ámbár te oly izmos és fiatal vagy, én pedig erőtlén ösz, a' ki bizonynyára megérdemlené, hogy a' munkától kéméltessék. Oh kérek atyád' szerelmere édes Merkürom! ne hagj egyedül, hanem mutasd-meg, hogy folynak a' dolgok a' földön.

Merk. Már látom engednem kell, bár előre látom is, hogy nem legjobb ha' fiúz-bért nyerek Jupiterőtől. Azt azonban tudd-meg, hogy-lehetősen leszz minden-hegyéről-tövére meglátnod, a' mi a' földön történik, mert ahhoz több esztendők kelleneének, azon kívül tarthatok is tőle, ne hogy Jupiter engem' mint szökevényt hivatalomból letegyen, ha soká elmaradok. De hát veled mint bánna Plútó, ha soká nem hoznál néki lelkeket? hogy fogna Aeakus dühödni a' Stix melléki város; ha mind' addig egy babkát sem nyerne? tanácskozzunk hát, mely utas-járatunk leggrövidebben fedezéseinkhez.

Chár. Ezt neked legjobban kell tudnod, mert én idegen vagyok, 's illyesek-be járatlan.

Merk. Én azt gondolám (salvo meliori judicio) legjobb volna egy magas helyre másznunk, a' honnét mindent végig láthatnánk. Ha te az égbe feljöhetsz, akkor semmi baj sem volna: de mivel te a' föld-alatti országhoz tartozol, nem szabad Jupiter' palotájába lépned. Nincs hát egyéb hátra, hanem hogy egy magas hegyet keressünk.

Chár. Tudod é Merkur, mit szoktam én mondani, midőn a' Stixen szélvész támad, és nékem minden útas a' maga szük esze szerint tanácsot akar adni? „ne locsogj, azt nekem jobban kell tudnom.“ Tégy hát te is úgy vélem, 's mindenne kézsnek találsz.

Merk. Igazad van Cháron, tudom én már honnét kell néznünk; itt van Kaukasus, itt a' még nagyobb Parnassus, 's a' mind kettőt felül-haladó Olympus. Valami jut eszembe, de segéd kell hozzá.

Chár. Parancsolj csak Merkur, én tellyes erőmből segítlek.

Merk. Homer azt mondja, hogy Alcoeusnak két fiai gyermekségekben azon fortélyt koholák, hogy Ossa' hegyét tövéből kiszakasztván, Olimpusra, Ossára pedig Peliont tegyék, 's innét az égbe mászszanak. De a' lator ifjak megkapták érte jutalmokat. Nálunk egészen másként áll a' dolog; ha az egész világ' hegyeit egymás hátra rakjuk is, nem azért történik ez, hogy az eget megvíjjuk, hanem hogy a' világot jobban megláthassuk.

Chár. Gondolod é Merkur, hogy ketten elégségesek volnának Ossát, és Peliont helyéből kitolni.

Merk. Miért nem? nem volnánk mi szint' olly erősök, mint azok a' fickók, holott mi Isten' számban akarunk lenni.

Chár. Nem, nem! hanem én csak úgy elképzelem magamban mesésoda derék, és csoda merészet volna ez.

Merk. Te Idiota vagy, 's nem esmered a' költő mesterség' hatalmát. De beszeg a' derék Homér két versben mindgyárt megcsinálta az égbe az ország-utat. Játék volt ő neki hegyeket egymásra rakni. Mit bámulsz? nem jut eszedbe, hogy Atlás az eget a' hátán hordozza, 's nem hallottad soha Herkules öcsémről, hogy egy kis időre Atlást felváltotta, még ez egy kevéssé magát kipihenné.

Chár. Valóban illyes valamit hallottam, de ha igaz é, azt te a' Poétákkal yégezd-el.

Merk. Csupa merő igazság; mert miért hazudnának olly eszes, okos emberek? Nosza hát, szakaszszuk-ki tövéből először Ossát, a' mint Homér a' nagy építő-mester parancsolja; tegyük-r'á azután Peliont. — Nézd melly poétice végre-hajtottuk mi ezt? várj, most felmászok, hadd lássam, ha elég magas é, uh méző! még igen messze vagyunk az égtől. Keletre alig látjuk Jóniát és Lidiát, Nyugotra pedig csupán Sicilia és Itália tűnik-ki, Éjszakra csak az Ister melléki tartományokat látom, 's emerre Krétát, 's azt is csak homályosan. Héjában; még Oetát, és Parnasszust hegyökbe kell raknunk.

Chár. Tégy a' mit akarsz, de vigyázz, hogy a' súly meg ne biccczenjen, 's hogy Homér' állásáról lezuhanván, nyakunkat ne szegjük.

Merk. Ne félj Cháron, minden jól leszsz. Hengerítsd ide csak Otét és Parnaszust. — Várj most, ismét felmegyek. No' most jól van: mindent végig látok, jöszte-fel te is hozzám. Ülj te Parnaszus' egyik csúcsára; én majd a' másikkra kuczorodok. Nézz körül.

Chár. Egy nagy száraz földet látok, 's egy még nagyobb vizet, a' melly azt környékezi, hegyek ötlenek szemembe, és folyók, a' mellyek Cocytus, és Phlegetonnál sokkal nagyobbak. Látok azon kívül embereket, 's egynehány fészakeket, mellyekből azok elő-másznak.

Merk. Azok városok, mellyeket te fészkeknek nézel.

Chár. Ládd, melly haszontalan munkát tettünk, igen magasra telepedtünk, 's most senmit tisztán ki nem vehetünk. Én nem csak a' városokat és hegyeket akartam mint egy föld-abroszon látni. Az én czéлом az volt, hogy az embereket, 's azok' tetteit tökéletesen szemlélhessem, beszédjeiket 's tanakodásaikat érthessem, a' millyeneket akkor értettem, mikor engem nevetve találtál.

Merk. 'S hát mit hallottál akkor?

Chár. Az egyik barátját meghitta. Ez neki megígérte, hogy holnap eljön, és véle vacsorál. Hirtelen leesik a' ház-tetőről egy cserép, 's agyát betöri, 's én nem tarthattam-meg a' szeretét, hogy ez a' jámbor ígérletét bé nem tellyesíthet. Több ily furcsaságokat szeretnék én tudni, 's azért leballagok.

Merk. Vesztegelj csak! mindgyárt segíték a' dolgon; tudok én egy varázs-szert Homérból, melly által látásodat megélesítheted; de jól kimereszd ám szemeidet, majd mikor a' varázs szavakat kimondom.

Chár. Mond-el csak.

Merk. „Elfúvom a' ködöt arczod elől oly messzire: hogy majd nem csak földieket, hanem Isteni képeket is látsz.“ Látsz é már Cháron?

Chár. Hozzám képpest maga Lynceus is vak. No most majd kérdezlek, csak győzz felelni. — Mond-meg nekem, ki az az óriási ember, a' kit amott látok?

Merk. Az a' Krotónai Milo. A' Görögök az ő tiszteletére tapsolnak, mivel egy bikát fél stádiumra elvisz'.

Chár. Mennyivel méltóbban tapsalhatának ők az én tiszteletemre; mert bár melly erős tégyen ezen óriás, még is egyszer-majd nyakon ragadom, 's mintegy pöhbölyt a' sajkámba vetem. Nem kellene é annak az éhetetlennék a' halálról gondolkodni, 's büszke örömet csillapítani?

Merk. Igen bizony, sokat gondol az ember veletek addig, még erős és egészséges.

Chár. Elég erről. Mi ötet még is kinevetjük, majd ha hozzánk érkezik; mert akkor nem hogy egy bikát, de csak egy szunyogot sem fog felemelni, sem elcsepelni. Ki ott az a' nagy tekintetű jövevény?

Merk. Az Cyrus, a' ki a' Médusok' országát Persiához csatolta, és a' minap Assyriát meggyőzte, 's Babilont elfoglalta; most már Croesust, Lídia' Királyát készűl megtámadni.

Chár. Mutasd-meg nekem azt a' Croesust?

Merk. Tekints amoda abba a' nagy várba, mellyet hármas bástya kerít, a' helyet Sardesnek hívják. Látod ott Croesust, ki egy arany trónusban ülve, az Athénci Solonnal beszél; halgassuk-meg őket egy kevésé?

Chár. Nem bánom.

Croesus. Minekutánna már a mi kincseinket, 's gazdagságainkat láttad Athénei jövevény! mond-meg nekem, kit tartasz az emberek közt legboldogabbnak?

Chár. Vallyon mit fog mondani Sólón?

Merk. Lassan csak! ő igen bölcsen fog felelni.

Sólón. Boldogok igen kevesen vannak; de azok között, a' kiket esmérek, Kleobist és Bitont legboldogabbnak tartom.

Chár. Nem é azok amaz Argósi Papnének fiai, kik a' minap, minekutánna anyyokat a' becsület' szekerén a' templomig húzták volna, hirtelen meghaltak?

Croesus. Legyen úgy; foglalják ők a' boldogok közt az első helyet. De kit teszel ezek után?

Sólón. Az Athénei Tellust; mert az nem csak dicsőül élt, hanem Hazájáért meg is halt.

Croesus. Melly helytelen ítélta te! Nem tartasz engemet boldognak?

Sólón. Te még nem haltál-meg, és holta előtt senkit boldognak nem vélek.

Chár. Talpig ember vagy Solon, hogy rótlunk meg nem felejtkeztl. Kik azok, kiket Croesus elküldött, 's mit visznek vallaiken?

Merk. Ó a' Pithói Istennek ezek által arany téglákat küld, evvel jutalmazza-meg az Oráculumot, a' mellynek majd hajdan vesztét köszönheti. Az a' hibája az embernek, hogy a' Jósólóknak 's jövendőlőknek felette nagy hitelt ad.

Chár. Tehát azon halavány sárga portékát aranyának nevezik; illyest most először látok.

Merk. Igen, ez az, a' miért az emberek oly nagy elkeseredéssel harcolnak, viaskodnak?

Chár. De én nem látom, hogy ez valami oly becses volna, ha csak becse abban nem áll, hogy azok, kik azt hordozzák, terheltetnek vele.

Merk. Te még nem tudod, melly hadak, üldözések, rablások, hamis esküvések, gyilkolások, vér-ontások, lánczok és bilincsek, melly hosszú hajókázások, kereskedések, és vándorlások, 's szolgálások tömadtak e' miatt.

Chár. E' miatt? Ó hiszem éppen nem nagy különbség vagon e' közt, és a' réz közt: mert emezt esmérem, mivel minden útas egy bakát magával hozni szokott.

Merk. Igazad van; de réz sok találtatik, 's azért nincs oly nagy becse, mint az aranynak, a' melly felettébb ritka, és csak nagy költséggel 's fáradtsággal szerződik.

Chár. Melly buták az emberek, a' kik ily hüvány és súlyos jószágot annyira kedvelnek.

Merk. De látod e, melly kevésre becsüli azt Solon? úgy tetszik, hogy a' hánykolódó Croesust csak azért neveti-ki, halljuk még egy kevésé.

Sólón. Mond-meg Croesus, gondolod e, hogy Apolló a' te aranyodra-storúlt?

Croesus. Jupiterre mondom! bizonyos vagyok benne, hogy még soha néki ily jeles ajándékot nem vittek.

Sólón. Tehát úgy képzeldől, hogy te ezzel azt az Istent boldoggá teszed?

Croesus. Miért nem?

Sólón. Valóban nagy szegénységnek kell az égben uralkodni, ha az Isteneknek még Lidiából kell az ő aranyokat várniok.

Croesus. Legalább arról megvagyok győződve, hogy sehol annyi arany nem található, mint Lidiasban.

Solon. Találkozok annyi vas is nálatok?

Croesus. Koránt sem.

Solon. Ti hát oly dolog' héjjával vagytok, melly az aragnál sokkal becsesebb.

Croesus. Hogy hogy?

Solon. Mi jobb a' kettő közrül, védelmezni e, vagy védelmeztetni?

Croesus. Kétség-kivül jobb az, a' mi védelmez, miast a' minék védelmeztetnie kell.

Solon. Ha tehát Cyrus, a' mint hírelük, országidra rent, arany vagy vas fegyvereket fogsz e katonáidnak adni?

Croesus. Kétség-kivül vas-fegyvereket.

Solon. De ha vas héjjával vagy, nem fognak é a' te felséges arany kincseid elfogattatni, és Persiába vitetni?

Croesus. Nem oly rosszszül vagyunk barátom, a' mint gondolod.

Solon. Az Istenek őrizzenek! Azomban reményilem, át-látod, mennyivel többre kellessék a' vasat az aragnál becsülni.

Croesus. Tehát az Istennek inkább vas-téglákat küldjek, 's az aranyt visszavegyem?

Solon. Az Istennek sem vasra, sem aranyra nincs szüksége; a' te ajándékok vagy a' Phocisi, vagy a' Boeociai, vagy a' Delphusi lakosoknak kedves birtoka lenend. Lehet, hogy azt éppen egy Tyrannus rabolja-el, Istened semmit sem kap belőle, ő neki a' te ötvöseidhez semmi köze.

Croesus. Te neked mindég az én gazdagságommal van dolgod, úgy tetszik, mintha irigyem volnál.

Merk. Ez a' kényes uralkodó ó Cháron! az igazságot és nyíl-szívűséget nem tűrheti. Rendetlennek látszik neki, hogy egy alacsony születésű 's értékű ember bátorkodik véle hízkeledés nélkül szólni. De fogadom, megemlékezik Solonra, ha majd Cyrustól elfogattatván a' maglyára lép; mert a' minap hallottam Klothótól egy utóélet felolvasatát, mellynek ereje szerint ő neki Cyrustól megfogattatnia, ennek pedig a' Maszszagetai vitéz Királynétól megölettetnie kellett. Látod amott azt a' Szittya aszszonyt fehér lovon nyargalni?

Chár. Látom.

Merk. Az Tomyris, a' ki hajdan tulajdon kezével Cyrus' fejét lecsapni, 's egy vérrel töltött tömlőbe vetni fogja. De látod é fiát is Kambyseset, a' ki az atyját az uralkodásban követni, 's Apis Istent megölni fogja, utóbb tébolyodásában hal meg.

Chár. Ez valóban igen nevetséges, 's miben bízzák-el ezek az emberek annyira magokat? De ki az abban a' bársony köpönyegben, a' ki koronát visel, 's a' kinek szakácsa egy drága gyűrűt nyújt, mellyet egy halnak gyomrában talált.

Merk. Tudd-meg, ez a' Sámosi Tirannus Policrates, a' ki szakadatlan boldogságban él mind addig, még inassától Maeandriustól elárúztatván, Oroëta Satrapától keresztre feszítetik; oly hirtelen fogja ezen nyomorék uraságát végezni, a' mint ezt Clothótól értettem.

Chár. Derekassan Clothó! csak feszíts, nyakazz, égess, hogy egyszer az emberek észre térjenek; miként fogok én majd nevetni, mikor ezen Tiranusok korona, és bársony, és minden ékesség nélkül mezitelen fognak sajkámba sietni.

Merk. Látod azt a csoport embert, kik közül némelyek hajókáznak, mások hadat viselnek, egyebek az itélő székekben civakodnak, hadonáznak; ismét némelyek föld-mívelést, kereskedést, uszoráskodást űznek, vagy házról házra kolódnak.

Chár. Látom igen ezt az egész nagy keveréket, és még több ezekhez hasonlókat a városokban, a kik egy méh rajhoz hasonlók. Kinek kinek egy fullánkja vagyon, mellyel szomszédját bökdösi; némelyek hatalmat vesznek a gyengébbekben, s nem kevésbé hasonlítanak a ló-darázsokhoz. De micsoda sereg repdes körülötök?

Merk. Azoknak reménység, félelem, öröm, gyönyörűség, haszon-keresés, harag, gyűlölet, s több e'félék a neveik. A kábaság és tudatlanság amott lappang, és néha a legelső sorokba is elő-hat, ha helyet nyerhet. Az leg-furcsább, hogy a pajkos halál ezen jámborokat néha akkor söpri-el, midőn legjobb reménységben, s legszebb virágjokban vagnak. Látod az ő póstáit, kémjeit, és szolgálait; ezek a nyavalyák; úgymint: a hideglelés, köszvény, víz-kórság, és több illy irtózatos nevek, szint-úgy, mint a gyilkolás, rablás, mérég, a birák, és a fenekedők. Már addig még jó renden van szemájok, semmi illyesről nem aggnak: de alig hogy reményeikben meg-csalatkoznak, nem hallani egyebet tőlök, mint jajt, és bajt, inséget és veszedlyt, s több illy panaszos fohászzkodásokat. Gondolnak csak meg idején, hogy ők halandók, és hogy ez életnek rövid szarándoksága után minden földieket elhagyniok, s mint egy álmokból felezzelmékedniek kell, akkor okosabban élének, s nem szorongósnak annyira, midőn a halált szemek előtt látják. Ez itt, a ki éppen egy pompás épületet rakat, örvendezne é vallyon oly bőszülve, büszkélkedne é annyira, ha tudná, hogy abban még csak enni sem fog, sőt talán azt még földel alá sem veszi, midőn azt örökösének által engedni kénytelen leend. Amaz atya ott tapsolna é annyira fija születésén, ha előre látná, hogy az kevés évek múlva kimúl? De csak úgy van az, mikor valaki csupa örvendetes példákra veti szemeit, és a szomorítókat mind elmellőzi. Egy atya, p. o. látja boldog szomszédját, a kinek dicsőségére s örömeire nevelkedett fel fia; tüstént azt véli, hogy ő is hasonló öröme virrad fivál: de nem tekint másik szomszédjára, a ki reménnyel tölt magzatját eltemeti.

Chár. En valóban nem tudom, mint örvendhetnek, vagy siránkozhatnak az emberek illy aljavaló hitványságokon.

Merk. Oh, nézhetnél csak a Királyok szívébe, a kik pedig köztök legboldogabbnak tartatnak! Minémű inségek, aggnak, nyugtalanság, félelem, gyűlölet, harag, leselkedés, hizelkedés, és árulás ostromolja őket? Melly keveset bizhatnak ők még azon szolgáltaiban is, a kiket ők mint leghivebbeket polczra emeltek: mint-hogy a nagyobb gonosztévő mindenkor a kisebbiket megdönteni igyekezik, s az ő személyes hasznát Urának nyereségévé teszi. Elhalgatom a többi gyengeségeket, és gerjedelmeket, mellyek a fő-, szint-úgy mint az al-renden uralkodnak, s a mellyeket elő-számlálni lehetetlen volna.

Chár. Tudod é Merkur, mire emlékeztetnek engem' az emberek? Látad te valaha azon víz-buborékokat, a' melyek néha egy sebes folyamon felbuknak? Né-mellyek közülök kicsinyek, és hamar elpattannak; mások tovább tartanak, és an-nyival inkább nevelkednek, mentől-többben csatlódnak hozzájuk, mind addig, még végre elagendókép' feldagadván önnön terhektől elpattanni kéntelnek. Illyennek látszik előttem az emberek' egész élete.

Merk. Te szint' oly szerencsés vagy a' hasonlítások' feltalálásában, mint ama' fő bölcsességű Homér, ki az embereket a' fa-levelekhez hasonlítja.

Chár. Mit gondolsz Merkur, jó volna é, ha én innét a' magasságról Stentor' módjára az emberekre kiáltanék? „O ti balgatagok! mit törekedtek oly hiú 's hit-vány dolgok után, a' melyeket úgy is nem sokára elhagynotok kell? szünyetek fáradozásaitoktól: hiszem nem fogtok örökké élni! A' más világra pedig nem más-ként, miot meztelen jöhettek, és a' ti annyira tisztelt javaitok mind úntalan vál-toztatják uraitak.“ Gondolod e, hogy az emberek megtérnek, ha ily Halottas-prédikációt hallanak?

Merk. Nem tudod te Sz. Orátor, melly csalatkozás, és tudatlanság tartja őket fogva, és ha bár az ő füleiket fúróval nyitnád is meg, még is siketek maródnának ők. Uhiszes' úti-társai korát sem voltak oly siketek, mikor ez nékik viasszal béduglosta füleiket, hogy a' Syrenek' dalját ne halhatók. Kevesen vannak közöb-tök, kik az okos intéésre ügyeljenek.

Chár. Legalább hát ennek a' kevésnek kiáltok.

Merk. Felesleg való volna azt mondani nékik, a' mit már úgy is tudnak. Látod azokat a' bölcseseket, melly messze állanak a' többi seregtől, 's mint nézik amazok' tetteit. Nem is igen illene hozzájuk, ha a' többiekkel össze-ereszkedné-nek; minthogy ők mindég készen lenni látszanak a' világból való kiköltözésre. E-gyéb-eránt ezeket a' köznép gyűlöli csupán azért, hogy véle egyrűtt eszelősködni nem akarnak.

Chár. Áldjanak az Istenek benneteket, ti nemes szívű lelkek! De ó Merkur! melly kevesen vannak ezek!

Merk. Ez a' kevés is elég. De jér, mennyünk lefelé.

Chár. Még egyre kérlek! Szeretném tudni, hová teszik az emberek az ő holt tetemeiket?

Merk. Látod azokat a' sir-köveket, azokat az oszlopokat, és pyramisokat? ezek a' holt testek' fedelei.

Chár. De mit jelentenek azok a' koszorúk, kenetek, ételek és italok, mellyek oda hordatnak?

Merk. A' dörék azt gondolják, hogy a' lelkek néha a' tí országtokból vissza-jönnek, és vendégeskednek.

Chár. No! győznék én akkor hajószáni, ha mindeniket hoznom kellene, mi-vel ő enni, vagy inni akar. Nálunk nincs divatban a' jus postliminii. Nem jön az többé-vissza, a' ki egyszer túl van. „Egy formán holt számban vagyok, kinek oszlopa büszkén árnyékozza porát, azzal, kit sirba se' tettek; ott Irus 's Agamem-non közt nincs becsre különbség.“

Merk. Ej ej Cháron! te a' megtesteshült Homér vagy!

F. H. Or. *Minerva* 3. *Negyed.* 1826.

Chár. Mutasd-meg kérlek még is azt a híres Tróját, Ninust, Miczenét, és több hasonló nagy városokat.

Merk. Mind oda vannak. Ott feküdt Trója, Ninus emitt, és Micene, a' hol földnél és omladéknál egyebet nem láthatsz. Félek, hogy te, ha az al-világba vissza-térsz, a' jámbor Homer' nyakát kitekered, mivel ily hitványságokból oly nagy lármát csinált.

Chár. Valóban az igen hazug embernek látszik. De félre a' mesékkel: kik azok, a' kik ott egymást lojtotgatják?

Merk. Az Argos' és Sparta-béliek.

Chár. Miért viaskodnak annyira?

Merk. Csak azért a' mezőért, a' melyen egymást öldöklék.

Chár. Ó bolondok! és ha bár egy közzülök az egész Peloponesust bírni is, azért még sem enged ám neki Aeakus csak egy talpalatnyi földet is, ha mi hozzánk leszül.

Merk. De már el kell sietnem. Tegyük a' hegyeket a' magok' helyére; én rövid idő alatt néked megint lelkeket hozok, eredj a' hajóddhoz.

Chár. Jól van Merkúr! köszönöm azomban fáradságodat. Ő eszevesztettek' fíradozásai! Ő tirannusok! arany-téglák, pompás áldozatok, harczok, és sir-kövek! De Cháronnal senki sem gondol semmit!

A G.

15.

A z I g a z s á g.

Az igazság nem egyéb, mint a' jósággal összeköttetett bölcsesség. Oly szentség ez, melynek megrontóját a' legnagyobb büntetéssel, talám örökös számkivetéssel volna méltó megakoltatni. Hanem így sok Faluk sok Városok pusztán állnának, a' miattok az ártatlan barmoknak kellene majd legtöbbet szenvedni. Sőt a' mi nagyobb: idegen honok el sem tudják a' sok bűnöst hordozni; de két is lenne más idegen világ-részeket annyi gonoszokkal terhelni. S még egy nehézség lappangna mind e' mellett is, ha ilyeneket szám-kivetni akarnánk: est a' nagy akadályt pedig ritka ember — nem mondom, tudná — szeretné megvallani, tehát azt is dobra verem. Ki lehetne az igazság' rossz-lelkű gázolójának szententékezésében az Executor? Igazságtalan embert annak végre-hajtására nem lehetne választani, mivelők ott is szentség-törőji lennének az igazságnak, a' többnyire mind igaz-szívűek' nyakára tsapnák a' büntető-ítéletet. Igaz lelkűt kellene hát a' végre választani talám? Igen is, ez legokosabb lenne. De nagy itt is a'

hog. Hány ember ismeri 's valja-meg az igaz szívűt — olyannak? Nem eléggé bizonyítja-e a' mindennapi tapasztalás, hogy egygyik a' másik' jószágára behűnyja szereit, bedugja fülét? Azon kívül az Igazak fel sem fognák az ily executori hivatalt vállalni, mivel sokkal jobb szívűk van, minsem ők ember-társaik' boldogtalanságán örülni tudnának; azt nálok a' szánakozás' virtusa sem engedné-meg. Ily módon csak veünk és köföttünk maradnak az igazság-tapodók is. Ugyan ez az oka, hogy annyi jölelkű lesz e' világban áldozattá, e' zavaros világban, mely alig érdemli-meg, hogy benne csak egy igaz szívű ember is legyen. Az igazságot — Féy' mondásaként — már ma pénzért szegődtek, mint a' eselédet. A' kinek pénze van, annak van igazsága is; a' pénz' hiánját ily esetben a' hízlekedés és lév-csapás is gyakran ki szokja pótolni. Tehát a' kinek sem pénze nincsen, sem szolgai módon magát a' porig lealacsonyítani nem tudja az előt, kinek kezében az igazság' laptaja van, — szerencsétlen, nyomorult sorsú teremtés az. Elannyrá tehetetlen a' virtus ön' magában már ma, hogy egyedül maga — minden igazsága mellett is — elő nem mehet, ha csak a' pénz vagy a' hízlekedés mindöntalan nyomon vele nem jár. Az igazság' mérő-föntján lévő csészének egygyike, mely az érdeme — mindég üres és könnyű; másika pedig, mely a' részre-hajlásé — rakva van nyomatkökkel. És így semmi csoda, hogy az érdem' csészéje még a' fevegőtől is megingatva mindég fenlebeg, a' részre-hajlásé pedig szüntelen alant megterhelve 's erősen, mozdulatlanul áll. Ilyen a' mostani világ! A' régi Pogányok az igazságot Istenné alakjában képzeltek, imádták, 's áldoztak is neki; ma pedig el lehet mondani, hogy olcsóbb porteka sincs az igazságnál, még is' dicsekszünk erkölcsi pallérozottságunkkal. Kik az igazságot buzogván, azt legdrágább kincsnek nézik, azokban sár a' lélek, midőn látják, hogy ily fő tulajdönt az érez vezet, nem az igaz érdem. Halált és tömlőcsőt mond a' törvény a' nyilvános tolvajok' és gyilkosok' fejére, de szabadon és életben hagyatnak, kik szerencsénket titkon rabolják 's minket lassanként ölnek-meg. Az a' gyászos következése van mai időben az igazságnak, hogy gyűlölséget okoz; azért igen jól mondá már Terentz: *Obsequium amicos, veritas odium parit*. E' szerint talám azt az életbölcsességet kellene javallani, hogy a' ki szerencsésen áll akar e' világon törtetni, Protéusz' alakjával bírjon, így a' mákor romló formában mutatják előtte mások magokat, 's is mindenkor hasonló — majd egy majd más színű — alakokban jelenhet-meg. A' nyelvén mézes szavak foroganak, de nem a' szív adja azokat a' szólló-tehetségnek által; pedig: *Fundamentum justitias fides, i. e. dictorum conventorumque constantia et veritas*. (Cicero de Officiis. L. I. c. 8.) Úgy van a' kép.-mutató ember' lelkével a' dolog, mint azon szembe-kötő játékkal, hol szőz-kanállal tapogatva kívánjuk a' jelenlévőket szavaikról megismerni, de hamis minden hang, melyet adnak. Ezer meg ezer ily ál-hangot lehet a' világban hallanunk, 's gyakran a' legédesebbik szúrja belénk a' kést. A' bűnt is kell magasztalnunk, így kedvesebbek leszünk, mintha minnyájan *Jüllások, Arisztók és Mark Aurélek* volnánk; 's mellett azomban azt gondolhatjuk magunkban, a' mit akarunk, 's tettinkkel még is igazak maradhatunk. Elhiszem, hogy e' tanácsom ember-társaim közül sokaknak inyekre volna, de nem így gondolkozik ám az ily igaz-lelkű, ki ez életben azon van, hogy mind magának mind másoknak édes ártatlan örömet szerezzön, tudván, hogy e' földi boldogságot csak az édes ártatlan öröm adja-meg, 's erre számot

tartani nem lehetne, ha nem hódolna az igazságnak, mely — a' mint legelől mondám — nem egyéb, mint a' jóssággal össze-kötött bölcsesség. — Mit tegyen tehát az, a' ki vagy természeténél fogva, vagy nemes indulatból akarna igaz szívű lenni, 's látja, mint vissza-él e' világ a' jó-szívűekkel? Ilyenkor azt kell tartani: *Tu ne cedis malis, sed contra audentior es.* Szép dolog és nagy virtus az igazság' szentségét tiszteletben tartani; 's éppen azért egyedül a' remek-szívek' tulajdona szokott az lenni. Azt mondja *Abraham a Santa Clara: Die Wahrheit ist ein hartes Brot, welches gute Zähne fordert.* Bizonyos ez. Nagy mesterség minden környúlásokban igaz maradni; de *Horác* éppen azért mondja: *Nil sine magno sua labore dedit mortalibus.* — Vannak ma is — bár kevesen — az igazságot váltig lélekző halandók. Fáj ezeknek, mikor az igazságtól szívvel és tettel elpártolt emberek éppen őket veszik üldözőbe; de már ez csak úgy szokott e' világban lenni. Mindenkor az igaz virtus olly áldozat, mellynek a' köz-jóért esni kell; ez a' jutalmunk jó-szívűségünkért. Szánakozást érdemlő martalékaí vagyunk az igazságtalanoknak. De hagyján; teher alatt nevekedik a' pálma. A' jók csak őrizték-meg az igaz szívvet híven, mint legdrágább gyöngyöt, ragaszkodjanak az igazsághoz mindenkor erősen, ha bár az igazságtalanok gázolódna is életök' öröm-virágjaiba. Lelje-fel az igaz szívűség' legnagyobb jutalmát kiki a' maga szívében, mellynek az — elrabolható gyönyört ad annak megmondolása, hogy emberi céljának nemesen megfelelt. *Viszsa-tetszik* ugyan az igaz szívűnek, midőn a' roz' lelkűek ragyognak, de már *Petronius* megmondá: *Virtus medio jacet obruta coeno; nequitiæ classes candida vela ferunt.* Tulajdona már ez ennek a' roz' pénzel fizető világnak; lelkesítsen és vigasztaljon azonban *Horác*nak e' dicső mondása: *Iustum et tenacem propositi virum - - - - - si fractus illabatur orlis, impavidum ferient ruinae.*

N. A. Kís Sámuel.

16.

EREDÉTI M E S É K.

NAGY SÁNDOR 'S DIOGYÉN.

Midőn Nagy Sándor Diogyéntől elválna, — tudjáték e, mit vettem észre a' Bölcs' hordójában! — szólla udvari kísérőjéhez, — a' hiúságot kedvetlen szívében.

A' FÜSVÉNY 'S PLÁTÓ.

Miként hagyhatod legszebb, legbecsesebb tőke-pénzedet használatlanul, 's veszendőben? így szólla egykor Plátó egy fukarkodó Fűsvényhez. — Nem képzelhetem, mellyikét értheted? felele ez. — Azt, monda ismét a' Bölcs, mellynek kamatjaiból az örökkévalóságra magadnak kincseket gyűjthetnél: — az életet.

Szent-Miklószy Aloys.

17.

Az Élet Pósta-stánczióji.

(Lange után)

Több Költők, Ég felé kik eltűntek régen
 Használták Pósta úthoz életünket,
De a' Stáncziókról e' görös kereksegen
 Tudtomra még egy sem tudósított műket.
 Az elsőn (míg boldog háló fedi szemünk)
 A' leső gondokat nem látjuk, az út ép
 A' zsenge-kor' táján, 's ártatlan szellemünk,
 Még minden virágnál felvisit be! be! szép!
 Dobogó lány szível a' másikhoz érünk
 Mint pajkos suhancrok, vagy serdülő lányok
 Amor a' kocsiba hozzánk ül, 's megférünk,
 Húllnak rák hol mézes hol ürmös virányok.
 A' harmadikon már, a' kocsí döcög 's ráz,
 A' szent házasság rák nem egy útést veret,
 Éhes kisdedekkel tönve vagyon a' ház,
 Kocsink mellett futva kiálnak kenyeret.
 Az utolsó vezet még bajosb' útra
 De a' fáradt vándor csak hamar elhadja,
 Mert a' kaszás halál, felszökven a' bakra,
 Hegy 's völgyen keresztül ötet elragadja.
 Ó a' vad, — zöld-korú izmos útzókat
 Szintúgy hajt némelykor, és már mennyit hajt?
 De hiszem őket is a' halni valókat
 A' béke' völgyébe vitte, — tehát rajta.

Gr. D. F.

SZÉPSÉG' EREJE.

(A' Korából.)

A' szép Juszufnak csak tizenhated' éve
 Folyt-le, Potifárnál midőn Sklávva leve,
 Hat évig folytatá a' ház körül dolgát,
 Mikor megkedvelé Szuleikha e' szolgát.
 (Potifárnak ez volt első felesége.)
 'S hogy a' szép Juszufert titkos lánggal ége,
 Próbául törti vete ártatlanságának,
 Beparancsoltatván holmiért magának.
 Juszuf elszökellik; Szuleikha megkapja
 Ingénél, 's kezében szakad a' darabja.
 De Juszuf elugrott. Szuleikha a' Szökellőt
 Követi. Potifár áll az ajtó előtt.
 Mentekezés végett mingyárt vádolódék
 A' Szklávra, hogy ő-rajt' erőszakoskodék,
 'S Potifártól méltó büntetést kívána,
 Juszuf tömlőczös rab lett hamar utánna.
 A' Valónak híre még is szárnyra kele,
 'S Szuleikhára minden Urné neheztele.
 Ki hallván a' sok Fő-Urnának harag'át,
 Így igazítá-meg azok előtt magát.

Egy Innepen pompás vendégséget ada.
 Minden városi Fő - Urné meghívata.
 Potifártól azt a' kegyelmet kéré - ki,
 Hadd jöjjön-fel Juszuf, ha ő izen neki.
 Már az asztalról az étkek lehordattak,
 Helyettök fel halom — Narancsok rakattak,
 Mellyekből mindenik Urné ves' elébé,
 'S már fogja kis kését, hámozni, kezébe:
 Ekkor lép-be Juszuf, — neki öltöztetett
 Deli formájában, vivén a' szorbetet.

'S minden szemek ő-rá levének függesztve,
 Bámultak szépségén, érzéköket vesztve.
 Nem tudták, mit tesznek. Juszufof szemek,
 Narancsba akarván metszeni késeik,
 Kezökbe metélék, öszsze-marczangolák,
 A' nélkül hogy érzék seböket 's fájlalák.
 A' deli szolgára így rá-feledkeztek!
 Ekkor a' Ház-aszszony szólla: „Juj! mit tesztek,
 „Virtuosos Urnék *) ti? Ujjatok' vérzése
 „Legyen Szuleikhának vád alól mentése.“

E. I. P.

A' KÖLTÉS' TÜNDÉRE. 1817.

Kis koromban egy reggel bölcsőmre
 Eggy égi Tündér repüle,
 'S ott ilyen dalt éneklett-el:
 „Nőjj-fel! 's minden kikelettel
 „Danolj-el engemet, te kis Füllemile.“

És eltűnt. Megdöbbsent édes Anyám,
 A' jövőktől soká féle;
 'S alig értem három tavaszt.
 Már ő nekem elmondta azt:
 'S megmutatá, melylyik madár a' Fül'mile.

„Eredj, fujatskám, énekelj te is!
 „Énekelj azt a' szép Tündért!“
 Én elfutottam 's próbáltam;
 A' tavaszt kinosan vártam:
 De a' madáréhoz én szavam még nem ért.

A' szép Tündért el nem feledhetém,
 'S a' madárt is megszeretém.
 Ezt láttam sokszor, halgattam,
 Amazt de én nem lóthattam, —
 Nem láthatám soha, akármint epedtem.

*) E' azó Yagzofon Tán egytőben néha-néha. Né-nyé' szájfól is kiltatik.

Így halgatóztam egykor e' madár
Szavára erdők' mélyében;
'S néztem a' kis Ér' habjában,
Mint illik gyermek' szájában
Az ének, melly hangzik Fülemléjében:

Midőn a' szép mennyei Tündér-kép
Nekem másodszer megjelent;
De csak kötődött, meg nem állt;
'S hogy kergetém, felleggé vált,
Oda lett öröömöm! 'S nyelvem — még lassún ment.

Hanem harmadszor, mint nyers Ifjúhoz
Eljött ő, és ekkor mondta:
„Kezdj-el könnyen dalolni már,
„Te vig, harsány torkú madár!“
'S ezzel ő nyelvemet illette, 's — eloldta.

Akkor énekre kezdék örömmel.
'S imé! liók énekemre
Halgat, megindúl a' berek,
Fül a' halom, lassan csereg
A' lármas kis patak, 's figyelmez neszemre.

De patak, berek csak nem emberek!
Azért elszálván felkelek
Ohárán' édes Haróznak;
'S ha tetszik szózatja számnak:
Mig leszsz tavasz, holtig néki énekele'.

E. T. P.

AZ ÉLET-IDŐHÖZ.

Míg Neszte' karján andalodásaim'
Almát pihennem csendes öröm között:
Eljössz, 's betérszéd bús vonásid'
Rósa-korom' tavaszába 's itt hagysz!
Tüsz! mint az árnyék a' bíboros-mezőn;
Mint a' pataknak légy buborékai;
'S mint a' virágok' balsam-nedvét
Elragadó kicsiny méhek, elszálsz!

Elhalsz! öledben zárva Jaczintjait
Szép reggelemnek, 's a' mi nekem marad
Elmultjaimból, téli-zöld, vagy
Egy nefelejts tele hőrmatokkal.

Édes Albert.

FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

MINERVA.

Kilenczedik Füzet.  Szeptember 1826.

18.

AZ ASSZONY. *)

Ezen név már magában megilleti a' lelket, de nem mindég emeli-fel; csak kellemetes időkat gerjeszt, melyek, egy percz múlva nyugtalan érzásokké — vagy szerelmes érzeményökké lesznek; 's a' magát szemlélőnek hívó filozofus, csak hamar vagy vágyakodó emberré, vagy méltzó szerelmessé válik.

Egy Asszony festeté magát — épen az a' mi hibáit neki a' szépségre; tette rendessé. Kivánta, nevelné szépségét a' festő, de ne kisbebitse kegyeit — azt akarta, hogy a' kép-író hazug, 's a' kép-más igaz-mondó legyen egyszersmind — 's így illyenek az Asszonyok minden rólok szóló írása néve.

Az emberi nem' ezen felé, fizikai tekintetben a' másikkhoz hasonlítva, felyül-múlja a' kellemeiben, alatta van az erőben. A' formák' kerekdedsége, vonásai finomsága, bőre simasága, im' ezek megkülömböztető tulajdonai.

Nem kevésbé különböznek az Asszonyok a' férfiatól eszükre és szívükre; mint testállásokra és orcsa-vonásaikra néve; de a' nevelés természeti tehetségeiket oly sok módon fejti-ki és módosítja, a' szinlés, mely náluk hivatalbeli tiszté vált, lelköket oly titkossá tette, a' kivételek oly számosak 's úgy össze-vannak keverve a' közönséges regulákkal, hogy mennél többet keres és vizsgál, annál kevesebb' resultátumot talál az ember.

Úgy van a' dolog az Asszonyok' lelkével, mint szépségökkel; úgy látszik csak azért hagynak észre-venni, hogy képzelhessünk. Közönségesen véve a' karakterek és a' színek

*) *Esprit de l'Encyclopédie a' Quatrième* 1771.

egyformán vannak — vannak eredetiek, vannak változók, vannak végzetlen mellék-színek, melyek az egygyik színről a' másakra való át-menetelt teszik. Az Aszszonyoknak csak kevert, köz-belső, vagy változó karaktereik vannak; már akár azért, hogy a' nevelés inkább megmásolja természetüket, mint a' miénket, akár azért hogy szerkezetetésük gyengédsége lelkükből egy tükröt csinál, mely minden tárgyat felfog, azokat elevenen mutatja, 's egyet se tart meg.

Ki definiálhatja az Aszszonyokat? Igaz, hogy ő bennök minden beszél, de két-értelmű nyelvet. Az a' ki legrésztelenebbnek látszik, gyakran a' legérzékenyebb; a' legnyiltabbat sokszor legcsalárdabbnak tartjuk; mindég ellévén foglalva előre a' szerelem, vagy nehezteleés adja szánkba ítéleteinket; 's a' legszabadabb elme, az a' ki legszorgosabban vizsgálta őket, a' fennálló kétségeket gondolván megfejteni, csak újjakat állít elő. Három dolog van, monda egy literátor, melyet mindég igen szerettem, de soha se érzettem, a' festés, a' muzsika 's az Aszszonyok.

Ha igaz, hogy a' gyengeség bátortalanságot, a' bátortalanság finomságot, a' finomság hamisságot szál, akkor az igaz-monda ugyan tiszteletes tulajdonság az Aszszonyokban.

Ha az érzékek' akkor finomsága, mely az Aszszonyok' képzelődését elevenebbé teszi, eszüket egyszer smind alkalmatlanná teszi a' hosszabb figyelemre, azt lehet mondani, hogy hamarább fognak-fel, színt oly jól láthatnak, és kevesebb ideig néznek, mint mi férfiak.

Mennyire becsülöm a' virtuos Aszszonyokat, ha színt oly erősek a' virtusban, a' mint a' vétkes Aszszonyok nekem a' bűnben rendíthetetleneknek látszanak!

Az Aszszonyok' ifúsága rövidebb és tündöklőbb mint a' férfiaké — üregségük bajsosb és hosszabb.

Az Aszszonyok boszszu-állók. A' boszszu-állás, mely egy szempillantási erő' következése, a' gyengeség' bizonyosága. Az igen gyengéknek és félékenyeknek kegyetleneknek kell lenni: ez a' természet' közös törvénye, mely minden érzékes lényben, a' felindulást a' veszedelemhez méri.

Hogy lehetnének halgatók? hiszen tudni vágyók — minden titokba tartódik előttük — sem a' tanácsba, sem a' kivételre meg nem hívjuk őket.

Kevesebb egygyesség van az Aszszonyok mint a' férfiak köz't, mert csak egy tárgyra törekednek.

Az egymástól így különböző két nemnek, csak-nem egymással felérő jó tulajdonságai vannak. A' természet az egygyik oldalnak az erőt, a' méltóságot, a' bátorságot és okosságot — a' másíknak a' kecséket, a' szépséget, a' finomságot és érzékenységet adta. Nem mindég összaszó-férhetetlenek ezen tulajdonok, gyakran egymást csillapitba tevő különböző jegyei ugyan azon testnek; gyakran ugyan azon tulajdonok, különböző mértékben. Az a' mi kegy vagy virtus az egygyik nemben, hiba vagy rütség a' másíknban. A' természeti különbségeknek, különbözőségeket kelle okozni a' nevelésben; a' kép-faragó' keze ad becsét a' durva kőnek.

A' férfiakra nézve, kik egymás köz't a' polgári élet' hivatalaiban osztoznak, azon állapot határozza-el nevelésük' mértékét, melyre adják magokat: az Aszszonyoknál a' nevelés annál roszszabb, mennél közönségesebb, 's annál elhagyottabb, mennél hasz-

nosabb. Csudálkozni kell, hogy az ily műveletlen lelkekben oly sok virtus támadhat, 's ily kevés vétek csirázik.

Azoknak, kiknek a' világban kell élni, olyan Aszszonyok adnak nevelést, kik a' világot elébb elhagyták, mint sem esmérték. Innét vezetik sokszor a' leányt az Oltárhoz hogy oly kötelességekre esküdjön, mellyeket nem esmér, 's örökre egy férfihoz csatolja magát kit soha se látott. Még gyakrabban, haza viszik, hogy egy második nevelést kapjon, melly az elsőnek minden idejét felforgatja, 's inkább a' külső módot, mint az erkölcsöket nézvéni; a' magában jó, de rosszszól küszörrült gyémántokat hamis kövekkel cseréli-fel.

Ekkor, minekutánna a' napnak három negyed-részét a' tükör és klavir előtt töltötte, lép-bé Chloé a' világ' tömkelegébe: itt téved-el tévelygő lelke ezen mellék úton, mellyekből csak a' tapasztalás' fonalán lehet kiszabadúlni — itt nem tud mit gondolni, mindég egyenesen és halgatva, nem esmérvén sem azt a' mi tiszteletre, sem a' mi megvetésre méltó; fél érzeni — se látni, se hallani nem mer, vagy is inkább mindent színtanpyi tudni-vágyással, mint tudatlansággal vévén-észre, gyakran többet lát, mint a' mennyi van, többet hall mint mondanak, illetlenül pirúl, roszkor mosolyg; 's tudván hogy egygyiránt fog megfödődni azért a' mit tudni látszott, 's azért a' mit nem tudott, nyughatatlan várja, félelem- és unalom közöt, hogy egy névbéli változás a' függetlenségre és örömekre vezesse.

— Csak szépségéről beszélnek neki az emberek, a' melly egyszerű és természeti módja a' tetszésnek, ha nem foglalatloskodunk vele — 's a' csúfalkodásról, melly egy mesterséges módokból a' szépség' benyomása' nagyobbítására, vagy pótlására össze-font systéma, mellyel töb'nyire sem az egyik, sem a' másik célt el nem érjük. Egy Aszszony' karaktere vagy esze' dicsérete csak nem mindég rátsága' bizonyosága; úgy látszik, mintha az okosság és az érzemény csupán toldalékjai volnának a' szépségnek. Minekutánna Chloé kiformaltatott a' szerelemre, ugyan tiltják neki a' vele való élet.

A' természet, úgy látszik, a' férfiaknak adta az igazgatás' jussát. Az Aszszonyok mesterkedésekhez folyamodtak, hogy felszabadúlhassanak. A' két Nem, elsőséggel, az erővel és a' szépséggel, ezen két móddal szerencsétleneket tenni kölcsönösen viszsza-állt. — A' Férfiak nagyobbíták természetü hatalmokat azon törvények által mellyeket hoztak; az Aszszonyok, bírások' becsét, megnyerésük' nehezítése által nevelték. Nem volna nehéz megmondani mellyik oldalon van most a' szolgasság. Akár hogy legyen ez, az Aszszonyok' ezéja a' tekintet: a' szerelem, ha adják oda vezeti — ha ök kapják, eltávoztatja tőle őket, igyekezni hogy azt gerjeszathessék, törekedni hogy ne érezék, vagy eltitkolni ha érzik; — ime egész politikájok és moráljok.

Ezen mestersége a' tetszésnek, ezen kívánás mindeneknek tetszeni, ezen törekedés jobban tetszeni mint más, ezen némasága a' szívnek, az elme' ezen rendeletlensége, ezen a' Francziák által Coquetterie-nek nevezett — szüntelen való hazugság, az Aszszonyok' olly eredeti karakterének látszik lenni, melly, természetiképpen másod-rendű de igazságtalanul szolgálai sorsokból származván, a' nevelés által erőltetve és terjesztve, csak nagy okosság, vagy nagy érzeménybeli melegség által rontathatik-le — hasonlították ezen karaktert a' szent tűzhöz is melly soha el nem alszik.

Lásd Chloé fellépni a világ' scénájára: az a ki neki azt a just szerzé hogy maga járhasson, vagy szeretetre méltóbb lévén mint sem hogy feleségét szeresse, vagy rútabb, 's a kötelesség által világosabban kijelölt, mint hogy általa szeretődhessék, még azt a just is adja neki, hogy egy mást szerethessen. Hiú, könnyelmű, kíváncsiabb láttatni, mint látni, Chloé minden játék-színkébe minden mulatságokba fut: alig jelen-még, hogy körül-veszik, azon virtusok és talentumok nélkül való, magokhoz bizakodó és megvetéssel telyes férfiak, kik fonákosságok által csábítják-el az Aszszonyokat, dicsőségüket ezeknek becstelensébe helyeztetik, örülnék kétségbe esésükön, 's kik, fecsegéseik, hivatlanságok és meghasonlászák által naponként szaporítani látszanak jó szerencséjüket — olyanok mint a madarások, kik sikoltni hagyják az elfogott madarakat, hogy újjakat foghassanak.

Kövessük Chloét ezen tolokodó csoport közzé: ez a Creta szigetéből a Gnidus' templomába jött tetszeskedő, mosolyog az egyiknek, fölébe ság a másoknak 's reá támaszkodik: a harmadik int más kettőnek, hogy kövessék. Ha egyik szerelméről szól neki, akkor Armida, elhagyja azon perczben, egy szempillantat múlva vissza - jön 's ismét elmegy. Ha szeretőji szerelem-feltők, akkor a Misanthrop' Celiméno — egymás után bátorítja őket, rosszakat beszélvén nekik vetekedő társaikról: 's így mesterségesen kevervén a kudvozásokat, 's a hátra-tételeket, a vakmerőséget komor tekintettel némítja-el; a reménységet kellemes mosolygással élesíti; ez az Archilochus' család' Aszszonya; ki egyikik kezébe tűzet, másikba vizet tart.

De mennél inkább tökéletesíték az Aszszonyok a reméltetés, kívántatás 's annak keresése' mesterségét — a mit meghatároztak magokban nem adni, annál inkább szaporították a férfiak bírásk' előzés' módjait — annak mestersége — oly eredményeket gerjesztani, melyekkel nem bíruuk, legfolyebb is azt a mesterséget szülte, hogy nem érzett eredményeket színljünk. Chloé csak akkor akar elrajtzeni, mikor már látták; Damis megtudja tartóztatni, tettetővén hogy nem látja: mind a ketten, minekutánna a mesterség' mellyék útjait eljárták, oda-jutnak, a hova tette őket a természet.

Minden szívekben van valami titkos princípiuma az égygyességnek. Van egy tűz, melly rövid vagy hosszú ideig elrajtva, tudtunk nélkül gyúl-fel, 's annál inkább terjed, mennél inkább erőködünk előttására — 's melly osztán akaratum ellen elalszik. Van egy mag, mellybe a félelem és remény, a fájdalom és öröm, a titok 's a fecsegés, rejtezik — melly a veszekedéseket és megbéküléseket, a panaszokat és nevetéseket, az édes és keserű könnyeket magába foglalja: mindonütt elterjedve, előbb vagy később fejt-ki magát a szerint, a mint vagy segítségre vagy akadályra talál.

Mint egy pártfogolt gyerkőczt, térdire veszi Chloé a szerelmet, tréfál ivével, játszik nyilaival, elvégia szárnya' végét, virágokkal köti-meg kezét, 's már bele-fogva oly kötelekbe, mellyeket nem lát, szabadnak hiszi magát. A' míg kabaléhoz közelíti, a' míg halgatja 's mosoly neki, 's a' míg egyiránt mulattatik mind azok által kik azért nehez-telnek, mind azok által kik töle félnek, egy akarója ellen lévő kellem hírtelen mellyé-höz szorítja, 's már szívában van a szerelom: nem meri még megvallani magának, hogy szeret; gondolni kezdi, hogy édes szeretői. Több gondja van eltolni azon szeretőket magától, kiket triumfusban hús maga után, mint öröme volt maga után vonzani őket. Van közzőlük egy, a' kire szeme mindég néz, 's a' kítől mindég elfordítja szemcét.

Néha azt mondáná az ember hogy alig veszi észre jelenlétét, de semmit se tett ez a szerető a' mit ő nem látott volna. Ha ez szól vele, nem látszik hatgatni; de semmit se mondott a' mit nem hallott volna; ha ellenben ő szól hozzá, szava féltékenyebb, kitéleli melegebbek lesznek. Ha a' játék-színbe megy, akár mi rejtett helyen van is, az első ő a' kit lát — az utolsó kinek nevét kimondja. Ha nincs még tudva szíve' érzeménnye, csak általa nincs; az által fedezetelt-fel mindenütt a' mit elrejtése végett tett; gerjedett mindazáltal, a' mivel alkivánta oltani: szomorú,— de szomorúsága a' szerelem' kellemei' egygyike. Megszűnik végre tetszeskedő lenni, a' szerint a' mint érzékeny lesz, 's úgy látszik, mint ha csak azért rakott volna hálókat, hogy maga esen belé.

Azt olvastam valahol, hogy-minden szenvedelmek között a' szerelem áll legjobban az Aszszonyoknak — igaz legalább annyi, hogy ezen érzeménnyt, mely az emberiségnek legnyjasab' karaktere, a' gyengédség, és elevenég' oly polczára emelik, melyet kevés férfiak tudnak elérni. Leikk csak az érzésre látszik teremtetve lenni — úgy tetszik mintha csak a' szerelem' édes kötelességeire lennének alkotva. Ezen nekik oly természetes szenvedelem antagónistájául, egy megtartoztatást adunk nekik, melyet becsülnének hívunk; de megmondta már valaki, 's még ugyan igazán, hogy úgy látszik, mintha csak a' feláldozásra való volna a' becsület.

Alig mondta-ki Chloé a' szabadságának sulyos szót, hogy szeretőjét minden tekintetű tárgyává, minden cselekedetei' czéljává, élete' birájává teszi. Csak a' mulatságot és unalmat ismérte; nem tudta mi az öröm 's a' fájdalom. Minden napjai teli vannak — élnek minden óráji — nincsenek többé lankadó szempillantások — az idő, mely neki mindég vagy igen hosszú, vagy igen rövid, mind a' mellett tudta nélkül foly-el; oly sok hiú de kedves név, a' tekintetek' és mosolygások' édes cseréje, a' szavaknál ékes-szóllóbb halgatás, ezer emelkedetek, feltételek, ideák, 's érzeménnyek, frissítik lelkét perczenként, 's terjesztik lételt; de érzékenysége' utolsó próbája, szeretője' állhatatosságának első epochája. Soha se feszíttethetnek hát meg a' szerelem' kűtelei egy oldalról, a' nélkül hogy a' másiktól ne tágúljanak?

Ha vannak is a' férfiak közű' némely privilegiátus lelkek, a' kikben a' szerelem az örömeiktől nem csak el nem gyengül, de inkább új erőt látszik tőlök kölcsönözni, nagyobb részökre nézve mindazáltal, hamis öröm-élés ez, mely egy bizonytalan kívánság által megelőztetve, küzbe-vetetlen nagy undorodás által követetik, mellyel gyakran még gyűlölség' vagy megvetés is párosodik. Azt mondják, hogy a' tengereken egy ritka szépségű gyümölcs terem, mely mihelyt hozzá nyúl az ember, porrá lesz — ez ezen címér szerelemnek képe: hiú rugaszkodása a' képzelődő tehetségnek! Ürödekeny munkája az érzékeknek! csekély adó mellyet a' szépségnek fizetünk! Mikor a' szívben van az örömeik' forrása, nem szikkad-el; a' becsülésem alapúlt szerelem változhatatlan; ez az élet' kelleme, 's a' virtus' béce.

Kirekesztőleg szeretőjével foglalatoskodva, Chloé először is észre-veszi, hogy kevésbé nyájás; nem sokára gyanítja, hogy hűségtelen, panaszkodik, ő bátorítja; ő nem szűn-meg hibázni, ő újra panaszkodni kezd; egygyik oldalról a' hűségtelességek, a' másiktól a' szemre-hányások váltják-fel egymást — a' szívódások elevenek 's gyakorisok; a' meg hasonlások sok ideig tartók, a' megbékülések hidegek; a' rendez vous-k távoztatód-

nak, a' négy szemkőztek rövidtetnek, minden könnyek keserők. Chloé igazságot kér a' szerelemtől. Mi lett, úgymond, az esküvésekből? De későn van — Chloé el van hagyva; egy másért, és nyilván van elhagyva.

A' szőgyembe és fájdalomba merülve színt annyiszor esküszik soha se szeretni, a' hányssor esküdtött mindég szeretni — de ha egyszer élt az ember a' szeretetnek, már csak neki élhet többé. Mikor egy lélekbe fészkel magát, nem tudom mi féle kellemet terjeszt-el benne, mely a' más örömek forrását megváltoztatja; mikor elrepül a' pusztaság és magány, egész iszonyúságot hagyja ott: ezért mondják, hogy könnyebb olly Asszonyt találni, kinek nem volt szeretője, mint ollyat kinek csak egy volt.

Chloé kétségbe-esése lassanként oly lankadássá válik, mely életét unalom-sorrá teszi, nyomva létele' sullytól, nem tud mit csinálni életével — ollyan az, mint egy szikla, melyhez van lánczolva. De régi szerelők jönnek hozzá a' reménnyel; újjak adják-élé magokat; vatsorákat rendelnek az Asszonyok; nem bánja, mulatja magát, 's avval végi, hogy meg van vigasztalva. Egy új választást tett, melyben nem lesz szerencséshebb mint az elsőben — ámbár ez már önn' akaratából való 's nem sokára más követi. A' szerelem volt az első, most az örömlök: érzelmei szíve szolgálatjára voltak; most tőle' szolgálatjára: a' mesterség, melyet minderről oly könnyű megkülömböztetni a' természetétől, itt csak egy észre-vehetetlen linea által választatik-el tőle. Chloé maga is csalatkozott benne néha, mit tesz' hogy csalatkozik szeretője, ha csak boldog? úgy vannak a' galanteria' hazugságai, mint a' theátrumi költések, melyekben sokszor kellene' b' a' hihető a' valónál.

Horázius így festi kora' erkölcszeit — Od. VI. L. III. Alig hagyta-el egy leány a' gyermeki kur' játéka, hogy a' gyönyörrel teli lánczokat, 's a' szerelem' minden mesterségeit és titkait tanúlja. Alig állt a' feleség kéje asztalához, hogy nyughatatlan tekintettel szeretőt keres, nem sokára nem választ; azt hiszi, a' hornályban minden örömlök lérvényesek; 's csak hamar el is ér Chloé a' galanteria' ezen periodussához. A' gyönyörnek már megtudja adni az érzemény minden tetszeteit — az engedésnek, a' gyönyör minden kellemeit. Egy-formán tudja elszínlent' a' mit érez, 's színlent' a' mit nem érez — nevetni, és sírni. Ritkán van lelkeben a' mi szívében — csak-nem soha nincs ajkain a' mi szemében, 's szívében, a' mit titkosa tesz', arról elhítheti magával hogy nem tette; a' mit láttak, azt hiszi, hogy nem láttak; 's a' mit a' szavak' mestersege meg nem igazolhat, azt könnyei védik, 's kedveskedési elfelejtetik.

A' szerelmes Asszonyoknak is megvan a' magok' Morálja. Chloé egy Törvény-könyvet csinált magának, mely azt tartja, hogy becsület ellen való, egy a' velünk élő társasághoz tartozó Asszony' szeretőjét venni-el. akármí szenvedelmet mutat is nekünk, az is benne van, hogy nincs örökös szerelme; de hogy nem kell szeretni, ha szerelmünk végét előre látjuk. Azt is hozzá tette, hogy egy meghasonlás, 's egy új esmeretség között hat hónapi közt kell hagyni; 's mindjárt ezután az van, hogy soha nem kell elhagyni egy szeretőt, még követőjét ki nem jegyeztük.

Az a' gondolatok jün végre Chloé, hogy csak egy solidus esmeretség — egy igazi affaire suivie, azhat egy Asszonyok. Ennek következtetésében viseli hát magát; még csak múlt idejű vámnak, melyeket fantáziáknak nevez, melyek okozhatnak ugyan.

gyanút, de nem tartanak elég ideig, hogy ez bizonyossággá váljon. Alig szegedheti szemét a község egy tárgyra mely előson, 's már más által pótoltatik; nem merem kimondani, hogy gyakran többen mutatják magokat egyszerre. Chloé fantáziáiba először is az észnek elibe van téve a test — csak hamar a gazdagság a testnek — nem gondol az udvarnál azokkal, kiket a városban keresett; meg se eszméri a városban szokat, kiket a falun kedvelt, 's annyira elfelejtette estve reggeli fantáziáját, hogy csak nem kételkedni kell rajta annak, ki tárgya volt; vélekedésében azt hitte, szabad azt tennie, a' mit a szépnak szabad volt meg nem érdemlenni, 's elfelejti részről, hogy egy Aszszonynak mindég van jussa tagadni, a' mit egy férfinak soha sincs jussa kimondani. Bátorban mutatja Chloénak kívánásait, mint érzeményeit: megbocsátja még néha az állhatatosság' és hűség' esküvéseit; de az a' ki elhitheti, ügyetlen — a' ki megtartja szavát, hűségtelen. Az egygyetlen-egy mód hűséggéssé tenni, az volna, ha megbocsátaná az ember feledékenységeit — inkább fél a' féltéstől, mint a' hit-szegéstől, az alkalmatlankodástól, mint az elhagyástól. Mindent megenged szeretőinek, 's mindent megbocsát magának, kivévén a' szerelmet.

Több lévén még egy galant Aszszonyról is, azt hiszi, hogy csak tetszeskedő. Ezen hitelbe, a' játék-asztalnál, hol feledékenyen, hol figyelmesen, térdei felet az egygyűnek, kezét szorít a' másiknak, 's egy két előre kicsinált szót vet a' harmadiknak. Elé-ítéletek nélkül valónak mondja magát, mert erkölcsi principiumok nélkül van — becsületes embernek hívja magát, mert elvesztette a' becsületes Aszszony' nevét — 's a' mi csudállatos, az, hogy a' fantáziák' ezen különbözéseibe, ritkán szolgálhatna neki mentesgél a' gyönyörűség.

Nagy neve, 's engedékeny Ura van: a' míg szép vagy rendes, vagy legalább nem pusztá az ifúság' kellemeitől, a' férfiak' kívánásai, az Aszszonyok' féltése tisztelőt gyanánt szolgál neki, csak akkor számkivetik fonákságai a' társaságból, mikor a' nevetség is hozzá járul. Ezen a' becsületeségnél is kegyetlenebb nevetség is elérkezik végtére. Chloé megszűn tetszeni, de nem akar megszűnni szeretni; mindég megakar jelenni, de senki se akarja magát vele mulatni. Ezen helyheztetésben, élete nyugatlan 's terhes álmom — egy háborodással teljes effünkadság; nincs más választása, mint a' tudós Aszszony — 's az ájtatos közű. Az igazi ájtatosság a' legbecsületesb' asyllum a' galant Aszszonyoknak, de kevesen tudnak a' férfiak' szeretetétől az Isten' szeretetére át-menni, kevés van, a' ki sajnálkozásból sírván, elhűtelné magával, hogy ez megbánásból történik; kevés van még olyan is, a' ki, minekutánna a' vétket örülta volna, meghatározná magát a' virtus' színlésére.

Még kevesebben vannak, kik a' Szerellem' templomából át-mehessenek a' Mú'sák Szentek-szentebe, 's kik ha rájok hallgatunk vissza-nyerhetik azt, a' mit elvesztettek, hogy őket többé nem látjuk. Akár hogy van ez Chloé, ki annyiszor eltévedt, mindég az öröm után futván, 's mindég távozván a' boldogságtól, egy új pályára kapván, ismét-eltéved. Minekutánna arra vesztett hűz esztendő, hogy kacsingatott, pillogatott, csúfolt, nyáfogott, fecsegelt, és locogott — minekutánna egy becsületes embert szerencsétlenné tett, magát egy bolondnak át-áda, sok ostobának engedte; — a' kába rollét vált — 's nem lehetén többé Phryne, azt hiszi lehet Aspásia.

Bizonyosan tudom, semmi Aszszony sem esmeri-meg magát Chlöé' ezen kép-mássá-
ban — valóban kevés van, kinek életében ily tetszetős periodusok lettek volna.

Vannak oly Aszszonyok, kiknek eszök szereteti vagy rettegleti őket — virtusok
arra van hogy becsültessenek, nem hogy másokat megvessenek — 's elég szépségök
hogy becsot adjon a' virtusnak. Egyiránt távol a' tartóztatás nélküli való szeretés' szé-
gyenétől, a' szeretni nem merés' kinjától, 's a' szerelem nélkül való élés' unalmától,
olly engedékeny nems' gyengeségei iránt, hogy a' leggalantabb Aszszony meghocsátja
neki hogy hív; annyira tiszteli az illendőséget, hogy a' legokosabb Aszszony megbo-
csátja neki hogy nyújas. A' körülte elő bolondokra bízván, a' tetszeskedést, a' csu-
dálatoosságokat, a' feltételeket, minden azon kis szenvedelmeket és kicsinyiségeket, melyek
ezeknek életét semmivé vagy zivódással teli-valóvá teszik, mindég tiszta szívtől 's ép
okosságától kér tanácsot, — 's eleibe teszi ennek határozását a' vélekedéseknek — ezen
Királynének, ki oly despotali módra uralkodik a' bolondokon 's az ostobákon. Boldog azon
Aszszony a' ki ily tulajdonokkal bír, — boldog az a' Férfi a' ki az ily Aszszony' szívét bírja!

Vége van egy még valódibban boldog; boldogsága abban áll, nem tudni mik az
úgy nevezett örömeik; dicsősége esmeretlen élni. Hitvesi 's anyai kötelességeire szo-
l, homályba való virtusok' gyakorlására szenteli napjait: ház-népe' igazgatá-
savai jogszabatoskodván, férjén tetszeni kívánása, gyermekein szelidsége, cselédjein jósga
által uralkodik; háza a' vallásos érzemények' a' gyermeki, a' házassági, az anyai sze-
relet', a' rend', a' belső béke, ezen édes álm', 's az egység' lakása: gazdaságos és
otthon ülő, eltávoztatja házából szenvedelmét és stükségeit, soha se tessitődik-vissza
ajtaja elől a' nyomorult; nem jelen-meg előtte a' korhely. Méltóságos és tartózkodó
karaktere tisztelteti; engedékenysége és érzékenysége szereteti; okossága és karakter
erőssége, félelmet szerez neki; egy kedves melegséget, egy tiszta világoosságot terjeszt
maga körül, mely mindent világít és elevenít. A' természet helyhette é, vagy az okos-
ság vezette é azon magas polcára, melyen látom?

I.

19.

Pénz-szüke Éjszak - Amerikában 1825.

Igen szembeutó példáját adja a' pénz-szükének Éjszak-Amerikában 's kivált a'
nyugoti Státusokban, egy jelentése a' White-sai-i Gazettának, mint azon három Ujsá-
gok egyikének, melyek az Ohio partján mostan felvirágzó Cincinnati nevű városban
jönnek-ki. A' kiadó ajánlja abban, hogy Ujsága taxája fejében gabonát, palinkát, húst,
czukrot, vásznot, lent, tollat, gyapjút, viaszt, fadgyut, gyertyát, bőröket és rongyot is
elfogad Subscríbeiseitől, az álló piaci árra szerint.

Erdő Húzó Pál.

20.

BARCSAI ÁBRAHÁM EMLÉKE.

SIROS PÁL,

Sáros-Pataki Phys. et Math. tanító Prof., később Tordaai Predik. által, MDCCCVI.

*Coelo et immortalitati
transcriptus,*

*Vir memoriae aeo consecratae,
ABRAHAMVS BARCSAI
de Nagy-Barcsa,
Majestatis Apostolicae Colonellus,
decedens*

*abstulit insidiam sepulcro,
nilul praeter cineres,
inane mortis spoliun,
relinens;*

*at febilis multo occidens
inextinctum sui desiderium
reliquit.*

*Tertius huius nominis
e gente Barcsaidum,
quae splendida aeo principe,
in nepote reluit.*

*Iuvenis admodum relictus
efecit,
ut sibi traditus videretur,
ni fingendi Prometheus,
portinax
enli, eluctari*

*Primis auspiciis,
protegus umbra sacri alic,
contubernium parvus est virorum,
quibus tum magister*

F. M. Or. Minerva 3. Nagyed. 1826.

*mos loquendi
traditus a nutricibus et vernis
nova arte institutus est;
patriusque sermo ingenue pubescens
praetextae dignitatem adsumsit,
cultus jam decentior,
et sublimior incessu.*

*Socius pulcherrimi laboris
cum ex commercio
linguarum extoraxus
dives, patriam ditaret,
scripta omnia
linguae imprimis gallicae
venustatem gratiamque
traxerunt,*

*fluente,
Musis non modo avertis,
sed maxime convenibus,
sermone
sive soluto,
sive versibus modulato.*

*In luce publica versatus
a Diva
MARIA THERESIA,
matre regina Hungarorum,
dilectorum in numero habitus,
regni optumatus,
ad thronum qui proximi
stans,*

praecipue

*Summum Status Ministrum
PRINCIPEM à KAUNITZ,
in seligendo non profusi favoris,
ingenio et urbanitate
a! Amicitiam usque provocatum
desinuit.*

Memor

*in cive militem, in milite civem
se esse,
regem patriamque amore uno,
una fide complexus est.*

*Non ostentatione vanus,
sed rebus*

*conscientia meritorum,
ne nunquam fortunae arbiterio commisit,
nec adversantis, nec furentis.*

*Integritas domesticae vitae
apparuit felici in consortio*

*SUSANNAE COMITIS BETHLEN,
de Bethlen,*

Conjugis castissimae, pudicissimae.

Tandem

*exantillatis laboribus publicis,
ex frequenti celebritate
in solitudine,
a negotiis ad otia,
Musis nitro comitantibus
recessit.*

*Pulsit Elysium viro,
cum a multitudine segregem*

denuiceret,

*reminiscentia temporis acti
et securae recordatio
terrestres supra curas adsurgens,
supraque vulgares coctus,
rebus humanis exemptus est,
voluntate prius, et consilio,
quam fato.*

*Ita qui praeluserat morti,
sine mortis praeludio,
tactus apoplexia, noctu,
repente, placide
extinctus est*

*III. Martii an. MDCCCVI.
aetatis LXIII.*

*Lugent moerentque
domestici*

*cognitum in domino parentem,
clientes patronum,
hospitem advenae genitalem.*

Lugent Musae

*aluminum simul auctoremque,
coelo dignum
eheu! seriore.*

*Eminet inter omnes
lugentis dolor conjugis,
et in maritum pietas,
hoc sepulcri munere
contestata,
stat in horto Csöröcsi
acerbi funeris
Monumentum.*

**Az Égnek és Halhatatlanságnak
áttal-engedve,
amar
örök időknak szentelt emléké
nagy férfi,**

néhai Mélt. Nagy-Barcsai
BARCSAI ÁBRAHÁM,
az Apostoli-Felség'
Ezredes Kapitánya,
megszünvén élni,

kopotsóját az ifjgyléstől
mentté tette,
nem hagyván egyebet birtokában,
- mint hideg hamvait,
üres zsákmányát, a' Halálnak.
De sokaknak, siralmokra
történt elhénytvával,
felejthetetlen óhaját
fenn marasztotta.

E' neven
harmadikát számlálta
a' Fejedelmi össel fénylő
Barcsai Nemzet,
melly az unokában
újonnan feltündököle.

Igen ifjontan elmaradván,
magát láttatott által-venni
a' gondos formálásra,
's Prometheusa lőtt magának,
nem szülvén
edzett állhatatossággal
nagyra törekedni.

Első szerencsével,
a' két-fejű Sasnak árnyai alatt,
a' Magyar Test-őri seregnél
legszébb társaságba jött
oly férfiakkal,
kik mesterei voltak
még gyermeki szájban selypítő
nyelvünknek
új szemre-vételében.
Így álla-elő Magyaraságunk,
mint egy serdülő ifju,
delibb viselettel,
és fenntebbi járdalással.

A' szép munka' segélője volt,
idegen nyelvek' isméréteben

gazdag lévén haszját gazdagítani,
minden írásiba
főképp' a' francia nyelv' szépsége
's bájai
ált-szivárga.
A' Másik hunyorgva mosolygék
mind folyó, mind versre-fű-ött
beszédét.

A' nagy világban
fő-közönség' szemei előtt forogván,
MÁRIA THERÉ'SIA,
Magyarok' anya - királynéja,
kedveltjei közötté számlálta.
az Országok' Nagyjainál
kedvességben,
főként
a' Fejedelmi Miniszternél,
HENRICH KAUNITZ-RYTTBERGÉNél,
kit ő,
ennek kényes válogatásai mellett is,
elméje 's hódító nyájassága által
szinte a' barátságig, nyerte - meg.

Érzette ő,
hogy ő katona és hazafi,
's hazafi és katona,
's Királyát és Nemzetét
egyenlő hűséggel 's szeretettel
ölelte.

Nem hiu fényre,
hanem az érdem' becsülésére
támaszkodván,
nem vetette magát alá
vagy a' dőlő vagy a' kedveső
Szerencsének.

Hází fedhetetlen élte
kitündöklék

boldog kstelékében

Bethleni

GRÓF BETHLEN SUSÁNNÁVAL,

' szemérem' és női hűség'
tisztá tükörével.

Külván

' hivatalos pályát,
' népes zajból magányába,
' munkásságból nyugalomba lépe,
Ünként kísérve
örök társától,
' Mú'sáktól.

Gyászolják azok

' töltek ápol't az őket ápoló
hív barátot,
nem az égnek,
hanem ' korán égvé vált sorsának
irigylvén.

Meghalad mindent.

Gyászos híve kesergése
felejthetetlen-férjéhez ;
' annak bizonyosságára áll
' Csórai kertben
Emlék-köve.

21.

Ádám és Szeráf, vagy: A' Lélek az Emberben.

(Példázat.)

Estennen volt az idő; midőn egykor Ádám az Éden-kert halmain zöld fá alatt nyugovék, és arcuját fel-felé fordítva, az eget szemlélgeté. Akkor egy Szeráf hozzá járulván, szólta: „Miert nézz oly ohajtozva az eget felé? Mi bajod tenéked, Ádám?” „Mi bajom volna, felele az emberi nomaetség Atyja, a' béke ezen hajlékiban; de saemem nézget az oda fent ragyogó csillagokra. S ilyenkor a' Szarnak szárnyait kívánám magamnak, hogy fellebeghetnék hozzájuk; és sugározó ábrázatjüket közeletem szemléhetném.” „E' szárnyak megvagnak tenéked is,” felele a' Szeráf és megérinté Ádámot. Ádám azonnal mély aluvásba merüle, és álmoda. Úgy rémlett előtte álmlában, mintha ég felé lebegne. Asután, mikor már felebredett, környül tekinté, és elálmlékedék, hogy most is a' halmon a' fá alatt nyugovék. „Min tünékedel, Ádám?” kérde a' Szeráf. Ádám felelévén monda: „Imél' oda fent valék az eget' bollozatjánál, és a' csillagok között járdalék. Sugározó Világok, — nagyságosok, dicsőségeseek mint a' Nap, — sühogtak-el előttem. Ama' fejrő út, melyet oda fent látsz, egy egész világosság-tenger, tele ragyogó Világokkal, és ezen világosság-tenger felett vagyon egy másik, e felét ismét másik; és ezen sugáros Világokon olyan lények lakoznak, mint magam, és imádkoznak az Urhoz, és dicsérik az ő Nevét. Te valát e, Szeráf, ki engem oda elvitt?” A' Szeráf felele: „ez a' fá környül-árnyékozta tőgedet, és tested e' halmon nyugovék. De — ládd Ádám, — beened magadban lakik egy Szeráf, mely a' Világok' országút is út-lebegi, és mennél magasabba emelkedik annál mélyebben imádjá a' Jehovát. Ádám! tiszteld és megőrizd e' Szeráfot, hogy reptét a' testi kívánság meg ne lankasza és a' földhöz ne békőzza, hogy az ő áldása reád néve ártokki ne váljék.” Mondá a' Szeráf és eltűnék.

E. I. P.

22.

Luther' Németül írt barátságos Leveleiből Mutatvány. *)

FRIDRIK, Szakszóniai Választó Fejedelemhez, 1522.

Kegyelmet's a' t. Nem örömet fírasztom Fejedelmi Herczagségedet eszedésekkel és mások mellett nyújtott kérelem-írássokkal; a' mennyi kedvem magamnak is ebben telik, nélkülü ugyan könnyen ellehetnék. A' szükség szorongat, a' szeretet kényszerít így tennem. Az előtt már írtam Herczagségednek pusztaságomból N. Kristóf fölé, ki szükségétől hajlatva kért-meg e' fáradságra: de még is végre újabbán megkeresett, és most ismét oly siralmasan könyörög, hogy megsajnálkodom rajta; insége oly fájdalmasan szívre esett, hogy azonnal kívánczotam írni Herczagségedhez, mert ingyen sem véltem ötet ennyire lenni.

Nem akarok perelni Herczagségeddel ö miatt. Letté hagyom, hogy megérdemelte, sőt még ennél is gonoszab'ra méltó. Herczagséged szive' indulatja, jól tudom én azt, színtébb mint sem méltatlanságot követne-el. Viszont tudom azt is: nem lehet semmi Fejedelem oly kegyes és okos, hogy általa vagy Titzeviselőji által valaki holmi rövidséget nem szenvedne. Dávid, e' földön minden Fejedelmeknek a' lángja volt, még is méltánytalan dolgot követelt-el a' szegény Mehibőzeten, Ziba' árulkodása miatt; mind a' mellett pedig azt vélte, hogy nem cselekedett méltánytalanul. Fejedelmnek azt jól meg kell fontolni, hogy igazgatása méltánytalansággal elege: az már boldog, kinek ebből legkevesebb jut. Azért szükség is, annál több irgalmaskodást és jótétet el-
 lerie mutatnia, hogy az igazságosság az istennek megtartsa az ellen-súlyt; mint Sz. Jakab mondja II, 13.

*) E' nagy Fejőből semmi sem mutatja karakterének valójában úgy, mint Levél, melyeknek azonban még mindaddig 1522-
 lette kiadását; Május 20-án a' hadi Világ. Látás egyetlen is vagyok levele felcs eméssel; 'c ezek köztől jelöve zám-
 lások azon vizsgálatá Levélét, melyeket 1520. Jan. 25-ől kezdve egybevéte az Mohachbanhoz, Wittbergből An-
 garszba, az itten akkor előt' Ország-gyűlés alatt. Plak egy jól felőnk, hogy azok szívesebb, nagyobb és eme-
 lőbb mint az Eg alatt szomol. Hasonló példáját egy (ly fenőgés-nyegott, vesőlyek által még inkább szemléltetés
 emelkedő, de ezek egyyűre erősítő és bővebbre állatás köntőnek még Kéző nem állító-és csak? Alköt Luther
 szer ezen levélben rajzol. Most semmi KÉZT' tartatja-és tud ezen köntőnek oly köntőre találni, mint ezek
 egy egy Fejőlének sőt-él e' Levélét' mindgyűlölet állhatik. ki maga is kint az valósággal. — Ha hal ezen le-
 vélében e' mai formálásoktól igen előt' iró-és-és fordulat-és: az az ellőpőttan sőt' Ország, az akkor valköt
 idő-és-és-és egyyűre meg fejő jelölésével. Milyen Levélnek es a' eozok kezdője: Kegyelmet és kékt e'
 Kézeltásban, vagy Istentől; sőt a' kézt' formala felett pusztán e' nő is ill: Jézus. — A' fechtőben sem
 előt' tartott Kláudia Luther' leveleinek az, melyet Luther valkötől ity cím alatt: Dr. Martin Luther's Briefbe
 Schriften, theils valkötől, theils in Amstern, v. Föld: Wih. Lander, Hoffmann in Eildbergban, Getha,
 1845. E Th. in gr. 8.

Azért lábaihoz borúlok Herczegségednek, és kérem Herczegségedet alázatosképpen, könyörölni a' szegény emberen, és táplálná őtet öreg napjaiban egész élete' fogytáig. Éppen nem ér semmit, az embert így hagyni elveszni és koldulni; mert, érzem én, neki a' szegénység annyira fáj, hogy végtére megtébolodnék bele. És Herczegséged asztallal, étellel, itallal vagy más egyébbel rajta könnyeस्कén segíthetne. Vagynak Istennek még több Schneebergjei, 's nom léssen szükség Herczegséged tartományának azon aggódni, hogy a' sok kiadások miatt megszegénykedik: mint eddig sem lett még attól szegényy. Quia verum est, date et dabitur vobis; hol a' *dato* gazdag, ott a' *dabitur* még sokkal gazdagabb; és a' kinek sok adatott, attól sok is fog kívántatni.

A' felől bizonyos legyen Herczegséged, hogy én ezt az embert így nem hagyom, és később magam fogok érotte koldulni; és ha ez nem használna, rablok és lopok, — legtöbbit a' Szakszóniai Fejedelemtől, a' mije't legközelebb érem; mert Hged tartozik el-táplálni őtet. Azért könyörgök Hgednek, halgasson-meg ebben vagy csak magamért is kegyelmesen, hogy ne kényteleníttessem most kezdeni lopáshoz és ragadozáshoz; mert még sem szeretnék Hged által felakasztatni, ha bátor mindenik Szentről egy-egy Kleudiont *) rabolnék is el ily szükségben.

Ebbe'li kívánatos vagy halgatag Írásomat, könyörgök alázatosan, ne fogadja kegyelmentlenül Hged. A' mennyire jól érzem, az én szívem Istenben vagyon. A' mindenható Isten tartsa-meg Hgedet egésségesen és boldogúl, az ő igralma szerint, Ámen. — (Hgednek alázatos Káplánja L. M.)

JANOSHOZ, Szakszóniai Választó Fejedelemehez, 1826.

Kegyelmet, 's t. Megparancsoltatta Fejedelmi Hged az Egyetem' rendében, hogy Magiszter Filepnek esztendőnként adattassék két-száz forint. Most az ember általja ezt elfogadni azon okból, hogy nem olvashatván az írásban mindennap és oly fészesen, nem is vehetné-el jó lelki-esmérettel; és azt véli, hogy ily szoros olvasást kíván tőle Hged. Eleget beszéllem és magyarázom a' dolgot neki, de nem fog rajta semmit. Az volna tehát alázatos kérésem, világosítaná és magyarázná-meg neki kegyes akaraját Hged Maga, mint a' ki megelégszik azzal, hogy (Mr. Filep) a' Hit-tudományt segítse kormányozni vetekedések és olvasások által, valamint ezt annakelőtte is tette; mindazáltal csak a' mennyire kitelik tőle, ha bátor egy hétkön csak egyszer is, vagy a' mint teheti. Mert ha Hged ezen fizetést egy vagy két esztendőre színlén úgy ajándékozná is neki, igen megérdemen; mivel ő már az előtt nagy szorgalommal és foganattal olvasott a' Szent Írásban két esztendeig fizetés nélkül; és talán részint azzal is rontotta úgy el magát. Hisz' olly igen szeretném az Írást divatba hozni, mivel annak érteményét nálunk keresve keresik. Ezzel Istennek ajánlva legyen, Ámen. Agatha utánni Péntöken (Febr. 9.) 1826.

*) Érd a' Vitzbergai Vár-szemplomát, melyben (Spalatin szerint) 1615 ereklyék számláztaták.

JÁNOS FRIDRIK, Szakszóniai Választó Fejedelemben, 1541.

Kegyelmet 's t. Az üresen álló lecke-órával még most sem akar jól folyni a' dol-
 jog, és az Egyetem' Urai által úgy tudósíttatom, hogy ók minnyájan inkább Mr. Wins-
 heim Vitnek akarnák által-engedni a' Görög leckézést; nem azért, mintha Mr. Holstein
 az ily munkához kevés ember volna, hanem azért, mivel ezt a' lecke-órát Vít tartá
 eddig-elé is; idősebb is, és az Egyetemenél Mr. Filep után az Iskolának leg'jobb szolgál-
 tatot tett. Ez pedig való igaz. Mr. Holstein nem áhítja a' Görög lecke-tartást; de Mr.
 Vít sem akarja azt nála idősb'től elcsikerni; megelégedett volna azzal, hogy tartsa e'
 leckéket Mr. Fach, mint elsőben írtam e' mellett is. Hanem mind ezek hűjába való
 kifogások, mint ezt Hged könnyen észre fogja venni. Azonban azt beszélik, hogy Mr.
 Filep a' Görög leckézést azért nem akarná továbbá folytatni, mivel nagyon fíradtságos
 volna, 's az Egyetemenek csak emigy akarna szolgálni, és a' Görög leckézésre tett száz
 forintnyi fizetést, mellyel Hged az ő szoldját nevelte, az Egyetem' javára meggyaldkodo-
 ni. A' fundatio körül oly szant és szemérmeskedő ember ez, hogy, ha Görög Lector
 nem fogna maradni, a' száz forintot sem akarja elvenni, nehogy ezzel Hged és az Egye-
 tem ő-miatt tehereltessenek. Már most tehát az kell hozzá, hogy Hged magát nyilat-
 koztassa-ki, és mondja-ki magyarán, valjon Mr. Filep a' szerzelek-száz forintot jó lelki-
 esmérettel vegye. é, jóllehet már többül a' Görög leckét nem tartaná. E' mellett nem
 lenne tiltva neki, ön-indításából Görög Szerzőkből holmit mást olvasni, miképpen eddig
 is cselekedett. En úgy vélekedem, ő már eddig-elé is eleget munkálkodott; hárs esztendő
 olta és a' mi föle, Egyetemben és Iskolákban ő vitte végbe a' terhesebb dolgokat; úgy-
 hogy már egy kis pihenés méltán engedődhetnék neki. Holott, Istennek hála! vagynak
 Görögben tudós fiatal Magiszterek feles számmal, és kivált az ő tanítványi éppen vállal-
 hatnák e' leckézést. Hged Maga is jól tudja, ez iskolában minő famulus communis ő;
 kétség-kivül méltó, hogy ezen jót neki Hged kegyelmesen megadja; az egész Keresetyén-
 ség is sokat köszön neki; és az ellen-fél is jobban fél tőle és tanítványtól, mint a' töb-
 bi Tudósok akármellyikétől. Hged fogja tudni, mit és hogyan gondolja-meg és rendel-
 el e' dolgot kegyelmesen; mert e' tartományokban csakugyan Hgednek kell lenni leg'jobb
 Birónak, Papnak, Hadnagyknak. Ezzel ajánlom Istennek Amen. Julius 3d. 1541.

JÁNOSHOZ, Szakszóniai Választó Fejedelemben, 1529.

Kegyelmet 's t. Fő-méltóságú Fejedelmi Hercege. Sokáig késtem, megköszönni
 Hgednek a' számomra ajándékuul küldött öltöző ruhákat. Hanem kérem Hgedet nagy
 alázatossal, ne adjon ám hitelt azoknak, kik engemet úgy adnak-be, mintha szükségét
 látnék. Isten bocsá! úgy is többem van, kivált Hgedtől, mint a' mennyit lelki-esmére-
 tem szerint bírásomban megszivelhetek; nem is illet engem, mint Prédikátort, bővel-
 kedni; 's nem is áhítottam. Azért Hgednek felesleg áldott és jótékony kegyességét elannyi-
 ra érzem, hogy szinte félek is. Mert én ugyan nem szeretnék ez életben azokkal egy-
 gyütt találtatni, kikhez Krisztus szól: „*aj néktek, gazdagok! elcséltétek juttalmatokat.*” Hoz-
 zá járul, hogy (világiasán szólván) nem akarnék Hgednek alkalmatlan lenni, mint a' ki

tudom, mennyi adakozni valója van Hgednek, úgy-hogy az efféle állapotra nem is juthat valami: mert az igen Sok megszakasztja a' zásokt. Már tehát, — jölehet maga az egy hőr-szinű posztó is felesleg volt volna, — hogy Hged eránt hálás legyek, megvisellem Hged tisztességére a' fekete öltő-ruhát is; ámbár ez nekem igen is drágalátos, és ha Hged' ajándéka nem volna, soha ilyen öltő-ruhát nem tudnék megviselni. Könyörögök azért, méltóztatassék Hged esután türessel lenni mind addig, míglen magam panaszkodom és kérek; nehogy Hged ily megelőzése által félelmessé tétessenem könyörögni mások mellett, kik efféle kegyelmekre nálam sokkal érdemesbnek. Mert Hged a' nélkül is lám felesleg tesz' velem. A' Krisztus fojja kegyelmesen és gazdagon megjutalmazni, és jutalmazza is meg. Est kívánom saivem szerint. Ámen. Aug. 17. 1529.

FRIDRIK JÁNOS, Választó Fejedelemez, 1545.

Kegyelmet 's t. Vettem Hgedtől mai napon azt a' gazdag ajándékot, úgy-mint a' fél fuder Süptici, ugyan-annyi Gornbergi bort, a' négy akó Jénait; ahoz egy Sokk pontyot; egy mákza-szakát, a' sok szép halakat. Egyszerre bizony fölötté. aok: z. elég lett volna annyi közül egyféle is. Nosza! köszönetemet mendum Hgednek igen alázatosan. Urunk Istenünk helyre fogja pótolni Hgednek; mert én ilyenképpen mind azon kegyelmeket, mellyekkel Hged erántam nponként és oly gazdagon viseltetik, megszolgálni nem tudom. Szegényeimmel teszek, a' mit tehetek. Ezzel a' jó Istennek ajánlom. Ámen. Leonhard utáni Szombaton (Nov. 8.) 1545.

Doctor Jónás' Házi-Aszszonyához, 1530.

Kegyelmet 's t. Olvastam Levelét, kedves Doctorné és Komám Aszszonyomnak, mellyet Urához, Dr. Jonáshoz írt; és mondhatom, igen tetszésemre volt, hogy az Isten már most könnyebb szívűséget és jó reményt nyújtott kegyelmednek, mind méhének gyömbölcse, mind a' vallott házi kára felől. A' KeGYelmed Ura nincs oly megkönnyebült szívvel, hanem aggódik Kmed eránt igen nagyon, haragos és mindegyre szikozódik, káromkodik a' házi csorbulás miatt. De vigasztalódjék is Kmed. A' ház eránt semmi szükségét se fognak látni; mert már találtunk módot a' dologban. Méhe' terhétől is, reménylem, Isten megfogja szabadítani kegyelmesen; 's adná Isten, hogy páros lenne. Hanem én úgy gondolom, leányka leszek; mivel ezek tesznek oly csudálatosan, fesselegnek, és egy egész nagy ház is szoros nekik; szintén úgy, mint az édes Anyák cselekesznek, kik a' szegény férjöknek a' Világot is szorossá teszik. Köszöntse Kmed kedves Jostját, Nagy-anyját, és magát is köszöjék. Ezzel ajánlom Istennek. Amen. Kült Coburgban, Szent György Napján (April. 23d.) anno 1530.

Spengler Lázárhoz, Norinbergába, 1530.

Kegyelmet és 's t. Becsületre méltó etc. Uram. Mivel kívánja KeGYelmed tudni, el-van e' föl találva pecsét-czímerem: jó pajtásigból költöm Kmeddel főbb gondolati-mat, mellyeket Hit-tudományom béklyegéül pecsétremre kinyomatni szeretnék. Az első

lenne egy kereszt, pedig fekete, és oly szívben, mellynek természeti színe megvolna, hogy így magamat emlékeztessen, miképpen a' keresztre feszítettetben való Hit idévzt. Hanem az ilyen szív fejez rózsában lenne kicsinálva; jelentésül, hogy a' Hit örömet, vigasztalást és békességet ad, és ezt nem úgy, mint a' Világ adja. A' rózsza azért legyen fejez és nem veres, mert fejez a' Lelkeknek és minden Angyaloknak színe. Ez a' rózsza állana ég-színű mezőben, mivel lélekben és Hitben való illetén öröm a' jövendő mennyei örömeknek kezdete: de ezek már most is benne foglaltnak és remény által felfoghatók, csak-hogy még nem nyilvánodtak-ki. Végre ilyen mezőben gondolkodj egy arany gyűrűt, mivel a' mennyei boldogság örökké tart, és nincsen vége; azonkívül minden örömeknél és javaknál drágább, valamint az arany a' legtöbb és becsesebb ércz. A' mi édes Urunk, a' Krisztus, legyen a' Kmed lelkével ama' más életig, Ámen. Ex eremo Gruboc, *) Jul. 8. 1530.

Öt esztendő fiajcskájához, Jánoskához, 1530.

Kegyelmet 's t. Szívem édes fiajcskám. Jó szemmel nézem, hogy derekasan tanulsz és szorgalmasan imádkozol. Cselekedjél is e' szerint, én fiajcskám, és ne szünetel-meg: majd mikoron haza menendek, viszek számodra szép vásár-fiját.

Tudok én egy gyönyörű mulató kertet; járkálnak abban a' sok gyermekek, van rajtuk aranyos zubbunka; szedik fák alatt a' sok szép almát, körtvét, cseresznyét, lasponyát, szilvát; danolnak, ugrálnak és vig-kedvűek; vagynak nekik szép kis paripájik is, aranyos kantarra, ezüstös nyeregge. Megkérdém azt az embert, kinek tulajdona a' kert: ki gyermekei ezek? Akkor monda: ezek oly gyermekek, kik szeretnek tanulni, imádkozni és kegyesek. Akkor mondék: Kedves Emberem! nekem is vagyon egy fiam, neve Luther Jancsi, nem jöhetne az is ide a' kertbe, hadj elhethék ő is ily szép almát, körtvét; paripázhatna ily finom kis csikókon, és játszhatna ezekkel a' gyermekekkel? Mellyre mond az Ember: ha szeret tanulni, imádkozni, és kegyes, tehát eljühet a' kertbe ő is, vele Lipp és Joszt is; 's majd ha minnyójan össze-jönek, leszen számokra sip, dob, csimbalom, mindenféle muzsika; fognak táncolni is, és kis kar-ivekkel lüvöldözni. — 'S csak mutatott ám azonnal a' kertben egy finom rétre, melly éppen már a' táncoláshoz van elkészítve; lógnak ott merén aranyos sipok, dobok és finom ezüstös kar-ivek. De még ekkor korán volt az idő, mert a' gyermekek még nem ettek; azért a' táncot nem várhattam-be, 's mondék az Embernek: oh édes Emberem! én most megyek reptést, 's mind ezeket Jancsi fiajcskámnak megírom, hogy ugyan-csak hát szorgalmasan imádkozzék, tanuljon és kegyes legyen, 's úgy azután e' kertbe jöhessen; hanem van neki egy Öreg Nénje, Léne, azt neki el kell hozni vele. — Akkor monda az Ember: igen is, legyen úgy; eredj és írd-meg neki ezen szerint.

Azért tehát kedves fiajcskám, Jancsi! jó kedvvel tanulj és imádkozzál; mond-meg Jusztuak és Lipnek is, hogy tanuljanak, imádkozzanak ők is, úgy együtt fogtok a' kertbe jönni. Ezzel légy a' mindenható Istennek ajánlva, köszöntsöd Léne Nénédet, és adj neki helyettem egy csócsot. Anno 1530. Szerető Atyád Luther Márton.

*) Vízszel-től nézve: Coburg.

Könyv-ajánló Levél 1531.

valóban egy Zsoltár magyarságját Löwér Jánosnak, Szaksztónai örökös Marschaltnak, mint jó-akaró Barátjának ajánlja. (Olvasás mellett estünkbe járhat újabb Pliniusnak hasonló tartalma eszméretes Levele I, 6.)

Miután nem-régiben Uraságodnál valék, fejem' zúgását és erőtlenségét testi mozgással előzni; és Uraságod erántam nagy becülést és barátságot mutatott; és Magával vadászatra is kihivott: én az-által szekeremben egyszer'smind lelki vadászatomat is tartotam, és elkezdém magyarázni a' 147dik Zsoltárt; a' mi most már nekem mindenek felett legvigabb vadászat és legbecsesebb Vad. Molyet minekutánna haza is hoztam, és megkésztettem, kívántam e' dolgot Uraságodnak bejelenteni, ne-hogy Uraságod' határain nyert efféle zsákmányt magammal titkon fartsak; és ezzel nem csak hálátlanoknak, de még kártékony embernek is találhatnám. Küldöm azt tehát Uraságodnak ezennel, valamint van, egészen 's mindenestől; mert az ily Vadat jó Barátokkal csudaképpen meg-ezathatni, úgy-hogy kinek-kinek egész jut, és még sinez hiájával egyjike is. Ezzel Uraságodat, kedves házi tőkájével és szőlő-gerezeivel egyetemben ajánlom Istennek, Ámen.

Feleségéhez, 1537.

Kegyelmet etc. Bérély szükségdre külön lovakat, kedves Katám; mert kegyelmes Uram a' te lovidat itt fogja, és Filep Magiszterrel küldi haza. Magam is tegnap Schmal-kaldról indulván kegyelmes Uram saját szekerén utastam ide. Itten pedig ráékem csak három napig sinez egészségem, 's az első Vasárnaptól fogva egész az éjszakáig egy csapp viz sem ment tőlem, sem nyughattam, sem alhattam; se álott se álalt nem tarthattam meg bennem. Summa: én megvalék halva, és már téged a' gyermekcékkel együtt Istennek és az én jó Uramnak ajánlottalak. Szívem rajtatok nagyon megesett. De már a' sírba elszántam magamat. Ekkor igen hathatósan imádkoztak érettem Istenhez, és a' sok ember könyhullatással vihették végbe, hogy Isten ez éjszakán hőtárogom' csatornáját megnyitotta; és két ora lefolyta alált mintegy pintre való elment tőlem; és úgy tetszik, mintha ismét ujja-születtetve volnék. Azért adj hálát Istennek; a' kedves gyermekcékkel és Léne Nénével is adass hálát annak az igaz Atyának; mert nélküle ezt az atyát bizonyval elvesztettétek volna. Az áldott jó-lelkű Fejedelem futtatott, nyargaltatott, izent, hivatott, töllyes erejéből minden lehetőt elkövetett és megpróbált, csak-hogy rajtam segíthetnének; de éppen nem akart szolgálni a' szerencse. Cuda dolgot tett rajtam Isten ez éjszaka, 's tessz még most is mindegyre, kegyes emberek eszedezéseik által.

Ezt néked azért írom, mivel úgy érttettem, hogy Kegyelmes Uram a' 66. Tízattartónak parancsolatot adott, téged előmbbe küldeni, felvén, ne talám út-közben meghalnék; hogy még jó-idején láthass és szólhass velem. A' mire most már nincsen szükség, és bízást otthon maradhatasz; mivel Isten oly gazdagon segített rajtam, hogy bizony, vidámon hozzád érkezhetsz. Ma Góthában fekszünk. Máskor már négy ízben is írtam: csudálom, hogy semmi se jutott kezedhez. Reminiscere utáni Kedden, 1537.

JÁNOS FRIDRIK, Szakszóniai Választó Fejedelemhez, 1541.

Krisztusban kegyelmet és békét; és szegény Pater nosteremet 's t. Hogy Fejedelmi Hercegséged vén rosa' bőrszemet oly szivesen pártul fogta, és kegyes gondoskodásból tulajdon Test- és Seb-orvosát hozzám küldi; pedig oly hűséges megparancsolással: igen mély alázatossággal köszönöm, — és ez már soknál is több. Én ugyan tegnap szivesen láttam, ha az én édes Uram Jézusom innét kegyelemmel elvett volna, mint a' ki már úgy is kevés hasznót tesztek itt a' földön. Hanem Pommer, érettem tartott eszedéséivel és imádkozásával ebélli óhajtsómat semmivé tette, és hálá Istennek, már jobban vagyok. Bizony meg kell vallanom, Dr. Curio minden gondoddal fordított körülem. Nosza! legyen, a' mit Isten akar, Ámen. Ezzel a' jó Istennek ajánlom. Quasimodogeniti után Hétfőn (Ápril. 25d.) 1541.

Az Ánhalti Testvér-Fejedelem Urakhoz, 1541.

Kegyelmet etc. Buraui Kühne Kristóf, Hercegségtek' jobbágya, meglért, ne ajánlók irni, Hgtekhez és könyörögni, hogy Knutzel Jeromos által megsepeplőstött leányának ügyében már egyszer véget érhetne. Láttam a' panaszára adatott választ, mellyben ötet Hgtek a' törvényre utasítja. De tudják kegyelmes édes Uraimék, hogy ő az illetén törvényt se ki nem állhatja, se mint szegény ember meg nem bírja, 's midén ez a' most szokásba jött törvény a' sok Prókátorokkal, replikákkal, triplikákkal 's új-új világosításokkal nem egyéb mint örökké tartó perpatvar és örök igazságtalanság; — úgyhogy az Isten majd egyszer mind kettejét, Juristákat és Birákat örököznek úzi, mivel ilyen Juristasággal csak a' feleket kiszívják, magokat pedig hizalják. Mind az ember, mind a' perlett féli Hgtek' jószágán van letelepedve. A' Prókátorok az ügyben folytathatják a' pürt de simplici et plano, minden törvény-nez nélkül; mert ennek csak ott lehet helye, hol a' felek gazdagok, és nincsen nekik ugyan azon egy bizonyos Földes Urok. Különben az illy hosszú pórázra eresztett törvény a' szegényekre nézve igazi tiránság; és az a' Felőtség, melly azt nem szántózza, maga vétkez. Mert akarjátok ti Fejedelmek és Urak a' Juristák tenni Császárokká, és Birökká ültetni kormánytokba; magotok pedig nem ítéltek, nem segítették, a' hol tudnátok is? Tehát ilyenképpen a' Fejedelem semmivel se több Számtartónál, ki hason-bért szed-be, és az ügyeket magától a' Juristákra tolja, a' szegény Jobbágyok' kéréval és romlásával.

Könyörgök azért, méltóságok Hgtek az efféle ügyeket magok kihalgatni, ítélni, elvégezni, nem pedig a' Juristák' practicájá közszé csapni, kik az ügyek' végezésével nem gondolnak, arra nem iparkodnak, hanem a' pénzt felszedik, és nyelvökkel kicsépelek a' szegényeknek mind zsájkokat mind cserényeket. Hgtek az én véleményemet kegyesen fogják elérteni tudni. Mert (há-csak érzekem nem csal) az efféle juristai huzás-vonás sokáig meg nem állhat; vagy hogy közöttünk nem leszen jó egygyet-értés. A' törvények ön-magokban mindenütt méltányok, Juristák és Birák ritkán méltányok. Az Isten jó, de az Ujító soha se lett jó. Ezzel Istennek ajánlva Ámen. Katalin utáni Szombaton. 1541.

Szibilla Aszszonyához, Fridrik János Vál. Fejedelm Híveséhez Válasz. 1544.

Kegyelmet 's t. Vettem Hged' Levelét, és egész alázatossággal köszönöm Hgednek, hogy oly nagy gonddal 's szorgalommal tudakozódik egészségem felől, és mint vagyok feleségemmel, gyermekeimmel; és hogy minden jókat is kíván Hged. Istennek legyen hála, dolgunk jól van; jobban, mintsem érdemlünk Isten előtt. Hogy pedig fejemmel néha hajoskodom, nem csuda. A' vénség rajtam vagyok, mely már ön - magában is öreg, hideg, beteg, idomtalan, erőtelen. A' korsó addig jár vizre, míg-nem összehűrik. Elég sokáig éltem; adna Isten boldog órácskát, melyben ez a' rohadt haszontalan nyáú-asák föld alá jusna az ő népéhez, és lenne a' fergeknek részük. Úgy gondolnám, hogy már láttam azt a' gonoszt, melyet itt e' földön látnom kellett. Mert úgy indulnak a' dolgok, mintha gonosz idők fognának elkövetkezni. Isten segítse az Őveit. Ámen.

A' mit ír Hged, hogy sokszor megundakozik, mivel kegyelmes Urunk, Hged férje távol vagyok *): azt igen könnyen elhiszem. De mivel a' szükség így kívánja, és efféle távolléte nekünk hasznunkra, a' Keresztységnek és a' Német Nemzetnek is javáért vagyok: viselnünk kell Isten akaratja szerint béke-tűréssel. Ha az ördög békével tudna maradni, nekünk is több nyugtunk és kevesebb vesződésünk volna, kivált ennyi kedvetlenséget szenvednünk nem kellene. De őm legyen akármiként, vagyok az a' hasznunk, hogy bírjuk az Istennek áldott Igéjét, mely beünket ez életben vigasztal és megtart, ama' boldogsági életet is ígéri és szerzi. Vagyom e' mellett oly Imádságunk is, mely, tudjuk hogy, (Hged saját szavai szerint) Istennél kellestés és annak idejében meg fog halgatani. Ily kimondhatatlan Klenodionjai ördögnek, Töröknek, Tatárnak nem lehetnek, és ebben ők sokkal szegényebbek és nyomorultabbak akármely földnél a' föld-hátán. Ezzel dicsekedhetünk és vigasztalhatjuk magunkat bizonynyal; miélféért Istennek, Krisztusban az ő szerelmes fiában mi Urunkban minden irgalom' Atyjának hála-kat adhatunk, hogy nekünk oly drága ideváltó kezeset ajándékozott, és minket méltatlanságát Ős kegyelme által ily Klenodionra meghívott. De mi is ellenben nem-csak az ideig tartó gonoszt örömmel 's jó kedvel lássuk és tárjuk; hanem egyszer'aminde ezen a' vak nyomorult Világban sajnálkodjunk is, mely efféle kegyelemtől meg van fosztva, és annak elnyerésére nem is méltó. Isten világosítsa-meg őket már egyszer, hogy ők is azt velünk együtt lássák, esmerjék és megfoghassák. Ámen.

Katám általam Hgednek teljes alázatossággal szegény Miatyánkját ajánlja, és nagyon köszöni, hogy Hged róla oly hűgyesen emlékezik. Ezzel etc. Judica Vasárnapon, Mártz. 30. 1544.

Hózel Györgyhez, Marienbergi Bányász-Irnokhoz, 1544.

Istentől kegyelmet etc. Ambár nem örömet adom hírül. Kegyelmednek azt a' zoro-csületet, hogy-~~Kak~~ kedves fija Jeromos Isten akaratja szerint e' Világból kimult:

mindszálta! a' szükség megkívánja, azt Knek tudára adnom. E' mellé pedig kérné akartam Kmedet, tekintse magát úgy, mint Keresztyén férjfé, és emlékezzék-meg, mit mond Idvezítő Krisztusunk: a' mi menyeyi Atyánk nem akarja, hogy csak egy is a' káinnyek között elvessem. Mivel tehát Krisztus világosan mondja, hogy az az Ifjúság, melly Isten' szeretetében és Egyházában vagyon, ő előtte kellemetes, és el aom fog venni; mondván melléje azon jelt is, hogy a' kisdedek' Angyalok mindenkor Isten színe előtt állanak: ne kételkedjék Kmed, hogy fija a' mi Idvezítő Krisztusunknál és minden Szenteknél vagyon nagy örömben. Én is atya vagyok, és láttam meghalni néhányat gyermekeim között, sőt láttam halálánál nagyobb más nyomorúságot is, és tudom, hogy az efféle esetek fájnak. De a' fájdsalmaknak ellenök állani tartozunk, és magunkat az örök boldogság' tudományával vigasztalni. Akarja Isten, hogy gyermekeinket szeressük, és gyászoljunk, ha midőn tőlünk elvételnek: azonban a' szomorukodás még is mérsékelt és ne felesleg legyen; hanem az örök idvesség' reménye munkáljon bennünk vigasztalást. — Fija' nyavalyája felől tudja-meg Kmed, hogy ő hideglelésében feküdt, mellyben egy idő oltá tőben is megholtanak, mint nálunk minap egy Lünoburgi igen ügyes gyermekre, és egy más Strassburgi hasonlóképpen. Kmed fija körül az Orvosok nagy szorgalmással forgódtak. Idvezítő Jézus Krisztusunk' örökösök' Atyja' segítség-fel Kmedet, vigasztalja és erősítse mindenkoron. Datum Wittebergában. Dec. 13. Anno 1544.

Feleségéhez, 1545.

Kegyelmet és békét. Kedves Katám! Utazásunk mint folyt, a' felől Jancsi mindent el fog beszélni; noha még bizonytalan, ha nem marasztom e meg magamnál: ez esetben is Dr. Cruciger Gáspár és Ferdinand megmondják majd, a' mit kell. Schönfeld Erneszt Lőbnitzben szépen tartott bennünket; de Scherle Heinz Lipscebén még azebben. Örömet úgy intézném dolgaimat, hogy ne kellene többé Wittebergába mennem. E' város eránt szívem úgy elhidegült, hogy nem szeretek többé ottan; kívánám azt is, hogy adókat kertes majest, katas, szent, a'kor Kegyelmes Urannak a' nagy házat ismét vissza-ajándékoznám, és reád nézve legjobb lenne, Zulsdorff^{*)} költöködnöd még míg élek. Fizetésemből segíthetnék a' kis jószágocskán javítani; mert, reménytem, Kegyelmes Uram fogja zsöldomat utánnam következtetni, legalább utolsó életnekem vagy csak egy esztendőjében. Holtom után téged még a' négy elemények sem szivelnek-meg Wittebergában, azért a' mit tenni akarunk, jobb volna megtennünk életem' napjaiban. Witteberga, a' mint indúl, alkalmasint egész kormányával belesik — nem a' Szent Vit' tánczába, nem is Szent Jánoséba, hanem — a' koldus-tánczába: valaminthogy már el is kezdette, 's benne Asszonyok, Szűrek magokat megmenntetik elől-hátul, és nincsen, ki büntetne vagy dorgálna; azon felől az Isten' ígeje is csöfoltatik. Csak el' ebből a' Zsodornából. Falun másoktól többet hallottam, mint Wittebergában magam tapasztalok, azért megúntam e' várost, és abba — ha ugyan Isten

^{*)} Luther' szerzemény-félsége.

rá segí, — lakni menni nem akarok. Hólnapután Merseburgba utazok, mert György Fejedelem igen kéréselt. És így bujdoklom majd, inkább köldös kenyeret evén, mintsem szegény végső öreg napjaimat a Wittebergai zürzavar dolgokkal, keserves drága munkámat bitangolva, gyötörjem és nyugtalanítsam. Add tudokra mind ezeket (ha akarod) Dr. Pommernek és Mr. Filepnek; és, hogy Wittebergára én helyettem mondjon áldást Dr. Pommer, mert én haragomban és rossz kedvemben nem tehetem. Ezzel légy ajánlva Istennek, Ámen. Pünköst utáni Szerdán, Anno 1545.

Ugyan ahöz.

Kegyelmet és békét az Úrban. Kedves Katám. Ma nyolcs Óraker megérkezünk Hálába, de Eisleben-be nem mentünk-el: mert előnkbe találkozott víz-hullámmal és temérdek jég-göröncsákkal egy nagy *Vizsza-heresztaló*, *) mely a tartományt elborította és minket vízszá-kereszteléssel fenyegetett. Azért nem is jöhettünk vízszá a Mulda miatt, hanem Hálában kellett vesztegelnünk a vizek között; nem, mintha belőle inni szomjuhoztunk volna, mert itunk helyette jó Törzsi sert és Rájnai bort. Ezekkel jól tartottuk és vigasztaltuk magunkat addig is, míg a Szála ismét kiharagudná magát. Utazó pép, Kormány-mester és mi magunk is kétségkedtünk: azért nem skartunk nekik menni a vizeknek és Istent kísérteni. Mert az ördögnek reánk boszszója van, s éppen vizekben lakozik; jobb is vigyázkodni mint sajnálatni; és szükségtelen, hogy ellenséginknek Bolond-örömet szerezzünk. Nem véltem volna, hogy a Szála ily szűnt okozhasson, és kö-útakon s mindenben keresztül rohanjon. — Ez-által nem többet, csak azt, hogy imádkozzatok éretülünk és legyetek kegyesek. Úgy itelek, ha itt voltál, magad is éppen e szerint tanácsalottál volna, és így ez egyszer a te tanácsodnak is engedtünk. Ezzel Istennek ajánlva. Hálában, Sz. Pál Apostol fordulása napján, 1546.

Ugyan ahöz.

Kivül: *A: én kedves Házi Asszonyomnak, Luther Katalinnak, Stromachi Doctorenérnak, Wittebergában, nekem kegyes Asszonyomnak kezéhez, ládához.*

Kegyelmet és békét az Úrban. A' miről mostan aggódom, azeránt olvasd-meg te, Kedves Katám, Jánost és a' kis Kátechizmust. Lám e' könyvben általam meg van mondva minden. Mert aggódom te Istenedről: éppen úgy, mintha nem volna mindenható, ki tiz Luther Mártont is teremthetne, ha az az egyetlen egy vén a' Szalába füládná, vagy a' kemencze-lyukba, vagy Farkas' madarász-kelepczéjébe. **) Hagyj békémet aggó-

*) Ankaplata; az 1506. Péntek Péter szerdai.

**) Ez Salzberger Farkas. Luther' apródja; kinek madarász volt szenvedélyes mulatása. E' végett kégyaiten é madarász helyet. S ezzel gúnyolja és takálja is Luther egy tréfás írásában, mely mivel a' díszes Férjác gyermeki kegyes szomszédok igen örömdetes embere, igen büntetkezte. A' madarász panasz-levélbe Lutherhez, ennek szolgája, Salzberger Farkas ellen. Mi haves madarak, fekete rigók, pinyók, kendérlacok, tengellacok, több kegyes és füláldogos madarakkal együtt. Úgyjárt kik ez órába Witteberga fölélt szándokozunk eláztatni adjuk nekem Kegyelmed szeretetűk, s' azért, mint e' dolgot félté hitelen tudósítottuk, hogy egy Salzberger Farkas nevű

dásoddal. Jobb aggodóm van énnekem mint te és valamennyi Angyalok: fekszik az a jászolban, és csügg egy Sa5z' csecs-bimbóján; de ül mind a' mellett az Istennek, ama mindenható Atyának jobbján. Azért légy békével, Ámen.

Azt kell gondolnom, hogy most pokol és egész Világ megüresült minden Ördögöktől, kik talán minnyájan én miattam jöttek itt Eislebenben össze: annyira erősen és keményen áll a' dolog. Így p. o. itt is van egy-egy hátsban öljven Zsidó, mint már az előt is írtam. Most viszont azt beszélik, hogy Riszdorfban, (Eisleben' tövében), hol ide-jövet betegem feküdtem, mintegy négy-száz Zsidó paripáz ki 'b. Albert Gróf, kinek birtokában van Eisleben körül minden határ, a' jószágán találkozó Zsidókat megfogdosztatta, rájuk szabadtívn minden embert, és még sem akarja bántani őket senki. Manszfelden az özevgy Szolzsné Gróf-Asszonyt úgy tekintik, mint a' Zsidók' pártfogóját. Igaz e, nem tudom: de én ugyan, véleményem eránt ma meghallattam szótát, ha talán észbe akarnák venni, — elég durván, csak használna. Könyörögjetez, könyörögjetez, könyörögjetez és segitsetez, hogy jól vihesük végbe. Szándékoztam ma haragomban szekeremet meghájasztatni: de Hazám' előmbe ötlő nyomorúsága megtartóztatott. Most immár Juristává lettem, de ez nem fog nekik jó izón esni. Jobb volna, hagynának megmaradnoin Theológusnak. Ha élek és közégek kerülök, oly szerződésre lépek vélek', melly kevelységeket, Isten' kegyelméből, megfogja törni. Ugy tetetik magokat, mintha Istenek volnának. Ettől ugyan bár jó-idején méltán előllánának, minekelőtte Istenégek Ördöggé válnék, mint történt Lucziferrel, ki a' menyhen hasonlóképpen kevelysége miatt nem maradtatott-meg. Nosza! Isten akarolja legyen.

Engedd megolvasni e' levelet Mr. Filepnek, mivel külön írni neki, nincsen időm. Vigasztald magadat azzal, hogy Örmest szeretnedek teljes tehetségemből (mint úgy is tudod); és ő is szeretetemet mind maga mind felesége eránt talán tudja és előrt mindenedek.

Itten kedvünk szerint élünk. A' Tanács minden ebédemhez egy pint Rajnait aján-deköz, melly pedig igen jó. Néha pajtásaimmal költöm-el. Ezen vidéki bor is nagyon

valaki, Kened megfogja megfogdosztati megfogdosztati, de először török öltözékében a' gyűlölettel nem-melly-örül és vesztéssel hűlököt hűlököt-elelet nagy drágán, hogy belőle páttyók-let öltözök, mellyel örmöket a' mi kedves kardinknak a' páttyókat, hanem nekik is minnyfajának, Istenül nyert szabadságunk a' bérében apyánk, a' GILBA magyarságunk szeme-élelet, — gátsal östökösöködik. Azonkél meg testek és élelet után is östöködik: hűlök pedig mi ő ellene szemű se vettünk, se őly hűlököt felgyaladit és erősen fogott apyarkodit nem dődeten-tünk. Mivel tehát mind ez, a' mit Kened maga is elgondolhatja, retek megfogja szelők meletten névén (kiknek az östököt az östököt, az östököt valamik östököt) igen vesztéssel és nagy tevével: azt nagyon Kenedek a' mi östököt és kardinkat hűlököt, Istenül östököt östököt östököt: vagy, ha ez lehetősége nem volna, hűlök meg is az embert azzal, hogy östököt megfogdosztati östököt a' östököt hűlököt östököt, reggel pedig apyot östököt fel se kelljen, se a' östököt hűlököt se meletten: akkor az östököt Witebergá felett östököt östököt. Ha nem östököt, östököt östököt östököt után tovább is őly gongolul östököt: az östököt fogjuk törni, veszen nekü ő akadály, hogy östököt hűlököt hűlököt, östököt, östököt fogjuk meletten: östököt pedig östököt, hűlököt, palackot östököt östököt, hogy östököt östököt-öt és östököt östököt az östököt. Miert nem őly haraggal és östököt östököt a' veretek, östököt, östököt, hűlököt, az östököt, östököt és östököt östököt? Kik pedig östököt östököt östököt östököt, östököt, östököt, de a' östököt östököt, östököt, östököt, östököt, östököt, a' mit mi nem östököt, hanem östököt östököt a' östököt östököt és östököt östököt östököt östököt. Ez östököt östököt a' östököt a' hűlököt östököt, ha nem östököt östököt östököt és östököt östököt östököt. Östököt östököt a' östököt, östököt östököt az östököt östököt a' östököt östököt a' östököt östököt, mi is östököt östököt azzal és östököt östököt östököt östököt, mellyel östököt östököt. KÉRT a' östököt östököt a' östököt, östököt östököt östököt és östököt (1824).

jó, a' Naumburgi ser hasonlóképpen, a' nélkül hogy (mint véleán) szurokjával melyjémet megtölténé nyáladékkal. Az őrddög nekem egész Világon megrontotta a' sert szurokkal, a' bort kénkővel: de itten tisztá bor vagyon, kivévén az idevaló termést. Az: is tudd-meg, hogy valamennyi levelet írtál, ide mind eljutott: és ma, Mr. Filep' levelel együtt éppen azok érkeztek, melyeket múlt Pénteken írtál: hogy tehát hibát ne gyaníts. Dorothea nap utáni Vasárnapon 1546. kedves Urad Luther Márton.

Ugyan ahoz.

Kivül: A' Szent és scorgalmas Asszonyoknak, Luther Katalinnak, Zalsdorfi Doctorriénak, Wittbergában, nekem szerettem hegyes Háú Asszonyomnak.

Kegyelmet és békét a' Krisztusban. Leg- és legazentebb Doctorné Asszony. Igen barátságosan köszönnük azon nagy aggodását Kegyelmednek, mely miatt nem is alhatik; mert mióta így aggodott rólam Kmed, szállásunkon töben a' szoba-ajtóm előtt túzi gyuladás akart megemésztetni. Tegnap pedig, kétség-kívül ugyan Kmed aggodásának erejéből csak-nem fejünkre esett egy kő, és össze-szokított mint valamely egér-fogóban. Rejték-szobánkban t. i. két egész nap mész és agyag potyogott fejünkre, míg-nem embereket hívtunk oda, kik a' követ két újjokkal megérintették; ekkor alá-rohant, pedig akkora, mint valamely hosszú vas és nagy arasanyi széles. Ez olyas mit akart, hogy a' Kmed aggodásért köszönetet mondjon: ha az áldott jó Angyalok nem őriztek volna. Én viszont azon aggodom, hogy, ha te meg nem szünöl aggodni, végre engem a' föld nyel-bé, és minden elemények üldözöbe vesznek. Így tanítod e: a' *Kátégissimant* *) és a' hitet? Te csak imádkozzál és hagy aggodni az Istent; így van megírva: „vesd az Urra a' te terhedet, és ő gondot visel te rólad,” az 35-dik Zsoltárban és több helyeken.

Mi, hála Istennek, frissek és egészségesek vagyunk; egyéb hogy a' dolgok kedvetlenséget szereznek; Dr. Jónás pedig sebes láb-szárra vágnék szert tenni, mert történetből egy lábába nagyon megütődött. Ily nagy az irigység az emberekben! nem akarja szíveit, hogy csak nekem egy-magamnak legyen sebes láb-szárom. Ézzet ajánltak Istennek: Örömet menekednének innét és haza útszánk, ha Isten úgy akarná, Amen, Amen, Amen. Scholastica napján (Febr. 10.) 1546. Kmed Luther Mártonja.

Fordítá Erzsébet P. Á. I.

*) Így írta L. hitvégye ezt a' szót: Katerchizmus, asszonylajus.

23.

A' Homér' Iliásának I⁵⁶ Éneke.

Fordította Kólcsey Ferencz.

Istenné, zengjed Péliá Akhilevsznek haragját,
 A' vézsest, melly kint Görögökre hozott vala ezernyit,
 'S számtalan hősnek erős lelkét Aiszra toszítá
 Még jókor, 's magokat zsákmányul adta kutyáknak
 'S mindenféle madárnak, ('s Zeusz' végzési betölték.) 5
 A' melly olta elébb vetekedvén részre szakadtak
 Atrid, férfiaknak fejedelmök, 's isteni Akhilleusz.

Melly Isten bujtotta-fel hát versengeni vöket?
 Léó 's Zeusz' fija, ki, megbosszankodva királyra,
 Küldé seregre gonosz nyavalyát, 's a' népek elhulltak, 10
 Mért hogy az ő papját, Khrüzeszt, illetve szitokkal
 Atrid; az jöve gyors gályájához a' Görögöknek,
 Hozván végtelen árt, mellyen megváltá leányát,
 Tartva kezében Apoll' lombját a' Messzelövőjét,
 Egyben aranybottal, 's minden Görögöknek esenge, 15
 Két Atridáknak, de leginkább, Népvezetőknek.

Atridák, és jólsaruzott Görögök ti, tűnétek
 Adják Isteneink, kik bírnak Olümpi lokokkal.
 Feldúlhatni Priám' várát, 's haza boldogul érni,
 Gyermekemet pedig adjátok-ki, 's vegyétek-el árárt, 20
 Zeusznek félve fiját, a' messzelövellő Apollont!

Akkor minden más Görögök részére hajoltak;
 'S kellene is tisztelni papot, 's elvenni az ajánlást;
 Ellenben Agamemnonnak nem tetsze szívében,
 'S mocskosan elküldé, 's hozzá fenyegetve beszéle: 25
 Téged, Oreg, többet ne találjalak öblös hajóknál;
 Vagy mostan, maradót, vagy később, vissza-jövendőt;
 Oltalmat netalán lomb; és hot is, adni te tudjon!
 Lyányodat én nem adom, mig nem meg nem lepi az agg kor
 Óseim' házoknál Argószban, messze honától; 30
 Járván vászna körül, 's ágyamnak részese lévén.
 Menj hát, 's ingerlóm te ne légy, hogy békke' mehess-el.

- Szólt: az Óreg megfélemlert és engede szónak;
 'S mezt sűrvenzubogó tengernek partjain halkkal.
 Félre-vonulva tovább, a Vén könyörög vala' hosszan 35
 Apollon fejedelmhez, kit szült széphaju Léto:
 Hall-meg, Ezüstives, te, ki Khrúzát védeni szoktad,
 'S Killát, a' jeleset, 's Tenedoszban hatalmmal igazgatsz,
 Sminthévsz! hogyha neked szenteltem templomot egykor,
 'S egykoron hogyha kövér czombját égettem előttd 40
 Kecskének meg' ökörnek; ezen kérésemet add-meg:
 Könyveimet bűnhődje görög nép a' te nyilaiddal!
- Igy szólt esdekvén, 's rá hallgata Phoibosz-Apollon,
 'S bérzeiről jön Olymposznak, szivében haraggal,
 Iját befödezett tegezével' vállain hordván, 45
 'S a' bosszongóak megzördült vállain a' nyil
 Mozdulási között, 's maga halkkal száll vala, mint Éj.
 Félre leült a' gályától, eleresztí nyilát, és
 Rettenetes zengés hangzott az erüstös idegöl.
 Öszvérekre rohant legelőszer, 's vizsga kutyákra, 50
 Majdan halálos nyilt magok ellen szóra, lövellvéu.
 'S seüntelen boltaknak sűrű máglyáji lobogtak.
 Napja lilencz vala már, hogy az Isten' vesszeji zúgtak.
 A' tizeden gyűlésre vonája a' népet Akhillevsz,
 A' mit eszébe hozott Istenné, szépkéblü Héra. 55
 Mert gondot Görögökre viselt, kiket hullani látott,
 'S már mikoron ezek így felgyűltek 's összetolultak.
 Ere felállván így szóllott gyorslábú Akhillevsz.
- Attrid, azt hiszem én, hogy, mostan szerte bolyongván,
 Ismét vissza megyünk, az halált kikerülni ha tudjuk, 60
 Mert döghalál egyetemben, 's had' Görögökre rohantak.
 Jersze, jövendőlot tudakoljuak, vagy papot, a' vagy
 Alomfejtőt is (mert Zevsztől jönek az álmok.)
 Hogy megmondja, miért büzdült-fel Phoibosz-Apollon?
 Tett fogadásainkért haragudt e meg? áldozatért e? 65
 Hogyha talán bárány' 's választott kecske' kövérít
 Megnyervén, akar ennyi veszélyt elvennie rólunk.
- Ó ugyan, így szóllván, lebocsátkozik; erre felállott
 Alomfejtők közt legügyesbb' Theosztor' úja, Kalkhást,
 A' ki tudá, mi vagyón, mi leszen, mik multak-el eddig; 70
 'S Ilionig volt a' Görögöknek hajón vezetőjük
 Szent tudományával, melyet nyere Phoibosz-Apolltól.
 Nékiek a' ki okoson elkezdé beszélnie, mondván:
 O Akhilevsz, akarod, Zevsz' kedvese, hogy bosszúját,
 Fejtssem Apollonnak, a' messzelövő fejedelmnek. 75

Én kibeszéllem azért, de te alkudj, 's tégy nekem esket,
 Hogy készen szóval 's kézzel fogsz lenni segédem.
 Mert, hiszem, a' férjfit megbosszankodni, ki minden
 Argosziaknak urok, 's minden Görög a' kinek enged.
 Mert sokat árthat az Úr; ha midőn alacsonybba haragszik, 80
 És, noha bosszúját azon egy nap zárja magába,
 Tart azután is epét, eleget míg nem teszzen annak
 Ó maga mellyében; de te szólj, megtartani fogsz e?

Neki, felelvén, így szólt gyorslábú Akhillevsz:
 Mondjsza, ha tudsz, bennem bizakodvád, *) bár mi jövendőt, 85
 Eskem Apollonra, Zevsz' kedveltjére; kinek te
 Esdve jövendőket Dansoknak fejteni szoktál,
 Senki is én elvém, 's e' földet látva szemeimmel,
 Rád hogy erős kezeket nem téssen az öblös hajóknál
 A' Danaok közül; nem még Agamemnon is, a' ki 90
 Most leghatalmasbbnak seregökben lenni dicsekszik.

Lelket von, és zengve megént a' jömbor esem kép-
 Nem fogadásainkért haragudt ő, 's áldoztért sem:
 Papijért haragudt, kik nem tisztelt Agamemnon,
 'S meg nem adá lányját, 's válttságát nem fogadja-ei. 95
 Kinek azért jöttek, 's még jönnek, Messzelövőtől.
 Es nem fogja sehéz kezeit túlvennie rólunk,
 Míg nem az óhajtott atya barnálló-szemű lányját,
 Ingyen meg nem váltva, veszi, és Khrúzába nem indul
 Áldozat; akkor majd leszen éngesztelve mihozzánk. 100

Ő ugyan, így szólván, lebecsátkozik; erre föllott
 Atrid, a' bajnok, tágas-birodalmu Agamemnon,
 Elbúsulva, harag szívét, az homályba-borúltat,
 Elölté, 's neki két szemé fénylő lángot hasonlít.
 Kalkhászhoz legelébb torván-nézelve beszéllet: 105

Rossz Prophéta, nekem soha kedvest mondani nem tudsz,
 Szived' kedve jövedülőöd csak rosszat örökké;
 'S nem szóllál soha még jó szót, és nem teljesítél.
 Hirdeted immost is Danaok közt zengve jövendőt,
 Kint az Messzelövő hogy azért árasztana rájok, 110
 Lányka Khrúzeisznak mért elvenni én nem akartam
 Gazdag válttságát; mivel őt inkább vála kedvem
 Otthon bírni Klütaimnesztrának minthogy elébe,
 Szűzen-vett nőmnek, teszzen őt, mert nála nem alsóbb
 Testre, és óbrázra, és eh. fre, 's akórmi művére. 115
 Am de ha jobb leszen az, még így is vissza bocsátom.

*) Régi szólás, a mely mint is bizakodás.

Megtartatni inkább akarom, mint vesznie, népünk.
 Ti meg' ajándékot készítetek, hogy Görögök közt
 A' nélkül magam én ne legyek; lennem nem is illik,
 Mert, látjátok, ajándékom más helyre megy által. 1 20

Neki felelt azután lábbal-gyors, isteni Akhilleusz:
 Atridesz, te dicső, nyereséget szüntelen' üző,
 Néked ajándékul mit adhat nagylelkű Görögség?
 Mert nincsen tudunkra sehol köz-préda letéve;
 Várakból miket elragadánk, el vagynak oszolva;
 'S ismét a' néppel gyűjtetni rakásra nem illik. 1 25
 Am, engedjed az Istennek te ezt, 's majd Görögök mit
 Három- s négyszeresen fizetünk, Zevsz ha egykor adandja
 Feldőlünk Troiát, az erős-épületű várost.

Neki, felelvén így, szőllonga királyi Agamemnon:
 Így se csalárdkodjál, ékes, mint Isten, Akhilleusz.
 Bárba vitéz, megcsalni engem, 's kényszerít te nem fogsz
 Tán egyedül, hogy ajándékot bírj, én pedig üljek
 Megfosszatva? 's parancsolod ezt, im, vissza bocsátanom?
 Am de ha ajándékot nekem ad nagylelkű Görögség,
 Kedvem' elégitvén, ezzel-melly legyen egyenlő. 1 30

És, ha nem ad, fogok én, elmenvén, venni magamnak,
 'S a' te ajándékodot, vagy Odüsszét, elhozom; a' vagy
 Ajászt; 's meg fog szomorodni, kihez bemenendek.
 Am de tanácskozunk még majd ezután is ezekről;
 Mostan barna hajót a' mély tengerre levonjunk,
 'S gyűjtsünk-össze derék evezőket, 's áldozatunkat
 Feltegyük, és együtt Khrüzéiszt, a' kellemes-arczút.
 'S kész legyen egy a' fővek között menni, vezérül,
 Ajász, vagy pedig Idomeneusz, vagy az isteni Odüsszeusz,
 Vagy te magad, férjfiak' legrettenetesbbike, Pélid,
 Áldozatot tévén, hogy meglágyítsad Apollont. 1 40

Rá komoran nézvéje így szollt gyorslábu Akhilleusz:
 Szentelen, haj! 's ravaszúl csúfos nyereséget ohajtó,
 A' Görögök között készen ki fogadja parancsod',
 Menni veled, vagy férjfiakkal megvinni vitézül?
 Trójának hadi népe sőt nem jöttem ez helyre
 Harcra kikelnem, okot nekem nem is adtának arra.
 Okreimet soha nem rabolák - el, méneimet sem,
 Sem veteményeimet Phthia' termékeny határin
 El nem gázolták; mert sűrű sorba' fektűznek,
 Átölykolt hegvek és tenger' zúgó vize közöttük.
 Csak (hogy örülj) tőged követéek ide, szentelén', együtt
 Birságot Menelaosznak 's neked, ehszemű, veanünk
 Tróia' hadán, mellyel nem gondolsz, 's semmibe vészéd. 1 50

1 55
 1 60

Sőt az ajándékot készülsz elvenni, miért én
Küzdöttem, 's adták Görögöknek gyermeki nékem.
Véled egyenlő részt akkor sem nyérhetek, hogyha
Trójaiak' népas véréit feldúlja Görögség.
Am de viszem nehezebb részét a' szelveszes harcznak 165
Een kezemen, még is, hahogy egykoron eljön az osztály,
Vész'sz nagy ajándékot, magam én kedveske, kicsinyke
Részt nyervén, jövök a' gályákhoz, az harczba-kifíradt.
Most Páthiába megyek; mert sokkal jobb lesz hazámba
Görbe hajóimmal megtérnem, 's vélem hogy itten 170
Tiszteletlen lévém, nem fogsz te is gyűjteni kincset.

Néki felelt ezután hősek' fejedelme Agamemnon.
Fuss, ha vagyon kedved, 's nem foglak kérni, hogy értem
Késsled útatad, én mellettem mások is állnak,
Kik fognak tisztelni; 's kivált a' gondviselő Zeusz. 175
Zeusz táplálta Királyok közt undok vagy előttem;
Kedvet mert csak örök visszongás, ütököt, és harcz.
Hogyha vitéz vagy is, azt Istenség adta teneked.
Tennek hajóiddal 's társaidal térve honodba,
Mürmidonok közt légy fejedelm; én semmibe veszek, 180
És haragod' nevetem, 's ime így fenyegetlek ezennel:
Khrizéiszt tőlem mivel elveszi Phoibosz-Apollon,
Őt ugyan elküldöm társaimmal 's ennea hajóimmal,
'S hely'te jutalmod Brizéiszt, a' kellemes arczút,
Elmenvén, teremedbe, hozom; tudodra hogy adjam, 185
Milly tehetős legyek én, 's rettegjen más is ezentúl
Vélem mérni magát, 's hasonosnak mondani hozzám.

Mondá, 's Peléjona leszált a' fájdalom; ekkor
Tázzre dühült kebelén két gondolat forr vala szíve,
Éles szablyáját ha kivonván czombjai mellől 190
Itt ezeket szét mozdítsa és Atreidot előlje e,
Vagy pedig elcsendítse dühét, 's fékezze haragját?
Addig, míg ezeket forgalja szívében, eszében,
Vonja hüvelyjéből nagy kardját; im jöve Athéna
Égből, kit küldött Istenné, szépkeblű Héra. 195
Mindeniket szívből kedvelvén 's gondosan óván,
Hátul állt, és szöke haján megfogta Peléjont,
Csak neki tűnév-fel, 's más nem láthatta személyét.
Megretteant Akhileusz, 's megfordúlt, hirtelen ismert
Pallasz-Athénára, és szeme látszott reitenetesnek. 200
'S őt megszólítván, szárnyalló szökat imigy ejt:

Hozzánk, pajzs-arázó Zeusznek magzatja, miért jössz?
Látni bitanglását Agamemnonnak van e' kedved?

Am de neked mondom, mellyet tellyesedni reménylek
Feanhéjzasi miatt hamar éltét veszteni fogja. 205

Neki viszont szóllott Istenné kékszemű Athéna:
Égből én haragod' jöttem csendíteni, hogyha
Engedsz; küldé pedig Istenné szépkelbű Héra,
Mindenitek' szívből kedvelvén 's gondosan óván.
Am tégy félre viszályt, és kardot vonni se készülj; 210
És csak szókat eressz, mint fog történni, szitokra;
Mert ime megmondom, 's bé fog telyesedni bizonynal:
Háromszorta lesz e' kár pótoltatva tenéked
Fényes ajándékkal; de te szünjél, — és nekem engedj!

Neki, felelvén, így szóllott gyorslábás Akhillevsz: 215
Istenné, 'szükség szavatok' tisztelve követnem;
Ambúr telve haraggal szívem, minthogy ez így jobb.
Isten után ki hajol, hamarább hallgattja-meg ötet.

'S mond, 's az ezüstös márkolatot megnyomta kezével,
'S hátra hüvelybe löké nagy kardját, 's hajla szavára 220
Pallasz-Athénának; mellyre ez felszáll vala Olümpra,
Pajzsrázó Zevsz' házaiba, más égi lakókhoz.
Magzata Pélevsznek tüstént illy durva szavakkal
Atridot megszóllítá, 's nem múlta haragját.

Bortümlő, bírvád kutyaszemmel 's szarvasi szível, 225
Sem valaha a' néppel felfegyverkezned az harcra
Sem Görögöknek jobbjával soha leare kimenned
Nem mertél, mert ez szeméjdben látszik haláltnak.
Jobb sokkal Görögök' széles seregébe' kezéből
Annak ajándékát, ha ki ellent szólla, kivenned, 230
Népnyzó fejdélm, mert asszonyi népet igazgatsz.
És bizony Atrid most legutolszor tesz vala szégyent.
És ime megmondom, 's eskem magas-eket előttd
E' pálcán, levelet melly nem fog teremni 's ágat
Többé, 's minthogy elébb gyökerét e' hérczeken hagyta, 235
Nem zöldül-ki, mivel könnyű letarolta vas eszköz.
Héját és leveleit, 's Görögöknek magzati mostan
Bírálván kezeiken tartják, kik szorgosan óvják
Zevsznek törvényit; 's magas-ek leszen ez neked. Egykor

Fogják magzati a' Görögöknek ohajtsai Akhillevszt 240
Mindnyáján, te pedig, bár búsult adni segédet
Nem tudsz, majd ha sokan gyilokló Hektornak alatta
Hullanak baldóklván; te pedig benn szíved' emészted
Bosszongvád; Görögök' legerős'bbjét mert legyaláztad.

Mond' Pelid; 's ekkor pálczáját földre hajítá, 245
A' kirakottat arany láncokkal, 's ő maga félre-ült

- Atrid más félen bosszong vala, 's fölkele Nesztor
 A' nyájasszavu, éles szőlőja Pülosznak;
 A' kinek aikairól édesbb hang foly vala méznél;
 És már két kor alatt folyvást értelmes halandók 250
 Holtanak-el, kik elébb véle egygütt nőttenek, éltek
 Nagynevű Püloszban, 's most harmadik ízig-igazgat
 Nékiek a' ki okosan elkezde beszélleni, mondván.
- Istennek, haj! milly szörnyű keserv Görögökre borúla;
 Mint örvend Priamosz, 's Priamosznak gyermeki majdan; 255
 'S minden Tróiaiak szívből mint fognak örülni,
 Visszongásaitok' megtudván, kik Dannak közt
 Vagytok elől harczban, kik vagytok előre tanácsban.
 Hidjetek énnékem, kissebbek vagytok idővel
 Nálam mind ketten; jobbakkal is hajdani korban, 260
 Mint ti, barátkoztam, 's becsben tartottak is engem.
 Olly hőseket mert nem láttam, 's nem látok ezentül,
 Mint Drüasz és Polüthosz, nép' pásztori, voltak:
 Kaineosz is, és Exadiosz, 's a' nagy Polüphémosz,
 Théseosz, Aigéiosz' fija, az égi lakókhoz hasonló. 265
 E' föld' emberi közt legerősbbek voltak, erősek
 Voltak, erős népeim nyertek diadalmat az harczban,
 Bérczi-lakos vadakon,üket öldöstek vala szörnyen
 És imezek voltak társajm: eljőve Püloszból
 Távol határokról messzünnen, mert magok hívtak. 270
 Harczoltam magam is, de velek nem tudna bizonynyal
 Földi halandók közt senki is megvívnia mostan.
 Még is eszékbe vövék javalásim, 's szómra hajoltak.
 Készek hajolni tük is legyetek, mert jobb lesz hajolni
 Ettől, bár tehetős, te se akard elvenni leányát, 275
 'S hagy-meg, néki, mit Görögöknek gyermekitől nyert.
 És te se fogj, fija Pélevsznek, vetekedni Királynak
 Ellene, mert soha még illy tisztet nem nyere sorstól
 Kardviselő fejedelm, Zevsztől kire szálla dicsőség.
 Hogyha vitézbb vagy is, és Isteonné szült vala téged, 280
 Am de hatalmasbb ez, mert többeket ér-be parancsa.
 Atrid, szüntessd bús haragod', 's én kérem Akhillevszt
 Féltre leteani epés bosszuját, a' ki vitézül
 Bástya gyanánt szolgál minden Görögöknek az harczban.
- Néki, felelvén, így szállonga király Agamemnon: 285
 Mind ezeket mondottad, Öreg, bölcs szókkal előttünk;
 Am de ezen ember akar mindennek lenni felette;
 Mindeneken úr lenni akar, 's hódítani mindent,
 'S minden közt főv lenni: de nem jut-el arra, reménylem.
 Hogyha vitézlővé tették örök Istenek ötöt, 290
 Szűtkot szórni reánk imezért engedae e neki?

Félbe-szakasztója őt, így szállott isteni Akhillevsz:
 Félnék lenne nevem méltán, és semmire kellő,
 Engednék ha neked mindenben, akármire célzasz. 295
 Így másokra parancsolgass, rám névze ne rendelj
 Semmit, nem fogok én, hiszem azt, engedni tenéked.
 'S mást mondok neked im, de te jól címédbbe szorítsad,
 Kézzeled ugyan soha nem fogok én harcolnom ez hölgyéért 300
 Véléd, sem mással, mert vérszitek a' mit adátok.
 Am de egyebem mim még vagyok a' gyors barna hajónál,
 Abból semmit nem viszesz-el ragadozva, ha tiltom.
 Bár nosza próbáld-meg, ezek és hogy eszkebe vehessék;
 Barnáló véred tüstent e' láncsa körül foly.

És ezek, így egymás ellen küszködve szavakkal, 305
 Féltek, 's szétfoszla a' nép a' görbe hajónál;
 És Pélid terméhez ugyan, 's egyforma hajókhoz
 Mégy vala Patroklosszal, 's több hajársival egyben.
 Atridesz meg' gyors gályát tengerre lehúza,
 'S húsz evezőt választva belé, 's feltészi Apollnak 310
 Áldozatát, 's hozván Khrüzéiszt, a' kellemes arczút.
 Helyhez rája, vezérül ment a' gondos Odüsszevsz,
 'S lölhágván ezek, így úszák a' szélveszes útat,
 Atridesz pedig a' népet tisztálni parancslá.
 És tisztáltak azok, 's szennyek' tengerbe hajták. 315
 'S vittek Apollonnak telyes áldozatul bemutatván
 Ökröket és kecskét; tengernek' partjai mellett;
 És a' szag füsttel szállott Uranoszra körítve.

És ugyan a' nép közt ezek így folytak, de Agamemnon
 Nem tess félre vizályt, Akhillevszt mellyel fenyegette. 320
 Mert ő Talthübiosz- és Eurübatesshez imigy szállt,
 Kik héröldi valának és hű szorgalmu eselédi:
 Menjetek-el Pélevsz fija, Akhillevsznek teremébe,
 'S fogva vezessétek Brizeiszt, a' kellemes arczút,
 És, ha nem adja, magam fogom én elvenni előle, 325
 Többekkel menvén, melly léssen néki keservesbb.

Száll-va, 's elküldé, 's rájuk fenyegetve beszéllett.
 'S búsan mentek azok tengernek' partjai mellett,
 'S Mürmidonok' sátorjaikhoz 's gályájkig értek.
 Őt pedig, a' sátor mellett, 's a' barna hajónál, 330
 Ülve lelék, 's látvája őket nem örül vala Akhillevsz.
 Félvén álltanak ök, 's tisztelvén névze királyra;
 Szóllani nem mertek bozzá, sem kérdeni tőle.
 Ő pedig észbe vévé dolgaikat; 's zenge feléjük:

- Űdv, o héroldok, Zeusz' angyali 's emberekéi is.
 Erre közelbb! nem vádolok én mást, csak Agamemnou,
- A' ki bocsát titeket Brizéisz lyánynak okáért. 335
 Am nosza nagyemü Patrokleisz, hozzád-ki leányom',
 'S adjad viuit nekik; 's ók fognak lenni bizonyság
 Földi halandóknak 's örök Isteneinknek előttök.
 És a' hajthatatlan fejedelmnek előtte: ha ezentúl
 Rám szükség leszen, a' szörnyü veszedelmet elúzni. 340
 Másokról; mert esztelenül dühöd ez szüvében,
 És egyszerre nem is tud néznie hátra 's előre,
 Bátorságban hajók mellett mint vivna Görög-nép.
- Mond vala; 's Patroklosz kedves társára figyelmez,
 'S sátorból kihozá Brizéiszt, a' kellemes arczút, 345
 'S vinnjek adá, 's mennek Görögök' gályájához ismét,
 'S kéanytelen együtt ment a' memberi; 's ekkor Akhillevsz,
 Sirván, társaitól tüstént külön üle, kiválva
 Ösz tenger' partján, nézvéje az barna babokba. 350
 'S nyújtva kezét kedvelt anyjához esenge sokáig:
 O anya, hogyha engem rövid életkorra szüfél-ki,
 Kelle dicsőséget legalább hogy énnekem adjon
 Zeusz, a' fennedörgő, 's ime most sem engede semmit 355
 Mert bizony Atrid, a' tágas-birodalma Agamemnon
 Megbecsmelt, maga mert, elvévén, birja jutalmam'.
- Mond vala könnyezvén, 's ötet szent anyja meghallá,
 Vénült atya körül tenger mélységiben ülvén.
 'S gyorsan feljöve az ösz tengerből, mint valamely köd,
 És ott elleniben ült nékie, könybe-borultnak; 360
 Megsimogatta azután, 's szót szóll vala, 's megszóllitá:
 Mit sírsz gyermekem, és orvód-melty bánat' épeszi?
 Mondd-ki, 's ne rejtse-el tőlem azont, hogy ketten is értsük.
- Mélyen-nyögve hozája így szóllt gyorslábú Akhillevsz:
 Van tudodra; 's mivel tudod azt, mért kell lebeszélnem. 365
 Thébéhez jöttünk, szent várába Eetionnak,
 És feldúltuk azont, és elhoztunk ide mindent,
 És azokat Görögöknek gyermeki jól fel is oszták,
 'S Atridnek kivevék Khrúzeiszt, a' kellemes-arczút. 370
 Khrúzes majdan Apollnak papja, a' Messzelövőnek,
 Pánczélos Görögök' gyors gályájikhoz elére,
 Hozván végtelen árt, mellyen megváltsa leányát,
 Tartva kezében Apoll' lombját, a Messzelövőjét.
 Egyben aranybottal, 's minden Görögöknek esengett
 Két Atridáknak de leginkább, népvezelőknak. 375
 'S ekkor minden más Görögök részére hajolak

- Kellene is tisztelni papot, 's elvenni az ajánlást;
Ellenben Agamemnonnak utém tetsze szílvében,
'S mocskosan elküldé, 's hozzá fenyegetve beszéle. 380
Bosszongvája az Óreg haza tér vala, 's ötet Apollon
Esdeklései közt hallá, neki mert vala kedves,
'S Argosziakra gonosz nyílt küldé; 'a népek azonnal
Hullanak egymást érve, 's az Isten' vesszeji zúgtak
A' Görögök széles seregén mindenfele. Nékünk
Zengi jóvendőjét a' Jósó, Messzelövőnek. 385
Én egyszerre Apollt legelő engesztelni javallom.
Atréjorra azután bosszuság szálla, 's fölállván
Szót fenyegetve bocsát, mely hétélyesedve vagyon már.
Mert az gyors gályán a' barnálló szemű Achájok
Küldik Khrüza felé, 's megyen a' fejedelmek ajándék. 390
Termemből pedig elvezeték heroldok előlem
Bruziszt, adtak kit Achájok' gyermeki nékem.
Am de te, hogyha tehet'd, kelj védtémére hadnak,
'S menvén égbe-felé, kérjed Zevszt, egykoron hogyha
Vagy szavaiddal jót Zevsznek, vagy müddel, okoztál. 395
Mert téged dicselkedni gyakran házában atyámnak
Hallálak, mikoron mondad, hogy fellegi Zevsztől
Egiek közt egyedül szörnyű veszedelmet elűzél,
A' mikoron megkötni akaruk más Istenek ötét,
Héra, megint Poszeidón, meg Pallasz-Athéna. 400
Te pedig, Istenné, lónczaiból, jöve, kimentéd
Szólltván tüstént a' Százkezűt a' magas égre,
Kit bevez égi sereg Briareosznak 's minden halandók
Aigréjonnak, 's ez felmúlja erejével atyját,
A' ki tovább Kronion mellé ül vala dicsben, örülvén. 405
'S megborzadtak az Istenek is, 's már meg se kötözték.
Menj, 's neki most említsd ezeket, 's térdejt megöleljed,
Hogyha akarand valahogy Trójának vinni segédet,
'S a' széttvert Görögöknek hadát a' tengerig úznó,
És az hajókhöz, mind büntetve miatta Vezérnek. 410
'S tudja-meg Atrid is, magas-bírodalmu Agamemnon,
O vétkét, Görögök legerősbjét mert legyalázta.
- Néki felelt ezután Thétisz sok könnyeket öntvén;
Jaj hám! o mert enjért nevelélek búra, kiszülvén,
'S bár az hajók mellett könnyetlen 's békesen ülnél! 415
Mert élted rövid, és nem nyúl hosszúra tenéked.
Most hamar elmúló, 's nyomorúlt is vagy te felette
Mindennek, 's im házajmban hal sorsra születél.
'S majd ez ígét megyek én magam a' hőlepte Olümpra
Villamkedvellő Zevsznek lebeszélni, ha enged. 420

Te pedig itt ülvéd, a' gyorsevenőjű hajókuál,
 Bosszankodj' Görögökre, 's egészen szünj-meg az harezától;
 Mert Zeusz a' jámbor Szaraczenokhoz mene tegnap
 Vendégségre Okeánba, *) 's az Istenek egybe követték,
 Tizenkettedikén ismétlen feljön Olümpra. 425
 'S akkoron én azután Zeusz' érczházába menedek,
 És lábajhoz esem, 's hiszem őt engednie nekem.

Így mondója elment, és ottan hagyta vala ötet
 Szépövű hölgyéért haragot forralva szüvében,
 A' kit erővel tőle elvittek. Azonban Odüsszeusz,
 Vivéa a' szent áldozatot, Khrúzába jutott-el. 430
 És ezek a' mikoron a' mély kikötőbe hatának,
 Felszedik a' lobogót, 's betevék a' barna hajóba,
 Árboczokat meg' hüvelybe vonák, kötelekkel erasztvőu;
 Eggyseriben, 's az hajót állásra lapáttal hajtják. 435

(hat sor ki vala törölve.)

És kivették a' vasmaestát, 's tartókhoz akaszták;
 És ki jövének majd magok is partjára Okeának
 És kihozák szent áldozatát a' Messzelövőnek.
 'S kiszállt Khrúzész is a' tengerjárta hajóból 445
 Kit vivéje azután oltárhoz gondos Odüsszeusz,
 Atyjának keziben levető, 's így szólla-hozója:

Khrúzész! Küld engem férjfiak' fejedelme Agamemnon,
 Lyányodat elhoznom 's Phoibosznak nyújtanom itt szent
 Áldozatot, Danaokra hogy engesztelve tekintsen 450
 Argosziakra ki most iszonyú fájdalommal ereszte.

Így szóllója, kezébe tevé, 's az fogja, örülvén,
 Lyányat, a' kedvest; 's ezek oltárjoknak elébe
 Alhtajak az áldozatot sorjába serényen.
 Mordás lön azután; a' lisztekét is fölemelték. 455
 'S erre nagyobb hanggal Khrúzész kéznýújtva könyörge:

Hallj-meg, Ezüstves! te, ki Khrúzát védeni szoktad,
 'S Kíllát, a' jeleset, 's Tenedoszban hatalmmal igazgatsz;
 Ennekelőtte egykor ha meghallál engem, esdeklét;
 Engem ugyan megtiszteltél, 's Görögökre hozál bút, 460
 Mostan is, ismétlem, nekem e' kérésemet add-meg;
 A' Danaokról már e' szörnyű vézseket üzd-el!

Így szóllt esdekvén. Rá hallgata Phoibosz-Apollon.
 'S hogy már esdektek, 's a' lisztekét is levettették,
 Hátra vonák legelőbb, 's megmetszék, és letarolták, 465

*) Való-Szaggyl: „Mert Zeusz, Okeános' hajója, keszes Athiopokkhoz ment vala tegnap előre, 's az Istenek egybe követték.” A' Szaraczen elől levő Szaraczenus; az pedig Homér nem ismerte.

- És czombjait kiszelik, 's környül hájjal beboríták,
 Kétszeresen gyürvén, 's rájok nyers húsokat hordtak.
 'S vagdalt fába az Öreg lángot gerjeszte, 's piros bort
 Ont - ki, 's az ifjúság tart melléte öthegyű nyársat.
 És, hogy elégtének a' czombok, 's a' béleket izlék, 470
 Akkor elaprózták a' többbit, 's nyársra vonásják.
 'S megsüték jelesen, és mind egymásra lehúzták.
 És hogy szüntének a' művtől, 's szerettek ebédet;
 Öttek, 's szívek híjányt nem láta egyforma ebédben.
 És hogy az éhség 's a' szomjúság végre lecsendült, 475
 Ekkor serlegeket horral koronázták az ifjak,
 'S mindennek szétosztogaták, kezdvén poharakkal.
 Majdan egész nap alatt enyhíték dallal az Istent,
 Szép dicséreteket Görögöknek gyermeki mondván.
 Zengék Messzehatót, 's hallá, 's szívében örüle. 480
 És mikor elhunyt volna a' nap, 's lőtt volna sötétség,
 A' gályák kötelekeihez szendérgemi mentek.
 És mikor újanszúlve kiszállt a' rózsaszín Hajnal,
 Vissza megint Görögök' széles seregéhez eveztek.
 'S nekik jó szellőt ada messzelövellő Apollon. 485
 'S felteszik árboczokat, 's lobogójt rája feszítik,
 'S öblösödik szélből a' közbülső lobogó, a' zaj
 Barnán zúg a' deszka körül, a' gálya haladván,
 Melly futa hullám közt, útját hasogatva keresztül.
 És hogy már Görögök széles seregéhez elértek, 490
 Barna hajókat ők ugyan a' szárazra vonásják,
 Fent az homokra, 's gerendákat nyújtának alája;
 'S elszorták magokat teremeikben és az hajók közt.
- Am de tüzelg, ülén a' gyorsevezőjü hajóknál
 Nagynemű magzata Pélevsznek, gyorslábú Akhillevsz. 495
 Nem forog hősökkel fényes gyűlésben azolta,
 Nem soha az útközeten, de magában epesztgeti szívét
 Ottan vesztegvén, és zajt és harcot ohajta.
- Hogy pedig az naptól lön az kétszer hatod hajnal,
 Mentek az Istenek is föl Olümpra, kik élnek örökké, 500
 Együtt mind; és Zevsz-legelől; 's magzatja' paranesát
 Thétisz nem feledé, 's feltűnt az tenger habokból,
 És fülzálta korán a' terjedt égre 's Olümpra.
 Másoktól külön ülve lelé mélyhangu Kronideszt,
 Legmagasabb tetején a' számos-bérczű Olümprnak. 505
 Néki elejbe leült ottan, 's térdeit megölelte
 Ballal, jobbjaival pedig állat fogta szeliden;
 'S Zevsz-Kronionhoz imigy szólt, a' fejedelmhez, escagvén;

Zevsz atya! hogyha ekkor jót tettem véled az éghen
Szóval vagy művel: nekem e' kérésemet add-meg! 510

Tiszteld-meg fiamat, ki rövidebb-életű minden
Mánál, most pedig őt hősek' fejedelme Agamemnon
Meggérté, maga mert, elvévén, bírja jutalmát.
Am de dicsőítsd-meg te őt, mennyei gondviselő Zevsz,
'S adj Trójának erőt mindaddig, míg nem Akhájok 515
Tisztelik én fiamat, 's nevelődik rajta dicsőség.

Mond, 's Zevsz, a' felleggyűjtő, nem szól vala semmit.
'S csendesen üle soká; 's Thétisz mint térdihez ére,
Szüntelen' úgy tartó, 's könyörög másodsor is újra:
Am igazán ígérjed-meg, 's ints helybe-hagyólag, 520
Vagy tilts-el, mert nincs félelm kébledben, hogy értsem,
Mennyire tiszteletlen vagyok Istennék' seregökben.

'S felleggyűjtő Zevsz neki mélyen, monda, sohajtván,
Vajmi veszélyes eset, mikor ellenkezni kiszállitsz
Hérával; mért ingerel ő' szífkával olyankor. 525
Ő pedig oktalan is mindég évődik az éghen
Vélem, Trója' hadát, mondván, hogy védem az harcban.
Am de te most ismét térj-vissza, hogy észre ne végyen
Héra, 's ezekre nekem lesz gondom, végre hogy hajtsam:
'S ime bizonyosságul néked fogok inteni főmmel, 530
Mert ezt legfontosbb jeladás éntölem az éghen,
'S többé visszsa sem is vehető, 's nem csalfa az ígérlet,
'S félbe sem is maradó, ha mire én fogok inteni főmmel.

Mond, és barna szemöldjeivel hunyorita Kronion,
'S ambrosziás haja fellebbent volt a' fejedelmnek 535
Homloka' szent bérczén, 's megrendíté vala Olümpot.*)"

*) Phidias azon parancsolattal készített meg, hogy készítsék Zeusznek egy szobrot, mely a' jékkérelű hírsz Olümpában fogva előtérbe állítandó. Mielőtt készültét gyűlölettel, hogy mire a' városának megjelölésben, egy Rhapszódus hallá-meg vélelend, ki Homérosnak e' versét écskél. Mégan a' mit kerest! Milyen Phidias: 's ki nem éri, hogy a' hasonlatosan hírsz kezemre, hozzá véve azt, a' más az Istent' és embereket stija a' költőgök Thétisznek félbele maada, alkalmas vala a' Hérával lelkébe a' nagyragának az az idejű lebbentés, melyet munkája követ.

Η, καὶ κωκυτέρῳ τῷ ὄρειν ἄνθε Κρονίῳ,

Ἀβροσίαι δ' ἀπὸ χαιτῶν ἐπερροσσέτο κροσσῶν

Ἦσαν τῷ ἄθανάτῳ μέγαν δ' ἀδολφῶν Ὀλύμπου.

* Vályi-Nagy ezen tett igazságtalan vól kénszerű elmozdítás, a' mit különben elhatárolta vala, hogy a' szobrot és ferdítan, még művelésűre Kélszay Hódolatok fogott:

Mondá, 's barna szemöldjeivel hunyorita Kronion,

'S ambrosziás haja fellebbent a' Rettegetésnek

Homloka' szent bérczén, 's megrendíté a' nagy Olümpot.

— Rettegetés az az rettegve-tisztelt. — Kélszay is, Vályi-Nagy is átvették azelvett. Imbol a' Vályi-Nagy:

Mond vala, 's barna szemöldjével rá-lete Kronion,

'S ambrosziás haja ráfórt az Olümpé Királynak

Isteni bérczén, 's ségítte az a' nagy Olümpot.

Így tanakodván ők, széttmentenek, és az úgyan majd
Fényes Olümposzról a' mély tengerbe leszálla.
Zevsz pedig háza felé, 's mind egyre felálltak az égiek
Székeikből atyjoknak elébe, és senki sem is mert 540
Várni megérkezéére, de mind fölkeltek előtte.

'S ottan ő ugyan így székebe fölüle, de Héra
Tudta szívét; látván vele mint közelítte tanácsit
Thétisz, az hólabú, deli lyánya a' tengeri Vénnek;
'S mindjárt Zevsz-Kroniont megszóllította szítokkal. 545

Véled melly Isten, te Csalárd; közelítte tanácsit?
Van neked én tölem távozván, kedved örökhé
Rejtegetett dolgot végezned, sem soha nékem
Készen nem mondasz egy igét is, melly van eszedben.

Néki felelt ezután a' földnek is égnek is, atya: 550
Héra, te hogy nékem minden szándékimat értsed,
Azt ne reméld; mert lenne nehéz neked is, noha nóm vagy;
És ha mit illendő lesz tudnod, senki bizounyal
Isten sem fogja azt hamarább megtudni, sem ember.
Am de miket külön égiektől végezni akarandok, 555
Egyenként azokat te ne kérdezzed, 's ne faszengessd.

Néki felelt ezután fennséges nagyszemű Héra:
Rettenetes Kronidesz, mondás jöve-ki szódból?
'S semmit elébb épen nem kérdék, 's nem veszegettem,
'S nagy hátrán tanakodj, ha miket fog szíved akarni, 560
Most pedig elmémben félek, hogy elaitata téged
Thétisz, az hólabú, deli lyánya a' tengeri Vénnek.
Mert eljőve korán, melléd ült, 's térded ölelte.
'S nékie kérését, vélem, megadád, hogy Akhillevszt
Tisztelnéd, 's hoznál Görögökre halált az hajóknál. 565

'S felleghajtó Zevsz így szól vala néki, felelvén:
Jámbor, szüntelenül gyanakodvád nézsz utánam;
Semmire azért még is nem fogsz te mehetni, 's szívemtől
Inkább messze leszel, 's leszen az rád-nézve keservesbb;
És ha ez úgy vagyon is, én azt úgy lennie ohajtom. 570
Most pedig ülj hallgatva, 's tanulj engedni szavamnak;
Oltalmat ne talán egy Isten is adni ne tudjon,
Jöve közelb, ha reád karjaim' hatalommal eresztem.

Mond, 's megfélemedett fennséges nagyszemű Héra,
És hallgatva megült, mélyen keseredve szívében; 575
Felnyögtek Zevsz sátoriban az Olümpi lakók is.
's erre Hephajstósz, a' Művész, így kezdé beszélni,
Kedves anyja a' mia megörüljön, szépkeblű Héra:

Vajmi veszelYES eset leszen az, 's már túrni sem illő,
 Hogy ti halandók' kedvéért visszongtok ezenkép, 580
 'S lármat égiek közt indít'ok, 's semmi gyönyört már
 Nem szerez a' kíváot lakadalm, mert győze gonoszság.
 És én intem anyámat ugyan, bár tudja magától,
 Járjon kedvvel atyám Kronidesz környül, nehogy ismét
 Szitkot szórjon atyám, 's lakozásunk' össze zavarja. 585
 Mert, ha akarand mindent az Olümposzi mennydörögő Zevsz,
 Feldönt székeiből, mivel ő hatalomban előáll.
 Am de te csendítsd őt, kérielvény nyájas igékkal,
 'S engesztelve leszen tüstént a' Mennyei hozzánk.
 Így mondá vala, 's felkelvén a' kétfülű kelyhet 590
 Kedves anyája' kezébe tevé, 's így szólla feléje.

Túrjed, anyám, 's szenvedjed-el ezt, noha búban epedve.
 Hogy ne legyen szűkség vereséged' látni szemcimmal,
 Bár kedveltnek; 's nem vihetek, noha fájlalom, akkor 595
 Oltalmat; mert állni nehéz az Olümpinák ellent.
 Máskor is engem már, segedelmet vinnén igyekszőt,
 Fogván lábaimat, lehajit vala az égi küszöbről;
 És az nap mindég vitetém, 's mikor az nap elhűnya,
 Lemnoszban lehukám, 's szellem csak alig vala bennem;
 'S Lemnoszi férjfiak ott rám, a' lehukottra, vigyáztak. 600

Monda, mosolyga pedig Istenné, szépkeblű Héra.
 És mosolygva fogá a' kelyhet magzatja' kezéből.
 Ő pedig erre ügyesen minden más égi lakóknak
 Tölt édes nektárt, mervén a' serleg' öbléből.
 'S végetlen nevetés támadt-fel az égi seregben, 605
 Látván Héphajstoszt mint jár vala szolgálgatván.

Es csak így iskorosok ugyan, míg nem lehanyatlott
 A' nap, 's szívök híjányt nem láta egyforma ebédben,
 Sem gyönyörű lantban, mellyet tartott vala Apollon.
 'S Múzákban, kellő hanggal kik váltva daloltak. 610

Hogy pedig a' napnak sűgárhoz fénye hanyatlék,
 Ők ugyan egyenként haza nyugodalomra ménének,
 Mellyhelyen egyenként palotákat nagynevű sánta
 Héphajstosz gyakorolt kézzel nekik alkota rendben.
 Zevsz pedig, a' Villámszóró, nyoszolyája felé ment, 615
 Hol szunnyadni szokott, mikor édesen álom ered rá;
 Ott feküdütt fölhágva reá, 's vele szépkeblű Héra.

Előjzém az Első Éneket Csokén [Szatmár Várm.]

Novemb. 30-án 1816.

Kölcssey az *Élet és irodalmi* Kötetében (Pest, 1826.) lap 256—276. keserű dévajkodással panaszkolja, hogy meg van lovva Vályi-Nagy által, 's oly tetemesnek nézi a szenvedett kárt, hogy a' mint ennek Iliászát megpillantá, kísértetbe jöve, kitépni a' két első ivet, és az' mint sajátját, felzsebelni. Fél, hogy plagiáriusa' plagiáriusának tekinthetnék, 's Lóri Szemereét, hogy a' kilopott helyeket gyűjtse egybe, 's adja-ki.

Mi könnyű va'a most neki tenni-le azt az *Élet és irodalmi* Kötetében, a' mi a' Vályi-Nagy' kezébe általam jutott; mert az életében mint írásaiban nemes-ízű Szemere nem engede a' nem szép kívánságnak. Úgy a' kiknek az affélékre gondjok van, látták volna, hogy Vályi-Nagy a' Kölcssey' dolgozását — *m e g n e m l o p t a*; 's Kölcsseynek legnább szerénységét fogtuk volna tisztelni. Az helyett jobbnak látá egy tüszetes ember' hamvait bolygatni, 's az én ötlet megszelídíteni törekedő leírásait, nékem minden hírem nélkül kőre ereszteti; a' mit hogy a' becsület' érzése tilt, legalább Cicerónak Philippicájából megtanúlhatta volna. Szerencsére nékem ez a' bántás magával hozza az elégtételt, mert az helyett, hogy leveleimért pirúlnom kellene, úgy hiszem, hogy velek kevélykedhetem.

Így magam eresztém-ki itt a' Kölcssey' fordítását, egészen az szerint, a' hogy az Vályi-Nagynál volt, és minthogy abból Kölcssey nagyot csinál, azon jelentéssel, hogy ennél többet az ő Iliászából sem Vályi-Nagy nem lát, sem én.

Ha szemeim meg-nem csaltak, Vályi-Nagy az ő versel közül egynél többet által nem vett (458. *Igy szállt endekébe; rá hallgata Phoebos-Apollon.*); 's ez oly tolvajság, melyért szót vesztetni kár volt.

De ha Vályi-Nagy akár ezért, akár némely kitételekért, akár a' fordítás' neméért 's talán némely technical fogásokért, plagiáriusnak nevezethetnék: minek fogja magát Kölcssey nevezni, midőn az 509—531 sorokra emlékeztetem, melyeket tölem veve által? vagy midőn arra, hogy az egymás mellé jutott vagy egymás mellett álló vocálisokat a' kiszűkítés vagy össze-olvasztás által az én példám után csinálgatja egygét? és hogy abban is általam van megelőzve, hogy a' nagy characterű, idegen, 's annál inkább a' régi írókat nem francziásan a' mi korunk' stílusában kell általhozni? A' ki engem' így lop-mag, én azt nem vádjaimmal fogom terhelni, hanem örömmel fogadom javallását.

Igen is, hogy nyomtatásban megjelent fordítást irni-ki nem annyi mint olyat, mely kezeken még nem forog. De vétek volt e az, hogy a' Kölcssey' fordítása közöltetett Vályi-Naggyal? vétek volt e, hogy ő azt szem-előtt tartotta? hogy a' Vályi-Nagyé hamarabb elkészült, hamarabb megjelent? 's a' Kiadó nem gyujta e annyi tömjént Kölcsseynek, hogy ennek ugyan nem marada oka még többet kívánni?

Külömben kérdés Kölcssey előtt sem less, ha Vályi-Nagy érte e görögül; azt pedig, hogy idegen segédre nem szorult, mutatja az egész *Kölcssey*' lefordítása, melynek csak Első Könyvét ismerte Kölcsseytől. 'S bár még egy tízedig élhetett volna, hogy dolgozásainak adhatta volna meg azt a' simítást, melyre, sőt csak a' hézagok' kiegészítésre is, rá nem ért. Nem akarunk semmit levonni a' Kölcssey' érdemeiből; de nem is hiszszük, hogy szarunkat bántásnak végye; midőn kimondjuk, hogy ha Vályi-Nagy ve-

ve holmit Kőlcseytől, ez is vehet holmi mást Vályi-Nagytól. Legalább ohajtjuk, hogy a' Szerecsenek, Angyalok, Heroldok, fordításából kimaradjanak. —

Ungvár-Németi nyilat pattanta Vályi-Nagyra, mivel ez ötet megbántá — ha különben bántás az, ha valaki ellenzés nélkül nem javalhat valamit. Vályi-Nagy igen érzékenyen vette a' karczolatát, 's úgy vette volna, ha az mást ért volna is. De Ungvár-Németi most kiadá Herminének írt Ódáját, 's a' nemes-lelkű ember felejté a' bántást, örvendezve jóvendőlgeté, mi lesz egy tized múlva ez az öregeket maga megett hagyott ifju. — A' történet semmi össze-függésben nincs a' Kőlcsey' perével; de elégtételt tartoztam az Olvasónak az általam okozott ánalomért; 's ohajtom, hogy az emlékeztessen mindnyájunkat, midőn hiúságunk odá akar elkapni, a' mi igazságtalan és nem szép. —

HÁZINCZY FERENCZ.

Hazafiúi Jelentés, és meghívás.

Az Ausztriai Monarchiabeli Ló-tenyésztésnek elő-mozdítására, 's az arra fordítandó fáradozásnak felszerkentésére, több nagy tiszteletre méltó Férfiak nem csak a' folyó 1826-dik esztendőnek tavaszán, Bécs városa alatt tartatott Lóvagos pálya-futás' alkalmával, nevezetes Jutalmakat osztogattak-ki, a' nélkül, hogy azoknak megnyerhetésétől valamely a' Monarchiában neveltetett Lónek nem, vagy fért kiérdemeltét volna, de még a' jövő 1827-ik esztendőre is hasonló adományt szántak ugyan azon czélra. Ezen példétől szerkentetvén, és tudván azt: hogy a' Magyar, és hozzá tartozandó Országokban a' Lovaknak nemesítése és tenyésztése méltó figyelmet érdemel, sőt azt, hogy elő-mozduljon a' legkegyelmesebb Kormány is mindenkor különös gondal elő-segíteni kívánja; a' köz-jóhoz vonzó hajlandóságtól buzdittatván, egynehány Hazafiúk hasonló czélra önkényes ajánlásokat tettek, melyekből kerekedett sommát több részekre osztván, azt jövő 1827-dik esztendei Junius 4-dikén, és következő napokon Pest városának gypén tartandó Lovagos pálya-futásra Jutalomul ki fogják tenni. Ezen Ló vetélkedést, hogy minden az Ausztriai Monarchia, és a' Magyar Korona alatt lévő Tartománybeli Polgárok, és Hazafiúk részvételekkel fényesítsék, szíves barátsággal ezennel meghívattatnak.

Mint hogy a' Jutalmakat ajánló Hazafiúknak egyes czéja csak az volna, hogy a' Ló-fajának, és azok' nemesedésének jó következtetés gyarapodása eszközölthetessék, erre való négye a' Javításnak Lépcsőit széjjel szerkesztetvén, a' Jutalmaknak elnyerhetését is azokhoz szabták, 's e' következő feltételeket állapították-meg:

F. M. Or. Mincervá 3. Negyed. 1826.

I. Az 1-ös Jutalom elnyerésére, mely egy 100 Császári aranyat érő Billikomból áll, futhasson minden Ló, —mely az Ausztriai Monarchiának határain belül a' világra jött és nevelkedett, 's mellynek származását megmutatni, vagy megösmélni lehet.

II. A' 2-dik Jutalomért, mely 100 darab Császári aranyokból áll, futhatnak hasonlóképpen az Ausztriai Monarchia határain belül a' világra jött, és nevelt Lovak, mely futástól mindazáltal olyanok ki vannak zárva, mellyek tellyesvérű Napkeleti, avagy Angoly Ménlótól 's Kanczától, vagy tsupán ilyeneknek költsönös fajzásából a' Monarchiának határain belül a' világra jöttek, és nevelkedtek, 's mellyeknek tiszta származása tudva van.

III. A' 3-dik Jutalomért, mely 60 darab Császári aranyokból áll, futhat minden a' Magyar Korona alatt lévő Tartománybeli Ló, légyen a' Mén, Paripa, Kancza; csak hogy az, az ezen Országokban nemesített ugyan, de nem tellyes vérű Méneses Lovaktól származzék: a' mit bélyege által, vagy másképpen is a' futtatás alkalmával meg lehessen mutatni; ennek természetes következtésében ezen futtatástól kizárattatnak a' második §-phus kivetletken kívül, mind azon lovak, mellyek vagy csupán atyokra, vagy csupán anyyokra nézve tiszta, tellyes vérű Napkeleti, vagy Angoly Lótól erednek; és az Ausztriai Monarchia körében jöttek a' világra és nevelkedtek, mellyektől is, hogy nem egészen tellyes vérből származtak, bizonyítottatnak.

IV. A' 4-dik Jutalomért, mely 50 darab Császári aranyokból áll, és az első három a' czélhoz legelőli jutó Lovakra van szánva, úgy mint 30, 12, és 8 arany; futhatnak mind azon a' Magyar-Ország, és hozzá kapcsolt részekben származott Mén, Paripa, vagy Kancza Lovak, mellyek közönséges eredetűek, 's akármely Ménes nem tartó Tulajdonosok által neveltettek, de mellyeknek származását ösmélni lehessen.

Ezen pályafutásnak egyéb feltételei e' következők:

a) A' pályának hossza az első három rendbeli Jutalomért két Angol mértföld, vagy is 1732 Bécsi öl kerekded formában, mely látható oszlopokkal ki léssen jelelve. A' 4-dik rendbelire pedig egy Angoly mértföld, vagy is 866 Bécsi öl egyenes lineában.

b) A' Lovasnak nyergestől kantár nélkül való nehézsége, (azon tapasztalásból merített jegyzéssel, hogy a' Ménlő mindég három fonttal több terhet viinni tartozik, e'képpen határozottatott-meg:

Egy 4 eszt. nézve 116. Bécsi font.

Egy 5 eszt. nézve 130. —

Egy 6 eszt. nézve 136. —

Egy 7 eszt. nézve 138. —

c) Ezen terheknek megállapítása úgy értendődik: hogy valamint annál kevesebbel egy Ló sem mehet-bé a' pályafutás helyére, és annak Lovassá a' héjánosságot magára venni köteles, úgy több teherral futni senkinek sem tiltatik.

d) Az első, és második Jutalomért futandó Lovasnak tulajdonosai ne terheltesse-nek jövő 1827-dik esztendei Martius 1-ös napjáig; a' 3-dik rendbeliek, ha az elsőbeni Terminus nem tetszene, legalább 1-ös Májusig; a' 4-dik rendbeliek pedig 3 nappal a' futtatás előtt futtatni való szándékokat kijelenteni; 's Lovasnak nevét, színét, korát, és

ját 's eredetét az alól nevezett Jutalombeli Biztosságnak bédni, — mely bejelentés a' Lovak' Tulajdonossainak valamely véletlen megakadályoztatása esetében szinte az utolsó napokban sem fog megtagsdatni.

e) A' pálya-futásnak bizonyos napja, mely minden esetre ha Junius' 4-dikén nem eshetne-meg, az azt követő napokban okvetetlen meg fog történni, jóval előbb köz hí-rül fog tétetni, hogy a' Lovak' Tulajdonossai Lovákat, melyekkel futtatni akarnak, a' kinevezendő Biztosság előtt bemutatassák, hogy az, azoknak származásáról, és eredetéről megvilágosíttatván, mely Lovak mellyik Jutalomért futhassanak, kimondhassa.

f) A' futtatásban a' Lovásoknak milyen rendszabásokhoz kellessék magokat tartani, egy az előtt kihirdetendő napon fel fog olvastatni, a' mint azok úgy is jóval előbb köz hí-rül lesznek adva.

g) Ha valakinek ezen tudósításra nézve kétségei volnának, tevébbi világosítást nyerhet Levél által, vagy személyesen Bécsben Gróf Szécsényi István, vagy Gróf Károlyi Lajos; — Pesten pedig Báró Wenckheim Jó'sef, vagy Báró Orczy Uraktól, kik e' tárgyra nézve a' Biztosságot viselvén, szerencséseknek fogják magokat tartani, avval szolgálhatni.

A' Jutalom adók nevében:

Gróf Andrássy György, Gr. Beethold Antal, Gr. Eszterházy Miklós, Gr. Eszterházy Károly, Gr. Károlyi Lajos, Gr. Károlyi György, Báró Orczy László, Gr. Fejérváry Péter, Gr. Szécsényi László, Gr. Szécsényi István, Báró Wenckheim Miklós, Báró Wenckheim Jó'sef.

Foglalatja a' 3^{adik} Negyednek 1826.

Ghymesai Gróf Forgách 'Sigmond' Magyar-országi Nádor' 's Kúnok' Bírójának képe. — <i>Debreczeni Bírány Ágoston.</i>	Lap. 763
---	-------------

Hetedik Füzet. Július.

1. Értkezés, az emberi szokás' erejéről, 's a' t. lásd a' 769-ik lapot. — <i>Csontos István.</i>	769
2. Polykletus' útazása, vagy Római Levelek. — <i>S. K. J.</i>	774
3. Az Asszonyi Nem' siralmas sorsa Kelet-Indiában 1823. — <i>E. I. P.</i>	783
4. A' múlt Század' fíradozásai a' Kritikában. — (<i>Herder után</i>) <i>Guzsics Isidor.</i>	787
5. A' Barátság. — <i>K. M. — A Szomszjas Vadász. — Gr. D. J.</i>	797

Nyolczadik Füzet. Augusztus.

6. Veruláni Báró Bacó' gondolatjai külömbféle tárgyról. —	801
7. A' Katholika Egyház' mostani Hierarchiai állása az egész Világon. — <i>E. I. P.</i>	807
8. A' Keresztények' elszaporodásának át-nézése, egyes Századonként. — <i>E. I. P.</i>	808
9. Polykletus' útazása, vagy Római Levelek. (<i>Folytatás.</i>)	809
10. Bege-Szent-György' leírása. — <i>Debreczeni Bírány Ágoston.</i>	816
11. Felséges II-ik József Császár-Királynak Hóra' szolgáló hadját lecsillapító Parancsa. — <i>Egy nyomtatvány után köeli Ponorí Theurekó József.</i>	823
12. Egy nevezetes Magyar régiség' és ritkaság' leírása. — <i>Rumy K. Gy.</i>	825
13. Hunnuszok' emléke Német földön — <i>E. I. P.</i>	826
14. Cháron. (<i>Lucián szerint</i>) — <i>Arvay Gergely.</i>	827
15. Az Igasság. — <i>N. A. Kisz Sámuel.</i>	834
16. Eredeti Mesék. — <i>Szent-Miklóssy Aloyz.</i>	836
17. Az Élet' Posta-stáncziójí (<i>Lange után</i>) — <i>Gr. D. J. — Szépség' ereje (a' Koránból)</i> <i>E. I. P. — A' Költés' Tündére 1817. — E. I. P. — Az Élet-időböz. Édes Albert.</i>	837

Kilenczedik Füzet. Szeptember.

18. Az Asszony. — <i>T.</i>	841
19. Pénz-szűke, Észak-Amerikában. 1825. — <i>Eövi Illés Pál.</i>	848
20. Barcsai Ábrahám' emléke. — <i>Sipos Pál. — Köeli Kaszimy Ferencz.</i>	849
21. Ádám és Szeráf, vagy: A' Lélek az Emberben. (<i>Páldácat</i>) — <i>E. I. P.</i>	852
22. Luther' Németül írt barátságos Leveleiből Mutatvány. — <i>Eövi Illés Pál.</i>	853
23. A' Homér Iliásának I-56 Éneke. — <i>Furdította Kötöcsy Ferencz. — Kaszimy Ferencz.</i>	865
Hazafiai Jelentés, és meghívás.	—

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR
Lel. 657/1380



Ezen Folyó-írásmra minden Cs. kir. Posta-hivatalokon kívül, a' követhetendő helyeken, és TT. Uraknál előre fizetni lehet, a' kik erre nézve aluzatos bizodalommal meg is kérettetnek, úgymint:

Aradon: T. Percsenyi Nagy László Úr, T. Na. Arad Várm. Szolgá-Bírája.
Békésben: TT. Theol. Prof. Patay János Úr, Tek. T. Prof. Rummy György Károly Úr, és Tändler, 's N. Mannstein Könyváros Urak.
Beregszász: TT. Beregszászi Nagy Pál Úr, Bölcselkedés Doktora, és több T. Várm. Tábla-Bírája.
Debreczenben: Nemes Tóth Mihály Úr Könyváros.
Egerben: Tek. Ivánszky Antal Úr, a' Magyar Nyelv és Literatúra' Tanítója.
Eperjesen: Tek. Aszalay Sámuel Úr, Prokurator, és több T. Nemes Várm. Tábla-Bírája.
Győrött: Könyváros Schwaiger Úr.
Kelotán: N. Tiszt. Wagner Tóbiás Úr, Kálóczi Érseki Megye-Sz. Szék' Jegyzője.
Kecskeméten: Tek. Ladányi Sándor Úr, Kecskeméti Város Fő Notáriusa.
Somlyóiban: TT. Aló-Szopori Nagy Pál Úr, Év. Prédikátor.
Köszegen: Engel Pál Úr, Könyváros.
A. Lomnitzon: TT. Melczser Jakab Úr, Evang. Prédikátor.
Aliskőzelen: TT. Dunay Imre Úr, Professor.
Aluskőzelen: TT. Balajthy József Úr, Ref. és Evang. Prédikátor.
N. Váradon: Nagytiszteleltű Huzly Károly Úr, Sz. Szék Jegyzője.
Nagy-Szombaton: T. Oskai Oskay Gáspár Tamásos Úr.
Nyíregyházán: Kellár Károly Úr, Könyváros.
Nagyd. Vármegyében: T. Filiz és Sallasi Szilassy József Úr, Fő Bizos.
Pádon: T. Pápay Sámuel Úr, Tábla Bíró és Uradalmi Fiskális.
Pannón-Akadémián: Nagytiszteleltű Guzmics Istidor Úr, Theol. Doct. és Professor.
Pétfőt: Nagytiszteleltű Farkas József Úr, Theol. Doct. és Szemináriumbeli Professor.
Pesten: T. Fáy András Úr, több T. N. Várm. Tábla-Bírája, és Eggenberger József Úr Könyváros.
Fozsonyban: Landes és Schwaiger Könyváros Urak.
Sopronyban: Fő Tiszt. Kis János Úr, Demontól lévő Evang. Superintendens.
Szegeden: Veszprém Várm. — T. Vizer István Úr, Magyar-orosz, és a' Veszprémi Püspökség' Induzellője.
Szatmár Németiben: T. György József Úr, Ref. Prédikátor.
Szegeden: T. Bene József, Úr, T. Na. Csongrád Vármegye' Fő-Jegyzője.
Tömösváron: T. Dessenwffy Antal Úr, Fő Sz. Bíró.
Ujhelyben: Tek. Csabai Dókus László Úr, T. Na. Zemplén-Várm. Fő Jegyzője.
Vasváriban: TT. Filiz György Úr, Theol. Doctor és Professor.
Erdélyben. Nagy Enyeden: Tek. Baricz János Úr, Orv. Doct. és Professor.
Erd. Kolozsváron: TT. Méhes Sámuel Professor Úr, és Nemes Guttman János Úr Könyváros.
Erd. M. Váradhelyen: T. Saigethy Gy. Mó'zes Úr, felelőstű Ügyész.
Erd. Szabóben: T. Hochmeister Márton Úr, Városi Polgár-Mester, és Typograph.'s Könyváros:

Teljes bizodalommal kérettetnek az elő-fizetést béhező (Tit. Tit.) Urak, kik az 1825-diki elő-fizetésből bégyült pénzt még mind-ekkorrig is bé nem küldötték, ne terheltesenek azt hová hamarabb béküdeni, valamint az 1826-dik Esztendőre elő-fizetű Tit. Uraknak is vezeték 's kereszt-neveiket, 's titulussaikat és lakhelyeiket azon legközelebbi Posta-járás' tudósításával, a' honnan legrövidebb úton szokták leveleiket venni, méltóztatásnak a' bégyült pénzzel együtt, vagy Póstán, vagy hiteles alkalmatosság által béküdeni; mivel tetemes költségekkel lévén szászke-köttetve az efféle Folyó-írások' kiadásá; csak úgy tétetődhetik az állandóvá, ha a' köz-segedelem megcsökkenést nem szenved, és az elindult Intézet szászke tett vállakkal támogattatik.

Továbbá ismételtetik: hogy azon Tudós Hazánk' Íróji, kik ezen Folyó-írást, alkalmas, jó és eredeti munkáikkal elő-fogják mozdítani, minden kinyomtatott ívrt egy egy pengő arannyal fizetfettetnek-meg. A' TT. Collector Uraknak pedig, minden 9 elő-fizetű után a' 10-dik példányt ingyen ajánlja a' Kiadó.

Végre, a' Pest 's Budához közelebb lakó, 's ezen Idő-ozaki Írásunkat feltartani kívánó tisztelt Olvasóink teljes bizodalommal kérettetnek, méltóztatásnak az elő-fizetű Pesten, (Tit.) Könyváros Eggenberger József Úrnál, mint centrális helyen letenni.

